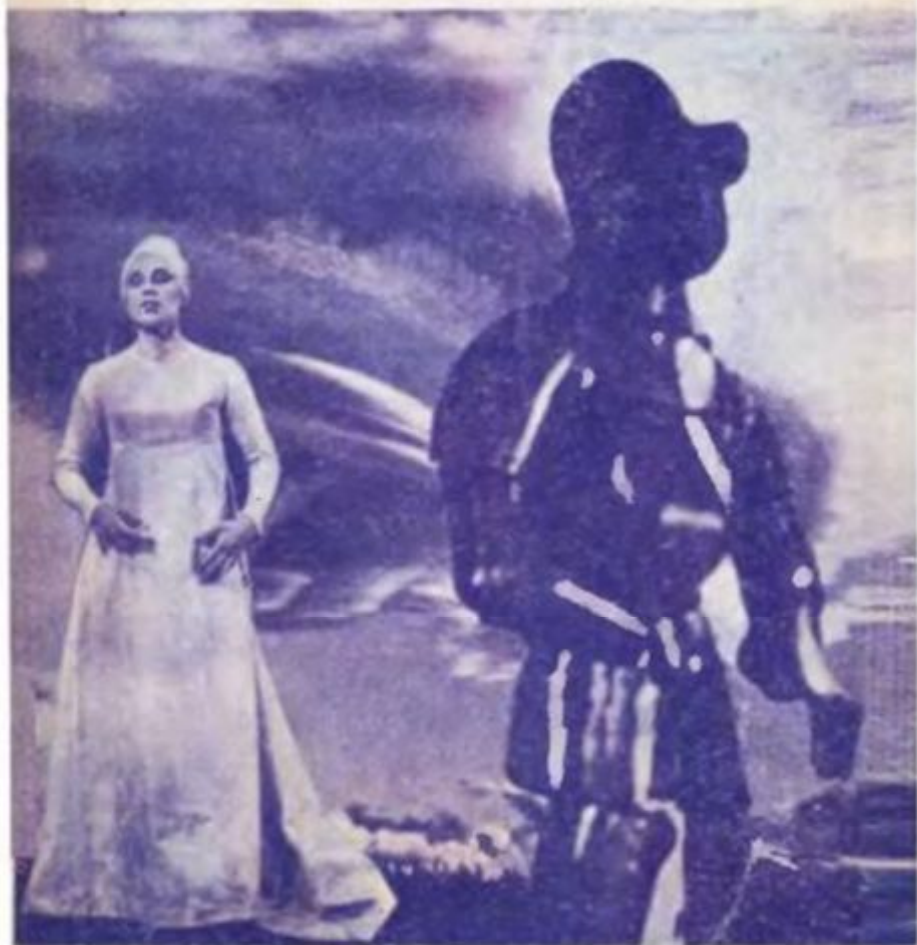

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

Valeri
Briusov

Îngerul de foc

COLECȚIA ROMANULUI ISTORIC

VALERI BRIUSOV

ÎNGERUL DE FOC

– Povestire în 16 capitole –

Realizată după volumul apărut la Editura Univers, București, 1976

Traducere: Virgil Teodorescu și Dan Răutu

Desenul copertei: Veniamin Micu

PREFAȚĂ LA EDIȚIA A DOUA

Autorul Povestirii își istorisește în Cuvânt de început viața sa. S-a născut la începutul anului 1505 (după socoteala lui la sfârșitul anului 1504) pe teritoriul arhiepiscopatului Trier, a studiat la Universitatea din Köln, dar nu și-a terminat studiile, apoi și-a completat cultura citind pe apucate, mai ales operele umaniștilor, s-a angajat în serviciul militar, a participat la campania din Italia, în anul 1527, a vizitat Spania, în sfârșit a poposit în America, unde a și trăit ultimii cinci ani anteriori evenimentelor descrise în această Povestire. Acțiunea Povestirii de față privește perioada cuprinsă între august 1534 și toamna anului 1535.

În capitolul al XVI-lea, autorul ne informează că și-a scris Povestirea imediat după evenimentele trăite. Într-adevăr, deși chiar din primele pagini el face aluzii la evenimentele anului următor, din cele relatate nu reiese că autorul ar fi cunoscut întâmplările de mai târziu. El nu știe, de pildă, nimic despre sfârșitul răscaloii de la Münster (orașul Münster a fost luat cu asalt în iunie 1535), deși menționează de două ori această răsccoală, (capitolele III și XIII) și vorbește despre Ulrich Zasius (cap. XII) ca și cum ar fi fost în viață (Zasius a murit în 1535). Din această pricină, deși tonul relatării este în general calm, întrucât autorul se referă la evenimente care sunt pentru el de domeniul trecutului, pe alocurea povestitorul scrie cu patimă, căci trecutul acesta îi este încă viu în minte.

Autorul declară în repetate rânduri că și-a propus să scrie numai și numai adevărul (Cuvânt de început, cap. IV, cap. V etc.). Că aceasta a fost într-adevăr intenția lui, ne-o demonstrează faptul că nu găsim în Povestirea sa anacronisme, cât și faptul că felul cum sunt prezentate personajele istorice corespunde întru totul datelor istoriei. Astfel, cuvântările lui Agrippa și ale lui Johann Weyer pe care ni le înfățișează autorul Povestirii (cap. VI) corespund ideilor expuse de acești scriitori în opera lor, iar chipul lui Faust prezentat de el (cap. XI-XIII) este destul de apropiat de acel Faust pe care ni-l zugrăvește cea mai veche biografie a acestuia (scrisă de J. Spiess, și editată în 1587). Dar oricât de bine intenționat ar fi, expunerea sa rămâne totuși subiectivă, ca orice lucrare de memorii. Trebuie să ținem seamă că el ne povestește evenimentele potrivit închipuirii sale, ceea ce, după toate probabilitățile, diferă de desfășurarea lor reală. De asemenea autorul nu a putut evita în lungă sa narațiune unele mici contradicții, care au drept cauză slăbiciunea firească a memoriei.

Autorul ne mărturisește, nu fără a se lăuda, (Cuvânt de început) că în ceea ce privește nivelul de cultură, nu se consideră cu nimic mai prejos de cei ce „se mândresc cu două ba chiar trei doctorate”. Într-adevăr, în Povestire

găsim destule dovezi că autorul posedă cunoștințe multilaterale, și că, pătruns de spiritul secolului al XVI-lea, a căutat să cunoască cele mai diverse sfere ale științei și activității umane. Autorul vorbește ca un bun cunoscător al matematicii și arhitecturii, al artei militare și picturii, al științelor naturii și filosofiei etc., fără să mai pomenim reflexiunile lui amănunțite privind diversele ramuri ale științelor oculte. Totodată în Povestirea sa întâlnim numeroase citate din autori vechi și noi, sau simple referiri la nume de scriitori și învățați celebri. Trebuie să remarcăm totuși că nu toate aceste referiri au o legătură directă cu subiectul relatării și că deseori povestitorul pare să facă paradă de erudiția sa. Același lucru este valabil și pentru frazele transcrise în limbile latină, spaniolă, franceză și italiană, pe care le inserează în expunere. Pe cât putem judeca, el nu a cunoscut temeinic altă limbă străină decât cea latină, care la acea epocă era limba oamenilor cultivați. Limba spaniolă se pare că o cunoștea numai pe măsura nevoilor practice, iar cunoștințele sale de italiană și franceză sunt mai mult decât dubioase.

Autorul se consideră adept al umanismului (Cuvânt de început, cap. X și altele). Putem accepta această afirmație numai cu unele rezerve. Ce-i drept, el invocă adesea diverse teze care au devenit oarecum axiome ale concepției umaniste despre lume (cap. I, IV, X etc.), vorbește cu indignare despre scolastică și despre adepții concepțiilor medievale, dar mai păstrează el însuși multe prejudecăți din vechime. Ideile însușite în cursul lecturilor sale dezordonate se întrepătrund cu tradițiile deprinse din copilărie, dând naștere unei concepții asupra lumii extrem de contradictorie. Vorbind cu dispreț despre tot felul de superstiții, autorul dă dovadă uneori că el însuși crede în ele; luând în derâdere școlile în care „oamenii se ocupă cu căutarea de noi cuvinte” și elogiind în fel și chip observația și experiența, i se întâmplă să se încurce nu o dată în sofisme scolastice etc.

Cât despre credința autorului în supranatural, în această privință el nu a făcut decât să-și urmeze secolul. Oricât de ciudat ni s-ar părea, tocmai în epoca Renașterii au luat avânt doctrinele magice, proces care a continuat în decursul secolelor al XVI-lea și al XVII-lea. Vagile vrăji și preocupări chiromantice din Evul Mediu au fost prelucrate în secolul al XVI-lea într-un sistem unitar de discipline, al căror număr trece la diverși învățați de cifra douăzeci (vezi, de pildă, lucrarea lui Agrippa: De speciebus magiae). Spiritul secolului, care căuta să raționalizeze totul, a știut să transforme și magia într-o doctrină oarecum rațional construită, introducând un sens și o logică în arta ghicitului, și căutând să fundamenteze din punct de vedere științific zborurile la sabatul vrăjitorilor etc. Autorul Povestirii crede în caracterul real al fenomenelor magice, urmând în această privință cele mai eminente spirite ale timpului său. Astfel, Jean Bodin – celebrul autor al tratatului De

republica, pe care Bockle îl considera unul dintre cei mai remarcabili istorici, este în același timp autorul cărții *Le Démonomanie des sorciers*, carte în care cercetează amănunțit contractele cu diavolul și zborurile la sabat. Ambroise Paré, reformatorul chirurgiei, a descris natura demonilor și formele demonizării; Kepler și-a apărat mama împotriva acuzației de vrăjitorie, fără să obiecteze împotriva învinuirii ca atare; Giovanni Francesco della Mirandola, nepotul celebrului Pico, a scris dialogul *Vrăjitoarea*, propunându-și să-i convingă pe oamenii luminați și necredincioși că vrăjitoarele nu sunt o născocire; după spusele lui, mai curând ne putem îndoii de existența Americii decât de existența lor. Papii au emis bule speciale împotriva vrăjitoarelor, și celebrul document *Malleus maleficarum* începe cu vorbele: *Haeresis est maxima opera maleficarum non credere*, adică: „A nu crede în faptele vrăjitoarelor este cea mai mare erezie”. Numărul celor care nu credeau era foarte mic și, printre aceștia, un loc de seamă trebuie rezervat lui Johann Weiher (după altă transcripție Jean Vier), menționat și în *Povestirea de față*, omul care a considerat cel dintâi vrăjitoria drept o boală de un fel deosebit.

VALERI BRIUSOV

Îngerul de foc sau povestirea adevărată

În care se vorbește despre diavol

ce i s-a înfățișat de mai multe ori în chip de duh luminos unei fete,
ispitind-o să săvârșească tot felul de fapte păcătoase,
despre îndeletnicirile magiei, urâte de Dumnezeu,
astrologiei, goeției și necromanției, despre
judecarea acelei fete de către o curte, în frunte
cu Preasfinția Sa Arhiepiscopul de Trier,
cât și despre întâlnirile și convorbirile
cu cavalierul și de trei ori doctor
Agrippa de Nettesheim, precum
și cu doctorul Faust, scrisă
de un martor ocular.

*Cuvânt de început al autorului,
în care își povestește viața
înainte de a se întoarce
pe pământurile germane.*

Cred că oricine a avut prilejul să fie martor al unor întâmplări neobișnuite și nu prea lesne de înțeles, ar trebui să lase o descriere a lor, scrisă sincer și fără părtinire. Dar nu numai simpla dorință de a contribui la un lucru atât de complicat ca studierea puterii enigmatice a Diavolului și a domeniului care îi este accesibil mă îndeamnă să întreprind această narațiune, cu nimic înfrumusețată, despre toate acele lucruri uimitoare pe care le-am trăit în ultimele douăsprezece luni. Mă atrage de asemenea puțința de a-mi deschide în aceste pagini inima ca într-o spovedanie mută în fața unui auditoriu pe care eu nu-l cunosc, deoarece nu mai am cui să adresez tristețile mele mărturisiri, iar celui care-a trecut în viață prin prea multe încercări îi vine greu să tacă. Și pentru ca să-ți dai, seama, cititorule binevoitor, în ce măsură poți să ai încredere în narațiunea mea nemeșteșugită, și în ce măsură am fost în stare să apreciez fără părtinire tot ce am văzut, vreau să-ți împărtășesc în puține cuvinte și întreaga mea soartă.

În primul rând voi spune că nu am fost un june lipsit de experiență și înclinat să exagerez atunci când am dat de lucrurile obscure și tainice existente în natură, căci trecusem dincolo de hotarul care împarte viața noastră în două. M-am născut în electoratul Trier, la sfârșitul anului 1504 de la întruparea Cuvântului, în ziua de 5 februarie¹, ziua sfintei Agata, într-o miercuri, în târgul Losheim din valea Hochwald. Bunicul meu a fost în acest târg chirurg și bărbier, iar tata, obținând un privilegiu osebit din partea prințului elector, a îndeplinit profesiunea de medic. Localnicii l-au socotit întotdeauna priceput în meseria lui și cred că și acum îi cer ajutorul ori de câte ori se îmbolnăvește cineva. Am fost cu totul patru copii: doi băieți, dintre care unul eram eu, și două fete. Fratele meu mai mare, Armin, după ce a studiat cu succes meșteșugul tatălui meu, acasă precum și la școli, a fost primit de medicii din Trier în corporația lor, iar cele două surori s-au măritat destul de bine: Maria s-a stabilit la Merzig, iar Louise la Basel. Am fost botezat primind numele de Ruprecht. Fiind cel mai mic dintre copii mă

¹ La începutul secolului al XVI-lea anii se numărau încă începând de la Duminica Paștelui.

aflam încă la o vârstă fragedă când fratele și surorile mele își croiseră un rost în lume.

Instrucțiunea pe care am primit-o nu poate fi numită în niciun caz strălucită, deși astăzi, după ce am avut în viață destule prilejuri spre a dobândi cele mai variate cunoștințe, nu mă consider cu nimic mai prejos decât unii care se mândresc cu câte două, ba chiar trei doctorate. Tatăl meu visa să facă din mine continuatorul lui, lăsându-mi drept moștenire tot ce strânsese, cât și opera și considerația deosebită de care se bucura. Îndată după ce am învățat să scriu și să citesc, să socotesc la abac, și după ce mi-am însușit primele elemente ale limbii latine, tata a început să mă inițieze în tainele diferitelor leacuri, să-mi lămurească aforismele lui Hipocrat, dându-mi să studiez cartea lui Ioanichie Sirianul². Mie însă din copilărie nu mi-au plăcut deloc studiile care cereau perseverență, atenție încordată și răbdare. Numai stăruințele tatălui meu care insista cu îndărătnicia specifică bătrânilor să-și ducă planul la bun sfârșit cât și povețele mamei, femeie blândă și timidă, m-au făcut să obțin unele succese în disciplina de care m-am ocupat.

Pentru continuarea studiilor, atunci când am împlinit vârsta de paisprezece ani tatăl meu m-a trimis la Köln, – oraș situat pe malul Rinului – la vechiul său prieten Ottfried Gerhardt, crezând că sânguința mea va crește în competiția cu colegii. Dar universitatea din acest oraș, unde cu puțin înainte dominicanii duseseră lupta lor rușinoasă împotriva lui Johann Reuchlin, nu a fost în stare să trezească în mine un zel deosebit pentru știință. Deși în acea vreme începuseră unele prefaceri, printre cei care practicau magia s-au aflat prea puțini adepți ai noilor idei ale epocii noastre, iar facultatea de teologie continua să se înalțe deasupra celorlalte ca un turn peste acoperișurile caselor. Trebuia să învăț pe dinafară hexametri din *Doctrinile lui Alexandru* și să aprofundez opera *Copulata*³ a lui Petru Spaniolul. Și dacă în anii petrecuți la universitate am învățat ceva, acest lucru îl datorez fără îndoială nu lecțiilor academice, ci prelegerilor unor preceptori răătăcitori, îmbrăcați în haine zdrențuite, care apăreau la răstimpuri și pe străzile Kölnului.

² Lucrarea de medicină a lui Ioanichie, medic sirian nestorian, se bucura în Evul Mediu (citită fiind în limba latină) de mare cinste, la fel ca și opera lui Hipocrat (din care adesea se alcătuiau culegeri de aforisme), a lui Galien și a lui Avicenna.

³ *Doctrinale* – lucrarea de gramatică latină a lui Alexandre Villadieu (sec. XI-XII), scrisă în hexametri. *Copulata* – lucrarea de logică a lui Petru de Spania, ulterior Papa Ioan al XXI-lea (sec. XIII), manualele școlare menționate în repetate rânduri în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

Nu se poate spune că mi-a lipsit puțința de a învăța, căci mai târziu, având o memorie bună și o inteligență vie, mi-am însușit fără greutate raționamentele celor mai profunzi gânditori ai antichității și ai timpurilor noastre. Din cele ce am putut afla studiind lucrările lui Bernhard Walter, matematician din Nürnberg, din descoperirile și considerațiile doctorului Theophrastus Paracelsus și mai ales din captivantele concepții ale astronomului Nicolaus Copernic⁴ care locuiește la Frauenburg, îmi permit a crede că înviorarea binefăcătoare care a făcut să renască în secolul nostru fericit artele libere și filosofia, se va extinde în viitor și asupra științelor. Dar deocamdată fiecare om ce gândește trebuie să fie conștient, cred, că prin spiritul său este contemporan cu marele Erasmus, călător prin valea omenirii – *valii humanitatis*⁵. Eu unul atât în anii adolescenței, când nu-mi dădeam prea bine seama, cât și mai târziu, după o matură chibzuință, n-am pus mare preț pe cunoștințele dobândite de generațiile noi din cărțile vechi și neverificate prin confruntarea cu realitatea. Împreună cu înfocatul Giovanni Pico della Mirandola, autorul strălescenței, când nu-mi dădeam prea bine seama, cât și mai să blestem „școlile unde oamenii se ocupă cu căutarea de noi cuvinte”.⁶

La Köln ocoleam prelegerile universitare, dar luam parte din toată inima la viața slobodă a studenților. După rigorile din casa părintească, gustam acum, cu atât mai mult, plăcerile acestei vieți neîngrădite, în care chefurile se țineau lanț, îmi pierdeam timpul cu prietene îngăduitoare și cu jocul de cărți, care te captivează prin toanele neașteptate ale hazardului. M-am obișnuit în curând cu petrecerile neînfrânate și în general cu viața zgomotoasă a orașului, plină de veșnică agitație și grabă, de altfel una din trăsăturile caracteristice ale epocii noastre, pe care bătrânii o privesc cu uimire și indignare, amintindu-și de epoca liniștită a bunului împărat

⁴ Bernhardt Walter, discipol al lui Regiomontanus, care a descoperit, între altele, refracția luminii în atmosferă, (sec. XV–XVI), este cunoscut doar în rândurile specialiștilor. Cât despre Teophrast Paracelsus, medic, alchimist, filosof și fantast (1493–1541), faima lui era deosebit de mare și îl cunoștea întreaga Europă. Lucrarea lui Copernic (*Despre mișcările de rotație ale corpurilor cerești*) a fost tipărită de-abia în 1543, dar ideile lui erau cunoscute cu mult înainte în lumea oamenilor de știință. Autorul *Povestirii* ne spune în capitolul XII de unde le-a aflat.

⁵ *Vallum humanitatis* – titlul unei lucrări a lui Hermann von Busch (1468–1534), publicată în 1518 și în care pledează pentru concepția umanistă. În perioada când s-a scris *Povestirea*, Erasm din Rotterdam (1467–1536) trecuse de apogeul gloriei sale.

⁶ Discursul lui Pico della Mirandola (1463–1494) *De hominis dignitate* se bucura de un mare prestigiu în rândurile primilor umaniști germani.

Friedrich⁷. Împreună cu colegii mei ne țineam zile întregi de pozne, nu totdeauna nevinovate, umblând prin cârciumi și case de petrecere, cântând cântece studențești, încăierându-ne cu cine se nimerea și bând în neștire rachiou tare, ceea ce pe atunci, adică acum cincisprezece ani, nu era deloc un fenomen atât de răspândit ca astăzi. Nici bezna umedă a nopții, nici zăngănitul lanțurilor care fereau străzile nu ne determinau să ne ducem la culcare.

Am trăit din plin viața asta aproape trei ierni, când distracțiile s-au terminat nefericit pentru mine. Inima mea naivă s-a aprins de pasiune pentru vecina mea, nevasta brutarului, o femeie sprintenă și frumoasă, cu obraji ca omătul presărat cu petale de trandafiri, cu buze ca mărgelile de coral și cu dinții ca un șirag de perle de Ceylon, ca să folosesc limbajul poezilor. Ea nu a rămas nepăsătoare față de un tânăr chipeș și bun de gură, dar aștepta de la mine micile daruri pentru care, după cum a remarcat încă Ovidius Naso, au o slăbiciune toate femeile. Bani pe care mi-i trimitea tata, nu-mi ajungeau pentru a-i satisface capriciile neastâmpărate; împreună cu unul dintre cei mai zvăpăiați tineri de vârsta mea, m-am aventurat într-o treabă cât se poate de urâtă, care nu a rămas nedescoperită, așa încât mă amenința închisoarea orașului. Numai datorită demersurilor stăruitoare ale lui Ottfried Gerhardt, care se bucura de bunăvoința contelui Hermann von Neuenaar⁸, un canonic influent și de o inteligență cu totul remarcabilă, am scăpat de judecată și am fost trimis la părinți pentru o corecție la domiciliu.

S-ar părea că în felul acesta ar fi trebuit să se termine anii mei de școală. În realitate, abia în acest moment a început pentru mine acea învățătură căreia îi datorez dreptul de a mă considera om cultivat. Aveam șaptesprezece ani. La universitate n-am izbutit să obțin nici măcar gradul de bacalaureat. Am plecat acasă fără să-mi fi făcut un rost și pe deasupra în situația lamentabilă a unui om care și-a pătat cinstea și căruia toți îi întorc spatele. Tatăl meu a încercat să-mi găsească o ocupație și mă silea să-l ajut la prepararea medicamentelor, eu însă mă eschivam cu încăpățănare de la profesiunea care nu-mi plăcea, preferând să-i suport reproșurile referitoare la viața mea de parazit. Am găsit însă, în izolatul nostru orașel Losheim, un prieten credincios care a nutrit pentru mine o dragoste duioasă și care m-a călăuzit pe un drum nou. Acesta era Friedrich, fiul spițerului nostru, un

⁷ Expresia „epoca împăratului Friedrich” (1415–1493) avea pe atunci valoare de proverb. Ritmul grăbit al vieții la începutul secolului al XVI-lea li se părea contemporanilor „tot atât de uimitor, cum ni se pare nouă energia industrială a epocii noastre” (Cuvintele lui K. Lamprecht).

⁸ Hermann von Neuenaar – unul dintre puținii umaniști care trăiau atunci la Köln (1491–1530)

tânăr cu mult mai în vârstă decât mine, bolnăvicios și ciudat. Tatălui său îi plăcea să strângă și să lege cărți, mai ales lucrări de curând tipărite, pentru care cheltuia tot prisosul de venituri, deși el însuși citea doar arareori. În schimb Friedrich s-a datat patimii îmbătătoare a lecturii din copilărie și nu cunoștea o bucurie mai mare decât să repete cu glas tare paginile preferate. Din această pricină în orașul nostru Friedrich era considerat de unii drept un tânăr smintit, de alții un om primejdios, și ducea o viață tot atât de solitară ca și mine. Nu e de mirare că ne-am împrietenit ca două păsări închise în aceeași colivie. Atunci când nu vagabondam cu archebuza pe culmile și povârnișurile munților din jurul orașului, mergeam în cămăruța prietenului meu, care se afla la mansarda casei, sub acoperișul de olane, și aici petreceam ore în șir printre voluminoasele tomuri ale antichității și cărțuliile subțiri ale scriitorilor contemporani.

Astfel, ajutându-ne unul pe altul, uneori cuprinși de aceeași admirație, alteori discutând cu înfocare, citeam și în zilele reci de iarnă și în nopțile înstelate de vară tot ce ne puteam procura în târgul nostru provincial, transformând mansarda farmaciei într-o academie. Cu toate că niciunul dintre noi nu era prea tare în gramatica lui Zinten⁹, am citit mulți autori latini, unii despre care nu se pomenea nici la Universitate¹⁰, nici la prelegerile obișnuite, nici în timpul disputelor. Am găsit la Catul, la Marțial, la Calpurniu, modele de frumusețe și de gust pentru totdeauna neîntrecute, și astăzi încă vii în memoria mea; cercetând operele divinului Platon, ne-am putut arunca privirile în cele mai ascunse profunzimi ale înțelepciunii umane și chiar dacă nu înțelegeam totul, eram zguduiți de tot ce citeam. Din operele veacului nostru, mai puțin perfecte, dar mai apropiate de noi, am învățat să devenim conștienți de ceea ce mai înainte a trăit și s-a frământat în sufletele noastre fără a fi rostit în cuvinte. Am deslușit propriile noastre concepții, până atunci încă nebuloose, în *Elogiul nebuniei*, lucrare de inepuizabil umor, în *Colocviile* spirituale și nobile, orice s-ar spune, în *Triumful Venerei*, carte viguroasă și necruțătoare și în acele Epistole ale

⁹ Lucrarea *Composita verbum*, aparținând lui Johann Zinten, savant scolastic.

¹⁰ La universitățile dominate de spiritul vechi numai o parte dintre autorii antici erau considerați demni de a fi studiați. Ironizând această atitudine, autorul *Epistolelor unor bărbați obscuri* scrie, părând să-și amintească cu entuziasm bunele vremuri de altădată: „Când la spovedanie cineva mărturisea că ascultase în taină pe Vergiliu din gura vreunui baccalaureat, preotul îl pedepsea aspru... Un magistru a fost privat de titlul lui științific, pentru că l-a citit pe Terențiu într-o zi de post... Astăzi însă studenții ascultă citindu-se operele lui Vergiliu, Pliniu și ale altor autori noi” (Partea a II-a, Epistola 46.).

unor bărbați obscuri¹¹, pe care le-am recitat nu o singură dată de la un capăt la altul și cărora până și antichitatea nu le poate opune decât poate pe Lucian.

Toate acestea se întâmplau într-o perioadă despre care astăzi se spune: „Cine nu a murit în anul '23, și nu s-a înecat în '24 și nici nu a fost omorât în '25, trebuie să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru acest miracol”. Pe noi însă, care eram ocupați să convorbim cu cele mai nobile minți, nu ne atrăgeau aproape deloc sumbrele furtuni ale actualității. Nu simpatizam deloc cu atacul întreprins asupra Trierului de cavalerul Franz von Sickingen¹², omul pe care unii îl proslăveau ca pe prietenul celor mai buni oameni, dar care de fapt era un viteaz de modă veche, un tâlhar care-și punea viața în joc pentru a jefui un călător. Arhiepiscopul nostru l-a respins pe acest om al violenței, dovedind că vremurile lui Florisel de Niceea¹³ sunt de domeniul legendelor strămoșești. De asemenea, când în următorii doi ani prin toate pământurile germane, ca într-un dans diabolic, a trecut un val de răzmerițe și silnicii, iar în orașul nostru nu se vorbea decât despre rezultatele răzcoalelor, noi nu ne-am lăsat tulburați în preocupările noastre. Visătorului Friedrich i s-a părut la început că această furtună de foc și sânge va ajuta să se statornicească în țara noastră mai multă rânduială și dreptate, dar foarte curând s-a convins că n-ai nimic de așteptat de la țărani germani, încă prea sălbatici și ignoranți. Toate cele petrecute atunci au justificat amarele cuvinte ale unui scriitor: „*rustica gens optima flens pessima gaudens*”.¹⁴

Între noi au stârnit unele discordii primele zvonuri despre Martin Luther, acel „invincibil eretic”¹⁵, care chiar și atunci avea destui partizani printre

¹¹ Lucrările înșirate de autor păreau noi numai într-un orășel de provincie, ca acela în care trăia el. Prima ediție a lucrării *Elogiul nebuniei* de Erasm a apărut în 1509; în decurs de trei decenii cartea a fost reeditată de vreo patruzeci de ori. Prima ediție a lucrării lui Erasm *Colloquia* a apărut în 1519. Autorul *Triumfului Venerei* este Heinrich Bebel, decedat în 1581. Prima parte a *Epistolelor unor bărbați obscuri* a apărut în 1515, a doua în 1517.

¹² Asaltul lui Sickingen asupra Trierului a avut loc în septembrie 1522.

¹³ Florisel de Niceea, fiu al lui Amadis de Gallia. Personaj dintr-un roman „cavaleresc”.

¹⁴ „Cel mai bun lucru e când neamul țărănesc plânge și cel mai rău când se bucură” – cuvintele lui Felix Hemmerlin care se găsesc în cartea *De nobilitate* (1457). Țăranul era obiectul unor neîncetate batjocuri din partea scriitorilor germani în secolele XV-XVI. Ei spuneau printre altele: „Țăranul se deosebește de bou numai prin faptul că nu are coarne”: *Der Bauer ist an Ochsen statt Nür dass er keine Hörner hat*.

¹⁵ *Invincibilul eretic* – calificativ dat lui Luther de către Agrippa de Nettesheim. El scria în *Apologia* sa: „Nunc atrox mihi crimen obijcitur quod Lutherum vocaverim invictum haereticum” / „Acum mi se reproșează ca o cumplită greșeală (faptul) că l-am numit pe Luther invincibilul eretic” (*Apologia adversus calumnias*, cap. XIX). Aflăm același lucru și dintr-o scrisoare a lui (*Epistolae*, VII. 13).

principii domnitori. Se afirma că nouă zecimi din Germania striga în acele zile: „Trăiască Luther!” iar mai târziu, în Spania, se spunea că la noi religia e schimbătoare ca vremea, iar cărăbușul zboară între trei biserici diferite. Cât despre mine nu mă preocupa câtuși de puțin disputa în legătură cu grația divină și întruparea și nu am înțeles niciodată cum a putut manifesta interes pentru predicile călugărilor un om ca Desideriuius Erasmus, acest geniu fără pereche. Înțelegând împreună cu cei mai buni oameni din vremea aceea că credința sălășluiește în adâncul inimii și nu în manifestările exterioare, tocmai din această pricină, nici în tinerețe, nici mai târziu nu m-am simțit niciodată stingherit, nici când mă aflam în societatea unor buni catolici, sau printre luterani pătimiși. Dimpotrivă, Friedrich, pe care în domeniul religiei îl speriau la fiecare pas abisurile sumbre, găsea niște revelații inaccesibile mie în cărțile lui Luther, ce-i drept sugestive și nelipsite de vigoarea verbului, iar disputele noastre se transformau uneori în certuri supărătoare.

La începutul anului '26, imediat după Sfintele Paști, a venit să ne viziteze sora mea Louise, împreună cu soțul ei. Odată cu venirea lor viața a devenit pentru mine cu totul insuportabilă, pentru că mă copleșeau neconținut cu reproșuri, imputându-mi că la vârsta de douăzeci de ani nu sunt decât o povară pe umerii tatălui meu și o piatră de moară în casă pentru maică-mea. Pe atunci, cavalerul Georg von Frundsberg, gloriosul învingător al francezilor¹⁶, recruta, din însărcinarea împăratului, noi ostași de prin părțile noastre. Mi-a trecut prin minte să mă angajez ca Landsknecht¹⁷ liber, deoarece nu vedeam o altă modalitate de a-mi schimba viața care risca să stagneze ca apele unui iaz. Friedrich, care la un moment dat visa ca eu să devin un scriitor de vază – căci amândoi am încercat să imităm pe autorii noștri preferați – s-a întristat mult, dar nu a găsit argumente destul de solide pentru a mă convinge să-mi schimb planurile. I-am arătat tatălui meu cu hotărâre și insistență că am ales meșteșugul armelor, întrucât sabia mi se potrivește mai bine decât bisturiul. După cum era de așteptat, tata și-a ieșit din sărute și mi-a interzis până și să mă gândesc la arta militară, spunându-mi: „Toată viața mea am reparat trupuri omenești, și nu vreau ca fiul meu să le schilodească”. Nu aveam destui bani ca să-mi cumpăr arme și echipament și nici prietenul meu nu putea să mă ajute, așa încât am hotărât să părăsesc în taină casa părintească. Țin minte că era cinci iunie: noaptea am ieșit fără să fiu observat din casă, luând cu mine douăzeci și cinci de guldeni renani¹⁸.

¹⁶ Autorul îl numește pe Georg von Frundsberg (1473–1528) „învingător al francezilor”, probabil pentru că a luat parte la lupta de la Pavia.

¹⁷ *Landsknecht* – lăncier, pedestraș sau arbaletier.

¹⁸ Galbenii de Renania erau, începând cu secolul al XV-lea, moneda de largă circulație în câmpiile renane.

Mi s-a întipărit bine în minte scena când Friedrich, conducându-mă până la câmp, m-a cuprins în brațe – vai, pentru ultima dată în viață! – plângând sub frunzișul unei sălcii cenușii, palid ca un mort, sub razele lunii.

În ziua aceea nu am simțit greutatea despărțirii apăsându-mi inima, căci în fața mea strălucea, ca aurul unei dimineți de mai, viața nouă. Eram tineri și plini de vlagă, cei care recrutau ostași m-au primit bucuroși, așa că am intrat în armata italiană a lui Frundsberg. Oricine va înțelege lesne că zilele care au urmat nu au fost ușoare pentru mine, dacă se va gândi ce fel de oameni sunt *landsknechții* noștri: nesocotiți, grosolani, lipsiți de cultură, mândri de hainele lor pestrițe și de graiul lor întortocheat, dornici doar să se îmbete și să înhațe o pradă cât mai bogată. După spiritele ascuțite ca un vârf de ac ale lui Marțial, sau după considerațiile înalte ca zborul unui vultur ale lui Marsilio Ficino¹⁹, aproape că-mi era groază să particip la distracțiile neînfrânate ale noilor mei camarazi și uneori mi se părea că viața mea s-a transformat într-un vis apăsător și fără sfârșit. Superiorii mei nu au putut însă să nu observe că mă deosebesc de tovarășii mei atât prin cunoștințe, cât și prin purtări și, luând seama că mânuiești cu iscusință arhebuza și nu mă dau în lături de la nicio treabă, mi-au acordat întotdeauna o deosebită atenție, încredințându-mi misiuni care mi se potriveau mai bine.

Ca *landsknecht* am participat de la început până la sfârșit la dificila campanie din Italia, când am fost nevoiți să escaladăm în timpul unei ierni aspre munții înzăpeziți, să trecem prin vad râuri ale căror ape ne ajungeau până la gât sau să ne instalăm pentru săptămâni întregi tabăra în ținuturi mocirloase. Tot atunci am luat parte la ocuparea după un asalt a cetății eterne de către trupele unite spaniole și germane, la șase mai 1527. Am avut prilejul să văd cu ochii mei soldați transformați în bestii, jefuind bisericile Romei, săvârșind violuri în mănăstirile de călugărițe, străbătând străzile călare pe catării Papei împopoțonați cu mitra episcopală, zvârlind în Tiberu Sfintele Daruri și moaștele sfinților, organizând un conclav și proclamându-l papă pe Martin Luther. Am petrecut apoi aproape un an în diferite orașe ale Italiei, am cunoscut mai îndeaproape viața acestei țări, cu adevărat civilizate, care a rămas un model strălucit pentru alte țări. Această perioadă mi-a îngăduit să cunosc admirabilele creații ale pictorilor italieni contemporani, care i-au întrecut într-o măsură atât de mare pe pictorii noștri – poate cu excepția lui Albrecht Dürer – să cunosc între altele și operele lui Rafaello d'Urbino, care va fi veșnic plâns de posteritate, operele lui Sebastiano del Piombo, demn rival al lui Rafael, ale lui Benvenuto Cellini, om tânăr, dar geniu multilateral, pe care am avut prilejul să-l înfrunt și ca inamic, și pe

¹⁹ Marsilio Ficino – umanist italian (1433–1499).

Michelangelo Buonarroti care, deși desconsidera întrucâtva frumusețea formelor, este totuși un artist viguros și original.²⁰

În primăvara anului următor, don Miguel de Gomez, locotenent al unui detașament spaniol, mi-a arătat multă bunăvoință apreciindu-mă ca medic și datorită faptului că învățasem între timp câte ceva din limba spaniolă. A trebuit să plec împreună cu don Miguel în Spania, unde fusese trimis într-o misiune secretă la împăratul nostru. Această călătorie a avut un rol determinant pentru întreaga mea viață. Venind la curte în orașul Toledo, am întâlnit, printre alții, pe cel mai ilustru dintre contemporanii noștri, Hernando Cortés, marchiz del Valleoyaca²¹, comandant de oști egal cu Hanibal, cu Scipio și cu alți eroi ai antichității. În urma primirii ce i s-a făcut acestui mândru cuceritor de regate, cât și a relatării celor care veniseră din țara descrisă atât de atrăgător de Amerigo Vespucci, m-am hotărât să-mi caut norocul pe acest pământ al făgăduinței, cum îl considerau toți cei care avuseseră parte de o soartă vitregă. M-am alăturat unei expediții organizată de compatrioții mei, nemții stabiliți la Sevilla, și am pornit cu inima ușoară să străbat Oceanul.

În Indiile de Vest²² m-am angajat întâi în serviciul Audienței Regale²³, dar în curând convingându-mă cât de neloial și cu câtă nepricepere își desfășoară activitatea, cât de nedrept tratează talentele și meritele, am preferat să execut misiunile caselor comerciale germane cu agenții în Lumea nouă, în special ale casei Welser, care posedă mine de cupru la San Domingo, cât și ale firmelor Fugger, Ellinger, Kromberger, Tetzl²⁴. Am luat parte la

²⁰ Dürer (1471–1528) își trăia pe atunci ultimele zile, Rafael (1483–1520) murise cu câțiva ani în urmă. Sebastiano del Piombo (1485–1547) și Michelangelo (1476–1564) erau la apogeul gloriei lor. Benvenuto Cellini (1500–1571) ajunsese celebru.

²¹ După izbânzile din Mexic, Cortés (1485–1547) veni în Europa în primăvara anului 1528, și fu primit la Toledo de regele Carol Quintul, în același timp împărat al Germaniei, care-i conferi titlul de marchiz al Văii Oaxaca.

²² Denumirea *America* a fost propusă (în Tratatul de cosmografie al lui Martin Walzmüller) încă în 1507, dar a înlocuit denumirile *Lumea Nouă* și *India de Vest* mult mai târziu. Autorul *Povestirii* folosește câteodată cuvântul *America* dar preferă denumirea *Noua Spanie*, care se referea, de fapt, numai la Mexic.

²³ *Audiența Regală* – denumirea forului guvernamental suprem al Mexicului, ale cărui prerogative au fost preluate, în 1535, de vicerege.

²⁴ Marii negustori din Germania de Sus au înjghebat încă la începutul secolului al XVI-lea colonii în Peninsula Pirineică, mai întâi la Lisabona, iar după moartea regelui Manual (1521) și alegerea regelui Carol Quintul ca împărat al Germaniei, și în Spania, mai ales la Sevilla. În același timp au apărut colonii germane în America. Firmele Welser și Ellinger au arendat la începutul secolului al XVI-lea minele de cupru din San Domingo; familia Fugger avea o agenție comercială în peninsula Yukatan; familia Kronberger stăpânea mine de

patru expediții spre Vest, Sud și Nord, în căutare de noi filoane de minereuri, zăcămintele de pietre nestemate – ametiste și smaralde – cât și de arbori prețioși: în două expediții mi-am făcut serviciul sub comanda unor alte persoane, iar de două ori m-am aflat eu în fruntea detașamentului. Am cutreierat astfel ținuturile de la Chicora până la portul Tumbez²⁵, am petrecut mai multe luni printre păgâni cu pielea tuciurie, am văzut în capitalele indigene clădite din bârne, bogății în comparație cu care tezaurele Europei noastre sunt o nimica toată, și am scăpat de câteva ori ca prin minune de primejdia morții. Am cunoscut și crunte frământări sufletești pricinuite de dragostea pentru o femeie indiană, sub a cărei piele negricioasă se ascundea o inimă tandră și pătimasă, dar n-are rost să povestesc aici mai amănunțit această întâmplare. Voi spune pe scurt: după ce zilele tihnite petrecute printre cărți, cu bunul meu Friedrich, mi-au educat gândirea, anii agitați petrecuți în călătorii au călit în focul încercărilor voința mea și m-au înzestrat cu cea mai prețioasă calitate ce se cere unui bărbat: încrederea în puterile sale.

Firește, este greșit ceea ce se crede prin părțile noastre: că dincolo de Ocean poți culege aurul dându-ți doar osteneala să te apleci. Totuși, după ce am petrecut cinci ani în America și în Indiile de Vest, datorită muncii mele sânguinoase și nu fără a fi favorizat de noroc, am strâns economii frumoase. Atunci a pus pe mine stăpânire gândul de a pleca din nou pe pământurile germane, nu pentru a mă stabili în orașelul nostru pașnic, cuprins parcă de somnolență, ci cu intenția vanitoasă de a mă lăuda cu succesele mele în fața tatălui meu, care continua să mă considere un derbedeu și o povară. Nu voi ascunde, de altfel, că mă chinuia și un dor mistuitor – la care nu mă așteptasem – dor de munții ținutului natal, unde pe vremuri umblasem furios cu arbaleta, că doream din toată inima să revăd pe buna mea mamă și pe prietenul părăsit, pe care speram să-l mai regăsesc în viață. Eram însă de pe atunci ferm hotărât ca după ce voi vizita orașul natal și îmi voi restabili legăturile cu familia, să mă întorc în Noua Spanie, pe care o consideram a doua mea patrie.

La începutul primăverii anului 1534, am plecat, cu o corabie a firmei Welser, din portul Villarica de la Vera Cruz și, înfruntând valurile răscolite de furtună, am sosit cu bine în bogatul oraș Anvers. Am pierdut câteva săptămâni cu îndeplinirea diverselor sarcini pe care mi le asumam și abia

argint la Sultepec; familia Tetzl posedă mine de cupru în Cuba (K. Lamprecht, Istoria poporului german, partea a XVI-a, cap. 1, 2).

²⁵ *Chicora* – vechiul nume al Carolinei. (*Tumbez* – oraș în Peru cf. J. Egli *Nomina geographica*, Leipzig, 1893).

În luna august am putut, în sfârșit, să pornesc către Regiunea Renană. Din acest moment începe de fapt narațiunea mea.

CAPITOLUL I

Cum am întâlnit-o pentru prima dată pe Renata și cum mi-a povestit viața ei

M-am hotărât să plec din Țările de Jos pe uscat și am ales drumul care ducea prin Köln, căci simțeam dorința să mai revăd o dată acest oraș, unde petrecusem multe zile plăcute. Cu suma de treizeci scuzi²⁶, mi-am cumpărat un cal bun care putea să mă ducă fără greutate pe mine și bagajele mele, dar, temându-mă de tâlhari, am crezut că e mai bine să iau chipul unui modest marinăr. Hainele pestrițe și relativ luxoase cu care mă mândream în frumosul Brabant, le-am schimbat pe niște haine simple de matelot de culoarea tutunului și mi-am legat pantalonii la genunchi²⁷. Mi-am păstrat doar lungă mea spadă, armă de nădejde în care-mi puneam speranțele ca și în Sf. Getruda, ocrotitoarea celor ce călătoresc pe uscat. Pentru cheltuielile de drum mi-am pus de-o parte o mică sumă de bani în joachimstaleri de argint, iar economiile, în pistoli de aur²⁸, le-am cusut în brăul meu lat.

După cinci zile plăcute de drum, având tovarăși întâmplători, căci mergeam fără grabă, am trecut râul Maas la Wenle. Nu voi ascunde că m-a cuprins o turburare nedemnă de un bărbat atunci când am ajuns în localitățile unde au apărut în fața ochilor mei oameni în haine nemțești și auzul meu a fost izbit de graiul părintesc, cu care eram atât de obișnuit. Am plecat din Wenle devreme, sperând să ajung până seara la Neiss, din care pricină m-am despărțit, la Viersen, de tovarășii mei de drum care doreau să viziteze Gladsbach și am cotit, de data aceasta singur, pe drumul care ducea spre Düsseldorf. Trebuia să mă grăbesc și mi-am îmboldit calul. Acesta, poticnindu-se, și-a lovit chișița de o piatră, întâmplare neînsemnată în aparență, care însă a constituit cauza directă a unui șir lung de evenimente uimitoare, ce mi-a fost dat să le trăiesc după acea zi. Luasem demult seama că întâmplările neînsemnate ajung să fie primele verigi în lanțul de încercări grele pe care viața ni-l făurește, adesea fără să putem vedea sau auzi ceva.

Călare pe un cal șchiop nu puteam să înaintez decât încet. Mă afluam încă departe de oraș când se întunecase și nu mai vedeam bine prin crepusculul sur, iar din iarba câmpiei se ridica o ceață înțepătoare. Tocmai treceam printr-un făget des și nu fără oarecare teamă mă gândeam unde aş putea să înnoptez în această regiune cu totul necunoscută mie, când deodată, la o

²⁶ Scud – *escudo* – monedă spaniolă; autorul are în vedere, desigur, scuzii de argint.

²⁷ Se purtau pe atunci pantaloni foarte largi (*Pumphosen*). Uneori erau vătuiți. În timpul muncii sau al călătoriilor se legau deasupra genunchilor.

²⁸ *Joachimstaler* – dublu galben de argint, monedă care, din 1517, a fost lansată de conții Schlieck și bătută la Joachimstal. *Pistol* – monedă de aur spaniolă, care valora doi scuzi de aur. În secolul al XVI-lea, sistemul monetar din Germania era foarte complicat și instabil.

cotitură, am văzut chiar la marginea drumului, pe o potecă ce șerpuia printre copaci, o căsuță de lemn, povârnită de vreme, stingheră, parcă rătăcită acolo. Porțile ogrăzii erau zăvorâte cu grijă, iar ferestrele catului de jos semănau mai mult cu niște mari ambrazuri, dar sub acoperiș se legăna, legată de o sfoară, o damigeană cam ciobită, semn că mă aflu în fața unui han. Apropiindu-mă, am început să ciocănesc în oblon cu mânerul spadei. După ciocăniturile mele hotărâte și lătrăturile înverșunate ale câinelui de pază, se arată stăpâna casei. Multă vreme a refuzat să mă lase să intru, iscodind în fel și chip cine sunt și pentru ce călătoresc. Nici nu bănuiam ce viitor îmi pregăteam prin insistențele mele, făcând uz de amenințări și vorbe tari, până când, în cele din urmă, am fost lăsat să intru pe ușă, iar calul meu fu dus în grajd.

Pe o scară șubredă, prin întuneric, am fost condus într-o odăiță mică de la catul al doilea, îngustă, mai mult lungă decât lată, ca o cutie de vioară. În timp ce în Italia, chiar și în hanurile cele mai ieftine poți găsi un așternut moale, pregătit cu grijă și o cină gustoasă la care nu lipsește sticla de vin, la noi călătorii – în afară de bogătanii ce cară zeci de saci plini doldora, pe catări – mai sunt nevoiți să se mulțumească cu pâine neagră, cu bere de proastă calitate și cu perspectiva de a dormi pe mundir de paie tocite. Primul adăpost ce mi s-a oferit în patrie mi s-a părut îmbâcsit și strâmt, mai cu seamă după dormitoarele curate, lustruite parcă, din căsuțele negustorilor din Țările de Jos, de care putusem profita în urma scrisorilor de recomandare. Am cunoscut însă și nopți mai grele în timpul călătoriilor mele anevoioase prin Anaguac²⁹, așa că, învelindu-mă cu mantaua mea de piele, am încercat să mă scufund cât mai repede în somn, suindu-mă să nu ascult glasul bețivanului care cânta jos în sală un cântec de lume. Cuvintele acestuia le-am reținut totuși:

*Ob dir ein Dirn gefällt,
So schweig, hast du kein Geld.*³⁰

Cât de mult m-aș fi mirat atunci, adormind, dacă un glas profetic mi-ar fi spus că seara aceea era ultima seară a unei vieți după care avea să înceapă pentru mine o altă viață! Soarta mea, călăuzindu-mă peste Ocean, m-a oprit în drum exact numărul convenit de zile și m-a adus ca spre un țel dinainte stabilit la casa aceea depărtată de orice așezare omenească, unde mă aștepta întâlnirea fatală. Un călugăr dominican erudit ar fi descoperit în toate

²⁹ Regiune în Mexic.

³⁰ *Dacă-ți place o puicuță, / și n-ai bani, să rabzi!* (trad. din germ.).

acestea pronia cerească; un realist îndârjit, ar fi găsit un prilej pentru triste meditații despre legătura complexă a cauzelor și a efectelor care nu respectă cercurile rotitoare ale lui Raimundus Lulliu³¹. Eu însă, când mă gândesc la mine de amănunte întâmplătoare și totuși necesare care au făcut să mă pomenesc în seara aceea, pe drumul spre Neiss, în hanul acela sărăcăcios, pierd orice discernământ între lucrurile obișnuite și cele supranaturale, între *miracula* și *natura*³². Mă gândesc însă că prima mea întâlnire cu Renata a fost cel puțin tot atât de miraculoasă ca toate lucrurile neobișnuite și zguduitoare pe care le-am trăit apoi împreună cu ea.

Trecuse cu siguranță mult de miezul nopții când m-am trezit dintr-odată, deșteptat de ceva neașteptat. În camera mea era destulă lumină, căci pe fereastră pătrundeau razele albastre-argintii ale lunii, și de jur-împrejur o tăcere de parcă pământul și cerul și-ar fi dat duhul. Apoi însă, în această liniște am deslușit în camera vecină, dincolo de peretele de scânduri, niște șoapte de femeie și slabe exclamații. Deși un proverb cu mult tâlc spune că unui călător îi ajunge grija spinării sale, și n-are de ce să-i pară rău de umerii altuia, deși niciodată n-am dat dovadă de prea mult curaj, atracția pentru aventuri care mă caracteriza din copilărie m-a îndemnat să iau apărarea unei femei nedreptățite. Acesta era dreptul meu de cavaler³³, de om care petrecuse ani întregi în lupte. Sculându-mă din pat și scoțând pe jumătate spada din teacă, am ieșit din camera mea și, pe culoarul obscur în care m-am pomenit, am găsit – fără greutate – ușa de după care se auzea glasul șoptit de femeie. Am întrebat cu voce tare dacă n-are cumva nevoie de ajutorul meu și după ce am repetat aceste cuvinte, la care n-am primit niciun răspuns, am bătut în ușă și forțând zăvorul, am intrat în cameră.

Atunci am văzut-o pentru prima dată pe Renata.

Într-o odaie tot atât de puțin atrăgătoare ca și a mea, și din plin luminată de razele lunii, stătea, cuprinsă de o spaimă cumplită, lipită de perete, cu mâinile întinse, o femeie pe jumătate dezbrăcată, cu părul despletit. În odaie nu mai era nimeni: toate ungherele erau destul de bine luminate și umbrele care se prelungeau pe podea erau clare și bine conturate; cu toate acestea, ea întindea mâinile înainte, apărându-se, ca și când cineva ar fi înaintat spre

³¹ Raimundus Lulliu (1235–1315) a alcătuit un aparat special prevăzut cu niște cercuri care se roteau și cu ajutorul căruia credea că pot fi elaborate adevăruri în mod mecanic. Erau de fapt primii pași în domeniul logicii matematice. Prin „realist” autorul înțelege, desigur, pe adepții „realismului”, curent al filosofiei medievale opus, „nominalismului”.

³² *Miraculosul și firescul* – termeni scolastici.

³³ Autorul *Poveștii* nu primise investitura de cavaler (vezi cap. VII-VIII), dar în acea epocă de declin a cavalerismului toți slujitorii armelor își spuneau adesea cavaleri, deși, formal, nu aveau dreptul s-o facă.

ea amenințător. Era în această mișcare ceva cu totul sinistru, pentru că nu puteai să nu-ți dai seama că o amenință o nălucă invizibilă. În clipa când m-a observat, femeia s-a repezit spre mine strigând, s-a lăsat în genunchi în fața mea, ca și cum aș fi fost un trimis al cerului, m-a cuprins convulsiv cu brațele și mi-a spus cu suflarea întretăiată:

— În sfârșit, ai venit, Ruprecht! Nu mai am puteri!

N-o văzusem niciodată pe Renata până în ziua aceea. Ea mă vedea pentru prima oară așa cum o vedeam și eu pentru prima oară și totuși mi-a rostit numele ca și cum am fi fost prieteni din copilărie. Mai târziu mi-am dat seama că ar fi putut să-mi audă numele când i-am spus hangiței cum mă cheamă, dar în acel moment am fost profund uimit. Totuși, căutând, după pilda stoicilor, să nu-mi manifest câtuși de puțin mirarea, am întrebat-o, atingându-i ușor umărul, dacă într-adevăr o urmărește o vedenie. Ea însă nu fu în stare să-mi răspundă. Plângea și râdea și-mi arăta doar cu mâna tremurândă ceva care pentru ochii mei nu era decât o rază de lună. Trebuie să mărturisesc că toată atmosfera aceea neobișnuită și conștiința apropierei unor forțe supranaturale mi-au tulburat întreaga ființă, făcându-mă să simt o groază sumbră pe care n-o mai încercasem din primii ani ai adolescenței. Mai mult pentru a o liniști pe femeia necunoscută cuprinsă de delir, decât pentru că aș fi crezut în utilitatea acestui gest, am scos spada din teacă și apucând-o de tăiș, am ridicat-o cu mânerul ei în formă de cruce în sus. Auzisem că astfel te poți apăra când ești încolțit de puterile răului. Femeia, înfiorată, ca într-o luptă premergătoare morții, s-a prăbușit pe podea.

Am socotit că ar fi nedemn să fug de-acolo, deși am înțeles că un demon rău pusese stăpânire pe această nenorocită femeie și îi chinuia groaznic sufletul. Niciodată până atunci nu văzusem asemenea convulsii și nu bănuisem că un trup omenesc se poate răsuci atât de cumplit, într-un mod atât de îngrozitor³⁴. Sub privirile mele femeia când se răsucea chinuitor,

³⁴ Aceste convulsii isterice, pe care le-a studiat în epoca modernă școala lui Charcot, au fost observate și de medici din trecut. În cartea lui J. Wier (1515–1588), *Des illusions et impostures des diables*, citim: „*Il (le Diable) peut retirer cruellement et contre tout ordre de nature les nerfs et les muscles, et souvente fois émouvoir vue telle passion au corps, qu'il demeure tellement droit et piqué que le col et le reste du corps est immobile et ne peut fléchir ni de ça, ni de là... Il les fait encore quelquefois tellement retirer en devant, que la tête, le col et le reste du corps se raccourcit, cependant que les veines qui sont autour du col demeurent tendues à merveille; et quelquefois il les renverse si étrangement au derrière que la tête est cruellement retirée presque du tout sur les épaules et le dos et les cuisses encore retirées en haut*” (Livre I, chap. XII). – „El (diavolul) poate trage (contracta) cu cruzime și împotriva oricărei ordini firești nervii și mușchii, și deseori poate stârni o atât de mare pătimire în trup, acesta rămânând cu totul drept și țeapăn, încât gâtul și restul corpului rămân nemișcate, nu se pot clinti nici într-o parte, nici în alta... Uneori îl trage atât

contrar tuturor legilor firii, și atunci grumazul și pieptul ei deveneau dure, ca piatra, și țepene când se îndoaia înainte până când capul și bărbia atingeau aproape degetele picioarelor, în timp ce vinele gâtului se încordau monstruos; când, dimpotrivă se repezea într-un fel uimitor înapoi, sucindu-și ceafa spre spate și săltându-și coapsele. Mai târziu aveam să fiu de câteva ori martor la chinurile Renatei, chinuri la care o supuneau demonii ce nu-i dădeau pace, dar în ziua aceea priveliștea mă cutremură și mă îngrozî. Priveam suferințele și zvârcolirile necunoscutei, transformată parcă, asemenea nevastei lui Loth, într-o stană de piatră, fără să mă clintesc din loc, neștiind cum să-i vin în ajutor sau să-i ușurez întrucâtva suferința.

Treptat, femeia încetă să-și izbească trupul de scândurile dușumelei și groaza care se citea în trăsăturile diformate ale feții ei începu să dispară. Tot se mai răsucea însă în puternice convulsii, apărându-se cu mâinile împotriva unui dușman nevăzut. M-am gândit că Diavolul ieșise din ea și se afla în afara trupului ei și, apropiind-o pe femeie de corpul meu am început să murmur cuvintele sfintei rugăciuni – *Libera me, Domine, de morte aeterna*³⁵ – singura care mi-a venit atunci în minte. Între timp luna coborâse după coroanele copacilor din pădure și, pe măsură ce crepusculul matinal punea stăpânire pe odaie, împingând umbrele de la pereți spre geam, femeia pe care o țineam strâns în brațele mele, își venea în fire. Dar întunericul se întindea asupra-i ca Tramontana – vântul rece al Pirineilor, și tremura toată ca pătrunsă de ger.

Am întrebat-o dacă vedenia pierise.

Ea a deschis ochii și privind în jur prin odaie, ca după un leșin, mi-a răspuns:

— Da, s-a risipit, văzând că suntem bine înarmați împotriva-i. Nu e în stare să țină piept unei voințe tari.

Pentru a doua oară auzeam glasul Renatei. După ce rosti aceste cuvinte, ea începu să plângă, tremurând ca varga. Lacrimile se revărsau fără încetare pe obraji ei, și îmi simțeam degetele scăldate de lacrimile ei. Dându-mi seama că nu poate să se încălzească stând întinsă pe podea și simțindu-mă întrucâtva liniștit, am ridicat-o ușor în brațe, căci era mică de statură și slăbuță, și am culcat-o pe patul de alături. Am învelit-o cu ce-am găsit în cameră și am încercat s-o liniștesc vorbindu-i blând.

de tare spre partea din față, încât capul, gâtul și restul corpului se scurtează, în timp ce vinele din jurul gâtului sunt perfect întinse; iar alteori îl răsuțește atât de nefiresc spre spate, încât capul se retrage cu cruzime până la umeri, iar spatele și coapsele se trag în sus.” (lb. franceză veche).

³⁵ Izbăvește-mă, Doamne, de moartea veșnică (trad. din lat.).

Ea însă continuând să plângă, fu cuprinsă deodată de o nouă tulburare și, apucându-mă de mână, spuse:

— Acum, Ruprecht, trebuie să-ți povestesc toată viața mea, pentru că m-ai salvat și trebuie să știi totul despre mine.

Am încercat s-o fac să-nțeleagă că nu este momentul potrivit pentru o asemenea relatare, dar Renata părea că n-aude cuvintele mele și, strângându-mi cu putere degetele, deși privea undeva într-o parte, începu să vorbească foarte repede. La început nici nu i-am înțeles cuvintele, atât de năvalnic i se perindau gândurile și atât de subit trecea de la un lucru la altul. Treptat am început să disting cursul principal al ideilor în potopul năprasnic de cuvinte și mi-am dat seama că, într-adevăr, îmi povestește propria-i viață.

Niciodată mai târziu, chiar și în zilele când ne simțeam o singură ființă și între noi domnea cea mai deplină încredere, Renata n-a izbutit să-mi înfățișeze într-o succesiune atât de exactă povestea vieții ei. Ce-i drept, în noaptea aceea ea nu numai că a omis să-mi vorbească despre părinții ei și despre locul unde-și petrecuse copilăria, dar chiar, după cum am avut apoi prilejul să mă conving cu toată certitudinea, mi-a ascuns parțial multe evenimente de mai târziu, mi-a redat inexact altele – poate cu bună știință sau poate din pricina stării bolnăvicioase în care se afla. Oricum ar fi, mult timp am știut despre Renata numai puținele lucruri pe care mi le-a comunicat în acea relatare înfrigurată și de aceea trebuie s-o redau aici din fir-a-păr. Nu voi putea însă să reproduc felul ei de a vorbi dezordonat, pripit, fără șir, pe care va trebui să-l înlocuiesc cu fraze mai legate.

După ce mi-a spus cum o cheamă, singurul nume pe care i-l cunosc, și după ce a pomenit de primii ani ai vieții ei atât de fugitiv și confuz încât nu am putut reține mai nimic din cele spuse, îmi povesti întâmplarea pe care o considera fatală pentru viața ei.

Renata avea vreo opt ani când pentru prima dată îi apărui în odaia ei, învelit în raze de soare, un înger care părea de foc, îmbrăcat în straie albe ca neaua. Fața îi strălucea, ochii îi erau albaștri ca cerul, iar părul părea tors din fire de aur. Îngerul îi spuse că numele lui este Madiel³⁶. Renata nu se sperie câtuși de puțin și în ziua aceea, împreună cu îngerul, s-a jucat cu păpușile. Mai târziu, îngerul avea s-o viziteze de multe ori, aproape în fiecare zi, era totdeauna vesel și bun, încât fetița prinse pentru el o dragoste mai mare decât pentru toți cei din casă și decât pentru prietenele de o vârstă cu ea. Foarte inventiv, Madiel o amuza pe Renata, spunându-i tot felul de lucruri cu

³⁶ Vedenia îngerului Madiel, care i-a apărut Renatei în copilărie, este tipică pentru povestirile de acest gen. Vezi, de pildă, povestirea Madeleinei de la Croix (arsă pe rug în 1546), citată în cartea: Jules Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*.

haz și povești, iar când se întrista, știa s-o mângâie cu duioșie. Uneori Madiel venea întovărășit de îngeri de-o seamă cu el, care însă nu erau „de foc” și purtau mantii purpurii și violete; ei însă nu erau chiar atât de buni. Madiel i-a interzis cu strictețe Renatei să le vorbească altora despre vizitele lui tainice, dar chiar dacă Renata i-ar fi încălcat porunca, nimeni n-ar fi crezut-o, închipuindu-și că minte sau născocește.

Nu totdeauna Madiel apărea în chip de înger: adesea lua alte înfățișări, mai ales atunci când Renata nu avea decât rare prilejuri să rămână singură. Astfel, vara, Madiel se arăta deseori în chip de fluture mare de foc, cu aripi albe și antene aurii, iar Renata îl ascundea în pletele ei lungi. Iarna, îngerul lua uneori înfățișarea unui fus pentru ca fetița să-l poată purta peste tot, fără să se despartă de el. Câteodată Renata își recunoștea prietenul ceresc într-o floare pe care o rupea, într-un tăciune căzut afară din vatră sau într-o nucă pe care o spărgea. Uneori seara, Madiel se culca în pat alături de Renata și rămânea cu ea până dimineța, lipit de trupul ei ca o pisică. În asemenea nopți se întâmpla ca îngerul s-o ducă pe Renata pe aripile lui departe de casă, arătându-i alte orașe, catedrale mândre sau chiar sălașe cerești scăldate în lumină, dar în zorii zilei, fără să-și dea seama cum, se trezea totdeauna în patul ei.

Când Renata se făcu mai mare, Madiel o vesti că va fi o sfântă, asemenea Amaliei de Lorena³⁷ și că în acest scop fusese trimis în preajmă-i. El îi vorbea de jertfa lui Iisus Cristos, de fericita resemnare a Fecioarei Maria, de căile ascunse spre porțile zăvorâte ale paradisului terestru, îi vorbea de sfânta Agnesa care nu se despărțea niciodată de Mielul blând, de sfânta Veronica, cea care stătea veșnic în fața chipului Mântuitorului, și despre multe alte figuri și lucruri care o îndemneau să se dedea meditațiilor pioase. După spusele Renatei, dacă până atunci se mai întreba uneori dacă tainicul ei oaspe este într-adevăr un trimis al cerului, după asemenea vorbe îndoielile se risipeau ca fumul, fiind pe deplin încredințată că o slugă a Satanei n-ar fi putut rosti atâtea nume sfinte, fără să fie cuprins de chinuri groaznice. Într-un rând Madiel i se înfățișă Renatei luând chipul lui Cristos răstignit, iar din mâinile lui de foc, străpunse de cuie, curgea sânge roșu ca purpura.

Îngerul o conjura cu mult zel pe Renata să ducă o viață austeră, ascetică, să se îngrijească de puritatea inimii și lumina minții. Ea începu să respecte toate zilele de post statornicite de sfânta biserică, să meargă în fiecare zi la liturghie și să se roage în singurătate, în odaia ei, în fața Crucifixului. De multe ori Madiel o silea pe Renata să se supună unor încercări dure: să iasă dezbrăcată pe frig, să nu mănânce și să nu bea câteva zile în șir, să-și

³⁷ *Sfânta Amalia de Lorena* – soția contelui-palatin Vitger, a trăit în secolul al VII-lea.

flagелеze cu o frânghie noduroasă coapsele sau să-și împungă sânii cu ace. Renata petrecea nopți întregi stând în genunchi, în timp ce Madiel se afla lângă ea, dându-i curaj fetei ce-și pierdea puterile, precum îngerul Mântuitorului în grădina Ghetsemani. La rugămintea stăruitoare a Renatei, Madiel îi atinse mâinile și atunci în palmele ei se iviră răni întocmai ca în palmele lui Crist, străpunse de cuie, pe care le ascundea cu grijă de privirile oamenilor. În zilele acelea, datorită ajutorului divin, Renata fu investită cu darul de a face minuni și lecuia mulți bolnavi, asemenea „preapioșilor” regi francezi³⁸, doar prin atingerea mâinii, așa încât în tot districtul începu a fi socotită o făptură deosebit de plăcută Domnului.

Ajungând la vârsta când fetele deopotrivă cu ea aveau logodnici sau iubiți, Renata i se adresă îngerului, implorându-l să se unească cu ea și trupește, deoarece, chiar după spusele lui, iubirea e mai presus de toate și deci nu poate fi păcat faptul că cei ce se iubesc își vor contopi ființa. Îndată ce Renata îi împărtăși dorințele ei pătimașe, Madiel se întristă: fața lui, după spusele ei, părea ca de cenușă înroșită de foc, asemeni soarelui la care te uiți printr-o bucată de sticlă înnegrită cu funingine. Îi interzise cu fermitate Renatei chiar să se gândească la cele trupești, amintindu-i imensa bucurie a sufletelor preafericiților din rai, acolo unde nu poate pătrunde niciunul dintre cei care s-au dedat ispitelor trupului. Renata nu mai îndrăzni să stăruiască pe față, dar hotărî să-și atingă țelul prin șiretlic. Ca în zilele copilăriei ei, îl înduplecă pe Madiel să petreacă alături de ea o noapte în pat și astfel, îmbrățișându-l și nelăsându-l să se desprindă din brațele ei, căută să-l silească pe toate căile să se împreuneze cu ea. Dar îngerul, cuprins de o mare mânie, s-a prefăcut într-o vâlvătaie și pieri, pârjolind umerii și părul Renatei.

Timp de mai multe zile îngerul nu se mai ivi, pricinuindu-i Renatei o nespusă mâhnire, căci ea îl iubea pe Madiel mai mult decât pe oricare dintre oameni, mai mult decât pe oricare dintre ființele lipsite de trup și chiar decât pe bunul Dumnezeu. Petrecu zile și nopți scaldată în lacrimi, stârnind uimirea celor din jur prin disperarea ei nemângâiată, rămânea întinsă ore întregi ca și moartă, se lovea cu capul de pereți și chiar încercase să-și facă seama, nădăjduind să-l vadă măcar o clipă în cealaltă viață pe iubitul ei. Îi adresa întruna lui Madiel rugile ei, conjurându-l să se întoarcă, făgăduindu-i solemn să se supună întru totul hotărârilor lui înțelepte, numai să simtă din nou apropierea lui. În cele din urmă, când puterile o părăsiră, Madiel i se

³⁸ „*Piissimus*” era epitetul ce se adăuga la titlul regilor Franței. În Franța multă vreme a dăinuit credința că, atins de mâna regelui, bolnavul se tămăduiește.

arăță în vis și-i spuse: „De vreme ce vrei să te unești trupește cu mine, am să mă înfățișez în chip de om; așteaptă-mă șapte săptămâni și șapte zile”.

Cam la două luni după această viziune, Renata făcu cunoștință cu un tânăr conte, care venise pe meleagurile lor din Austria. Purta haine de culoare albă; avea ochi albaștri, iar părul lui părea făcut din fire de aur, așa încât Renata ghici numaidecât că el este Madiel. Noul venit nu-i arătă în niciun fel că se cunosc, dându-se drept contele Heinrich von Otterheim. Renata căuta să-i atragă prin toate mijloacele atenția. Nu s-a dat în lături să ceară sfatul unor babe și să recurgă la vrăji. Nu se știe dacă aceste mijloace i-au ajutat sau contele însuși o căuta pe Renata, fapt este că el îi mărturisi dragostea și-i ceru să părăsească în taină casa părintească și să fugă împreună cu el. Renata nu șovăi nicio clipă, și într-o noapte contele plecă cu ea și se stabiliră, după spusele ei, în castelul strămoșilor lui de pe malul Dunării.

Renata rămase în castelul contelui doi ani. În timpul acesta fură fericiți, cum nimeni nu mai fusese de la păcatul strămoșesc. Viața lor se-nvecina cu lumea îngerilor și a demonilor, preocupați fiind să afle calea care trebuia să aducă fericire tuturor oamenilor de pe pământ. Un singur lucru o întrista pe Renata: Heinrich nu voia cu niciun preț să recunoască că el și nu altul este îngerul Madiel, dându-se cu încăpățănare drept un supus credincios al ducelui Ferdinand³⁹. Spre sfârșitul celui de-al doilea an al vieții lor în comun, gânduri sumbre puseră stăpânire deodată pe sufletul lui Heinrich; deveni posomorât, întunecat, trist și într-o noapte, își părăsi castelul, neștiut de nimeni, pornind pe un drum necunoscut. Renata l-a așteptat câteva săptămâni; dar fără călăuzitorul ei nu fu în stare să se apere de atacurile spiritelor rele care începură s-o chinuie fără milă. Nevrând să rămână într-un castel în care nu se știa stăpână, Renata hotărî să plece și să se întoarcă la părinții ei. Puterile vrăjmașe nu-i dădură pace nici pe drum, urmărind-o pe câmp și în locurile unde înnopta, dar în același timp spiritele bune, protectoare, o apărau în fel și chip vestind-o că va întâlni în curând pe cavalerul Ruprecht, care va fi adevăratul apărător al vieții ei.

Iată ce-mi povesti Renata și cred că istorisirea ei a ținut mai mult de o oră, căci eu am redat spusele ei mult mai concis. Renata vorbea fără să mă privească, fără să aștepte din partea mea vreun semn, ca și cum nu mi s-ar fi adresat mie, ci se spovedea unui duhovnic nevăzut. Istorisindu-mi întâmplări care fără îndoială o zguduiseră profund, sau comunicându-mi lucruri care multora li s-ar părea rușinoase și pe care mai toate femeile preferă să le ascundă, ea nu manifesta nici tulburare, nici rușine. Trebuie să

³⁹ *Ferdinand* – duce de Austria, avea să devină mai târziu împăratul Ferdinand I (1503–1564).

remarc că prima jumătate a narațiunii Renatei, deși vorbele ei erau rostite la întâmplare, mi-a rămas bine întipărită în minte. Dimpotrivă, tot ce s-a întâmplat după fuga din casa părintească, mi s-a părut atunci neclar și confuz. Mai târziu, am aflat că în această parte a istorisirii ei, mi-a tănuț multe și multe întâmplări mi le-a descris altfel de cum se petrecuseră.

Când sfârși de povestit, Renata mi se păru nespun de slăbită ca și cum ar fi ținut-o puterile exact atât cât trebuia pentru a-și duce la capăt povestirea. Întoarse spre mine privirea mirată, apoi oftă adânc, își lipi fața de pernă și închise ochii. Am vrut să mă ridic de pe patul ei, dar ea, înlănțuindu-mă cu brațele, mă sili cu blândă violență să mă culc alături de ea. Nu mă mai mira nimic în acea noapte neobișnuită, și, supunându-mă, m-am culcat pe pat, alături de acea femeie cu totul necunoscută mie, neștiind cum să mă comport față de ea. Ea mă luă de gât și lipindu-se de mine cu trupul ei aproape gol, adormi îndată, cuprinsă de un somn profund și netulburat de nimic. Se luminase de-a binelea, razele albastre ale dimineții pătrunseră în cameră și, după cele trăite în noaptea aceea, aproape că-mi venea să râd văzând cum stăm întinși alături, noi, doi străini, în acest han dintr-un desis de pădure, îmbrățișați în pat, ca soră și frate în casa părintească.

După ce m-am convins că Renata doarme adânc, m-am desprins cu grijă de îmbrățișarea ei, căci simțeam nevoia să-mi răcoresc fața și să rămân singur. Am privit îndelung chipul celei care dormea, gingaș și nevinovat ca un chip de copil în picturile fratelui Beato Angelico din Fiesole și mi se păru aproape de necrezut că această femeie, cu puțin înainte, fusese stăpânită de diavol. Am ieșit tiptil din cameră, mi-am pus pălăria înaltă, am coborât jos, și cum toată lumea din casă dormea, am descuiat singur ușa și m-am pomenit în pădure. Am pornit pe o cărare singuratică printre trunchiurile groase de fagi care-mi erau mai dragi decât zvelții palmieri sau gaiaci din America, ascultând trilurile matinale ale păsărilor noastre ca pe un grai plin pentru mine de înțelese.

Nu am făcut parte niciodată din rândul oamenilor care, urmându-i pe filosofii din școala peripatetică, afirmă că în natură nu există spirite fără trup, negând existența demonilor și chiar și a îngerilor. Am fost totdeauna de părere – deși înainte de întâlnirea cu Renata n-am asistat la niciun miracol – că înseși observația și experiența, aceste prime temelii ale oricărei cunoașteri raționale, demonstrează fără putință de tăgadă existența în lumea noastră, alături de om, a unor forțe spirituale pe care creștinii le socotesc oastea fără trup a lui Crist ori slujitori ai Satanei. Mi-au rămas de asemenea în minte cuvintele lui Lactantius Firmianus⁴⁰, care afirmă că

⁴⁰ *Lactantius Firmianus* – scriitor latin (aprox. 250–330).

uneori îngerii păzitori se lasă ispițiți de grațiile fecioarelor al căror suflet ar trebui să-l ferească de păcat. Totuși, multe amănunte din strania istorisire a Renatei mi s-au părut de la bun început prea puțin verosimile, ba chiar de necrezut. Văzând că femeia pe care am întâlnit-o se află într-adevăr în puterea forțelor diabolice, nu știam unde se sfârșesc înșelăciunile spiritului rău și unde începe minciuna.

Astfel, chinuit de presupuneri și de nedumeriri, am rătăcit destul de multă vreme pe potecile din desișul pădurii și soarele suise destul de sus pe cer când m-am întors la hanul de lângă drum unde-mi petrecusem noaptea. Hangița ieșise la poartă. Femeie trupeșă, cu o față roșietică și aspră, semănând mai mult cu o căpetenie de tâlhari, dar care totuși, după ce m-a recunoscut, m-a salutat cuviincios, zicându-mi *domnule cavalier*. M-am hotărât să profit de prilej, spre a afla câte ceva în legătură cu misterioasa doamnă și, apropiindu-mă, am întrebat cu un glas nepăsător, ca și când neavând ce face aș fi vrut să pălăvrăgesc cu ea, și s-o întreb cine este femeia din odaia învecinată cu a mea.

Voi încerca să redau cuvânt cu cuvânt acele lucruri cu totul neașteptate pe care mi-a fost dat să le aud de la hangiță:

— Vai, domnule cavalier, mai bine nu m-ați mai întreba. Inima mea cea bună m-a silit poate să săvârșesc un păcat de moarte, adăpostind o eretică, care a iscălit o învoială cu diavolul. Deși nu este de prin părțile noastre, îi cunosc povestea, pentru că mi-a spus-o un bun prieten, negustor ambulant, din același loc cu ea. Femeia asta, care face pe mironosița, este la drept vorbind o târfă. Prin tot felul de tertipuri a dobândit încrederea contelui Otterheim, om dintr-o familie foarte nobilă, care-și are castelul pe malul Rinului, mai jos de Speier. L-a vrăjit pe tânărul conte, care și-a pierdut părinții din fragedă pruncie, oameni destoinici și onorabili, într-atâta, încât el, în loc să-și ia o nevastă de neam, bună și să-l slujească pe stăpânul său, prințul elector al Palatinatului, a început să se îndeletnicească cu alchimia, magia și alte treburi necurate. Nu știu dacă o să mă credeți, dar din ziua în care pațachina asta s-a stabilit în castelul lui, în fiecare noapte se prefăceau el în lup iar ea în lupoaică⁴¹ și alergau prin împrejurimi; e greu să spui câți copii, mânji și oi au pierit sfâșiați de colții lor! Apoi îi îmbolnăveau pe oameni, făceau farmece ca vacile să rămână sterpe, stârneau furtuni, nimiceau grânele de pe câmpiile celor pe care-i dușmăneau și săvârșeau prin puterea vrăjilor sute de alte fărădelegi. Numai că într-o zi contelui i se

⁴¹ Fenomen cunoscut în acea epocă sub denumirea de *licantropie*. În Franța, licantropii sunt denumiți *loup-garou*. Delancre închină licantropiei o parte a lucrării sale capitale: Pierre Delancré, *Tableau de l'inconstance des mauvais anges et demons*, Paris, 1612.

arăță în vis sfânta Crescentia lui Diedrich⁴², care îi dădu să înțeleagă cât de păcătoasă îi era purtarea. Atunci contele luă asupra sa crucea suferinței și porni desculț spre Sfântul Mormânt, poruncind slugilor s-o izgonească din castel pe ibovnica lui, care începu a pribegi din sat în sat. Iar eu am adăpostit-o, domnule cavaler, numai pentru că atunci toate acestea nu le cunoșteam. Acum însă, văzând cum se vaietă și geme zi și noapte, pentru că sufletul ei păcătos nu se poate liniști, nu am s-o mai țin la mine nici măcar o zi, fiindcă nu vreau să-l ajut pe Dușmanul Omului!

Această cuvântare a hangiței, care mi-a spus și altele pe deasupra, m-a mirat cum nu se poate mai mult, dându-mi seama de îndată că interlocutoarea mea nocturnă mă amăgise în multe privințe. Astfel, în timp ce-mi povestea viața ei, ea voia să mă facă să cred că prietenul ei își avea castelul în arhiducatul Austriei, în timp ce din spusele hangiței reieșea că acest castel se afla în apropiere, pe malul Rinului nostru. M-am gândit că vecina mea de cameră, închipuindu-și că sunt în trecere prin acele locuri și crezând că sunt un simplu marinăr, voise să-și bată joc de mine și gândul acesta m-a umplut de atâta indignare, încât am uitat chiar semnele evidente la care fusesem nu demult martor și care dovedeau neîndoios că nenorocita femeie e posedată de Diavol.

Dar în timp ce stăteam în fața hangiței, care-și sporea tânguierile, neștiind ce să întreprind, ușa casei se deschise dintr-odată și în prag apărură Renata. Era îmbrăcată într-o mantie lungă de mătase albastră, cu o glugă ce-i acoperea fața și o jachetă cu broderii albe și albastre, așa cum poartă doamnele nobile din Köln. Se purta cu mândrie și dezinvoltură, ca o ducesă, încât cu greu am recunoscut într-însa pe demonizata din timpul nopții. Dând cu ochii de mine, Renata se apropie cu pas ușor ca un zbor de pasăre și când m-am descoperit în fața ei, îmi spuse grăbită, dar cu un ton poruncitor:

— Ruprecht! Trebuie să plecăm fără zăbavă. Nu pot să mai rămân aici niciun ceas.

La auzul glasului Renatei își luară zborul toate îndoierile care roiseră cu puțin înainte în mintea mea și pieri din suflet orice urmă de indignare. Cuvintele acestei femei, care cu o zi înainte era pentru mine o străină, sunau ca o poruncă stranie căreia nu puteam să nu mă supun. Iar când hangița își schimbă dintr-odată tonul cuviincios devenind grosolană și cerând Renatei banii pe care-i datora pentru cameră, i-am spus, fără ezitare, că-i voi plăti totul până la ultima lețcaie. Apoi am întrebat-o pe Renata dacă are cal ca să

⁴² *Crescentia lui Diedrich* – personaj din legende populare pe care-l aflăm și într-un poem german din secolul al XIII-lea – soția împăratului Diedrich (Teodoric).

poată continua drumul, fiind sigur că în locul acela izolat nu se poate găsi un cal bun.

— Nu am cal, mi-a spus Renata, dar de aici nu este departe până la oraș. Poți să-mi oferi locul tău în șa și să duci calul de căpăstru. Iar odată ajunși în oraș, nu ne va fi greu să cumpărăm un cal.

Renata dădu aceste dispoziții cu atâta siguranță încât s-ar fi crezut că între noi totul fusese convenit dinainte și că eu trebuie să-i fiu slugă. Dar lucrul cel mai de necrezut este că, auzind aceste cuvinte, n-am făcut altceva decât să mă înclin și să urc grabnic în camera mea, pentru a face ultimele pregătiri în vederea plecării.

De-abia când am rămas singur m-am dezmeticit și m-am întrebat dintr-odată uimit, de ce promisem cu atâta resemnare rolul pe care mi-l rezervase noua mea prietenă? M-am gândit că s-ar fi putut să mă influențeze prin vreun mijloc tănuit și magic. Apoi, râzând în sinea mea de propria-mi naivitate, mi-am spus, ca să mă justific singur:

„Nu-i nicio nenorocire dacă voi cheltui câțiva bani și voi pierde câteva zile pe drum! E o fată drăguță, merită acest sacrificiu; iar eu, după greutățile călătoriei, pot să-mi permit una din obișnuitele mele distracții. Afară de asta, în cursul nopții ea și-a râs de mine și trebuie să-i arăt că nu sunt chiar un ignorant și un prostănac, cum probabil își închipuie. Acum e rândul meu să mă distrez cu ea pe drum, până mă voi plictisi, și pe urmă să-mi văd de treabă. Cât despre faptul că e urmărită de diavol, la drept vorbind, lucrul ăsta nu mă privește și nu am să mă sperii de niciun demon când e în joc o femeie frumoasă, eu, care nu m-am speriat de pieile-roșii și de săgețile lor otrăvite”.

Căutând să mă conving, deci, că întâlnirea mea cu Renata e o simplă aventură amuzantă, una dintre acele întâmplări despre care bărbații povestesc, chicotind, prietenilor lor la un pahar cu bere, am pipăit plin de importanță chimirul greu, bine strâns pe mijloc și mi-am amintit de cuvintele cântecului pe care-l auzisem cu o seară înainte:

*Ob dir ein Dirn gefällt,
So schweig, hast du Kein Geld.*

După ce am mâncat la han lapte cu pâine, am pornit cu puteri proaspete la drum. I-am ajutat Renatei să urce în șaua calului care părea odihnit și bucuros de drum. La bocceaua mea se mai adăugă și calabalâcul noii mele tovarășe de drum, care de altfel nu cântărea prea greu. Renata era în acea dimineață voioasă ca o porumbiță, râdea întruna, glumea; și-a luat amabilă rămas bun de la hangiță. Când, în sfârșit, am pornit – Renata instalată în șa,

iar eu pe jos, ținând calul de dârlogi, sau la răstimpuri sprijinindu-mă de oblânc – toți cei din han au ieșit în fața porții petrecându-ne și urându-ne drum bun, nu fără oarecare ironie. Țin minte că mi-a fost rușine să-mi întorc capul și să-i privesc.

CAPITOLUL II

Ce ne-a prezis vrăjitoarea din sat și cum ne-am petrecut noaptea la Düsseldorf

De la han, drumul mai ducea câțva timp prin pădure. Era răcoare și umbră și înaintam încet împreună cu Renata, stând de vorbă, fără să obosim. Cu toate că dusesem viață de ostaș, nu mă înstrăinasem de societate, căci în orașele din Italia avusesem prilejul să particip la mascaradele carnavalului și să asist la spectacole de teatru, iar mai târziu, în Noua Spanie, participasem la seratele muzicale din casele oamenilor cu stare, unde nu domnește deloc primitivismul unei țări sălbatice, cum cred unii, ci dimpotrivă, poți întâlni doamne elegante care se pricep să cânte din alăută, ghitară, țiteră sau flaut, precum și cavaleri neîntrecuți în a dansa *algarda*, *passioneza*⁴³, jocul maur și alte dansuri foarte la modă. În timp ce căutam să-i arăt Renatei că sub haina mea simplă de marinier se ascunde un om căruia nu-i este străină cultura, am fost plăcut surprins descoperind la interlocutoarea mea o inteligență vie și multe cunoștințe nu prea obișnuite la o femeie, așa încât, fără să vreau, toate facultățile spiritului meu s-au pus spontan în gardă, așa cum se întâmplă cu un spadassin experimentat când întâlnește, fără a se aștepta, un adversar abil. Despre viziunile nocturne nu am schimbat nicio vorbă și cineva și-ar fi putut închipui, văzând cum pălăvrăgim cu voie bună, că însoțesc o doamnă ca un cavaler, ce se întoarce de la un turnir festiv.

Întrebând-o încotro mergem, Renata mi-a răspuns, fără a sta pe gânduri, că mergem la Köln, unde are rude la care ar vrea să rămână un timp; am fost bucuros că nu trebuie să-mi schimb itinerariul. Gândul că ciudata noastră legătură nu se va prelungi prea mult mi-a pricinuit oarecare mâhnire, dar nu m-a îndurerat prea tare; mi-am spus că nu trebuie să-mi pierd vremea dacă vreau să mă recompensez pentru noaptea trecută. Iată de ce am căutat să imprim convorbirii noastre ușurință și libertate, asemenea unui dialog într-o comedie italiană, și, încurajat de zâmbetele binevoitoare ale tovarășei mele de drum, care păstra totuși o anumită distanță, îmi permiteam să-i sărut din când în când mâna și să fac unele aluzii destul de îndrăznețe, pe care mi se părea că Renata le acceptă cu evidentă bunăvoință.

I-am propus să petrecem noaptea, nu în micul orașel Neiss, ci la Düsseldorf, unde puteam găsi un han mai bun și de acolo să ne continuăm călătoria spre Köln de-a lungul Rinului, pe un drum fără hârtoape. Renata mi-a acceptat propunerea cu indiferența unei prințese. Am cotit deci din

⁴³ Dansurile *algarda* și *passioneza* sunt menționate în autobiografia lui Bartholomeo Sastrov (1520–1603).

pădure pe șleah, încrucișându-ne cu drumeți stingheri sau cu șiruri de care însoțite de pază. Mergeam acum prin câmp deschis sub razele arzătoare ale soarelui, și Renata începu să dea semne de oboseală, cu atât mai mult cu cât călărea pe o șa care nu i se potrivea. Eu de asemenea trebuia să fac un deosebit efort pentru a ține pasul cu calul. În dorința noastră de a lăsa să treacă orele de arșiță, ne-am văzut siliți să căutăm adăpost într-un satuc animat, pe nume Geerd, pe care l-am întâlnit în calea noastră. Aici destinul ne pregătea o a doua ambuscadă care anticipa perfid întreaga groază a zilelor viitoare.

De la bun început ni s-a părut neobișnuit faptul că am găsit în sat toate condițiile trebuincioase pentru odihna unor călători și că multe persoane care aveau același drum cu noi, poposiseră și ele la Geerd. Am întrebat țărancă în casa căreia ne-am odihnit și am luat o gustare, cum se explică lucrul acesta. Mi-a răspuns cu mândrie că satul lor este vestit în tot districtul, datorită unei vrăjitoare care ghicește viitorul cu o iscusință miraculoasă. Țărancă ne-a mai spus că în fiecare zi se strâng aici zeci de oameni nu numai din localitățile învecinate, ci vin să-și afle destinul locuitori din sate și orașe îndepărtate, chiar din Paderborn și din Westfalia, căci faima vrăjitoarei din Geerd se răspândise în toate ținuturile Germaniei.

Aceste cuvinte au fost pentru Renata ca fluieratul vrăjitorului pentru șarpe. Uitând toate glumele și presupunerile noastre, fu cuprinsă de cea mai mare emoție și vru să alerge de îndată la vrăjitoare. În zadar am încercat s-o conving să se odihnească. Renata nici măcar nu avu răbdare să termine *merenda*⁴⁴, zorindu-mă și spunându-mi întruna:

— Hai, Ruprecht, hai să mergem! Altfel o să obosească și nu o să mai vadă atât de limpede viitorul!

Am fost conduși la o căsuță, în marginea satului. La intrare, în picioare sau șezând pe grămada de bușteni de lângă drum, aștepta o mulțime de lume, ca în pridvorul unei biserici în noaptea de Crăciun. Erau aici tot felul de oameni pe care altfel rar i-ai fi putut afla împreună: persoane de vază

⁴⁴ *Merenda (underimbiz)* – denumirea gustării de după-amiază în secolul al XVI-lea. În secolul al XVI-lea, în casele germane bogate se mânca de patru ori pe zi: dimineța, micul dejun (*frühstück, jentamen*), mai târziu, al doilea dejun (*frühmahl, prandinium*), la prânz, o gustare (*underimbiz, merenda*), iar seara, când munca zilei lua sfârșit – cina (*nachtmahl, caena*). În casele mai modeste se mânca numai de două ori pe zi: dimineța și seara. În *Corabia proștilor*, Heiler von Kaysersberg (1455–1519) citează următoarele versuri:

*Qui semel est deus est, bis homo, sed bestia qui ter,
Est daemon quater, quin quies est sua mater, etc.*

(Cine mănâncă o dată pe zi este un Dumnezeu; cine mănâncă de două ori este un om; cine mănâncă de trei ori este un animal; cine mănâncă de patru ori, un diavol, iar cine mănâncă de cinci ori e mama dracului – trad. din lb. lat.).

îmbrăcate în mătase și catifea, nobile doamne venite în carete închise, orășeni în haine negre, vânători purtând caftane verzi, țărani purtând cușme țuguiate, chiar și cerșetori, hoți și tot felul de golănime. Se amestecau toate graiurile din provinciile renane, distingeai și limba olandeză, ba și limbajul *rotwelsch*⁴⁵. S-ar fi zis că în mica localitate poposise vreun prinț domnitor, în fața apartamentelor căruia se adunaseră solicitanții și alaiul.

Așteptându-ne rândul, ascultam fără voie flecărelile celor din jur, care avură darul să stârnească interesul viu al Renatei, deși mie mi se păreau plictisitoare. Am văzut însă aici pentru prima dată cât de întins este oceanul superstițiilor și câte prejudecăți copilărești și absurde se adaugă la frica justificată în fața puterii magicienilor și a vicleșugurilor vrăjitoarelor. Se comentau, așa cum era și firesc în acele împrejurări, diverse moduri de a ghici, tot felul de semne, talismane și paftale, leacuri tainice și cuvinte de vrajă. Toți cei de față, atât doamnele, bogat înveșmântate, cât și vagabonzii, care n-aveau nici pelerină, mă uimeau prin cunoștințele lor în acest domeniu. Avusesem și eu prilejul să văd în copilărie, ca oricare altul, cum învârt femeile câte o găină în jurul unei cratițe de bucătărie, ca să nu fugă din casă, sau cum își scui pă în păr dimineața, când se piaptănă, pentru a fi ferite de piaza-reă. Auzeam uneori cum, rostind de zece ori în șir cuvinte ca: *sista, pista, rista, xista*, femeile caută să scape de dureri de șale sau exclamând: *och, och*, își închipuie că se pun la adăpost de pișcăturile purecilor; aici însă mi se părea că s-a rupt un zăgaz și asupra mea s-a revărsat un potop întreg de false credințe. Oamenii se întreceau, vorbind de modul cum te poți apăra cu ajutorul pucioasei de vrăjitori, ziceau că poți câștiga dragostea unei fete dacă îi strecuri în așternut o broască și că poți induce în eroare un bărbat gelos înnodând o funie, știau ce descântece trebuie să rostești pentru ca recolta de struguri să sporească, ce fel de ciorapi trebuie să-și pună o femeie ca să nască fără dureri, din ce aliaj trebuie turnat un glonț ca să nimerească întotdeauna ținta. Ascultând toate acestea, îți venea să crezi că la fiecare pas te pândesc sumedenie de vrăji.

Un moșneag cu barba retezată scurt, îmbrăcat în straie negre ca un medic de țară, aducea laude vrăjitoarei, spunându-le tuturor:

— Vă rog să mă credeți! Mă pricep ca nimeni altul la vraci și la vrăjitoare! Umblu pe la ei de vreo cincizeci de ani; mereu caut ghicitori în care să mă pot încrede. Am fost în Dalmația și chiar mai departe, am trecut marea și am vizitat, în orașul Fez, pe muhazzimini. Am văzut cum se ghicește în zaruri, cu ceară, în cărți, în bobi. Am recurs la chiromanție, cristalomanție,

⁴⁵ *Rotwelsch* (de la *Rot* – vagabond și *Welsch* – străin, denumiri folosite în argoul hoților) – argoul hoților, vagabonzilor.

catoptomanție și geomanție. Am încercat geateea și necromanția⁴⁶, cât despre horoscoape, nici nu mai țin minte câte mi s-au întocmit! Ce-i drept, mai toate au fost mincinoase, nu s-a împlinit nici a zecea parte din preziceri. Dar bătrâna care stă aici știe să citească trecutul ca din carte și să înfățișeze viitorul ca și cum ar sta zilnic la sfat cu Domnul Dumnezeu. Mi-a amintit întâmplări din viața mea pe care le uitasem de-a binelea și mi-a prezis ca pe degete ce mă așteaptă în viitor.

Ascultându-l pe acest palavragiu senil, mă gândeam că eu unul aș fi încetat să cred în ghicit dacă ghicitorii m-ar fi înșelat timp de o jumătate de veac și mă întrebam totodată dacă mai face să-ți cercetezi viitorul când ești cu un picior în groapă. Nu am vrut însă să mă iau cu nimeni la harță și în timp ce Renata, păstrându-și mereu înfățișarea ei mândră, se interesa de amulete și leacuri de dragoste, eu așteptam resemnat să ne vină rândul.

În sfârșit, un flăcău roșcovan, după spusele celor din jur, feciorul vrăjitoarei, ne făcu semn cu mâna și încasând plata cuvenită, optsprezece creițari⁴⁷, ne îngădui să intrăm în casă.

Lumina abia pătrundea prin ferestrele acoperite, în loc de perdele, cu bucăți de stofă purpurii și în cameră mirosea a ierburi veștede, un miros care te înăbușea. Deși afară era foarte cald, în vatră ardea focul. La lumina lui am văzut stând pe podea un motan – vietate îndrăgită de vrăjitoare. De tavan atârna o colivie, în care se frământa pare-mi-se, un sturz alb. Vrăjitoarea, o bătrână cu fața boțită, stătea la masă lângă peretele din fund. Purta un fel de cămașă, cum poartă de obicei vrăjitoarele, împodobită cu

⁴⁶ Pretinse științe de previziune după liniile din palmă, reflexele cristalelor, jocul luminii cu umbra, granulația ori configurația pământului, comunicare cu morții, gemete – de om, vânt, animale, etc.

J. Wier, în lucrarea sa *Des illusions et impostures des diables* (Livre II, chap. XII-XIII), în afară de necromanție, enumeră următoarele procedee utilizate de ghicitori: *le canomance, gastromance, catopromance, chrystallomance, dactylomance, onychomance, cascinomance, axinomance, cephalaeonomance, ceromance, aeromance, alphotomance, aleuromance, tiromance, ichtyomance, botanomance, sycomance, libanomance, daphnimance, tephramance, onomance, alectriomance, stichiomance, hydromance, capnomance* (...cititul în inflexiunile vocii, cititul în măruntaie, cititul în oglindă, cititul în cristal, cititul în degete, cititul în unghii, cititul în plante mari, cititul în gânduri, cititul după forma capului, cititul în palmă, cititul în ritmul respirației, cititul în felul de a mânca, cititul în făină, cititul în brânză, cititul în pește, cititul în ierburi, cititul în smochine, cititul în plante de Liban, cititul în laur, cititul în cuvinte de inspirație, cititul după onomastică, cititul în cântecul cocoșului, cititul în stihiiile naturii, cititul în apă, cititul în fum – trad. din lb. franceză veche, derivate din lb. elină) și altele. Lista cuprinsă în cartea lui Martin Del Rio *Disquisitiones magicæ* este cu mult mai lungă.

⁴⁷ Plata de optsprezece creițari se explică poate prin faptul că în unele regiuni ale Germaniei această sumă era egală cu un sfert de taler (1 taler = 72 creițari).

cruci și coarne, avea salbe la gât și pe cap un șal roșu. În fața vrăjitoarei se aflau ulcioare cu apă, pungulițe cu rădăcini de leac și alte asemenea lucruri. Murmurând ceva neînțelese, ea răscolea repede cu mâinile toate acestea.

Ridicându-și spre noi ochii înfundați în orbite, dar pătrunzători, bătrâna rosti prietenos, molfăind cuvintele:

— Ei, frumoșilor, ce căutați voi la o biată babă? N-o să găsiți aici culcuș cald, ci doar niște lavițe goale. Nu-i nimic, nu-i nimic. Aveți răbdare, toate la timpul lor. A trecut vremea fragilor, va veni vremea merelor. Apoi să vă ghicesc, nu-i așa, porumbeilor?

Am ascultat nu fără dezamăgire prezicerile ei destul de grosolane. M-am părăsit orice urmă de curiozitate. Renata însă ascultase chiar de la început flecăreala vrăjitoarei cu o încredere pe care n-o înțelegeam. Bătrâna, șoptind mereu ca un om beat, pipăia cu mâinile în jur; dădu de un ou, îl sparse și slobozi albușul în apă, tulburând-o. Privind formele nebuloase care umplură apa, vrăjitoarea își începu prezicerile. Vorbele ei mi se păreau a fi o înșelăciune de proastă calitate.

— Văd că vă așteaptă un drum, copiii mei, dar nu prea lung. Unde v-ați pornit, acolo să mergeți: vă așteaptă acolo împlinirea dorințelor. Un om aspru amenință să vă despartă, dar vă leagă pe amândoi o singură cingătoare. O să aveți parte și de un pătuc calduț, frumoșilor, o să aveți parte!

Bătrâna mai bolborosi ceva, apoi ne făcu un semn să ne apropiem, zicându-ne:

— Veniți încoace, pușorilor! Am să vă dau o iarbă, o ierbuliță fără pereche: înflorește o dată pe an, numai o dată, în noaptea de Sânziene.

Ne-am apropiat de vrăjitoare, fără să bănuim ce-o să se-ntâmple. Deodată gura i se schimonosi pe fața-i zbârcită, iar ochii i se făcură rotunzi ca de știucă și negri ca tăciunele. Cu o mișcare bruscă se repezi înainte și agățându-se cu degetele ei încârligate ca niște gheare de fier de haina mea, își prefăcu bolboroseala în șuiurat de șarpe:

— Dar asta ce-o mai fi, flăcăule? Ce văd pe haina ta și pe jacheta ta frumoasă? De unde vine sângele? De unde atâta sânge? Vesta și jacheta sunt muiate în sânge. Curge sânge și miroase a sânge!

În timp ce vorbea, nările nasului său coroiat se umflară, adulmecând, și trupul îi fu zguduit de un tremur pricinuit fie de bucurie, fie de teamă. Nu m-am prea simțit bine ascultând șuiuratul și vorbele ei; cât despre Renata, o văzui șovăind lângă mine gata să cadă. M-am smuls atunci din strânsoarea bătrânei maimuțe, am răsturnat masa, încât sticlele s-au spart și a început să curgă apa. Apoi, cuprinzând-o pe Renata cu o mână, am apucat cu cealaltă de spadă, strigând:

— La o parte, zgripturoaico! Altfel îți străpung trupul blestemat, ca pe un pește!

Bătrâna, cuprinsă de delir, se agăța mereu de noi, țipând:

— Sânge! Sânge!

Feciorul vrăjitoarei, auzind zgomot, năvăli în odaie și o lovi cu pumnul pe maică-sa. Vrăjitoarea se prăbuși pe podea blestemându-ne și ocărându-ne. Mi-am dat seama că ceea ce se petrecuse nu era ceva neobișnuit pentru el și că știa cum trebuie să procedeze în asemenea cazuri. Am tras-o repede pe Renata afară și, răzbind cu forța prin mulțimea care ne înconjura și care revărsa asupra noastră o ploaie de întrebări, ne-am grăbit spre casa unde ne lăsasem bagajele.

Am poruncit să pună șaua pe cal dorind să pornim de îndată la drum. Dar toată veselia și tot cheful de vorbă al Renatei pieriseră ca retezate cu secera. Nu mai rostea un cuvânt și aproape că nu-și mai ridica ochii. În timp ce o ajutam să urce în șa, ea se apleca în jos ca o tulpină de floare ruptă și frânele îi scăpau din mâini. Mișcările și felul ei de a se purta, mi l-au amintit pe miraculosul automat al lui Albertus Magnus⁴⁸. Am părăsit astfel, întristați, satul Geerdt, pornind pe drumul ce ducea spre Rin.

Dorind ca Renata să nu dea crezare prezicerilor vrăjitoarei, am încercat să-i prezint toate cele întâmplate ca reflectate într-o oglindă strâmbă, istorisindu-i că în nenumărate rânduri prevestirile, la care fusesem martor, nu se adeveriseră sau se dovediseră potrivnice augurilor. Așa, de pildă, ghicitorul care îi prezisese lui Grangaleazzo Visconti, duce la Milano⁴⁹, o moarte apropiată, afirmând că el însuși va trăi încă mulți ani, fusese imediat omorât de duce; un om căruia prezicătorul îi vestise că o să moară din pricina unui cal alb, și care de atunci fugea de orice cal, fie el murg, bălțat sau balan, murise din pricina că asupra lui căzuse pe stradă firma unui birt pe care era zugrăvit un cal alb; un tânăr căruia o țigancă îi fixase cu exactitate ziua și ora morții și care, în așteptarea acestei zile, își cheltuisese întreaga avere, rămânând fără o lețcaie, și tot așteptând moartea, care nu mai venea, își făcu singur seama spintecându-se cu paloșul. I-am mai povestit și alte asemenea întâmplări de care fac haz orășenii în serile de iarnă, stând la gura sobei.

Renata nu dădea însă niciun semn că are vreo înțelegere sau măcar că ascultă cuvintele mele, așa încât, în cele din urmă, m-am văzut nevoit să tac

⁴⁸ Potrivit legendei, Albertus Magnus, după o muncă de treizeci de ani, a construit din diverse metale un automat denumit „android”, care putea să se miște, să facă diverse munci, semănând întru totul cu un om adevărat. Androidul ar fi fost sfărâmat de Toma d'Aquino, discipol al lui Albertus, din credința că în această mașinărie se ascundea o forță diabolică.

⁴⁹ *Giorgio Visconti* – duce de Milano între 1347 și 1402.

și tot restul drumului l-am petrecut în tăcere. Pășind lângă oblâncul șelei pe care stătea Renata cuprinsă de tristețe, cercetam cu atenție trăsăturile chipului său, atât de obișnuit mai târziu privirilor mele, și-l cântăream așa cum cântărește un amator priceput o statuie de marmoră. Am observat că nările Renatei erau aproape străvezii, iar obrajii aveau de la bărbie spre urechi o linie piezișă. Urechile în care străluceau cercei de aur, erau plasate prea sus și cam asimetric; avea ochii puțin oblici, iar genele păreau prea lungi. Într-un cuvânt, toate trăsăturile feței ei păreau neregulate. Judecând după înfățișare, aș fi zis că Renata seamănă mai curând cu o italiancă, deși vorbea limba germană cu toate particularitățile graiului din Meissen. În același timp, Renata avea un farmec deosebit, o fascinație cum trebuie să fi posedat Cleopatra, așa încât chiar și atunci când abia o cunoscusem, simțeam o mare bucurie privindu-i chipul, iar acum când mi-l amintesc, nu pot să-mi închipui o figură de femeie care să mi se pară mai frumoasă și mai de dorit.

În sfârșit, după un drum anevoios și după ce trecurăm Rinul, sosirăm la Düsseldorf, centrul ducatului Berg, oraș care se dezvoltase rapid în ultimii ani datorită grijii ducelui și care putea sta alături de cele mai frumoase orașe ale Germaniei. Am căutat în oraș cel mai bun han, hanul cu firma *Im Lewen*, și contra unei sume rotunde am obținut două odăi dintre cele mai bune. Doream ca Renata să aibă la dispoziție o cameră luxos mobilată, după placul ei, și tot confortul pe care cineva îl poate avea în timpul unei călătorii. Mi se păru însă că Renata nu observă străduințele mele și, s-ar fi putut crede, că în mijlocul acestor mobile lustruite, printre căminele de teracotă și oglinzi nu se simțea mai bine ca pe scândurile sărăcăcioase, negeluite, din hanul sătesc.

Hangiul, închipuindu-și că suntem oameni bogați, ne pofti să mâncăm la masa lui, *table d'hote*, cum spun francezii, și ne ospătă cu multă râvnă, lăudându-și vinul tare de Bacharach⁵⁰ din viță de Rin. Deși cu trupul Renata era prezentă la masa noastră, gândurile ei rătăceau departe. Aproape că nu se atingea de mâncare și nu lua parte la discuție, cu toate că mă sileam din răspuțuri s-o fac să participe. Povesteam despre minunile Lumii Noi, pe care avusesem prilejul să le văd, despre scările din templele mayașilor, împodobite cu măști gigantice, sculptate de-o parte și de alta, despre uriașii cactuși înăuntrul cărora s-ar putea odihni un cal și călăreț, despre primejdiile vânătorii de urși grizzly și de jaguari cu blana bălțată, despre diversele aventuri trăite de mine, presărându-mi vorbele cu părerile unor scriitori contemporani sau cu versurile poezilor antici. Hangiul și nevastă-sa

⁵⁰ Oraș pe malul Rinului, celebru prin vinurile sale, cărora le aduce însuflețite laude J. Fischart (mort în 1590).

mă ascultau cu gura căscată, dar Renata ridicându-se deodată, fără să mă lase să-mi termin vorba, spuse:

— Cum de nu te plictisești, ascultându-ți singur flecăreala, Ruprecht? La revedere.

Și, fără să mai adauge un cuvânt, ieși din cameră, spre marea mirare a întregii asistențe. Mie nici nu-mi trecu prin cap să mă supăr pentru cuvintele ei răutăcioase și strania ei purtare. M-am speriat doar la gândul că ar putea să mă părăsească. M-am sculat așadar și, adresând în grabă câteva cuvinte de scuză comesenilor, am alergat după, ea.

Renata s-a dus în camera ei și s-a așezat într-un colț pe un scaun, rămânând nemișcată și tăcută, iar eu, nemaiîndrăznind să scot o vorbă, m-am așezat timid pe podea, lângă ea. Am stat așa în camera aceea izolată, ca doi oameni lipsiți de grai, și dacă cineva ne-ar fi privit dintr-o parte i s-ar fi părut probabil că are de-a face cu o sculptură tăiată în lemn colorat, de o mână meșteră. Prin cele două ferestre mari din stânga noastră se zăreau străzile întortocheate ale Düsseldorf-ului, acoperișurile de țiglă și clopotnița bisericii Sfântul Lambert, care domina celelalte clădiri. Crepusculul siniliu se revărsa pe deasupra acestor triumphiuri și pătrate, umbrind liniile lor precise și transformându-le în niște grămezi amorfe. Același crepuscul siniliu pătrundea și în cameră, învăluindu-ne în vasta pânză a unui giulgiu negru, dar în întuneric cerceii Renatei sclipeau și mai tare, iar mâinile ei subțiri și albe se profilau și mai clar. Țin minte că o priveam în tăcere fără să fiu în stare să pronunț un cuvânt și țin minte că am stat multă vreme așa, ca împietrit, până când liniștea nopții a cuprins totul în jur.

În sfârșit, printr-un efort de voință, ca și cum ar fi trebuit să iau o hotărâre de o deosebită importanță sau să săvârșesc o faptă deosebit de primejdioasă, mi-am luat ochii de la Renata și am spus niște vorbe banale, acestea pare-mi-se:

— Poate ați obosit, nobilă doamnă, și vreți să vă odihniți. Voi pleca...

Glasul meu, după o atât de îndelungă tăcere, mi s-a părut nefiresc și deplasat, dar sunetul lui a rupt acel cerc de vrajă în care eram prinși. Renata întoarse încet către mine fața ei netulburată, apoi buzele ei se desfăcură și rostiră câteva cuvinte, care abia se auzeau; ca și cum ar fi vorbit un mort trezit la viață de o putere vrăjită:

— Nu, Ruprecht, să nu pleci! Nu pot rămâne singură; mi-e frică.

Apoi, după câteva minute de tăcere, ca și cum gândurile s-ar fi înlănțuit foarte încet, Renata adăugă:

— Să ne urmăm totuși calea și să ne împlinim dorințele. Îl vom întâlni la Köln pe Heinrich. Știam că-l vom întâlni. Bătrâna n-a făcut decât să-mi citească gândurile.

În clipa aceea îndrăzneala izbucni în mine ca o scânteie din cenușă. Am ripostat:

— Ce să caute prietenul dumitale, contele Heinrich, la Köln, de vreme ce pământurile lui se află pe malul Dunării?

Renata nu a observat însă unde voiam să bat cu întrebarea mea. Dând atenție unui singur cuvânt, se agăță de el febril.

Mă întrebă:

— Prietenul *meu* contele Heinrich? Cum adică, prietenul *meu*? Oare nu tot ce este al meu este și al tău, Ruprecht? Există între noi vreun hotar, vreo graniță care desparte ființa mea de a ta? Nu suntem oare amândoi o singură faptură și oare durerea mea nu rănește și inima ta?

Cuvintele ei m-au izbit ca o lovitură de buzdugan. Deși mă aflam chiar și atunci sub puterea vrăjilor Renatei, cuvintele ei mă uluiau. N-am știut ce să-i răspund iar ea, plecându-și către mine fața palidă și punându-mi brațele ușoare pe umeri, rosti dintr-o suflare:

— Oare tu nu-l iubești, Ruprecht? Poate cineva să nu-l iubească? El e trimisul cerului, și e unic!

Din nou n-am știut ce să-i răspund, iar Renata se lăsă în genunchi și mă trase lângă ea, silindu-mă să îngenunchez și eu. Apoi, întorcându-se spre fereastra deschisă, cu ochii la cer și la stele, începu să vorbească cu voce blândă, joasă dar limpede, rostind un fel de litanie și stăruind ca la fiecare rugă a ei eu să răspund aidoma unui cor într-o biserică. Renata spunea:

— Lasă-mă să-i văd încă o dată ochii albaștri ca cerul cu gene ascuțite ca niște ace!

Iar eu trebuia să răspund:

— Lasă-mă să văd!

Renata spunea:

— Lasă-mă să-i aud glasul, dulce ca dangătul de clopot într-un templu scufundat în apă!

Iar eu trebuia să răspund:

— Lasă-mă să aud!

Renata spunea:

— Lasă-mă să-i sărut mâinile albe ca neaua munților și buzele roșii ca rubinul sub un vâl străveziu!

Iar eu trebuia să răspund:

— Lasă-mă să sărut!

Renata spunea:

— Lasă-mă să-mi apropii pieptul dezgolit de pieptul lui, să simt cum mi se înfioară inima și cum începe să bată repede, repede, repede!

Eu trebuia să răspund:

— Lasă-mă să-mi apropii!

Renata era neobosită în născocirea a noi și noi rugă în litania ei, stârnindu-mi uimirea prin ingeniozitatea comparațiilor demne de un maestru cântăreț la un concurs. Nu aveam putere să mă împotrivesc magiei chemărilor ei și repetam supus, ținându-i isonul, cuvinte care răneau ca spinii mândria mea.

Apoi, Renata, lipindu-se de mine, privindu-mă drept în ochi, mă întreba, chinuindu-se cu propriile-i întrebări:

— Iar acum, spune-mi, Ruprecht, nu-i așa că el este mai frumos decât oricare altul? Căci este un înger. Nu-i așa că am să-l întâlnesc? Nu-i așa că am să-l mângâi? Și el pe mine. Cel puțin o dată. O singură dată!

Iar eu îi răspundeam deznădăduit:

— Este un înger. Ai să-l vezi. Ai să-l mângâi.

Între timp luna răsări. Ca și-n seara trecută își îndreptă snopul de lumină asupra Renatei, iar sub razele ei întunericul din odaie prinse viață. Lumina aceasta albăstruie învie dintr-odată în amintirea mea tot ce se-ntâmplase cu o noapte înainte, mi-am amintit tot ce-mi spusese Renata și tot ce-mi spusese singur. Gândurile treceau prin capul meu cu pas apăsător și ferm ca o coloană de ostași bine instruiți: „Nu cumva această femeie își bate din nou joc de tine? Ieri și-a râs de tine simulând că e urmărită de Diavol; azi se prefăce înnebunită de tristețe. După câteva zile te va lăsa prost, va face haz și va cocheta cu altul, cum a făcut azi dimineață.”

Gândurile acestea mă îmbătară parcă și apucând-o pe Renata de umeri, i-am spus surâzând:

— Oare nu v-ați lăsat prea multă vreme chinuită de dor, frumoasă doamnă? Și oare nu e bine să ne întoarcem la îndeletniciri mai vesele și mai plăcute?

Renata se depărtă de mine speriată, dar eu, socotind că purtându-mă altfel pot părea ridicol, am atras-o spre mine și m-am aplecat asupra-i dând s-o sărut.

Renata se desprinsese din brațele mele cu forța și agilitatea unei pisici sălbatică și-mi strigă:

— Ruprecht! Ești stăpânit de demon!

— Ba nicidecum, i-am răspuns eu, dar greșești dacă îți închipui că sunt jucăria dumitale. Nu sunt chiar atât de naiv precum crezi!

Am cuprins-o iarăși în brațe și între noi s-a încins o luptă destul de aprigă. Eu îi frângeam degetele până pocneau, iar ea mă lovea cu înverșunare zgâriindu-mi obrazul. S-a împiedicat și-a căzut. În clipa aceea o uram de-a binelea. Am răsturnat-o pe podea, dar ea își înfipse dinții în mâna mea și scăpă din strânsoare, alunecând ca o șopârlă. Apoi, dându-și seama că sunt

mai tare, se frânse de mijloc, își rezemă capul de genunchi și începu să plângă în hohote, același plâns isteric ca în ajun. Descumpănit, o lăsai în pace, iar Renata, stând pe podea, hohotea disperată, cu părul răvășit pe obraji și umerii tremurând spasmodic.

Îmi răsări în clipa aceea în față un tablou al pictorului florentin Sandro Filipepi⁵¹, pe care-l văzusem întâmplător la Roma, în casa unui magnat. Pe pânză era înfățișat un zid de piatră din blocuri simple, strâns lipite între ele; intrarea, boltită, e închisă cu o poartă de fier; în fața intrării, pe o ieșitură, stă o femeie părăsită cu capul plecat în pământ, cuprinsă de deznădejde; fața nu i se vede, ci doar părul negru care-i acoperă chipul; în jur zac împrăștiate veșmintele ei și nu-i nimeni în preajmă.

Tabloul acela m-a tulburat adânc. Poate pentru că pictorul a știut să-și redea sentimentele cu o ascuțime deosebită sau pentru că în ziua aceea încercasem și eu o mare durere. Oricum ar fi, nu mi-am putut niciodată aminti de acea operă de artă, fără ca inima mea să nu se strângă de durere și fără să nu simt amărăciunea ridicându-mi-se ca un nod în gât. Când am văzut-o pe Renata cu capul plecat, plângând cu atâta deznădejde, cele două înfățișări – cea pe care o vedeam aievea și cea zămislită de artist – s-au suprapus în ochii mei, s-au contopit și acum trăiesc în sufletul meu o singură viață. Atunci însă mi-am închipuit-o pe Renata din nou singură, părăsită, în fața unei porți implacabil zăvorâte și în inima mea s-a ridicat un val de compasiune nemărginită; lăsându-mă din nou în genunchi, am dat la o parte mâinile Renatei în care ea-și cufundase fața și i-am spus cu respirația întretăiată, cu glas solemn:

— Iertați-mă, nobilă doamnă. Este adevărat, un demon a pus stăpânire pe mine și mi-a atârșat simțurile. Vă jur pe mântuirea sufletului meu că nu se va mai întâmpla nimic asemănător. Îngăduiți-mi să fiu un slujitor credincios și supus sau să veghez asupra voastră ca un frate mai mare.

Renata își săltă capul și mă privi întâi ca o sălbăticiune încolțită de un vânător mărinimos care o lasă slobodă, apoi cu încredere copilăroasă și, în sfârșit, mângâindu-mi mâinile cu palmele ei, răspunse:

— Ruprecht, dragă Ruprecht! Nu trebuie să fii supărat și să-mi ceri ceea ce nu-ți pot da. Am dat totul prietenului meu ceresc și pentru oameni nu mi-au mai rămas nici săruturi, nici șoapte pătimase. Sunt ca un coș golit din care altul a luat toate florile și fructele, dar tu trebuie să-l porți așa golit cum este, pentru că soarta ne-a legat, iar frăția noastră este demult înscrisă în Cartea Marilor Inițiați.

⁵¹ Tabloul lui Sandro Filipepi, adică Boticelli, la care se referă autorul *Povestirii*, este cunoscut sub denumirea *Abandonata*.

Am făcut din nou jurământ că niciodată n-am să-mi mai repet fapta, și chipul Renatei se însenină dintr-odată. Fu pentru mine o răsplată nesperată. M-am ridicat în picioare, mi-am luat rămas bun și dam să trec în cealaltă cameră, pentru ca Renata să se poată odihni în voie, când ea mă opri cu cuvintele:

— Ruprecht, fără tine o să-mi fie frică; ei se vor năpusti din nou asupra mea și mă vor chinui toată noaptea. Rămâi cu mine.

Și fără pic de rușine, cu o inocență de copil, Renata își lepădă rochia și încălțăminte și aproape goală se culcă în pat sub baldachinul albastru, chemându-mă lângă ea. N-am fost în stare s-o refuz. Această a doua noapte a prieteniei noastre am petrecut-o din nou sub aceeași plapiună, dar am rămas tot atât de depărtați unul de altul, ca și cum ne-ar fi despărțit un grilaj de fier. Iar când se întâmpla ca o emoție firească să-mi învingă voința, și, uitându-mi jurămintele să caut în mod instinctiv dragostea ei, Renata mă potolea cu vorbe triste, atât de lipsite de pasiune, și prin aceasta atât de crude, încât sângele îmi îngheța în vine. Zăceam pe pat, sleit de puteri, ca un cadavru.

CAPITOLUL III

Cum ne-am stabilit în orașul Köln și cum ne-au indus în eroare ciocăniturile misterioase

1

Am respectat totdeauna, cu strictețe, pe cât mi-a fost posibil, înțeleptul precept francez: *Lever à six, diner à dix, souper à six, coucher à dix, fait vivre l'homme dix fois dix*⁵². De aceea, a doua zi m-am trezit cu mult mai devreme decât Renata, m-am desprins încet din îmbrățișarea ei somnoroasă și am trecut în cealaltă cameră. Acolo, în fața ferestrei prin care vedeam strălucind în razele soarelui dimineții prosperul și frumosul Düsseldorf, am început să cuget la situația în care mă aflam. Simțeam că nu mai am puteri s-o părăsesc pe Renata și că sunt legat de ea ca prin vrajă sau atras poate în mod firesc în mrejele fine ale zeiței Ciprida, maica dragostei.

Examinând cu luare-aminte terenul, ca un ostaș amenințat de o primejdie, mi-am spus de data aceasta: „Ce să-i faci? Lasă-te pradă acestei nebunii, dacă nu ești capabil s-o învingi, dar fii prudent, ca nu cumva să-ți pierzi în acest abis viața și poate onoarea. Hotărăște dinainte limitele și ferește-te să treci dincolo de ele atunci când sufletul îți va fi cuprins de văpaie, iar mintea nu va fi în stare să judece.”

Am scos banii cusuți în căptușeala brâului și am împărțit economiile în trei părți egale; o parte am hotărât s-o cheltuiesc împreună cu Renata, cealaltă aveam de gând s-o dau tatălui meu, iar a treia s-o păstrez ca rezervă pentru a putea, după înapoierea mea în Noua Spanie, să încep o viață de sine stătătoare. Totodată m-am decis să nu rămân cu Renata mai mult de trei luni, oricum va bate vântul, pentru că după întâmplările nocturne nu mai aveam decât o parțială încredere în ceea ce-mi spusese cu privire la neamurile sale din Köln. Viitorul avea să arate în curând că nu mă înșelasem.

Cumpănind astfel toate cu înțelepciune și luciditate, m-am dus la hangiu și i-am vândut calul pe un preț de nimic. Apoi m-am îndreptat spre debarcaderul de pe malul fluviului și m-am înțelese cu un barcagiu care pleca în sus pe Rin cu mărfuri olandeze, să ne ducă la Köln. Am cumpărat câteva lucruri trebuitoare pentru o călătorie ținând seama că eram însoțit de o doamnă: două perne, două pleduri moi, merinde și vin, după care m-am întors la han.

Renata se bucură sincer văzându-mă. Credeam că între timp căzuse la bănuiele, închipuindu-și că am părăsit-o în taină și am dat bir cu fugiții. Am

⁵² Cine se scoală la șase, mănâncă la zece, cinează la șase, se culcă la zece, trăiește de zece ori zece (trad. din lb. franc.).

luat dejunul împreună, bine dispuși, fără să facem măcar o dată aluzie la cele petrecute peste noapte, ca și cum în timpul zilei am fi fost cu totul alți oameni. Imediat după dejun am pornit spre debarcader. Barca era gata de plecare. O barcă destul de încăpătoare, cu pereții rotunzi, cu două catarge, și o cabină cu acoperiș țuguat, pusă la dispoziția noastră, aflată lângă prova, care se ridica semeț deasupra valurilor. Am așternut pledurile pe jos și pot spune că într-o asemenea încăpere ar fi putut călători fără să cunoască oboseala chiar și solul Marelui Mogul.

Am părăsit debarcaderul de la Düsseldorf curând după-amiază. Drumul până la Köln care a ținut două zile și o noapte s-a desfășurat fără vreo întâmplare deosebită. Am hotărât să aruncăm ancora pe întuneric. În tot cursul călătoriei, ziua și noaptea, Renata s-a arătat calmă și cumpănită, și n-a mai căzut pradă nici veseliei înșelătoare, ca în ziua când pornisem spre Geerd, nici cruntei deznădejdi, ca în noaptea petrecută la hanul *Im Lewen*. Adesea, își arăta ca și mine încântarea pentru pitorescul ținut pe care-l străbăteam, vorbindu-mi despre lucruri legate de viața de toate zilele sau despre artă.

Aș dori să notez aici unele cuvinte, rostite atunci de Renata, fiind încredințat că ele explică multe dintre acțiunile ei de mai târziu.

Într-un rând, asprul marinar Moritz Krock, barcagiul, interveni în convorbirea noastră și începurăm să discutăm despre evenimentele care aveau loc în acele zile la Münster. La prima vedere, Moritz nu părea un adept îndârjit al reformei. Purta haine obișnuite de marinar, ca și mine, și se vedea că era ocupat până peste cap cu negoțul lui. Dar ne vorbi cu atâta însuflețire despre noul profet din Leida, pe care îl numea *Ioan cel Drept, așezat pe tronul lui David*, încât m-am întrebat dacă nu face parte și el din tagma anabapțiștilor. După ce ne istorisi cum în orașul Münster cetățenii făcuseră praf icoanele și devastaseră bisericile, cum puseseră stăpânire pe averile clerului, pe care le foloseau în comun, cum aleseseră un conclav de doisprezece bătrâni, după numărul neamurilor lui Israel, având în frunte pe Johann Beikelsohn⁵³, cum luptă neînfricați cei din Münster, sprijiniți de oștile cerului, împotriva mercenarilor episcopului, Moritz continuă cu glas profetic:

— Multă vreme noi, oamenii, am fost înfometați și însetați căci se adevărea prorocirea lui Ieremia: „pruncii cereau pâine, dar nimeni nu le-a dat.” Întunericul cuprindea bolțile templului nostru ca în zilele caznelor din

⁵³ Johann Beikelsohn sau Bockold cunoscut sub numele de Johann de Leida, a devenit șeful anabapțiștilor din Münster în aprilie 1534. În iunie 1535 orașul a fost luat cu asalt de trupele episcopului, iar la 23 ianuarie 1536 Johann de Leida a fost executat.

Egipt, dar astăzi ele răsună de imnul victoriei. Un nou Ghedeon a fost tocmit de Dumnezeu ca lucrător cu un ban pe zi și și-a ascuțit secera pentru a secera lanurile îngălbenite. Lănci au fost făurite pe nicovala lui Nimrod și turnul lui se va prăbuși. Ilie s-a răsculat în Noul Ierusalim și profeții adevăratei biserici apostolice au pornit în toate țările lumii să aducă slavă Celui-de-Sus, nu un Dumnezeu fără grai, ci viu și cuvântător!

Avântatului propovăduitor i-am răspuns cu prudență, că atunci când înaltele idei ale oamenilor învățați ajung un bun al gloatei, primejdia e la fel de mare ca și atunci când le oferi unor copii nevârstnici, pentru joaca lor, pumnale ascuțite. Poate că în rânduielile slujitorilor Bisericii ca și printre călugării care strâng adeseori averi, spiritul învățaturii lui Cristos nu este respectat întocmai, dar această stare de lucruri nu se poate îndrepta prin răzmeriță și violență. I-am mai spus, în sfârșit, că înnoirea și schimbarea vieții nu trebuie să se săvârșească prin răsturnarea domnilor și prin jefuirea principilor, ci prin luminarea minților.

Abia sfârșisem de rostit această frază când Renata, care mi se păruse că nici nu ascultă cuvintele lui Moritz, ci privește în neștire undele apei, interveni cu hotărâre:

— Doar cineva care n-a înțeles niciodată ce înseamnă adevărata credință poate vorbi astfel. Cine a simțit măcar o singură dată cu câtă fericire se scufundă sufletul în dumnezeire, nu se va gândi nicicând că e nevoie să făurești lănci sau să ascuți seceri. Toți acești oameni care cred că se aseamănă cu David și vor să lupte cu Veliar, toți acești oameni de seama lui Luther, Zwingli și Johann sunt în slujba Diavolului și sunt slugile lui. Vorbim atât despre fărădelegile altora, dar n-ar fi mai bine să ne îndreptăm privirile asupra noastră, să ne cercetăm ca într-o oglindă păcatele și rușinea? Cred că fiecare dintre noi ar trebui să se îngrozească și să fugă în chilia mănăstirii, cum fuge cerbul de vânător. Nu biserica trebuie s-o reformăm, ci sufletul nostru, care nu mai este în stare să se roage Atotputernicului și să creadă în cuvântul lui, ci dorește mereu să filosofeze și să demonstreze. Dacă și tu, Ruprecht, gândești ca omul acesta, nu pot să mai rămân nicio clipă cu tine. Mai degrabă mă arunc cu capul în jos în apa râului decât să stau într-o cabină cu un eretic.

Aceste cuvinte, care mi s-au părut atunci cu totul neașteptate în gura Renatei, fură rostite cu multă patimă. Se ridică brusc și ne părăsi. Iar Moritz, aruncându-mi o privire bănuitoare, se depărtă și el și începu să răcnească la ajutoarele sale.

Încercam să dăm uitării această discuție. Moritz ne ocolea, așa că eram aproape tot timpul singuri, ceea ce de altfel și doream. După cuvintele mânioase ale Renatei, căutam să mă arăt cât mai atent și mai îngăduitor cu

ea, dându-i să-nțeleagă, prin purtarea mea, ce mare preț pun pe prietenia ei. În prima noapte petrecută în cabină, Renata a rămas trează până la revărsatul zorilor, iar eu așezat lângă ea, ascultând de rugămintea ei, am mângâiat-o ușor pe păr până mi-a înțepenit mâna. Renata părea foarte recunoscătoare. În orele nopții și în dimineața următoare mi-a arătat o duioșie deosebită. Această bună înțelegere prietenească a durat până la sosirea în Köln, când s-a frânt brusc ca un catarg lovit de furtună.

Se apropia de sfârșit ziua a doua a călătoriei noastre când de departe văzurăm profilându-se turnurile bisericilor din Köln. Răscolit de emoție, îi arătam Renatei turnul Sfântul Martin, coperișul teșit al bisericii Sfântul Ghereon, foișorul Fraților Minoriti, clădirea impunătoare a Casei Senatorilor și gigantul rupt în două – măreața catedrală a celor Trei Magi⁵⁴, rămasă neterminată. Când ne-am apropiat și mai mult și am început să disting străzile, casele pe care le cunoșteam atât de bine și bătrânii copaci, atenția mea a fost în întregime absorbită și nu lipsi mult să plâng de înduioșare uitând-o pentru o clipă pe Renata. Acest amănunt, judecând după cele întâmplate, nu a scăpat spiritului ei de observație, tot atât de dezvoltat ca al unei pisici: atitudinea ei prietenoasă față de mine s-a schimbat dintr-odată, devenind aspră și rigidă, asemeni unui lujer înțepenit de frig.

Barca noastră a tras la Cheiul olandez, printre alte nave cu vele sau vâsle, la ora când pe mal domnea cea mai mare învălmășeală. Luându-ne rămas bun de la Moritz și pășind pe uscat, am ajuns, de la izolarea în care ne simțeam pe punte, într-un loc ce semăna cu prima bolgie a Infernului lui Alighieri⁵⁵. Jur-împrejur grămezi de mărfuri descărcate, poloboace și lăzi, pretutindeni grupuri de oameni: matrozi, hamali, agenți ai firmelor comerciale, docheri, și tot felul de gură-cască. Opreau, din când în când, căruțe pentru transportul poverilor. Roțile scârțâiau, caii sforăiau, câinii lătrau, oamenii făceau larmă, strigau, înjurau. Ne-au înconjurat de îndată negustori, evrei, hamali, oferindu-ne diverse servicii. Am chemat un flăcău

⁵⁴ Casa Senatorilor – Primăria; Catedrala Celor Trei Regi, sau a Celor Trei Magi – Domul din Köln, a cărui construcție a fost întreruptă la sfârșitul secolului al XV-lea și continuată abia în 1824. În secolele XVI-XVIII, Domul din Köln se prezenta sub forma a două clădiri separate, având un acoperiș provizoriu, despărțite prin ziduri provizorii.

⁵⁵ Autorul *Poveștii* se referă la cunoscutele versuri (*Inf. III, 25–27*):

Diverse lingue, orribile favelle,
Parole di dolore, accenti d'ira

Voci alte e fioche...

(*De-a valma graiuri, bocet surd, scrâșnele...*
sudălmî și vaier împletindu-și cântul,
plesnite palme, tânguiri de jele...

Dante Alighieri – *Divina Comedie*, E.L.U., 1965, în românește de Eta Boeriu.)

din mulțime și i-am spus să ne transporte bagajele. În acel moment, Renata s-a întors spre mine și mi s-a adresat cu un glas care nu mai era al ei:

— Și acum vreau să vă mulțumesc, domnule cavaler. Mi-ați fost de mare ajutor, însoțindu-mă până aici. Urmați-vă calea, iar eu am să-mi găsesc azil în acest oraș. Adio și Domnul să vă aibe în pază.

Am crezut la început că Renata vorbește astfel făcând uz de o politețe exagerată și am încercat să aplic aceeași manieră. Ea însă mi-a retezat vorba:

— De ce vă amestecați în viața mea? Vă mulțumesc pentru toate îngrijirile și pentru ajutorul dat, dar de-acum încolo nu mai am nevoie de nimic.

Am rămas descumpănit, pe de-o parte și pentru că, pe atunci, cunoșteam prea puțin firea Renatei, plină de contradicții și surprize ca o stofă țesută din fire multicolore. I-am amintit jurămintele pe care le schimbasesm, dar Renata mi se adresă, pentru a treia oară, pe un ton indignat, ba chiar brutal:

— Nu-mi sunteți nici tată, nici frate, nici soț: n-aveți niciun drept să mă păstrați lângă dumneavoastră. Dacă vă închipuiți că mi-ați cumpărat trupul cheltuind câțiva galbeni în plus, vă înșelați amarnic. N-aveți de-a face cu o femeie dintr-o casă de prostituție. Sunt liberă să plec unde vreau și nu mă veți putea sili să rămân cu dumneavoastră, atâta vreme cât apropierea ființei dumneavoastră îmi e nesuferită.

Cuprins de deznădejde, am îngăimat fraze fără șir pe care azi nu le-aș mai putea repeta. Mai întâi am dojenit-o, apoi am început să mă rog de ea cu umilință, am apucat-o de mâini căutând s-o rețin, ea însă se smulgea cu nepăsare și poate chiar cu dezgust, se dădea în lături, răspunzându-mi scurt dar tăios că vrea să rămână singură. Trecătorii trăgeau cu urechea la discuția noastră și când i-am cerut Renatei cu glas poruncitor să mă urmeze, ea nu s-a dat în lături să mă amenințe că va recurge la ajutorul paznicilor călări sau pur și simplu la oamenii binevoitori din preajmă.

Atunci, dându-mi seama că numai printr-un vicleșug aș putea izbuti, i-am spus:

— Nobilă doamnă! Datoria de cavaler nu-mi permite să las o doamnă singură, seara, în mijlocul unei mulțimi străine. Seara străzile sunt primejduite de tâlhari și oameni fără căpătâi. De straja orașului nu mă tem, căci nu mă simt vinovat cu nimic, dar nu voi consimți pentru nimic în lume să vă părăsesc. În sfârșit, vă jur pe tot ce am mai sfânt că dacă mâine dimineată veți dori acest lucru, vă voi acorda definitiv libertatea. N-am să vă mai plictisesc cu prezența mea și nici n-am să vă ațin calea.

Dându-și seama, probabil, că nu voi ceda, Renata s-a resemnat cu indiferența unui om greu bolnav, căruia nu-i mai pasă de nimic și, înfășurându-se în pelerina ei, mă urmă, dincolo de poarta orașului. Am spus

hamalului să ducă lucrurile la casa Martei Rutman, o văduvă pe care o cunoșteam și care, după moartea bărbatului, își câștiga existența închiriind camere străinilor ce veneau în oraș. Locuia aproape de Biserica Sfânta Cecilia, într-o casă veche și scundă, cu două caturi. Ea stătea jos, iar etajul îl închiria. Pentru a ajunge la ea am fost nevoiți să străbatem tot orașul. În tot timpul acesta Renata nu a rostit niciun cuvânt și nici măcar nu a dat la o parte marginea glugii.

Spre surpriza mea, Marta a recunoscut de la prima privire, în marinarul ars de soare care bătu la ușă, pe studentul imberb care chefuse pe vremuri în casa ei, s-a arătat bucuroasă ca și când i-aș fi fost rudă, și a început să turuie ca odinioară:

— Vai, domnule Ruprecht, nu credeam să vă mai văd! În toți acești zece ani mi-am adus mereu aminte de dumneavoastră. Domnul Gerhardt mi-a spus că ați plecat cu landsknechții. Uneori mă întrebam dacă nu vă albesc oasele pe undeva prin vreo câmpie a Italiei. Dar ce voinic v-ați făcut! Vânjos și chipeș! Curat Sfântul Gheorghe din icoană! Pofțiți sus. Am camere libere și curate: nu prea am multă treabă acum: toți preferă să tragă la han și apoi și treburile merg prost, negustoria nu mai face parale, nu mai e ca pe vremuri.

Am rugat-o să pregătească de îndată camere pentru mine și soția mea, adăugând că voi face plata în monede de aur renane. Marta adulmecând banii din punga mea, cum adulmecă un ogar vânatul, a devenit de două ori mai respectuoasă și de două ori mai binevoitoare. Urcând scările de-andaratele, ca să ne poată privi tot timpul, ne-a condus la primul etaj, dar în timp ce ea pregătea paturile umblând de colo-colo, turuind întruna și jeluindu-se de viață, Renata rămânea mută de parc-ar fi jucat un rol într-o comedie și nu-și descoperea fața, ca și cum s-ar fi temut să n-o recunoască cineva. Când am rămas singuri mi-a spus pe un ton poruncitor:

— Ruprecht, vei dormi în camera cealaltă. Să nu îndrăznești să intri la mine, până nu te chem!

M-am uitat în ochii Renatei, n-am făcut niciun semn de protest, dar am ieșit din cameră cu inima grea de parc-aș fi fost condamnat să fiu pecetluit cu fierul roșu. Îmi venea să plâng și-mi venea s-o bat pe femeia asta care exercita asupra mea o putere bizară. Strângând din dinți, îmi spuneam: „Lasă, lasă, ai să încapi odată pe mâna mea! Am să-ți plătesc pentru toate cu vârf și îndesat”. Dar în același timp mi se părea o fericire nesperată să pot sta din nou lângă patul Renatei și să-i mângâi părul până îmi amorțește mâna. Neîndrăznind să mă împotrivesc poruncilor ei, am rămas în patul meu, chinuindu-mă toată noaptea ca un om beat în ochii căruia lumea se clatină ca puntea unei caravele, până m-a răzbit oboseala, punând capăt

gândurilor mele îndârjite și amare. Țin minte că somnul mi-a fost bântuit până dimineața de coșmare înspăimântătoare.

Ziua următoare, prima zi a vieții noastre în comun la Köln, nu m-a apropiat nici cu un deget de ținta mea. Fiind deprins cu viața de ostaș, m-am trezit la ora obișnuită, ca și cum m-ar fi deșteptat duruitul tobei, având deci destul timp să mă îmbrac și să-mi limpezesc gândurile până s-a sculat Renata. Lucrul acesta s-a transformat, mai târziu, în obișnuință. Când, în sfârșit, Renata ieși din camera ei, se arată foarte aspră cu mine, fără a-mi da totuși să înțeleg prin ceva că ar avea intenția să mă părăsească. În timpul gustării de dimineață, a spulberat prin observațiile ei disprețuitoare toate încercările mele de a închea o convorbire, iar când am terminat masa mi-a spus cu glas hotărât:

— Ascultă-mă, Ruprecht, trebuie să-l găsim pe Heinrich chiar astăzi, neapărat. Nu vreau să mai aștept nicio zi. Va trebui să-i dăm de urmă, chiar de-ar fi să colindăm tot orașul. Plecăm chiar acum.

Ar fi trebuit să mă împotrivesc poruncii ei și să-i răspund că nu prea văd cum i-aș putea fi de folos, de vreme ce habar n-aveam cum arăta contele Heinrich. Renata îmi aruncă însă o privire atât de tăioasă, încât îmi pieri glasul. Am plecat capul supus; Renata se îmbracă în mare grabă. Își lăasă din nou gluga pe frunte și porni repede, cu pași hotărâți, în timp ce eu o urmăam ca o umbră.

Ah, jur pe Domnul și Mântuitorul nostru că n-am să uit cât oi trăi acea goană nebună, din biserică în biserică, din piață în piață și din stradă în stradă, la care am luat parte în ziua aceea! Am ocolit de câteva ori orașul Köln, de la biserica Sfântul Cunibert până la biserica Sfântul Severin, de la Sfinții Apostoli până la malul Rinului. Mi-am dat seama că Renata nu se află pentru prima dată în acest oraș. Întâi am pornit-o spre Dom, și după ce zăbovirăm acolo un timp, porni aproape alergând spre ulicioarele din jurul primăriei, cercetând prin toate ungherele, ca și cum Heinrich s-ar fi jucat cu noi de-a v-ați ascunselea. După ce străbătu bazarul și piața și trecu de Gürzenich, o luă la goană spre Maria Capitolina. Se așeză pe trepte și rămase tăcută multă vreme. Apoi mă apucă brusc de mână și, măsurându-i avid din ochi pe toți cei ce se arătau la capătul străzii, mă târî spre biserica Sfântul Gheorghe, unde iar rămăserăm în așteptare, spre uimirea zidarilor care înălțau splendidul pridvor. Ne ținui cu privirea apoi Sfântul Gereon și sfânta lui oaste, ne priviră cu compătimire cele unsprezece mii de fecioare neprihănite care dorm somnul de veci în tovărășia sfintei Ursula, ne cercetă

ochiul uriaș al minoriților⁵⁶ și, în cele din urmă, făcurăm cale întoarsă, poposind pe cheiul Rinului, la umbra impunătorului turn al Sfântului Martin, unde Renata începu din nou să aștepte cu atâta convingere de parcă vocea de pe Sinai i-ar fi fixat aici o întâlnire, în timp ce eu urmăream plictisit agitația de pe chei, vasele care acostau și vasele care porneau, bărcile de toate culorile, în care se încărcau sau din care se descărcau mărfuri, vânzoleala oamenilor grăbiți și preocupați, și mă gândeam că nimănui nu-i pasă de cei doi străini adăpostiți lângă zidul bisericii.

Judecând după soare, trecuse demult de amiază când m-am decis s-o îndemn pe Renata să plecăm:

— Nu crezi că e momentul să ne întoarcem acasă? Ești obosită și masa ne așteaptă.

Renata mă privi însă cu dispreț și-mi răspunse:

— Dacă ți-e foame, Ruprecht, n-ai decât: du-te și mănâncă; mie nu-mi trebuie.

Curând după aceea goneam iar pe străzi, dar pe măsură ce vremea trecea căutările noastre deveneau tot mai dezordonate: Renata își pierdu și ea siguranța, deși părea tot atât de îndărătnică și hotărâtă; privea atent la trecători, zăbovea la răscrucile străzilor, se uita prin geamurile caselor. Prin fața mea se perindau clădirile pe care le cunoșteam: universitatea, casele unde locuiseră pe vremuri colegii mei, căminul Kneck, căminul Laurențiu, grupul „Celor Șaisprezece case”⁵⁷, biserica Panteleon cu cele cinci turnuri ale ei, apoi bisericile Sfânta Clara, Sfântul Andrei, Sfântul Petru. Cunoșteam bine Kölnul, dar din ziua aceea mi-a devenit atât de familiar de parcă m-aș fi născut și mi-aș fi petrecut în orașul ăsta toată viața. Pot spune că deși bărbat în toată puterea, obișnuit cu marșurile grele prin câmpie, având prilejul, ca ostaș, să urmăresc zile întregi dușmanul fugărit sau dimpotrivă să scap de urmăritori, eram sleit de puteri și abia îmi mai târam picioarele, în timp ce Renata părea neobosită și neschimbată. Căuta pretutindeni ca o posedată,

⁵⁶ *Gürzenich* – clădire construită de locuitorii Kölnului la sfârșitul secolului al XV-lea destinată primirii oaspeților distinși. *Maria Capitolină* – veche biserică târnosită de papa Leon IX în 1049. Pridvorul Sf. Gheorghe a fost terminat în 1536. „*Sfânta Oștire a lui Gereon*” – cei trei sute optsprezece martiri care, potrivit legendei, au fost uciși în chinuri împreună cu conducătorul lor Gereon în timpul persecuțiilor dezlănțuite de împăratul Diocletian împotriva creștinilor; moaștele lor se păstrează în biserica Sf. Gereon. „*Cele unsprezece mii de fecioare neprihănite*” au fost omorâte în chinuri, potrivit legendei, împreună cu Sfânta Ursula, de către huni, în secolul al VII-lea, în apropiere de Köln; moaștele fecioarelor se păstrează în biserica sf. Ursula. „*Ochiul uriaș al minoriților*” – marea fereastră din portalul Bisericii fraților minoriți.

⁵⁷ Căminul Kneck, căminul Sf. Laurențiu, cele șaisprezece case (cămine pentru studenții Universității din Köln), menționate de mai multe ori în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

nimeni și nimic n-ar fi fost în stare s-o oprească, niciun argument nu putea să-i strămute hotărârea. Nu mai țin minte pe unde-am fost, câte ocoluri am făcut până când, spre seară, am ajuns din nou în fața Domului unde, în sfârșit, înfrântă, Renata se lăsă să cadă pe o piatră, se rezemă de zid și rămase nemișcată.

M-am așezat în apropiere, fără a îndrăzni să rostesc o vorbă. Îmi simțeam trupul greu, ca de plumb, nu mai aveam pic de vlagă și mă cuprinse toropeala. Dar oricât ar părea de ciudat, privind fațada uriașului Dom cu acoperișul lui provizoriu, cu turnurile abia schițate și totuși măreț prin concepția îndrăzneță a arhitectului, am uitat de Renata, de oboseală, de foame, am început să mă gândesc la construcția aceasta și la constructorul ei. Mi-aduc aminte cum analizam, în gând, fiecare amănunt al planului arhitectonic pe care avusesem prilejul să-l văd, cum evocam în minte legendele legate de zidirea Domului odată cu numele iscusitului meșter Gerhardt și al sfinției sale Arhiepiscopul Heinrich von Wirneburg⁵⁸. Tot atunci mi-a trecut prin gând că niciodată acest edificiu precum și altele asemenea lui: biserica Sfântul Petru din Roma, sau biserica Nașterii Preasfintei Fecioare din Milano – nu va căpăta întreaga lui măreție, pentru că niciodată constructorii nu vor putea ajunge să ducă la desăvârșire finisarea turnurilor ascuțite proiectate de arhitect, această lucrare depășind puterile lor și mijloacele care le stau la îndemână. Iar dacă o dată și o dată știința umană și arta construcției vor atinge acea culme a perfecțiunii care va face ca toate acestea să devină posibile, atunci oamenii își vor pierde de bună seamă credința lor inițială în așa măsură, încât vor refuza să muncească spre a înălța Casa Domnului.

Reflexiile mele fură întrerupte de glasul Renatei, care rosti cât se poate de firesc:

— Ruprecht, hai să mergem acasă!

M-am ridicat anevoie și am urmat-o ca și când aș fi avut lanțuri la picioare, dar greșeam închipuindu-mi, nu fără sentiment de ușurare, că aventurile noastre din acea zi luaseră sfârșit: altele și mai uimitoare ne așteptau.

⁵⁸ *Meșterul Gerhardt* – arhitect din secolul al XIII-lea, care a condus lucrările pentru construcția Domului din Köln. *Heinrich von Wirneburg* – arhiepiscop de Köln, care a târnosit în 1322 partea Domului construită până atunci. Nici biserica Sf. Petru din Roma, nici Domul din Milano nu erau încă durate în anii când se petrece acțiunea *Povestirii*. Biserica Sf. Petru, începută în 1452, a fost sfințită abia în sec. al XVII-lea; cupola principală a fost terminată, pe baza schițelor lui Michelangelo în 1590. Domul din Milano, început în secolul al XIV-lea, a fost inaugurat în anul 1577; cupola lui a fost construită abia în secolul al XVIII-lea, iar fațada finisată pe timpul lui Napoleon I.

Cum am ajuns acasă, i-am spus Martei să pună masa, dar Renata nu a vrut să se atingă de mâncare. Cu mare greutate am convins-o să înghită fiertura de bob și să soarbă câteva guri de vin. Sleită de vlagă, ea se îndreptă spre pat și se întinse ca paralizată, respingând mângâierile mele, dând din cap negativ la tot ce-i spuneam. Apropiindu-mă de patul ei, m-am lăsat alături în genunchi și i-am privit îndelung ochii. Dintr-odată privirea ei a devenit fixă pierzând orice urmă de expresie. Am rămas multă vreme în genunchi, pe podea, privindu-i chipul, lucru pe care l-am făcut apoi, ca pe o datorie, săptămâni în șir.

În timp ce stam așa, cufundați în întuneric și tăcere, ca într-un hău negru, auzirăm deodată deasupra noastră o ciocănitură ciudată în perete, una singură, un fel de trosnet. Privii cu uimire împrejur și, știind că în afară de noi doi nu mai era nimeni în odaie, la început nu am spus nimic. După un răstimp, bătaia se repetă. Atunci am întrebat-o încet pe Renata:

— Ați auzit ciocăniturile? Ce-ar putea fi?

Renata îmi răspunse cu o voce stranie, streină:

— Nu e nimic. Se întâmplă adeseori. Sunt cei mici.

Întrebai nedumerit:

— Cum cei mici?

Ea îmi răspunse liniștit:

— Demonii cei mici.

Acest răspuns îmi stârni curiozitatea în așa măsură, încât deși nu vroiam nicidecum s-o obolesc, nu m-am putut opri s-o rog să-mi explice ce înseamnă aceste cuvinte, pentru mine de neînțeles. Cu multă greutate, vorbind în șoaptă și abia găsindu-și vorbele, Renata mi-a mărturisit că demonii de pe treapta cea mai de jos, cei care se află mereu printre oameni, dau uneori de veste, celor care nu sunt feriți de influența lor prin forța sfintei rugăciuni sau prin protecția paznicilor cerești, că sunt în preajma lor. Lovesc ușor în perete și în diverse obiecte, sau mișcă lucrurile de la locul lor. Renata îmi mărturisi că atunci când ochii ei s-au deschis asupra acestei lumi misterioase, și când Madiel era aproape de ea, văzuse asemenea duhuri care aveau înfățișarea omenească, dar care nu purtau ca îngerii pelerine de culori deschise și strălucitoare, ci sumbre, cenușii sau negre-fumurii. Erau înconjurați totuși, de un fel de nimb, și atunci când se mișcau ți se părea că plutesc mai curând decât merg, apoi piereau topindu-se ca un nor în văzduh.

Vreau să însemn chiar acum că mai târziu Renata mi-a dat cu totul altă explicație referitor la aceste ciocănituri, explicație care multora le va părea poate mai simplă și mai firească. Judecând bine, cred totuși că această primă

explicație era mai aproape de adevăr. Renata greșea poate doar pentru că nu vedea în aceste ciocănituri obișnuitele șiretlicuri ale Diavolului care caută să prindă sufletele în sumbrele-i mreje. Atunci am luat de bune spusele ei, fiind copleșit de uimire la gândul că demonii trăiesc atât de aproape de noi și nu undeva, într-o lume despărțită de noi de un ocean plin de primejdii la fiecare pas, străbătut poate numai de luntrile magiei și ale previziunii. În timp ce Renata vorbea, deasupra patului ei, în perete, se auzeau ciocănituri vesele, care păreau să confirme lămuririle ei. Dar cum niciodată și în nicio împrejurare a vieții mele nu se stinge în mine flacăra cercetării libere, aprinsă în suflet de cărțile marilor umaniști, m-am adresat ființei care ciocănea și am întrebat-o fără ocol:

— Dacă tu, cel care ciocănești în perete, ești într-adevăr demon și dacă-mi auzi cuvintele, ciocănește de trei ori.

Se auziră numaidecât, clar, trei lovituri și în clipa aceea simții o groază atât de mare de parcă un ciocan invizibil mi-ar fi crăpat țeasta, strivindu-mi creierii. Învingându-mi spaima, întrebai din nou, plin de curaj, nedându-mi seama spre ce negru abis mă îndreptam:

— Ne ești prieten sau dușman? Dacă ne ești prieten, ciocănește de trei ori.

Se auziră numaidecât trei ciocănituri. În patul ei Renata își înălță puțin trupul, ochii i se înviorară și ea întrebă:

— Te conjur, luând martor numele Domnului, pe tine cel ce ciocănești, spune-ne; știi ceva despre stăpânul meu, contele Heinrich? Dacă știi, ciocănește de trei ori.

Se auziră trei ciocănituri.

O tulburare nemaipomenită o cuprinse. Renata începu să tremure și ridicându-se în capul oaselor îmi apucă mâna și strângând-o cu degetele ei subțiri, ca într-un clește, îi adresă interlocutorului nostru invizibil o întrebare după alta: Unde se află contele Heinrich? Se va întoarce oare? Îl va vedea? Nu cumva s-a supărat pe ea? Întrebări la care greu s-ar fi putut răspunde prin limbajul ciocăniturilor. Intervenind, am încercat să stabilesc un cod, și a rămas stabilit că trei ciocănituri în perete înseamnă un răspuns afirmativ, iar două – un răspuns negativ. Trebuia însă să punem în așa fel întrebările ca ele să poată fi rezolvate printr-un simplu „da” sau „nu”. Odată stabilite aceste criterii, între noi și oaspetele nostru nevăzut urmă o lungă discuție.

L-am întrebat de este sau nu demon. Ne-a răspuns afirmativ. L-am întrebat cum îl cheamă, înșirând o sumedenie de nume, și rostind, rar, literele alfabetului. Am aflat că se numește *Elimer*. L-am întrebat dacă-l cunoaște pe contele Heinrich. Ne-a răspuns afirmativ. L-am întrebat dacă

contele Heinrich se află la Köln. Ne-a dat un răspuns negativ. Am întrebat dacă contele Heinrich are de gând să vină la Köln. Ne-a răspuns afirmativ. L-am întrebat: Când? Curând? Nu cumva astăzi? Nu cumva mâine? Am înțeles că va veni a doua zi. Apoi, continuând să-l întrebăm, ne-am dat seama că va trebui să-l așteptăm pe Heinrich a doua zi seara, în camera în care ne aflam, pentru că el va găsi singur drumul spre Renata, că nu a uitat-o, că nu este supărat pe ea, că i-a iertat totul, că o iubește ca și mai înainte, că dorește să fie cu ea.

S-ar putea spune că aceste răspunsuri au avut asupra Renatei același efect ca și cuvintele Mântuitorului asupra fecioarei lipsită de viață: *talita, kumi*. Ea se învioră și, uitând de oboseală, începu să pună o întrebare după alta, toate urmărind același țel. Schimba doar întrucâtva cuvintele, spre a putea încă o dată auzi mult așteptatul „da”. Și când ciocăniturile răspundeau afirmativ dându-i mai multă speranță, ea se lăsa să cadă pe pernă cu un geamăt ușor de desfătare, rămânând un minut nemișcată copleșită de bucurie, șoptindu-mi: „Ai auzit, Ruprecht, ai auzit?”

Această conversație a durat mai bine de o oră, apoi ciocăniturile au început a slăbi, ca și cum cel care ciocănea obosise, și în sfârșit amuțiră. Dar și după ce încetară, mult timp Renata nu se putu liniști și, bucuroasă, își repeta singură și-mi repeta și mie întrebările ei și răspunsurile demonului, sau mă puneam pe mine să le repet, zicând: „Știam eu că-l voi întâlni aici pe Heinrich! Știam că așa o să fie! Îți spuneam eu! Ajunsesem la capătul suferinței! Tânjeam de prea multă vreme și inima mea n-ar mai fi putut rezista.” Spunând aceasta, Renata îmi mângâia părul și fața, îngăduindu-mi să-i sărut mâna, se lipea de mine ca și cum ar fi vrut să simtă dinainte viitoarele dezmierdări ale iubitului ei, iar eu, deznădăjduit, n-aveam altceva de făcut decât să-i ascult glasul și să-i ating degetele cu buzele mele fierbinți. Tortura jubilariei ei a continuat mult după miezul nopții, cu toate că eram amândoi obosiți. Ascultam exclamațiile de bucurie ale Renatei, stând mereu în genunchi lângă patul ei, așa încât, atunci când mi-a spus că mă pot duce la culcare, cu mare greutate mi-am putut clinti picioarele amorțite.

E lesne de înțeles că cea de-a doua noapte, petrecută în singurătate în camera mea, nu a fost cu nimic mai bună decât prima. Existau și acum destule cauze ca sufletul meu să fie asaltat de gânduri sumbre, ferecate în armură, cu zăbranicul lăsat în jos și lancea avântată înainte. Mă lăsam împresurat de ele, cugetând la înspăimântătoarele relații dintre viața oamenilor și viața demonilor și la schimbarea neașteptată și uluitoare pe care o luaseră evenimentele în ultimele zile. Totodată mă încerca o adâncă tristețe amestecată cu teamă, la gândul că profeția demonului care ciocănise în perete se va îndeplini, că a doua zi contele Heinrich își va face într-adevăr

apariția, iar eu nu voi mai putea rămâne în preajma Renatei. La gândul ăsta mi se oprea sângele în vine și trupul îmi înțepenea ca în fața privirilor unui vasilisc.

A doua zi dimineța, spunându-mi că cel ce suferă o înfrângere trebuie să-și pună speranțele numai în resemnare și în mila învingătorului, am procedat ca atare. Așadar când Renata m-a chemat la ea, am rostit următoarea cuvântare dinainte pregătită:

— Nobilă doamnă! Vreau să vă spun deschis ceea ce ați ghicit desigur din tăcerea mea. Nu simpla serviabilitate și datoria de cavaler mă obligă să rămân mai departe lângă dumneavoastră, ci un sentiment profund de care nu trebuie să se rușineze nici bărbații, nici femeile. Am jurat să vă fiu servitor credincios și frate zelos, dar voi fi pururi adoratorul plin de extaz al ființei dumneavoastră. Cunoscându-vă mi-am dat seama cu certitudine că nu voi dori niciodată să fiu alături de-o altă femeie, iar cele ce mi-ați mărturisit în legătură cu dragostea dumneavoastră nu-mi pot micșora dorința. Nu-mi pun speranțele în nicio acțiune îndrăzneată, trebuie să înțelegeți că nu mai pot trăi fără dumneavoastră și că mi-ar fi de ajuns să vă sărut mânecele veșmântului sau să vă urmăresc umbletul. Orice s-ar întâmpla, chiar dacă veți găsi fericirea, luați-mă în slujbă, dați-mi voie să fiu păzitorul dumneavoastră, să apăr cu mâna mea de primejdii scumpa dumneavoastră ființă și pe cel pe care l-ați ales.

N-aș vrea să credeți că tot ce spuseseam în această cuvântare cam exagerată era adevărat și că doream, cu tot dinadinsul să-mi îndeplinesc angajamentele. Totuși gândurile mele într-acolo mergeau, deși oarecum tulburi, și dacă Renata mi-ar fi cerut să-mi țin făgăduielile, le-aș fi îndeplinit poate, dar ca un actor pe scena unui teatru. Renata mă ascultă încruntând sprâncenele și-mi dădu următorul răspuns:

— Scoate-ți din minte asemenea gânduri, Ruprecht. Tu ești ultima umbră din această perioadă a vieții mele plină de umbre. Mă întorc la lumină și tu vei fi nevoit să dispari, așa cum de fiecare dată întunericul nopții pierе la răsăritul soarelui. Îți închipui oare că atunci când Heinrich va fi cu mine, voi mai avea curajul să te privesc, după ce mi-ai sărutat mâinile și ai stat culcat într-un pat cu mine? Nu. Îndată ce Heinrich va trece pragul camerei mele, tu va trebui să ieși pe cealaltă ușă, să părăsești orașul, să te scufunzi în necunoscut, să-ți piară urma și niciodată să nu-mi mai răsări în cale! Să-mi juri pe chinurile Mântuitorului ținut pe cruce și să iei seamă că, dacă îți vei călca jurământul, vei fi pedepsit mai crunt decât Iuda!

Am întrebat-o pe Renata:

— Și ce vei face dacă într-o dimineață, ieșind din casă, îmi vei găsi pe prag trupul străpuns de propriul meu pumnal? Ce-i vei spune atunci prietenului dumitale Heinrich?

Renata răspunse:

— Îi voi spune că pesemne e un trecător beat, și voi fi bucuroasă când paznicii vor îndepărta leșul.

M-am jurat apoi în fel și chip, supunându-mă fără murmur poruncilor Renatei, fără măcar să-ncerc să mă gândesc ce se va întâmpla cu mine în seara aceea. Renata, dimpotrivă, părea că știe foarte bine ce face dând dovadă de un spirit practic pe care nu i l-aș fi bănuț. M-a trimis să-i cumpăr o rochie, pentru că în afară de veșmântul luxos pe care-l purta mereu și de pelerina albastră de drum, nu avea altă îmbrăcăminte. Mi-a cerut de asemenea să-i cumpăr tot felul de mărunțișuri necesare pentru călătorie, precum și podoabe pentru ea, vrând, pesemne, să facă uz de toate mijloacele pentru a părea cât mai atrăgătoare în ochii contelui Heinrich și pentru a-l scuti de cheltuială. Nu-i scăpa niciun mărunțiș, niciun amănunt, așa încât, deși ploua întruna, a trebuit să cobor de mai multe ori în târg și să colind tarabele negustorilor.

Am ținut-o într-o alergătură toată ziua și totul era în ordine când soarele pieri după perdeaua groasă a norilor și întunericul se revărsă în odaie. Nu știu dacă încercam aceleași simțăminte ca un întemnițat, supus caznelor, care așteaptă clipa când va fi dus la execuție, dar nu mă puteam opri să mă gândesc că mă aflu într-o situație asemănătoare. Clipă de clipă simțeam că plutesc în timp, alunecând în jos, ca o barcă, fără cârmaci luată de furia torentului.

Când întunericul se instalează de-a binelea, se auziră dintr-odată ciocănituri în perete, iar Renata întrebă grăbită dacă cel ce le execută este Elimer, interlocutorul nostru din noaptea trecută. Primi un răspuns afirmativ. Lucrurile se petrecură ca și în seara precedentă cu singura deosebire că, după un răstimp, numărul demonilor care băteau în perete spori, cei care se alăturau rostindu-și numele, cum ar fi: Ricius, Ulrich și altele pe care nu le mai ții minte. Fiecare avea un fel anumit de a ciocăni: Elimer ciocănea clar și decis, Ricius – timid, Ulrich – lovea în perete cu atâta violență încât mai că ne era teamă să nu-l dărâme. Demonii răspundeau bucuroși la întrebări ciocănind de zor și nu se arătau cât de puțin stânjeniți când Renata rostea numele vreunui sfânt sau chiar numele Domnului. În vremea asta, din când în când, prin ungherele întunecoase ale camerei, izbucneau flăcărui din podea, ca focurile amăgitoare care lucesc deasupra smâncurilor, se înălțau ca de vreo două palme și se stingeau apoi, topindu-se în întuneric. Fără să vreau mă simțeam atras de tot ceea ce, după expresia lui Horatius Flaccus,

*scire nefas*⁵⁹, și chiar stigmatele evidente ale Iadului nu mă mai îngrozeau și nu-mi paralizau voința.

Azi ar trebui să regret că aventurându-mă într-o treabă atât de dubioasă, ca relațiile cu demonii ciocănitori, am scăpat prilejul de-a afla lucruri mai însemnate în ceea ce privește natura și forța lor. Dar în seara aceea, ca și Renata, nu mă gândeam decât la apropiata sosire a lui Heinrich și, pe lângă aceasta, nici n-aveam destule cunoștințe pentru a putea prelungi șirul întrebărilor. Am aflat totuși că și în lumea lor există râuri și lacuri, arbori și ogoare; că această lume este populată de diavoli creați mai înainte de bunul Dumnezeu și care s-au prăbușit odată cu Lucifer, dar și de sufletele oamenilor scutiți de caznele Iadului, cărora nu li s-a dat speranța că pot ajunge în Purgatoriu, suflete osândite să tânjească pe pământ până la judecata de apoi. Am mai aflat că sunt oricând bucuroși să stea de vorbă cu oamenii pe care-i văd ca pe o lumină în nopți, dar nu pot intra în contact cu oricine, ci numai cu cei care au această capacitate, protejați fiind de scutul slujirii Domnului.

Iată puținele lucruri pe care le-am aflat atunci în urma puținelor mele întrebări. În schimb Renata întreba cu nemiluita pe fiecare dintre demonii care participau la discuție. Dacă luai seama însă toate aceste întrebări se reduceau la una singură: „Este oare adevărat că Heinrich va veni s-o viziteze chiar în seara aceea?” Demonii îi răspundeau într-un glas „da”. Elimer ne atrase atenția că trebuie să-l așteptăm pe Heinrich când întinericul va fi desăvârșit; că va păși pragul casei la miezul nopții; că deocamdată se află în oraș și își schimbă veșmintele. Auzind acest răspuns, Renata dori să cunoască neapărat toate amănuntele asupra noii sale vestimentații, amintindu-și fără să obosească, ba dimpotrivă, veșmintele pe care le purta Heinrich, până la detaliile cele mai intime, indicând țesătura și culoarea stofelor, pentru a-i înlesni lui Elimer răspunsul, descriind cu o fidelitate pătimașă înfățișarea lui Heinrich, din creștet la picioare. Am remarcat, din spusele ei, că Heinrich poartă, de predilecție, un costum de vânător de culoare verde, așa cum se poartă în Bavaria, cu nasturi galbeni și glugă tot verde, un brâu de culoare deschisă, împodobit cu nestemate și cizme bătând în albastru.

După un timp, Elimer ne anunță că Heinrich își părăsise locuința și se îndreaptă spre noi, că trece pe cutare stradă, că străbate alta, că în sfârșit se apropie de ușa casei noastre. Inima îmi zvâcnea atât de tare încât îi auzeam bătăile, surde și-l întrebai pe demon pentru ultima dată:

⁵⁹ „A ști nu este îngăduit (de zei)” – citat din poetul latin Quintus Horatius Flaccus (65–8 î.e.n.) frecvent folosit în sensul de imposibilitate a deplinei cunoașteri (trad. din lb. lat.).

— Înainte de-a intra contele pe ușă, vei lovi de trei ori?

Se auziră trei ciocănituri. Repetai:

— Când contele va urca scara, vei lovi de trei ori?

Se auziră iarăși trei ciocănituri. Renata rosti cu glas răgușit:

— Ruprecht, du-te și nu te mai întoarce!

Chipul ei mi se păru înspăimântător și, șovăind ca un om rănit de moarte, mă îndreptai spre ușa care dădea în verandă, de unde puteam coborî în curtea casei. Luând seama însă că Renata nu se uită la mine, absorbită de așteptare, am zăbovit lângă ușă, căci o curiozitate de neînvins mă îndemna să arunc cel puțin o privire asupra acestui conte care era pentru mine atunci o figură învăluită de mister. Minutele treceau una după alta, dar contele nu se iveau. Nu se auzea niciun zgomot de pași, în jur domnea o liniște netulburată. Mi-am luat inima în dinți și, pășind încet, m-am apropiat de Renata care stătea lângă masă.

Cu suflarea întretăiată, Renata întrebă:

— Elimer! Când Heinrich va fi aici vei ciocăni de trei ori?

Niciun răspuns. Ea întrebă din nou:

— Elimer! Dacă mai ești aici lovește de trei ori!

Niciun răspuns. Deznădăjduită, Renata strigă pentru a treia oară:

— Ricius! Ulrich! Răspundeți: va veni oare Heinrich?

Niciun răspuns.

Deodată puterile o părăsiră și Renata s-ar fi prăbușit pe podea, ca răpusă de glonț, dacă n-aș fi prins-o în brațe. Nu știu dacă intrase în ea demonul cu care discutaserăm pașnic puțin înainte sau dușmanul ei de mai demult, știu doar că am fost din nou martor al spăimântătoarelor chinuri la care asistasem în hanul din pădure. De data aceasta mi s-a părut însă că duhul nu cuprinsese tot trupul Renatei, ci îi tortura doar o parte, căci mai avea putere să se apere întrucâtva, deși convulsii teribile o zguduiau și-i răsuceau membrele, în așa măsură încât mi se părea că oasele îi vor străpunge mușchii sfârtecându-i pielea. Nu eram în stare s-o ajut și s-o scap de tortură. Îi priveam chipul schimonosit și ochii prin care parcă privea altcineva, monstruoasele convulsii ale trupului, până când, în sfârșit, demonul o părăsi și ea rămase în brațele mele, vlăguită, ca o biată creangă înhățată de viitoare. Am dus-o în camera ei și am așezat-o în pat. Frântă de neputință a plâns în hohote multă vreme, fără să poată rosti un cuvânt.

Așa se sfârși ziua a doua a șederii noastre la Köln și ziua a cincea a prieteniei mele cu Renata. Aceste cinci zile, pline de stranii și nemaipomenite întâmplări, mi-au rămas atât de adânc întipărite în suflet și-n gând, încât îmi pot aminti și cele mai mici amănunte și fiecare cuvânt, ca și cum totul s-ar fi petrecut în ajun. Și dacă n-aș fi adeptul conciziei, dacă n-aș

ține seama că am de istorisit evenimente și mai uimitoare, aș putea transcrie în cele mai mici amănunte întâmplările prin care am trecut în acest scurt răstimp.

CAPITOLUL IV

Cum am trăit la Köln, ce mi-a cerut Renata și ce-am văzut la sabat

1

Se vede treaba că nu doar suferințele la care fusese supusă de demon, ci și deznădejdea care luase locul speranțelor cu care se mângâia, au istovit-o într-atât pe Renata, încât ai fi crezut că trecuse printr-o boală îndelungată și grea. În dimineața următoare nopții în care îl așteptasem zadarnic pe contele Heinrich, Renata nu a fost în stare să se scoale din pat, nu fu în stare să-și miște mâna stângă și se plângea de o durere cumplită, ca și cum cineva îi înfipsea un cui ascutit în țeastă. Se văzu nevoită să rămână câteva zile în pat. Pentru mine era o mare fericire s-o îngrijesc, să fac pe infirmierul, să-i dau de mâncare și să-i dau apă cu lingurița ca unui copil neajutorat, să-i veghez somnul când oboseala o doboră și să caut, cu ajutorul modestelor mele cunoștințe în domeniul, medicinei, leacuri pentru a-i ușura durerile. Deși Renata îmi accepta, ca de obicei, serviciile cu o indiferență regală, totuși, după expresia ochilor ei și după felul cum rostea unele cuvinte, eram îndreptățit să cred că apreciază îngrijirile mele, fapt care mă răsplătea cu prisosință pentru toate chinurile prin care trecusem. După primele cinci zile petrecute cu Renata, zile care pot fi comparate cu un torent năvalnic, prăvălit printre stânci, urmară pentru mine zile liniștite, triste, dar dureros de dulci, atât de asemuitoare între ele, încât aș putea spune că e vorba de o singură zi, reflectată într-un șir de oglinzi.

Întorcându-mă cu gândul spre acele zile, simt cum mă sfâșie, cu ghearele-i de acvilă, durerea, simt cum îmi pătrund în inimă și poate, cântind împotriva Creatorului, îmi dau seama că amintirea este cel mai crunt dintre toate darurile Lui. Totuși, nu pot să mă opresc de a descrie, chiar pe scurt, acele încăperi în care și-a găsit împlinirea soarta noastră tragică și acel fel de viață care, în pofida tuturor schimbărilor, s-a păstrat până la ceasul fatal al primei despărțiri.

Întrucât Renata nu aducea vorba nici despre neamurile pe care le-ar fi avut la Köln, nici despre dorința ei de a se separa de mine, m-am gândit să-i fac rost de o locuință cât mai plăcută. Am ales pentru ea cea mai bună dintre cele trei camere de la etaj, rezervate de Marta locatarilor de soi și, deci, mobilate cu oarecare somptuozitate. Lângă peretele din dreapta, pe un mic podium, la care duceau trei trepte, era instalat un pat de lemn somptuos cu un semibaldachin tot de lemn, garnisit cu stofă, cu perne împodobite cu dantele și plapumă de atlas. O altă piesă remarcabilă era căminul de teracotă

colorată⁶⁰, lucrat cu multă măiestrie, cum nici la Milano nu ai putea întâlni, iar lângă peretele exterior se afla un garderob încăpător, încrustat. Între ferestre, o masă frumoasă cu picioarele curbate, iar în colțul de lângă pat un altar pliant. Mobilierul camerei era completat cu scaune, cu un pupitru pentru cărți și cu o imensă oglindă italiană, fixată în stânga ușii. Țin minte perfect toate acestea, și acum, când aștern pe hârtie aceste fraze, mi se pare mereu că nu am decât să mă ridic și să deschid ușa pentru a pătrunde în camera Renatei. Parcă o văd cu fața plecată spre placa lustruită a pupitrului, sau lipindu-și obrazul de geamul rece al ferestrelor rotunde.

Camera Renatei era despărțită de a mea printr-un coridor îngust care dădea spre un cerdac acoperit ce înconjura jumătate din casă. De aici, puteai coborî pe o scară direct în stradă, fără să mai străbați parterul. Camera mea, pe care Marta o pune la dispoziția unor călători mai puțin bogați, era mobilată simplu, totuși mai bine și mai plăcut decât camerele din hanurile comerciale. Aveam la dispoziția noastră încă o cameră, a treia, mai mică și cu totul izolată, care dădea spre palierul scării interioare. La început, nici nu intenționeam să ne folosim de această odăiță, pe care o închiriasem numai pentru a evita prezența vreunui străin. În adevăr, în căsuța singuratică unde în afară de noi locuia doar Marta, o femeie căreia ce-i drept îi plăcea să trăncănească, dar care nu prea avea musafiri, ne aflam, chiar și în zgomotosul și veselul Köln, izolați de oameni, nu mai puțin decât Merlin în pădurea vrăjită a Viviane.

Bătrâna Marta era sigură că o duc într-o desfătare cu tânăra mea soție și de bună seamă nici nu bănuia cât de bizar se scurgeau pentru noi zilele. Fiind plătită, se arăta generoasă și binevoitoare, ne servea bucuroasă, oferindu-ne tot ce-i ceream, dându-și silința să ne aducă la masă tot ce-avea mai bun. Dimineața, de obicei ne servea omletă, mezeluri, brânză, castane coapte, chifle proaspete, iar seara, la cină, carne de miel sau purcel de lapte, boboc de găscă sau pescărie. Sticla de vin de Rin sau de Malvasia nu lipsea din camera mea. Marta se mira că nu doream să reînnoiesc legăturile de prietenie cu nimeni și în repetate rânduri și-a dat silința să mă convingă că ar fi bine să-l vizitez pe bătrânul Otfried Gerard, fostul meu dascăl. I-am interzis să comunice cuiva că mă aflu la Köln. De altfel, se pare că Marta nu s-a conformat prea riguros dispoziției mele căci, nu o dată, mă salutau pe

⁶⁰ În Franța șemineurile s-au răspândit la sfârșitul secolului al XIII-lea; în Germania secolului al XVI-lea ele mai constituiau un articol de lux. În *Colocville sale* (1527), Erasm se plânge că în hanurile germane, ca să te încălzești, tot mai trebuie să te așezi lângă cuptorul cel mare, instalat în sala comună. O sinteză a diferitelor modalități folosite în trecut pentru încălzirea caselor a fost întocmită de cunoscutul compilator Dr. Cabanès în cartea: *Moeurs intimes du Passé*, Paris, 1909.

stradă oameni în care recunoșteam sau pe foștii mei tovarăși de chefuri, sau pe magistrii Universității. De fiecare dată le dădeam a înțelege că e o greșeală, că mă confundă cu altcineva.

Cât a fost bolnavă Renata, mai ales în primele zile ale convalescenței, stăteam de vorbă ore întregi. Acum asculta cu plăcere relatările mele despre Noua Spanie, arătându-și mirarea când auzea cât de multe am avut prilejul să văd în viață. Uneori îmi atingea cu tandrețe fața cu degetele, spunând, ca și cum s-ar fi adresat unui copil: „la te uită, ce deștept și învățat e Ruprecht al meu!” Multă vreme nu am făcut nicio aluzie – nici eu, nici ea – la contele Heinrich sau la demonii ostili care o pândeau pe Renata, și când, uneori, auzeam seara, pe întuneric, cunoscutele ciocănituri, ne grăbeam să aprindem lampa și să discutăm despre altceva, iar ciocăniturile încetau de la sine. Și totuși, câteodată prezența certă a dușmanilor nevăzuți semăna în noi temeri și spaimă. Atunci Renata nu mă mai trimitea să dorm în camera mea, ci mă lăsa să-mi petrec noaptea la ea, uneori întins pe dușumea lângă pat, alteori chiar în pat, sub plapumă, cu ea, deși rămâneam mai departe străini unul față de altul ca bărbat și femeie. Găseam chiar o dureroasă plăcere în această apropiere chinuitoare, ca cineva care s-ar desfăta înfigându-și în carne o lamă tăioasă.

La sfârșitul lunii august, Renata se întremă îndeajuns ca să putem relua plimbările prin oraș. De obicei ne plimbam pe malul Rinului, urmărind cursul fluviului până dincolo de debarcaderul Hansei. Ne așezam jos, pe pământ, priveam undele grele, întunecate ale marelui fluviu, neschimbate, ca pe timpul când le trecuse Cezar și care se schimbau, totuși, în fiecare clipă. Această priveliște monotonă isca în fiecare zi noi gânduri în mințile noastre, aducea noi cuvinte pe buzele noastre, încât convorbirile noastre rămăneau inepuizabile ca apele Rinului, deși n-ar fi fost exclus să ni se pară numai că stăm de vorbă. În orice caz, simțeam limpede că tot haosul de variate cunoștințe și informații pe care le culeseam din diverse cărți sau din întâmplările vieții, acum, când întâmpinam ba atenția lucidă a Renatei, ba dezaprobarea ei severă, ba observațiile ei ascuțite, se contopea treptat într-o singură masă enormă, dar indivizibilă, ca și cum din fonta topită s-ar fi plămădit un clopot frumos al cărui dangăt puternic răsună până departe.

Renata se arăta blândă și resemnată. Cu toate astea zăcea în ea o nostalgie nesatisfăcută, și colții ei veninoși îi pătrunseseră în inimă, așa încât, pe măsură ce se înzdrăvenea, tenacea ei dorință renăștea, ca acul busolei îndreptat spre același punct fix. Nu aveam altceva de făcut decât să urmăresc, pe firmamentul sufletului Renatei, clipele nebuloase sau senine și în curând mi-am dat seama după semnele rău prevestitoare, mai ales că acum nu mai eram un corăbier lipsit de experiență, că o nouă furtună e gata

să se dezlănțuie. Deși prevenit, n-am crezut totuși că vijelia va fi atât de teribilă încât să-mi sfâșie pânzele, să-mi smulgă cârma din mână și barca vieții mele să fie din nou prinsă de vârtej și răsucită, ca o sfârlează, de valuri.

În seara precedentă, adormind după o lungă discuție în cursul căreia am atins pare-se toate subiectele, începând cu destinele imperiului nostru, până la versurile lirice ale poetului spaniol Garcia Laso de La Vega, Renata îmi spusese cu duioșie în glas: „Dragă Ruprecht, în sfârșit, mi-am mai revenit. Parcă aș fi murit și m-am născut a doua oară. Trăiesc o nouă viață, din mila Domnului. Vinele mele sunt secate de sânge, știu că nu mai pot cunoaște fericirea. Singura-mi mângâiere e afecțiunea ta fidelă.” Legănat de aceste cuvinte, am adormit pe scândurile de lemn ale podiumului, lângă patul Renatei, somn mai dulce decât al altora pe perne de puf și, simțind ca prin vis apropierea plăpumii de atlas, îmi spuneam, plin de bucurie: „Ea este aici!”

Dimineța însă, trezindu-mă dintr-odată ca înghiontit de cineva, am văzut deasupra mea ochii posomorâți și plini de nostalgie ai Renatei, care stătea așezată pe pat, am văzut rictusul gurii ei și, dându-mi seama că s-a petrecut o schimbare în rău, am exclamat deznădăjduit:

— Renata, ce-i cu tine?

I-am spus pe nume pentru că ea însăși mă rugase să ne tutuim, ca niște buni prieteni. Ea însă mi-a răspuns:

— Ce-ar putea să fie cu mine? Nimic. Ce-a fost și ieri!

I-am spus:

— Atunci de ce ți-e chipul atât de trist?

Renata îmi răspunse cu brutalitatea care însoțea întotdeauna accesele ei de nostalgie:

— Nu cumva ți-nchipui că pot să râd întruna? Nu fac parte dintre cei care-s gata să sară și să chiuie oricând și oriunde. Și de ce-aș fi veselă? Ce bucurii am în viață?

Am ieșit din camera Renatei și m-am oprit în ușa ce dădea spre cerdac, privind olanele roșietice de pe acoperișurile învecinate. Abia după un răstimp destul de lung m-am hotărât să mă întorc la Renata. Am găsit-o stând pe pervazul ferestrei cu expresia feței amorțită și absentă. I-am propus mai întâi să dejunăm; ea însă, fără să scoată o vorbă, făcu un semn negativ din cap; iar când i-am propus să ne plimbăm pe malul Rinului mi-a spus aspru:

— Ce nevoie ai de mine? Nu te țin, du-te, dacă te amuză, să colinzi străzile astea murdare cot la cot cu toți nespălații și dacă ții să te convingi că Rinul nu s-a urnit din loc!

După acest schimb de cuvinte, timp de mai multe zile Renata a rămas într-o stare de prostrație, pe care zadarnic am încercat s-o împrăștiu cu tot felul de argumente și prin grija ce-i purtam. Când încercam s-o conving că nu are rost să se lase pradă unei asemenea disperări, care nu poate duce decât la distrugere, ea tăcea sau îmi vorbea despre imperfecțiunea și hidoșenia lumii, sortită păcatului și suferinței, diametral opusă divinei frumuseți a Edenului făgăduit oamenilor, amintindu-mi că un bun creștin nu are de ce se înveseli și că-i șade mai bine să plângă. Avea o rezervă inepuizabilă de argumente împotriva bucuriilor vieții și nici un magistru nu ar fi putut conduce o dispută demonstrând cu atâta îndemânare că există mii de pricini pentru a fi, cuprins de deznădejde, așa încât până la urmă nu mai știam ce să-i obiectez și cum să-i răspund.

Renata vizita acum, de predilecție, bisericile, dar îmi interzicea s-o însoțesc. Eu însă îi încălcam interdicția și, ascunzându-mă după coloanele bisericii Sf. Cecilia, Sf. Petru, sau mai știu eu care, o vedeam cum rămânea îngenunchată ore întregi, cu ochii ațintiți spre altar, ascultând ca împietrită liturgia. Cu toate că în zilele noastre credința este puternic zdruncinată de reforme și erezii, bisericile erau în cea mai mare parte pline, atât de suflete îndurerate care căutau ajutorul Atotputernicului, cât și de cei care își pierdeau timpul, venind să se întâlnească cu vreo cumătră sau să facă zâmbre unei vecine drăguțe. Această adunătură pestriță luă la ochi, curând, ciudata pereche pe care o constituiam noi doi, și nu o dată am avut prilejul să aud ce zvonuri absurde circulau pe socoteala noastră. Renata nu observa, bineînțeles, curiozitatea pe care o stârnea. Cât despre mine, nu-i dădeam nicio atenție, căci eu mă-mbătam de plăcere privind doar chipul Renatei, îi sorbeam din ochi silueta neagră printre pestrițele podoabe ale bisericii și aurul arcelor, caracteristic bisericilor din Köln, așa cum un bețiv soarbe mustul dulce de strugure. Pe când ascultam sunetele ritmice ale orgii, și-mi imaginam uneori că ascult vuietul pădurilor mexicane, s-a trezit pentru prima dată în mintea mea gândul de a pleca peste ocean cu Renata și cred până azi că dacă aș fi izbutit să-mi duc la îndeplinire hotărârea, i-aș fi salvat viața și sufletul.

În serile pe care le petreceam împreună, ne schimbam rolurile, așa cum își schimbă locurile dueliștii: acum eu ascultam, în tăcere, iar Renata vorbea, vorbea fără să obosească, despre ea, amuzându-mă și chinuindu-mă cu amintirile ei. Țin minte bine cum stăteam amândoi în camera ei, la lumina celor două lumânări de ceară, cu perdelele trase, unul în fața celuilalt, la un pahar de Malvasia, căci Renata refuza mâncarea, dar nu refuza vinul. Petreceam așa aproape toată noaptea. Renata începuse să vorbească din nou cu mine despre contele Heinrich, îmi povestea mereu alte amănunte, îmi

descria înfățișarea, ochii, sprâncenele, părul și trupul lui, îmi evoca vorbele rostite de el, rămase în memorie, îmi istorisea neînsemnate întâmplări din viața ei, îmi vorbea despre dezmiertările lor, zugrăvind-le în așa fel, încât îmi ațâța gelozia, preschimbând-o într-o văpaie arzătoare. Adesea Renata mă compara cu iubitul ei, descoperind o mare plăcere în a constata cât de ordinar îmi e sufletul și cât de comună figura în comparație cu fața angelică a lui Madiel și divinul curs al gândurilor lui. Tulburată până la exaltare de propriile-i cuvinte, Renata izbucnea în lacrimi, care-i curgeau de-a lungul obrazului, amestecându-se cu vinul din pahar. Beam amândoi vinul de Malvasia îndoit cu lacrimi; întru târziu o așezam pe Renata, sleită de puteri, în pat, și îi sărutam, plângând, picioarele și rochia.

Așa am trăit încă o săptămână, și cred că inima mea n-ar mai fi putut îndura atâta încordare și suferință. Dar starea extatică a Renatei se întrerupse tot atât de brusc cum apăruse. Într-o duminică rămase aproape toată ziua îngenunchată în biserica Sfinții Apostoli, și seara mă împrășcă cu învinuiri, dând dovadă de multă cruzime, iar a doua zi, arătându-se deosebit de prietenoasă, deși după toate aparențele se prefăcea, nu s-a mai dus să asiste la slujba religioasă, ci m-a chemat s-o însoțesc, ca mai demult, pe malul Rinului. Am primit cu inima îndoită și, într-adevăr, tot ce s-a petrecut în acele ore n-a fost decât un simulacru al prieteniei de odinioară, dovedind totodată cât de falsă fusese apropierea dintre noi. Deși Renata, după cum m-am putut convinge adeseori, încercase să mă facă să cred lucruri neadevărate, ea nu știa totuși să mintă, chiar când își da silința, și prefăcătoria ei era atât de evidentă, încât nu stârnea indignare, ci compătimire. Mă prefăceam că nu observ jocul ei și mă întrebam unde vrea să ajungă. Acasă, după ce un timp rosti vrute și nevrute, mă întrebă:

— Spune-mi, Ruprecht, oare mă iubești mai mult decât mântuirea sufletului tău?

M-am jurat că o iubesc nespus, dorind să aflu ce ascunde întrebarea asta. Renata m-a rugat să-mi repet jurămintele, dar n-a vrut să meargă mai departe, dându-și silința să fie de-o exagerată tandrețe.

Mărți dimineața (se va vedea imediat de ce-mi amintesc cu exactitate zilele săptămânii), spre surprinderea mea, Renata îmi ceru bani. M-am grăbit să-i ofer mai multe monede, unele de aur. Ea însă se mulțumi să ia câțiva bani de argint și, punându-și pelerina, ieși din casă, poruncindu-mi cu glas sever, să nu îndrăznesc s-o urmez. Deși nu i-am respectat nici de această dată dorința, ea izbuti să-mi înșele vigilența, încăpățânată și dură ca a unui spion de pe vremea Inchiziției, și se făcu nevăzută prin păienjenisul de ulicioare din preajma pieței. Ce puteam face? Am așteptat să se-ntoarcă, într-o stare de spirit infernală. Mă hărțuiam gânduri înspăimântătoare, mă

speria mai ales gândul că s-ar putea să mă părăsească. Se ivi abia la căderea serii, extrem de obosită și palidă. Purta o punguță cu ceva înăuntru. Am răsuflat ușurat. Totuși nici copilăreasca bucurie ce m-a cuprins, când am văzut-o întorcându-se teafără, nu a putut înăbuși nepotolita dorință de-a afla ce se-ntâmplase.

Contrar obiceiului, Renata mă rugă să-i dau ceva de mâncare, apoi ceru vin, căutând fel de fel de pretexte pentru amânarea unei discuții lămuritoare. Doar când se întunecă de-a binelea, sub vălul nopții, care ne dă întotdeauna curaj, începu să vorbească, nu fără a da glasului o intonație solemnă. Iată cam ce-mi spuse:

— Dragă Ruprecht, îți dai seama cred că nu mai pot trăi așa; sufletul m-d se va scurge picătură cu picătură odată cu lacrimile. Mă așteaptă mormântul, sau dacă nu, mă voi urâți într-atât, încât îmi va fi silă să mă arăt privirii celui pe care-l iubesc. Din două una: sau aleg viața, și atunci va fi nevoie să mă-ngrijesc să trăiesc, sau aleg moartea, și atunci se cade să-i întind cinstit mâna. Tu însă ți-ai dat seama și ai înțeles că nu pot trăi decât alături de Heinrich. Ca să pot trăi, trebuie să-i aud vocea; și e de ajuns să-i văd ochii ca să fiu fericită. Alături de el am putere să săvârșesc orice, aș fi în stare să cuceresc împărăția cerului. Fără el însă nu pot respira și mă zbat ca peștele pe uscat. Trebuie să-l găsesc pe Heinrich. El îmi va spune dacă pot trăi sau sunt condamnată la moarte. Dar cum să-l aflăm, chiar de-am răscoli toate aceste ținuturi germane, pe omul care este atât de puternic, încât s-ar putea să nici nu fie printre oameni? Să colindăm orașele și satele căutându-l, e ca și cum ne-am pune în gând să găsim un ac într-o clăie cu fân. Nu înseamnă oare a-l sfida pe Dumnezeu?

Uimit de luciditatea și impecabila logică a Renatei, care putea vorbi uneori ca un desăvârșit scolar, i-am răspuns că, după părerea mea, raționamentele ei sunt într-un tot judicioase și aștept să văd la ce *ergo*⁶¹ va ajunge, după toate aceste *quia*⁶². Atunci, cu glas vibrant și însuflețindu-se la chip, Renata zise:

— Ai văzut cât m-am rugat, Ruprecht. M-am rugat fierbinte Creatorului, slăvind-l și făgăduind să îndeplinesc tot ce e-n stare să îndeplinească o femeie, ba chiar mai mult! Dar Dumnezeu a rămas surd la rugile mele și nu există decât o forță care mă poate ajuta, nu există decât Unul căruia trebuie să mă adresez. Eu însă niciodată nu voi accepta să-mi pângăresc sufletul păcătuiind de moarte, căci sufletul meu îi aparține lui Heinrich, atât de luminos și pur, încât nimic din ce-i întinat nu trebuie să-l atingă. De aceea,

⁶¹ Deci, așadar (trad. din lat.).

⁶² Deoarece, întrucât (trad. din lat.).

Ruprecht, tu, care ai jurat că mă iubești mai presus decât mântuirea sufletului tău, trebuie să iei asupra ta și acest păcat, să primești și această jertfă.

N-am înțeles prea bine ce rost avea această solemnă cuvântare și am întrebat-o pe Renata, la ce Putere, la ce altă Ființă se gândește? Renata m-a privit enigmatic, apropiindu-și de mine ochii ei mari, fără a scoate un cuvânt. Am înțeles-o dintr-odată și am strigat:

— Vorbești despre Diavol, Renata?!

Renata îmi răspunse:

— Da!

Am rămas năuc. Căci oricât m-ar fi robit dragostea pentru Renata, și oricât aș fi fost de hotărât să mă supun celui mai mic semn al ei spre a-i face pe plac, ceea ce îmi cerea mi se părea nemaipomenit și-mi răscolea sufletul până în adâncuri. I-am spus în primul rând că Domnul Dumnezeu va ști să afle de bună seamă pe adevăratul vinovat și că, presupunând că voi accepta să merg pe drumul pierzaniei, recurgând la ajutorul Dușmanului Omenirii, ea care mă împinge la această faptă își va pierde sufletul, știut fiind că ucigașul este mai puțin vinovat decât cel care-l corupe. Mi-am arătat apoi neîncrederea că stăpânul ladului ne-ar putea fi de vreun ajutor în căutările noastre, el fiind preocupat în primul rând să captureze sufletele oamenilor și nu să țină un răboj pentru a ști unde anume se află fiecare om. Pe lângă toate astea, contele Heinrich fiind un sfânt, după cum se-nțelegea chiar din spusele Renatei, nu este subordonat puterilor ladului, așa încât, de va dori, va putea abate în altă parte privirile slugilor lui Belzebut, orbindu-le. În sfârșit am declarat categoric că nu cunosc drumurile care duc spre Tartar, că multe dintre cele cuprinse în relatările privind pactele și învoielile cu Diavolul sunt basme și scorneli băbești, că întreaga magie ar putea fi o înșelăciune și o eroare și că în orice caz nu-i ușor să tocmești o călăuză care să-ți arate fără greș drumul cel mai scurt spre Satan.

Îmi ieșisem oarecum din fire, rosteam uneori cuvinte în care nu credeam și, pentru prima dată, în convorbirile cu Renata, mi-am îngăduit să fiu brutal și batjocoritor. Fără a mă contrazice cu tot dinadinsul, ea mi-a spus să iau seama la ce va face ea. A scos din săculeț câteva lujere de iarbă neagră, de verbină, de omaz, frunze de lobodă și o buruiană cu flori albe, a cărei denumire n-o cunoșteam. Cu mâna stângă rupse petalele și le zvârli peste umăr, pe podea, apoi le culese de jos și le așeză pe masă formând un cerc. Înfipse în mijlocul cercului un cuțit, îi legă plăselele cu o sfoară, îmi dădu sfoara s-o țin și zise, privindu-mă fix:

— Poruncește de trei ori, să se mulgă, în numele Lui!

După ce am privit în tăcere aceste tertipuri vrăjitoarești, am repetat, fără vrere, de trei ori:

— În numele Diavolului, mulge-te!⁶³

Îndată, de sub cuțit se iviră câteva picături de lapte, iar Renata, împreunând cu bucurie mâinile, mă cuprinse pe după umeri și exclamă:

— Ruprecht! Dragă Ruprecht! Poți! Ai în tine puterea trebuincioasă!

I-am răspuns, mănios, să nu-mi bată capul cu scamatoriile ei, dar Renata, cu glas dulce și rugător, lipindu-se de mine ca de un iubit și privindu-mă în ochi, încercă să mă convingă:

— Ruprecht, ce importanță mai are mântuirea sufletului, dacă mă iubești? Nu trebuie să stea oare dragostea mai presus de orice și nu se cuvine să-i jertfim totul, până și fericirea Raiului? Fă ce-ți cer și, după Heinrich, vei fi pentru mine primul om în lumea întreagă. Cine știe? Judecătorul cel drept va ține seamă că din iubire ai mers pe drumul acesta și nu te va osândi să înduri pe veci chinurile Gheenei, ci doar suferințe vremelnice în Purgatoriu. Iar eu, împreună cu dragul meu Madiel, îți jur pe neprihănirea Maicii Domnului, nu voi uita să mă rog pentru tine nici în grădinile Raiului.

Aș putea spune că m-am lăsat amăgit de această femeie, ca Samson de Dalila, sau Hercule de Omfala. Dar nu vreau să mint. Voi mărturisi deci că m-am lăsat amăgit, făcându-mi o mică socoteală. În primul rând, m-am gândit că, într-adevăr, un păcat săvârșit pentru altul nu cântărește decât jumătate în balanța Dreptății. În al doilea rând, că acordul meu s-ar putea să nu fie un păcat real, fiind puțin probabil că Renata va găsi mijloace să mă trimită într-adevăr în fața Diavolului. De aceea, nu numai că am cedat insistențelor ei duioase, ci, ca un jucător cu sânge rece, am făcut o miză importantă, răspunzându-i în cele din urmă Renatei, că nu mă pot împotrivi, în niciun chip, rugăminților ei, că pentru fericirea ei sunt gata să-mi dau viața pământească și cea veșnică. În clipa când am rostit această făgăduință solemnă, expresia feței sale a devenit dintr-odată foarte gravă și, aplecându-se brusc până la pământ în fața mea, îmi sărută cu umilință genunchii. M-am simțit jenat și rușinat, nu știam ce să spun sau ce să fac, fiind cuprins cu adevărat acum de dorința de a-mi da pentru ea viața și a-mi vinde sufletul!

Când, după un timp, am întrebat-o pe Renata cum aș putea să capăt sprijin din partea Prințului Întunericului, îmi răspunse fără șovăire:

— Gândește-te că mâine este miercuri. Îl vei găsi cu ușurință la sabatul obișnuit...

⁶³ Trimitere la mărturisirile Annei Jobstine, citate în cartea lui Jules Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*, Paris, 1890.

Deși m-am înfiorat, amintindu-mi toate câte se povesteau despre ritualurile scârnave și rușinoase care se săvârșeau la aceste adunări neîngăduite ale vrăjitoarelor și demonilor, n-am făcut nici o obiecție și nu mi-am manifestat în niciun fel emoția. Renata a fost în seara aceea deosebit de drăgăstoasă și am petrecut iar o noapte în patul ei, lângă trupul ei care-mi mai era străin, dar a cărui gingășie o simțeam totuși.

2

Vreau să descriu în cele mai mici amănunte tot ceea ce s-a petrecut în ziua următoare, mai ales pentru că voi fi nevoit să relatez lucruri disputate, puse la îndoială de mulți în zilele noastre, nici pentru mine prea clare. Nici azi, după atâta amar de vreme, nu am certitudinea dacă tot ce mi s-a întâmplat în ziua aceea a fost un înfricoșător adevăr sau un teribil coșmar, o plăsmuire a imaginației și dacă am păcătuit în fața lui Cristos cu vorba și cu fapta, sau numai cu gândul. Deși înclin să cred că am păcătuit numai cu gândul, nu sunt atât de sigur încât să nu cer ocrotirea Domnului, care în nemărginita-i milă, s-ar îndura să-mi ierte sacrilegiile, dacă păcătoasele fapte s-au petrecut într-adevăr. De aceea, fără niciun gând preconcept, voi relata tot ce am păstrat în memorie, ca și cum ar fi adevărul adevărat.

Dis-de-dimineață Renata a început să mă pregătească pentru ceea ce urma să fac, arătându-mi amănunțit cum trebuia să procedez pentru a îndeplini fapta necurată pe care mă hotărâsem s-o săvârșesc întrucât cunoștințele mele erau destul de slabe și de vagi. Am aflat, rușinându-mă, ce blasfemii va trebui să pronunț, ce acțiuni potrivnice Domnului va trebui să întreprind și ce spăimântătoare viziuni mă așteaptă. Dar, în același timp, simțeam crescând în mine ispita curiozității, pe care Toma d'Aquino o socotește cel de-al cincilea păcat de moarte. Curiozitatea mea mergea atât de departe, încât am început a o iscodi pe Renata, dorind să aflu, cu o clipă mai devreme, cum se va desfășura Sabatul și inima îmi zvâcnea de nerăbdare, ca inima unui băiat care se aruncă pentru prima dată în brațele voluptății. Voi adăuga că eram în așa măsură orbit de pasiunea mea pentru Renata, încât în momentul când, uimit de priceperea ei în ale vrăjitoriei, am întrebat-o dacă cunoaște toate astea din propria-i experiență, iar ea mi-a dat un răspuns negativ, spunându-mi că le-a aflat din gura unei nenorocite, mai că nu i-am pus la îndoială spusele, fiind gata să cred în puritatea ei.

Către seară, isprăviserăm toate pregătirile și înclinam mai mult să zoresc timpul decât să-i încetinesc mersul. Renata, dimpotrivă, era tristă ca Niobe, o podideau mereu lacrimile și tot mai des alături numelui meu cuvântul „dragă”. Când, în sfârșit, întunericul coborî și, deci, puteam trece la îndeplinirea planului meu potrivit legilor Domnului, Renata mă conduse

până la ușa celei de-a treia încăperi, izolată de restul locuinței, mă rețin multă vreme în prag, neputându-se hotărî să mă lase să plec și rosti în sfârșit:

— Ruprecht, dacă simți în tine măcar un pic de șovăire, renunță la această faptă. Îmi retrag toate rugămințile și te eliberez de toate jurămintele date.

Pe mine însă n-ar mai fi putut să mă oprească nici Raz, nici Roca⁶⁴, cum spun spaniolii. I-am răspuns, deci:

— Voi îndeplini tot ce ți-am făgăduit și voi fi fericit de voi pieri pentru tine. Fii încredințată că voi da dovadă de curaj, că nu mă voi trăda nici pe mine, nici pe tine. Te iubesc, Renata! Te iubesc!

În clipa aceea ne-am apropiat pentru prima dată buzele și ne-am sărutat ca doi amanți, iar Renata zise:

— Cu bine! Mă duc să mă rog pentru tine.

Am întrebat-o dacă nu cumva rugăciunea ar putea dăuna planului nostru, dar Renata, dând negativ din cap, șopti cu tristețe:

— Nu te teme! Vei fi departe de aici. Tu însă ferește-te să rostești nume sfinte...

Curmându-și vorba se depărtă brusc. Am urmărit-o cu privirea, până dispăru prin ușa care ducea spre camera ei. Eram cu mintea limpede și hotărârea întreagă, ca în clipele de primejdie, sau ca înaintea unei bătălii hotărâtoare. Amintindu-mi indicațiile Renatei, am închis ușa camerei, am tras zăvorul și am astupat cu grijă toate crăpăturile din jurul ușii. Fereastra era bine acoperită. Apoi, la lumina lămpii, am deschis cutiuța cu alifie pe care mi-o dăduse Renata și am încercat să ghicesc ce conține acel amestec, dar pasta verzuie și unsuroasă nu-mi spunea nimic⁶⁵. Răspândea un miros iute de ierburi. Mi-am lepădat hainele, m-am culcat pe pelerina mea întinsă pe podea și am început să mă ung cu alifie pe piept, pe tâmpile, la subsuori și între picioare, repetând de câteva ori cuvintele: *emen – hetan, emen – hetan*, ceea ce înseamnă „aici și acolo”.⁶⁶

Alifia îmi irita pielea, trupul mă ustura și mirosul ei înțepător începu să mă amețească, așa încât nu-mi mai dădeam bine seama ce fac, mâinile îmi căzură neputincioase în jos, pleapele îmi acoperiră ochii. Apoi, inima

⁶⁴ Stânci primejdioase pentru navigație, una pe coasta Franței, alta pe coasta Portugaliei.

⁶⁵ S-au păstrat mai multe rețete de alifii cu care se ungeau vrăjitoarele și vrăjitorii înainte de a-și întreprinde zborurile de sabat. Iată una comunicată de Girolamo Cardano (1501–1576): grăsime de prunc fiartă, zeamă de țelină (*apium*), omagul (*aconitum*), cinci-degete (*potentilla reptans*), zărnă (*solanum*), funingine (Hieronymus Cardanus, *De Subtilitate*, Lib. XVIII).

⁶⁶ Aceeași interpretare a cuvintelor *Emen-hetan* o găsim la P. Delancré, *Tableau de l'inconstance des mauvais anges et démons*, Paris, 1612).

Începu să-mi bată atât de puternic, de parcă ar fi fost trasă de sfoară la o depărtare de un cot din pieptul meu, făcându-mă să sufăr. Îmi dădeam încă seama că mă aflu întins pe podeaua camerei, dar când am încercat să mă ridic m-au lăsat puterile și mi-a trecut prin gând că toate poveștile despre Sabat sunt niște scorneli, iar alifia miraculoasă nu e decât un leac de adormit. Deodată, însă, totul dispăru din jurul meu și parcă cineva m-a cuprins și m-a ridicat în văzduh deasupra pământului, și m-am trezit, așa gol cum eram, călare pe un țap negru, mișos.

La început îmi simțeam mintea tulbure, ca învelită-n ceață, apoi am făcut un efort, devenind stăpân pe conștiința mea, singura călăuză și pavază în tenebroasa călătorie pe care o începusem. Cercetând bidiviul care mă transporta prin sferele aeriene, mi-am dat seama că n-are nimic neobișnuit, că e un țap ca toți țapii, poate cu blana ceva mai bogată, cu smocuri mari de lână, și doar în clipa când și-a întors botul spre mine și m-a privit, am zărit în ochii lui o lucire diabolică. Nu m-am întrebat atunci cum și pe unde am ieșit din camera mea, în care, ce-i drept, exista o sobiță, dar cu un horn foarte îngust. Mai târziu am aflat că faptul acesta în sine nu poate constitui o dovadă a caracterului iluzoriu al călătoriei mele, deoarece Diavolul este *artifex mirabilis*⁶⁷ și poate să desfacă și să pună la loc cărămizile cu o repeziciune inaccesibilă ochiului nostru. De asemenea, nu m-am întrebat în timpul zborului meu, ce forță ar putea susține în văzduh un animal ca țapul, a cărui greutate nu e deloc de disprețuit, la care se adăuga greutatea trupului meu. Acum însă mă gândesc că la mijloc era acea forță infernală care, după cum adeverește Sfânta Scriptură, i-a permis lui Simon magul să se ridice în văzduh.

În orice caz, ciudatul meu bidiviu își tăia cale, ferm, prin straturile atmosferei și zbura înainte atât de repede încât, pentru a nu cădea, m-am văzut nevoit să-mi înfig mâinile în lâna lui deasă. Din pricina iuțelii amețitoare a zborului, vântul îmi șuiera pe lângă urechi, izbindu-mă-n piept și împăienjenindu-mi vederea. După un timp am început să mă deprind cu zborul și să privesc în jurul meu, în sus și în jos. Zburam dedesubtul norilor, la înălțimea unor munți nu prea semeți, și-am putut distinge câmpii și sate care se perindau dedesubtul meu, ca pe o hartă geografică. Se-nțelege că nu puteam determina câtuși de puțin itinerarul, așa că zburam resemnat în direcția în care se grăbea țapul meu. Luând seama că nu întâlnim orașe în drumul nostru, am dedus că nu zburăm de-a lungul Rinului, ci mai curând spre sud-est, în direcția Bavariei.

⁶⁷ Denumire obișnuită pentru a-l desemna pe Diavol. Și Luther spunea: *Diabolus potens et mirabilis spiritus est* (Diavolul este un spirit puternic și uimitor – trad. din lb. lat.).

Cred că zborul a durat o jumătate de ceas sau poate ceva mai mult, căci am avut destul timp să mă obișnuiesc de-a binelea cu noua mea stare. În cele din urmă răsări în fața noastră, din întuneric, o viroagă izolată între creste golașe, deasupra căreia plutea o ciudată lumină albăstruie. Pe măsură ce ne apropiam, se auzeau tot mai limpede glasuri și se deslușea o mulțime de făpturi care se agitau pe malul unui lac argintiu. Țapul coborî jos de tot, aproape de pământ, și, ducându-mă lângă mulțimea aceea de ființe, mă aruncă pe neașteptate din spinare, de la o înălțime nu prea mare. Totuși, în timp ce țăpul se făcea nevăzut, simții o durere ascuțită în tot trupul. Nici nu mă ridicasem bine în picioare, că mă văzui înconjurat de câteva femei, goale ca și mine, care se repeziră asupra mea și, cuprinzându-mă în brațe, începură să strige: „Un novice! Un novice!”

M-au târât după ele, prin mulțime. Ochii mei, orbiți de lumina puternică, nu distingeau la început nimic, în afară de niște chipuri schimonosite, până când, târât de ici-colo, m-am pomenit la marginea unei păduri, unde sub ramurile unui fag bătrân se vedea o gloată neagră de făpturi, care aveau o înfățișare oarecum omenească. Femeile care mă înhățaseră se opriră din mers. Văzui că pe un tron înalt de lemn ședea cineva înconjurat de ceata ciracilor săi. Nu mi-era deloc teamă și dintr-o singură privire i-am deslușit trăsăturile feței. Cel ce stătea pe tron avea o statură uriașă și părea până la brâu om, iar de la brâu în jos țăp, acoperit cu blană. Avea copite la picioare, în timp ce mâinile erau de om, ca și fața oacheșă-roșcată, ca la indienii apași. Avea ochi mari, rotunzi, și o bărbuță ascuțită. După înfățișare nu i-ai fi dat mai mult de patruzeci de ani. Avea în expresia feței ceva trist, care stârnea compătimire, sentiment care dispărea îndată ce îți ridicai privirea mai sus de fruntea lui înaltă, unde din părul negru și creț răsăreau trei coarne: două mai mici în spate și unul mare în față. De coarne era agățată o coroană, pesemne de argint, care răspândea în jur o lumină difuză, ca lumina lunii.

Vrăjitoarele goale mă împinseră în fața tronului, strigând:

— Maestre Leonard!⁶⁸ Un novice!

Atunci se auzi o voce răgușită, cam otova, ca și cum cel ce vorbea, nu era obișnuit să pronunțe cuvinte, dar puternică și poruncitoare:

— Bine ai venit, fiule. Vii de bună voie la noi?

I-am răspuns, așa cum se și cădea, că de bună voie.

⁶⁸ *Maestrul Leonard*, numit de asemenea *Marele Negru* – potrivit demonologilor (Del Rio, Delancre, Baudin ș.a.) este un demon de prim rang, mai mare peste magia neagră, președinte permanent al sabaturilor. (*Dictionnaire Infernal*, par M. Collin de Plancy, 2-ième, ed., Paris, 1825, Leonard).

Același glas egal începu să-mi pună întrebări, asupra cărora fusesem prevenit, dar pe care nu le voi repeta aici, și pas cu pas am săvârșit întregul ritual satanic al noviciatului negru. Anume: la început am rostit cuvinte de lepădare de bunul Dumnezeu, de Maica Precista, Neprihănită Fecioară Maria, de Soborul Sfinților Raiului și de întreaga credință întru Cristos, Mântuitorul lumii, după care i-am acordat maestrului Leonard cele două săruturi, conform canoanelor. Pentru primul sărut mi-a întins binevoitor mâna și, atingând-o cu buzele, am remarcat că toate degetele mâinii, inclusiv policarpul, erau de lungime egală, strâmbe, și că în loc de unghii aveau gheare de uliu; pentru cel de-al doilea sărut, se întoarse cu spatele la mine, săltă coada lungă ca de măgar deasupra capului meu, iar eu, îndeplinindu-mi rolul până la capăt, m-am aplecat și-am pupat șezutul șafului, tăbăcit și urât mirositor, dar care amintea în mod ciudat chipul omenesc.

După îndeplinirea acestui ritual, maestrul Leonard exclamă cu același glas monoton:

— Bucură-te, fiul meu iubit, primește semnul meu pe trup, și poartă-l în vecii vecilor, amin!

Și, aplecând capul spre mine, atinse cu vârful cornului mare pieptul meu, mai sus de sfârșul stâng, așa încât simții durerea împunsăturii, iar de sub piele răsări o picătură de sânge.

Vrăjitoarele care mă aduseră începură îndată să chiuie de bucurie, iar maestrul Leonard, așezându-se pe tron, rosti în sfârșit cuvintele fatale pe care le așteptam:

— Acum cere-mi ce vrei și prima ta dorință va fi îndeplinită.

Fără să-mi pierd capul, spusei:

— Vreau să știu unde se află acum contele Heinrich von Otterheim, despre care ai cunoștință, și cum l-aș putea găsi?

Rostind acestea am privit chipul Celui ce ședea pe tron. Chipul i se întunecă și i se schimonosi groaznic. Răspunsul mi-l dădu nu El, ci un sfetnic mic de stat și hidos la înfățișare, din apropierea tronului:⁶⁹

— Crezi oare că nu-ți cunoaștem fățărnicia? Nu încerca să te joci cu forțe mai puternice decât tine. Acum du-te. Poate mai târziu vei căpăta răspuns la întrebarea ta nesăbuită.

Fără a mă lăsa înfricoșat câtuși de puțin de tonul amenințător, ținând seama că cele ce se petreceau semănau cu întâmplările din lumea oamenilor și deci nu-mi inspirau niciun fel de teamă, am vrut să-i răspund, dar

⁶⁹ Potrivit descrierilor existente ale sabaturilor, acesta trebuie să fi fost Johan Müllin (la francezi Maître Jean Mullin), locțiitor al maestrului Leonard.

călăuzele mele îmi șoptiră la ureche: „Mai mult nu se poate! Mai târziu, mai târziu!” și aproape cu forța mă traseră departe de tron.

În curând mă pomenii în mijlocul unei mulțimi pestrițe care se înveselea ca de Sânzienne sau ca în timpul carnavalului venețian. Terenul pe care se desfășura Sabatul era destul de vast și, pesemne, era adeseori folosit pentru asemenea petreceri, fiind bătătorit ca un arman, fără fir de iarbă. Pe alocurea, de sub pământ țâșneau flăcări scurte, ca focurile de pe comori, și ardeau un timp, aruncând în jur o lumină verzuie ca de artificii. Printre aceste vâpăi se agitau, săltau, se zvârcoleau, răsucindu-și trupul, vreo trei-patru sute de făpturi, bărbați și femei, fie cu totul goi, fie în parte acoperiți cu bucăți de pânză, unii cu lumânări de ceară în mâini, asemeni unor jivine monstruoase, semănând întrucâtva cu oamenii, broaște râioase uriașe, îmbrăcate-n caftane verzi, lupi și ogari care umblau pe picioarele dindărăt, maimuțe și păsări cu picioroage; sub picioarele noastre se iveau din când în când șerpi dezgustători, gușteri, salamandre și tritoni. În depărtare, pe malul lacului, văzui niște copilași care nu participau la petrecerea generală, ci pășteau, folosind niște prăjini lungi, o turmă de broaște râioase mai mici.

Una din zgripturoaicele goale, care mă însoțeau, manifestă pentru mine un interes deosebit și nu voi să mă părăsească când celelalte, lăsându-se pradă mulțimii, plecară care încotro. Chipul ei te atrăgea prin expresia veselă și ghidușă, iar trupul, deși sânii îi atârnavă moi, părea încă tânăr și dornic de mângâieri. Mă ținea strâns de mână și, lipindu-se de mine, îmi spuse că la adunările nocturne poartă numele de Sarrasca, după care mă îmbeie la dans, invitație pe care n-aveam niciun motiv s-o refuz.

Între timp, din mijlocul mulțimii se auziră strigăte: „Încingeți hora! Hora!” – și acele ciudate făpturi începură a se roti, cu mișcări ce dovedeau că pentru ei era un lucru obișnuit, în trei mari cercuri concentrice. Cercul din mijloc se înșira ca de obicei la horele sătești, în timp ce cei ce formau cercul mic și cercul mare stăteau întorși cu fața în afară. La sunetele unui taraf – un flaut, o scripcă și o tobă – începu un joc diabolic, a cărui iuteală creștea cu fiecare clipă, la început semănând cu dansul spaniol *de espadas* sau *sarabanda*, mai apoi cu niciun dans din lume. Eu și prietena mea nimerisem în cercul exterior al horei și nu puteam zări, decât în treacăt, ce se întâmpla în celelalte cercuri: se pare că cel mic se învârtea tot timpul cu frenezie spre dreapta, în cercul al doilea participanții săltau cu înverșunare în aer, iar în cercul nostru principala figură a dansului consta în faptul că, oprindu-se pe jumătate întorși și fără să-și desfacă mâinile, vecinii își loveau șezuturile unul de altul.

Mă lăsară puterile când, în sfârșit, muzica amuți și jocul încetă, dar îndată ce hora se rupse, auzirăm un zvon de cântec, venind din locul unde se afla

tronul. Cel ce sta pe tron, acompaniindu-se cu o harpă, intona cu glasul său răgușit și monoton un fel de psalm, pe care-l ascultarăm cu toții într-o tăcere pioasă. Când în sfârșit amuți, toți începură să cânte în cor o litanie neagră, alcătuită asemenea celei bisericești, iar la sfârșitul rugilor pe care nu le puteam desluși bine, se azeau invocațiile cunoscute: *Miserere nobis!* și *Ora pro nobis!*⁷⁰ În timpul acesta mișunau printre noi niște ființe mici, dar sprintene, cu veșminte roșii de catifea, împodobite cu zurgălăi, așezând cu multă îndemânare mesele și acoperindu-le cu fețe albe, deși se vedea că acești ciudați ospătari nu se folosesc de mâini.

Sarrasca, frântă și ea de oboseală după dansul frenetic, prinsese puteri în timpul cântului și începu din nou să mă zorească și să tragă de mine.

— *Bean, bean*⁷¹, haide mai repede, să stăm jos, că n-o să mai găsim loc și mor de foame.

Hotărât să mă supun datinei, așa cum făceam pretutindeni unde mă arunca soarta, am urmat-o pe tână vrăjitoare și ne-am așezat printre cei dintâi la o masă, pe niște lavițe de lemn lucrate cât se poate de simplu. Peste câteva clipe litania luă sfârșit și chiuind de zor toată mulțimea urmă exemplul nostru, înghesuindu-se pe lavițe, împingându-se și înghiontindu-se. Slugile care purtau veșminte de catifea, începură să aducă la masă mâncarea cu nimic mai de soi ca cea pregătită în birturi: ciorbă de varză sau fiertură de ovăz, unt, brânză, pâine neagră de mei, ulcioare cu lapte și căni cu vin, care s-a dovedit a fi o poșircă, acru de-ți strepezea dinții.

Vorbea fiecare în parte și toți deodată, hohotele de râs, șuierăturile și răcnetele nu conteneau o clipă, dar cum noi eram așezați mai la o parte, am izbutit s-o descos pe Sarrasca, aflând tot felul de amănunte în legătură cu acest festin, amănunte al căror sens îmi scăpa. Iar ea, în timp ce înfuleca lacomă, umplându-și burta, îmi răspundea bucuroasă, fără pic de bănuială.

Am întrebat-o, de pildă, cine sunt ospătarii care umblau cu tăvile. Mi-a răspuns că sunt demoni fără mâini. Ei fac totul cu dinții și cu aripile pe care le ascund sub glugă. Îndată chemă pe unul dintre acești slujitori, pentru a mi-l arăta îndeaproape, și era ciudat să vezi cum această femeie goală învârtea în jurul meu un omuleț scund, cu fața obtuză și cu aripi ca de liliac în loc de mâini.

Am întrebat-o cum de nu se tem să danseze în mijlocul stâlpilor de foc. Sarrasca râse cu poftă și-mi spuse că focul acesta nu pârjolește și că e doar o născocire a popilor cum că focul Gheenei pricinuiește mari suferințe. Văpăile

⁷⁰ Miluiește-ne pre noi! Roagă-te pentru noi! (trad. din lb. lat.).

⁷¹ *Bean* – denumire dată „bobocilor”, în vechile universități germane.

acestui foc sunt ca niște baloane de săpun. A vrut imediat să-mi facă dovada, dar eu am oprit-o, nedorind să atrag asupra mea atenția întregii adunări.

Am întrebat-o, de asemenea, dacă nu ne pot face vreun rău șerpilor și tritonii care mișunau printre picioarele noastre. Sarrasca râse din nou și mă asigură că sunt niște jivine prietenoase și incapabile să facă vreun rău. Luă deodată de sub masă un șarpe și-l încolăci în jurul sânelui. Șarpele îi linse dragăstos gâtul cu limba lui spintecată și, jucându-se, îi mușcă ușor sfârcul roșu.

În sfârșit, am întrebat-o dacă se întâmplă ca alte sabaturi să fie mai animate ca cel de azi. La auzul acestei întrebări, ochii Sarrascăi se aprinseră și ea îmi spuse:

— Ba bine că nu! Cel de astăzi e o adunare obișnuită, așa cum se întâmplă în fiecare miercuri și vineri. Să fi văzut ce a fost aici în ajun de ziua Adormirii Maicii Domnului! Ai să vezi ce o să fie în ajunul zilei Tuturor Sfinților. Se strâng peste o mie de oameni, botează prunci furați, se cunună, pregătesc parastase. Să vezi atunci veselie și jocuri, și cântece, și dragoste! Dai de câte un lup cu care nu se poate asemui niciun bărbat! Ai să-ți dai seama ce gust grozav are carnea de copil fiartă în lapte!

Rostind aceste cuvinte, Sarrascăi îi lăsa gura apă și rânji la mine, dând la iveală niște dinți albi și ascuțiți. Când o întrebai, nu fără silă, dacă într-adevăr carnea de om atât de grozavă la gust și dezmierdările de lup sunt într-adevăr atât de plăcute, ea chicoti zglobiu în loc să-mi răspundă. O mai întrebai dacă și ea cunoscuse dezmierdările demonilor și dacă sunt într-adevăr de dorit. Fără să se rușineze, îmi mărturisi că sunt plăcute din caleafară, numai că sămânța demonilor este rece ca gheața. Apoi se lipi de mine și, atingând fără rușine cu mâna părțile secrete ale trupului meu, începu să vorbească:

— Hai să lăsăm trecutul, micuțul meu *bean*! Azi te iubesc pe tine și te doresc mai mult decât pe orice *incub*⁷². Știi una? Văd că luminile încep să se stingă și în curând vor cânta cocoșii. Hai cu mine!

Cum eu am dat din cap negativ și am încercat să mă eliberez din strânsoarea ei, Sarrasca mă întreabă de ce sunt atât de trist. Îi spusei că maestrul Leonard mi-a făgăduit să-mi răspundă la o întrebare foarte importantă pentru mine, dar până acum nu mi-a dat răspuns.

Atunci Sarrasca îmi spuse:

⁷² *Incub* – demonul care ar intra în relații trupesti, cu o femeie, iar *sucub*, demonul care ar intra în asemenea relații cu un bărbat.

— Nu te necăji, micuțule *bean!* Vinerea trecută am fost mireasa lui, așa că e foarte binevoitor față de mine. Mă duc să-l întreb: nu va refuza să-mi răspundă.

Spunând aceasta, Sarrasca alunecă de pe bancă și o luă la fugă iar eu, rămânând singur, privii în jurul meu. Într-adevăr, focurile se stingeau, rând pe rând. Câteva mai licăreau slab, foarte aproape de pământ. Lavițele se goleau, căci pentru participanții la sabat sosise clipa finală a festinului: dezmațul. Deasupra pajiștii se auzi o muzică languroasă de flaut și, în timp ce întunericul creștea, mâinile se căutau, trupurile cădeau împletite la pământ cu gemete slabe, se lăsau peste tot: printre mese, pe malul lacului și mai departe, lângă trunchiurile copacilor. Într-un loc văzui privestea monstruoasă a împreunării unui tânăr cu o babă, mai încolo jocul scârnăv al unui moșneag cu un copil, nerușinarea unei fete care se dădea unui lup, sau delirul unui bărbat care dezmierda o lupoaică, văzui un ghem oribil de trupuri contopite într-o singură mângâiere. Se auzeau țipete sălbatice, veneau de pretutindeni vaiete și găfâieli, înăbușind sunetele instrumentelor. Curând tot câmpul se transformase într-un sodom unic, care înviase parcă într-o nouă serbare a lui Codrus⁷³ sau într-o cumplită casă de nebuni, unde toți fuseseră cuprinși de înverșunarea voluptății și se aruncau unii asupra altora, aproape fără să distingă dacă au în față un bărbat sau o femeie, un copil sau un demon. Miasma atotputernică a poftelor dezlănțuite se ridica din aceste mormane de trupuri zguduite de convulsii, punând stăpânire asupra mea și ațâțând în mine acel delir bărbătesc și acea dorință nesăturată de îmbrățișări.⁷⁴

⁷³ E vorba, probabil, de Codrus Urceus, scriitor din secolul al XV-lea, care a devenit faimos prin concepțiile sale libertine asupra religiei și moralei.

⁷⁴ S-au păstrat descrieri ale sabatului imaginate de: Del Rio, Delancre, Bodin, Maiol, Leloyer, Danaeus, Boguet, Monstrelet, Torquemada. Le aflăm în *Flagellum hereticorum*, *Malleus maleficarum*. Există multe alte surse. În aceste lucrări, ca și în protocoalele proceselor Inchiziției și ale altor procese, s-au păstrat depozițiile autentice ale celor acuzați de participare la sabat. În aceste descrieri există unele amănunte nemenționate de autorul *Povestirii*. De pildă, nu peste tot sabaturile aveau loc miercuri și vineri. În unele locuri aveau loc joi. De obicei, neofitul (sau neofita) era condus la sabat de către unul dintre participanții cu experiență. Din ceremonia inițierii mai făceau parte uneori călcarea în picioare a crucii și pângărirea cuminecăturii. Uneori neofiții erau obligați să-i dea Diavolului drept zălog fie un fir de păr, fie o picătură de sânge, sau chiar un deget. Primeau în schimb un inel, o amuletă sau un zăpă scris într-o limbă înțelegibilă. Copiii mici nu erau obligați să sărute șezutul Țapului. Dimpotrivă: Diavolul le săruta șezutul. După ceremonia inițierii, Diavolul ținea uneori o cuvântare, un fel de predică, în care declara că sufletul nu este nemuritor, că nu există chinuri după moarte etc. Uneori se organiza o confesiune generală a întregii asistențe: toți se lăudau pe rând cu păcatele săvârșite; cel care nu săvârșise niciun păcat era pedepsit. Cântecul care se cânta la sabat aveau adesea un conținut cât se poate

În clipa aceea apăru în fața mea Sarrasca, care rosti, triumfătoare:

— Gata! S-a făcut! Iată ce-a zis: „Oare slujitoarea mea credincioasă nu i-a spus: unde v-ați pornit, acolo să mergeți!” Dacă El a grăit, să știi că așa este!

După aceste cuvinte, socotind că tristețea mea s-a risipit, vidma mă cuprinse în tăcere cu brațele și mă târî spre marginea pădurii, lipindu-se de mine ca o șopârlă și îngânând în neștire vorbe de dragoste. Ispita voluptății pătrundea în mine prin nări, prin urechi, prin ochi. Trupul dogoritor al Sarrascăi îmi ardea trupul, așa că mă lăsam călăuzit fără împotrivire. Ne-am oprit într-un tufăriș de aluni și ne-am prăbușit înlănțuiți pe o insulă verde de licheni. În clipa aceea uitasem de jurământ, uitasem de dragoste, copleșit de dorința care îmi întuneca rațiunea și-mi paraliza voința. Deodată însă, când mai eram încă pradă acestor simțiri, văzui drept în fața mea prin frunzișul verde fața Renatei și ca un fulger se trezi în mine conștiința, și chinuitor mă ardeau pocăința și gelozia. Renata era cu totul goală, ca și majoritatea participanților la sabat, iar pe fața ei se citea aceeași expresie de senzualitate, ca și la ceilalți. Aveam impresia că nu mă observă: părea să caute pe cineva, croindu-și drum printre copacii din marginea pădurii. Sării în picioare, ca un mistreț care s-a smuls din capcană, o împinsei pe Sarrasca, care încerca să mă rețină, și mă repezii spre cea care trecea prin fața mea, strigând mânios și mahnit:

— Renata! Ce cauți aici?

Renata mă recunoscă și fugi speriată, pierind în întuneric, dar eu mă repezii pe urmele ei printre tufișurile negre, întinzând mâinile, întărâtat, gata s-o ucid dacă o voi ajunge din urmă. Ea însă se iveau o clipă și pielea din nou; trunchiurile copacilor îmi tăiau drumul, crengile îmi șfichiuiău fața, iar în urma mea auzeam țipete, șuierături și urlete de parcă m-ar fi fugărit o hoardă ațâțată. Capul mi se învârtea și, în cele din urmă, fără să mai deosebesc ceva, căzui la pământ, având senzația că mă afund cu capul în jos într-o fântână adâncă.

Când după un timp mi-am venit în fire și am izbutit să deschid ochii, mi-am dat seama că stăteam întins singur pe podeaua odăiței unde mă unsesem cu alifia magică. În văzduh se mai simțea mirosul iute al acestui amestec, tot

de indecent. Participanții dansau uneori cu o lumânare în mână, sau cu o pisică moartă atârnată la spate. La terminarea liturghiei se săvârșea uneori următorul ritual: maestrul Leonard făcea în pământ o gropiță, urina în ea și cu acest lichid stropea, așa cum se stropește cu aghiazmă, pe cei de față. (Dintre lucrările asupra desfășurării sabaturilor, vezi: J. Michelet, *La Sorcière*, 1861; Roskoff, *Geschichte des Teufels*, 1869; Heppe-Soldan, *Geschichte der Hexenprozesse*, 1880; Bourneville et E. Teinturier, *Le Sabbat des Sorcières*, 1882. J. Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*, 1890. F. Helbing, *Die Tortur*, 1907 ș.a.m.d.).

trupul mă durea, ca și cum m-aș fi lovit căzând de la mare înălțime, iar durerea de cap era atât de intensă, încât de-abia mă puteam gândi. Mi-am adunat puterile și, ridicându-mă în capul oaselor, am încercat să mă lămuresc asupra întâmplărilor pe care le păstram în minte.

CAPITOLUL V

Cum am studiat magia și cum s-a sfârșit experiența noastră magică

1

Argumentele mă asaltau din două părți opuse, ca două armate adverse, și nu mi-a fost ușor să înclin balanța înțelegerii mele, pentru că pe ambele talgere puteam zvârli noi și noi considerente.

Erau pe de o parte o serie de argumente care dovedeau că smintitul meu zbor spre sabat fusese o viziune, un vis, provocat de exalațiile otrăvitoare ale alifiei care-mi acoperise trupul. Pelerina pe care m-am trezit era boțită și mototolită ca și cum cineva ar fi stat culcat pe ea multă vreme. Nicăieri pe trupul meu nu se vedea vreo urmă a călătoriei nocturne, pe picioare, de pildă, nu exista nicio rană, nici măcar o zgârietură, cum ar fi fost firesc după ce dansasem desculț pe pajiște și alergasem prin pădure. În sfârșit – lucrul cel mai important – pe pieptul meu nu rămăsese semnul lăsat de înțepătura cornului, acel stigmat al Diavolului, *sigillum diabolicum*, pe care mi-l aplicase, după câte știam, maestrul Leonard.

Pe de altă parte, coerența și succesiunea firească a tuturor amintirilor mele depășeau cu mult întâmplările furnizate de vis. Memoria mea păstrase unele amănunte în legătură cu jocurile diavolești, pe care nu avusesem de unde să le cunosc și nici cum să mi le imaginez. Pe urmă aveam senzația foarte limpede că participasem la hora vrăjitoarelor cu trupul, nu cu sufletul, chiar dacă s-ar putea admite posibilitatea separării în cursul vieții a spiritului de trup, lucru pe care divinul Platon îl recunoaște fără a ezita, dar care stârnește serioase îndoieli pentru majoritatea filosofilor.

În cele din urmă mi-a trecut prin gând că există o dovadă indubitabilă care mi-ar spulbera îndoielile. Într-adevăr. Dacă întâmplările înregistrate de memorie se petrecuseră aievea, însemna că Renata mă amăgise și că, executând odată cu mine zborul, trebuia să fie încă departe de casă, sau dacă nu, să fi ajuns să se culce în patul ei, dar la fel de istovită ca mine. Cuprins de un nou acces de furie, amestecată cu gelozie, m-am îmbrăcat în graba mare, lucru deloc ușor, pentru că mâinile-mi tremurau și vedeam negru înaintea ochilor. Peste puține minute ieșii pe coridor, unde aerul proaspăt mă mai învioră și, cu inima cât un purice, deschisei ușa care ducea în camera Renatei. Renata dormea liniștită în patul ei înalt și jur-împrejur nimic nu dovedea că-și petrecuse noaptea întocmai ca mine, nu se simțea mirosul iute al alifiei miraculoase, ceea ce elimina presupunerea că ar fi recurs și ea la fricțiunile magice.

Mi se păru, în clipa aceea, că toate acestea constituie un argument fără apel, o demonstrație a faptului că fusesem prizonierul viselor. Dar nu mă-

ncerca bucuria la gândul că faptele și vorbele din noaptea aceea de pomină, care nimiciseră mântuirea veșnică a sufletului meu, nu fuseseră decât simple năluciri. Dimpotrivă, mă covârșea rușinea. Mă mustram că nu știusem să îndeplinesc misiunea pe care mi-o încredințase Renata, că nu izbutisem s-ajung la tronul Diavolului, deși alți inși, cu totul inferiori, nu întâmpină nicio piedică. Dar în același timp mi-am spus că dacă toate acestea se petrecuseră în vis, acest vis îmi fusese probabil trimis de Diavol, care vruse să-și bată joc de neputința mea. Gândul ăsta echivala cu o pereche de palme. Privind-o pe Renata cuprinsă de somn, am luat pe loc hotărârea, care a călăuzit apoi faptele mele de-a lungul mai multor săptămâni, și anume că trebuia să înfrunt pe față spiritele întunericului, ivite în calea vieții mele și care până acum se jucaseră cu mine, cum te joci cu o minge.

Trezită de scârțâitul ușii, Renata întredeschise ochii. Remușcarea, pe care-o simțeam la gândul că fusesem în stare s-o bănuiesc de înșelăciune, mă făcu să alerg să-i sărut mâinile și să îndrug vorbe, lipsite pentru ea de înțeles:

— Renata! Scumpa mea! Îți mulțumesc! Te rog, iartă-mă!

Pe jumătate adormită, Renata nu pricepu la început, dar numaidecât își aminti totul și întrebă repede:

— Ruprecht! Ai fost? Ai văzut? Ai întrebat? Ce-a zis?

Așadar Renata, fără să-i pese de mine, deși vedea că sunt obosit, se gândea numai și numai la Heinrich. Întrebările ei avură asupra mea efectul unui duș rece. I-am răspuns că alifia nu-și făcuse efectul, decât în măsura în care mă cufundase într-un somn adânc în timpul căruia avusesem viziunea sabatului, nefiind în stare să mă transporte cu adevărat la praznicul vrăjitoarelor. M-am grăbit însă să adaug că insuccesul meu nu m-a descurajat deloc, ci, dimpotrivă, mi-a întărit dorința de a-mi atinge țelul și că sunt decis să aflu căile cele mai indicate pentru a intra în contact cu puterea ladului. Eram gata să-i arăt care sunt procedeele pe care le socotesc mai indicate, însă Renata n-avea urechi de auzit, dorind neapărat să-i relatez ce mi se întâmplase. Împotriva voinței mele, m-am văzut silit să istorisesc ceea ce, pentru mine, nu era decât un coșmar. În relatarea mea am ascuns două amănunte: faptul că nu am rezistat în fața seducției Sarrascăi și că văzusem și chipul Renatei printre celelalte viziuni nocturne. Renata luă drept bună istorisirea mea, ca și cum s-ar fi întâmplat aievea, respingând tentativele de-a considera cele petrecute o nălucire. Era convinsă că cel ce prezidase festinul nocturn confirmase spusele vrăjitoarei din Geerd. Eu însă luam în râs zborul meu nocturn și-i spuneam Renatei că poate fi sau o realitate absurdă, sau o simplă prevestire, care nu merită să fie luată în serios.

Curând am întrerupt disputa noastră, deoarece – ca urmare a puternicelor emoții nocturne – n-am putut birui cumplita oboseală care mă cuprinsese. Parcă toate oscioarele îmi fuseseră frânte și durerea de cap insuportabilă mă sili să mă culc în pat. Restul zilei l-am petrecut într-o stare de somnolență, în timp ce în fața privirilor mele se roteau neconținut scene din timpul sabatului: vrăjitoare goale, demoni fără mâini, hora, ospățul, dezmierdările nerușinate, chipul maestrului Leonard. Țin minte ca prin vis că la răstimpuri Renata se apropia de patul meu, îmi atingea cu mâinile-i reci fruntea înfierbântată și la atingerea acestor degete, fără voia lor tandre, durerea pierea ca prin minune.

A doua zi dimineța m-am trezit plin de putere și de curaj. Nu mă simțeam zdruncinat sufletește, dimpotrivă, hotărârea pe care o luasem prinsese rădăcini trainice și se încunună cu ramuri ca mlădița sădită de gimnosofistul indian care devenise copac în câteva ceasuri. De data aceasta, fără nicio emoție, i-am declarat Renatei că sunt ferm hotărât să studiez magia, pentru a-i putea fi de ajutor, îndeplinindu-i cerința. Am adăugat că nu poți obține prea mult dacă te adresezi Diavolului ca un cerșetor cămătarului, știut fiind că Diavolul îi ascultă numai pe cei care-i dau porunci, cum poruncește stăpânul slugii sale, și că în general trebuie să pășești în lumea demonilor bizuindu-te pe forțele sigure ale cunoașterii și nu pe farmece și vrăji dubioase. I-am înfățișat pe loc Renatei un plan în legătură cu studierea științelor oculte, a magiei, a demonomanției și artei ghicitului.

Renata mă ascultă cu luare aminte și, oricât ar părea de surprinzător din partea celei care mă inițiasse și mă împinsese în lumea demonilor, se împotrivi cu înverșunare proiectului meu, demonstrându-mi, cu argumente foarte convingătoare, cât e de dificil, primejdios și chiar inutil să întreprind ce plănuisem. Spunea, printre altele, că studiul magiei necesită mulți ani și multe cunoștințe pregătitoare, că tainele cele mai ascunse nu sunt încredințate de nimeni cărților, ci se transmit de către cei inițiați din gură în gură, de la învățător la discipol, că, în sfârșit, ea nu acceptă un asemenea sacrificiu din partea mea și că mă dezleagă de toate făgăduielile și jurămintele. Oricât de convingătoare însă, argumentele ei nu m-au dezarmat. I-am spus că, fiind un cavaler înăscut, nu pot părăsi o doamnă înaintea de a face uz de toate mijloacele imaginabile și inimaginabile pentru a o salva; că pentru o minte ageră și un ochi exersat sunt de ajuns și aluziile cuprinse în lucrările de magie; că n-am de gând să pătrund toate tainele cunoștințelor oculte, ci doar să capăt unele informații pentru scopuri practice și așa mai departe.

Dându-și seama, din spusele mele, că nu voi ceda, Renata încercă să mă sperie și, dând dovadă că magia nu-i e deloc străină, îmi vorbi cam astfel:

— Ruprecht, tu nu cunoști domeniul în care vrei să te aventurezi. Nu vei găsi acolo decât groază. Află de la mine că magii sunt cei mai nenorociți oameni. Magul trăiește sub amenințarea permanentă a unei morți chinuitoare, împotrivindu-se numai printr-o activitate înfrigurată și printr-o încordare extremă voinței spiritelor furibunde, care sunt gata în orice clipă să-l sfâșie cu mandibulele lor bestiale. Un roi întreg de monștri ostili supraveghează fiecare pas al magului și pândește să vadă dacă acesta a uitat, sau a omis, să ia toate măsurile de precauție pentru a se năpusti cu furie asupra lui. Închipuie-ți un dresor care petrece zile și nopți într-o cușcă, înconjurat de câini turbați sau șerpi veninoși pe care se căznește să-i țină în frâu, plesnindu-i cu biciul și alungându-i cu fierul înroșit. Așa își duce viața magul. Drept răsplată pentru această tortură neîncetată, e slujit în silă de câțiva demoni mărunți, care nu știu mare lucru și nici n-au cine știe ce putere, demoni vicleni și perfizi, gata în orice clipă să săvârșească o josnicie.

Înverșunarea Renatei mă bucura ca o rază de soare străbătând negura, dându-mi seama că, pentru prima dată de când ne cunoaștem, se gândește la soarta mea. I-am răspuns, totuși, fără șovăire:

— Să zicem că ceea ce-mi spui este adevărul adevărat. Fie. Află însă că frica nu a fost în stare să mă țină-n loc niciodată. Spiritele rele sunt și ele creaturile Domnului, dar sunt lipsite de har ca de altfel toate lucrurile din fire, care, atunci când nu ascultă de voința atotputernică a Creatorului, se supun legilor firești. Rămâne doar să cunoaștem aceste legi și atunci vom fi în stare să-i stăpânim pe demoni, așa cum folosim forța vântului pentru a pune în mișcare corăbiile. Fără îndoială, vântul este mult mai puternic decât omul și nu o dată uraganul nimicește corăbiile, dar de cele mai multe ori căpitanul înfrânge furtuna și vasul ajunge cu bine la țarm. Știu că, desfăcând pânzele pe furtună, corabia noastră e în mare primejdie și odată cu ea noi doi, dar nu văd cum am putea proceda altfel.

Cu aceste cuvinte, discuția noastră luă sfârșit.

Curând mi-am dat seama că, în zelul ei de-a mă convinge să renunț la ce plănuisem, Renata rostise multe lucruri contrare principiilor ei și că pentru ea magia și cunoștințele oculte aveau o forță de atracție și mai mare încă decât pentru mine. Totuși, continuând să-și joace rolul, ea simulase multă vreme o desconsiderare pentru studiile mele, refuzând să-mi acorde un cât de mic ajutor, încât am fost nevoit să fac singur primii pași, ca întotdeauna cei mai grei, pe noua mea cale.

În anii de studenție cunoscusem un librar care locuia pe Muntele Roșu, un moșneag ciudat, cu numele de Jacob Glock, căruia îi amanetam uneori manualele mele, când rămâneam lefter. M-am gândit să-mi arunc undița în prăvălia lui, aducându-mi aminte că manifesta un deosebit interes pentru

cărțile de astrologie, de alchimie și de magie, fiind chiar preocupat, după cum mi se părea, în aflarea pietrei filosofale.

Dugheana lui Glock nu se schimbase deloc în ultimii zece ani și m-am simțit din nou studentul de odinioară când, trecând pragul, am intrat în odăița întunecoasă, fără geamuri, cu o singură ușă care dădea spre stradă, plină cu vrafuri de cărți, unele mai vechi, scrise de mână, altele tipărite, unele ferfenițite, altele noi, unele cu coperte pestrițe, altele cu scoarțele îmbrăcate în piele, prinse într-o clampă de metal. Printre etajere de rafturi, coloanele de volume *in quarto* așezate meticolos, și mormanele dezordonate de foi volante, trona Jacob Glock în persoană așezat pe o bancă stricăță, stăpân absolut peste toate aceste manuscrise, opusule și infolii, închise în prăvălia lui ca vânturile în peștera lui Eol. Văzându-mă, Glock își lăsă ochelarii pe nas, puse gravura pe care o cerceta pe genunchi, întoarse spre mine bărbia nerasă și rămase așteptând să-i spun ce doresc, de bună seamă fără să recunoască în persoana mea o veche cunoștință.

Ținând minte firea lui Glock, am luat-o pe ocolite. I-am spus că sunt un savant în trecere prin țară, că auzisem multe despre bogata lui colecție, că venisem anume în orașul Köln, cu intenția să scriu o lucrare, privind unele probleme de teologie având puncte de contact cu magia, și că am nevoie de unele cărți. Glock mă ascultă, mă privi îndelung molfăindu-și buzele, își potrive ochelarii pe nas, se aplecă asupra gravurii și spuse:

— Eu fac negoț numai cu cărțile aprobate de Biserică. Mergeți la bâlciul din Frankfurt. Acolo veți găsi tot ce vă trebuie.

Dându-mi seama că bătrânul se teme că aș putea fi un spion al inchiizitorului, am căutat în fel și chip să-l conving de contrariu, amintindu-i că pe vremuri prăvălia lui era celebră în toată Germania, că aici, ca în tezaurul lui Cresus, regele Lidiei, puteai găsi orice-ți dorea inima.

Măgulit de laudele mele, Glock mormăi drept răspuns:

— Altfel era pe vremuri! Parcă Kölnul nostru mai seamănă cu cel care-a fost?! Aveam aici tot atâția studenți cât în toate universitățile germane la un loc, iar acum au rămas mai puțini decât în oricare dintre ele. La ce le folosesc studenților din Köln cărțile, când au rector pe bețivanul de Bommelchen, sau când în biserica Sf. Apostoli slujește un preot ca Reiss, care habar n-are de latinește?

I-am spus bătrânului că are perfectă dreptate, am evocat vremurile fericite ale Kölnului, am adus vorba despre anumite cărți și anumiți editori și am ascultat o oră întreagă ditirambii lui care proslăveau pe renumiții tipografi, de la Ulrich Zell până la Johann Soter, elogiile aduse

incomparabilelor ediții ale lui Aldus Manutius și Heinrich Stephan⁷⁵ și reflexiunile asupra calităților diverselor stiluri caligrafice și caractere de litere: gotic, roman, antic, batard, cursiv. Când am dat să plec salutându-l, bătrânul mi-a spus prietenos:

— Mai poftiți pe la mine, stimate domn. Vom scotoci mormanele astea, poate vom găsi ceva care să vă fie de folos. Câte nu aduce vântul în prăvălie, he, he, he!

Bineînțeles, a doua zi n-am uitat să-l vizitez pe Glock, care m-a întâmpinat ca pe un bun prieten. După ce m-a chinuit din nou destul cu poveștile lui, îmi întinse un mic opuscul tipărit la Köln cu titlul *Das Geheimniss der heiligen Gertrudis zur Erlangung zeitlicher Schätze und Güter*, una dintre operele cele mai greu de înțeles pe care le-am citit vreodată, și cu totul nefolositoare pentru mine, deși bătrânul îmi luase pentru ea cinci guldeni, un preț într-adevăr exagerat. În schimb, în ziua următoare, Glock îmi dădu voie să-i răscolesc comorile. Am găsit acolo câteva manuscrise cu incantații și figuri magice, purtând titluri ademenitoare: *Buch Mosis und dreifacher Höllenzwang, Mächtige Beschwörungen der höllischen Geister, Hauptzwang der Geister zu menschlichen Diensten*⁷⁶ și altele, pentru care din nou a trebuit să plătesc înzecit. Apoi, continuând să mă scufund în fiecare zi, ca pescuitorul de perle, în valurile de cărți, am strâns treptat, cu ajutorul binevoitor dat de Glock, aproape o bibliotecă întreagă. Bătrânul m-a îndemnat să nu nesocotesc nici cărțile îndreptate împotriva magiei, cum ar fi vechea carte absurdă, împodobită cu ilustrații proaste, a lui Ulrich Molitor *De laniis et phitonicis mulierbus...* opusculul searbăd al lui Martin Plantsch *De sagis maleficiis...* faimoasa lucrare a lui Institor și Jacob Sprenger *Malleus maleficarum*, anume destinată să le ușureze judecătorilor identificarea, demascarea și pedepsirea vrăjitoarelor, și chiar tratatul dominicanului de

⁷⁵ Ullrich Zell este considerat cel mai vechi tipograf din Köln; tipăriturile sale, care poartă de cele mai multe ori mențiunea „apud Lyskirchen”, sunt cunoscute din 1466 și au fost socotite multă vreme tipărituri model. Tipograful Johann Soter a lucrat la Köln în perioada când avea loc acțiunea din *Povestire*. Sunt cunoscute de toți numele lui Aldus Manutius, creatorul „aldinelor”, care a lucrat în Veneția (începând cu 1495) și Heinrich Stephan sau Etienne (1460–1520) membru al unei cunoscute familii de tipografi care a lucrat la Paris.

⁷⁶ Prima dintre lucrările menționate de autor ne este cunoscută după următoarea ediție: *Das Geheimniss der heiligen Gertrudis zur Erlangung zeitlicher Schätze und Güter*, Cölln, 1506. Următoarele trei manuscrise: *Buch Mosis und dreifacher Höllenzwang, Mächtige Beschwörung der höllischen Geister* și *Hauptzwang der Geister zu menschlichen Diensten* – au fost editate de *Bibliotheca Magica*, Köln, 1810, pe baza manuscriselor de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, păstrate în mănăstiri.

tristă faimă, Jacob Hogstraten, dușman al umaniștilor: Quam graviter peccant quaerentes auxilium a maleficis⁷⁷.

Când Glock socoti că mi-a vârat pe gât toată marfa din prăvălie, care nu găsea desfacere, deschise în sfârșit un dulap, unde păstra lucrări într-adevăr științifice în legătură cu acest domeniu, și atunci răsări în fața mea o Lume Nouă, mai uimitoare decât câmpiile și văile Noii Spanii. Pipăiam cu degetele mele filele lucrărilor lui Albertus Magnus, Arnold de Villanova, Roger Bacon, Robert Englezul, Anselm din Parma, Picatrix Spaniolul, operele abatelui Trithemius, printre care interesantele opusuri *Philosophia naturalis* și *Antipalus maleficiorum*, lucrarea lui Petru de Apono *Elemente magice*, în care bogăția imaginilor se îmbină cu claritatea expunerii, și, în sfârșit, cartea care a sistematizat toate cunoștințele de acest fel, împrumutându-le lumina unei gândiri autentic filosofice față de fenomene: *Henrici Cornelii Agrippae ab Nettesheym de Occulta Philosophia libri tres*, însoțită de a patra carte, în manuscris. Pe această din urmă lucrare Glock îmi ceru un preț de-a dreptul inadmisibil, încredințându-mă că fusese editată pe ascuns și atrăgându-mi atenția că pe copertă nu se specifică nici locul nici anul când fusese tipărită. Mai târziu am aflat însă că lucrarea fusese tipărită la Köln, cu numai câteva luni în urmă, chiar cu permisiunea Maiestății Sale Imperiale, și că doar suplimentul, adică a patra carte, putea fi socotit întrucâtva o raritate, întrucât autorul, temându-se de persecuții, nu îndrăznise s-o încredințeze tiparului.⁷⁸

⁷⁷ Lucrările menționate de autorul *Povestirii* ne sunt cunoscute în următoarele ediții: Ulricus Molitor *De laniis et phitonicis mulieribus. Tractatus ad illustrissimum principem Sigismundum archiducem Austriae. Anno dom. MCCCCLXXXIX (S. 1.)*, Martinus Plantsch, concinator Tubing, *Opusculum de sagis maleficiis. C. praefat. H. Bebelij. In aedibus Th. Anselmi imp. S. Stir. 1597*; Jac. Hochstraten, ord. Ad. Phillipum archiep. Coloniae. *Tractatus magistralis, declarans quam graviter peccent quaerentes auxilium a maleficis Colonia. Mart. De Werdena 1510*. Cât despre cunoscutul tratat al lui Sprenger și Institor, *Malleus maleficarum*, după prima ediție (Köln, 1487) a fost reeditat în repetate rânduri și în scurt timp a dobândit un asemenea prestigiu, încât i se spunea *liber sanctissimus* (Preasfânta carte – trad. din lb. lat.), iar papa Ioan al XXIII-lea îl recomanda ca manual episcopilor și deținătorilor autorității laice.

⁷⁸ Scriitorii pe care îi menționează autorul *Povestirii* erau într-adevăr considerați în secolul al XVI-lea somități în domeniul magiei. O listă asemănătoare găsim la J. Wier: *Apion le Grammarien, Julian l'Apostat, Artephie, Robert l'Anglois, qui mourut misérablement en Suisse, Roger Bacon, Pierre d'Apono, nommé le Concilliateur, Albert Teutonique, Arnold de Villeneuve, Anselme de Parme, Picatrix l'Espagnol ou bien l'auteur du livre envoyé à Alphonse sous le nom de Picatrix; Ciccho d'Ascule Florentin et plusieurs autres, moins connus, hommes de malheureux esprit, ont ensuivi sottement les folies et bastelleres des premiers magiciens* (Apion Gramaticul, Julian Apostatul, Artephie, Robert Anglul care a murit jalnic în Elveția, Roger Bacon, Pierre d'Apono, denumit Conciliatorul, Albert

Deși Glock îmi storsese o mulțime de bani și mă obosise din cale afară cu pălăvrăgelile lui, n-aveam niciun motiv să-l detest, având în vedere că-mi făcuse rost de toate lucrările de care aveam nevoie și că din pălăvrăgeala lui bătrânească mă alesesem cu destule învățăminte nu numai utile, dar chiar absolut necesare. Am lăsat la o parte relatările lui despre „oțetul înțelepților”, despre „capul de corb”, despre „leul verde” și „leul roșu”, despre „pânzele lui Tezeu”⁷⁹ și alte lucruri asemănătoare, care nu-mi erau de niciun folos, cât și istorisirile lui despre alchimiștii celebri și fabuloasele lor bogății. În schimb, am reținut prețioasele lui indicații privind chestiunile magiei operative (active), întipăririndu-mi bine în minte lămuririle lui asupra termenilor magici. Am căutat de asemenea să trag foloase din anecdotele lui cu magi, necromanți și teurgi vestiți. Dacă am reputat oarecare succese în știința pe care o studiam, datorez acest lucru în bună parte bunului bătrân, care, deși visa să preschimbe plumbul în aur, n-a neglijat să extragă argint din buzunarele altora, pe căile cele mai obișnuite.

Vizitele mele în dugheana lui Glock, descrise aici succint, au continuat câteva săptămâni, timp pe care, bineînțeles, nu l-am pierdut zadarnic. Cum veneam acasă, mă așezam la masă și mă cufundam în lectură. Zelul meu era atât de mare, încât dacă în tinerețe aș fi studiat cu aceeași sârguință *Sententiae, Processus, Copulata, Reparationes*⁸⁰ și celelalte manuale, n-aș fi ajuns desigur să jefuiesc, cot la cot cu lutheranii orbiți de fanatism, orașul

teutonicul, Arnold de Villeneuve, Anselmus de Parma, Picatrix Spaniolul sau autorul cărții trimise lui Alphonse sub numele de Picatrix; Cicchio d'Ascula Fiorentino și mai mulți alții, mai puțin cunoscuți, oameni cu minte nefericită, au urmat prosteste nebuniile și josniciile primilor magicieni – trad. din lb. franc. veche). *Des illusions et impostures des diables*, Livre II, cap. IV. Lucrările lui Albertus Magnus (1195–1280) au fost publicate într-o ediție mai mult sau mai puțin completă abia în 1651. Unele opere ale sale erau deosebit de răspândite la sfârșitul Evului Mediu. Dintre lucrările magice ale lui Arnold de Villeneuve erau apreciate îndeosebi *De phisicis ligaturis* și *De sigillis duodecim signorum*. Dintre lucrările magice ale lui Roger Bacon – *De mirabilis potestate artis et naturae*. Anselm de Parma (mort în 1440) ne este cunoscut exclusiv ca alchimist, dar Wier îl enumeră, într-o altă lucrare a sa, printre magicieni. (*Liber apologeticus*, lib. III, disc. IV). Despre Picatrix (secolul al XIII-lea) vezi mai sus cuvintele lui Wier. Dintre lucrările de magie ale abatelui Johann Trithemius (1462–1516) sunt cunoscute, în afară de cele menționate de autorul „Povestirii”, alte câteva, printre care *Steganographia* (închinată cabalisticeii) și *Quaestiones VIII ad Maximilian* (cu capitolele: *De reprobis et maleficis*, *De potestate maleficarum* etc.). Operele lui Pierre d'Apono (sau de Albano, 1250–1316) erau adesea atribuite lui Agrippa; dintre ele sunt mai cunoscute: *Geomantia* și *Heptameron sive Elementa magica*. Prima ediție tipărită a lucrărilor lui Agrippa *De Occulta Philosophia* poartă mențiunea: „anno MDXXXIII mense Julio”.

⁷⁹ Termeni folosiți în alchimie.

⁸⁰ Manuale scolastice menționate în repetate rânduri în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

Sfântului Scaun și să văd cu ochii mei pajiștile Anaguacului. Mai degrabă aș fi ținut prelegeri ca magistrul de la catedra vreunei universități. Înghițind carte după carte, tratat după tratat, descoperind noi și noi mistere, mă simțeam mereu nesățios, ca monstrul Scilla al lui Virgiliu. Mintea mea se transformase în acele zile într-o mașină de devorat manuscrise și cărți tipărite.

Eram atât de absorbit de lectură încât pentru un timp am uitat să ascult chiar glasul pasiunii: o priveam acum pe Renata cu alți ochi, și cuvintele ei nu mă mai tulburau ca înainte. Mai mult decât atât, nu mă mai îngrijoram deloc, când, în câteva rânduri, după o zi petrecută în meditație și singurătate, ea își puneă dintr-odată pelerina, pleca fără a rosti un cuvânt și se întorcea abia noaptea târziu. Nu mă supăra câtuși de puțin faptul că uneori începea să-și bată joc de zelul meu și-mi arunca dinadins vorbe jignitoare, spunându-mi că sunt un om harnic, dar neînvestrat. Covârșit de dorința căutării, preocupat de reflecții și raționamente, îmi simțeam sufletul închis într-un bloc de gheață. Știam că inima îmi bate pentru dragoste, dar nu sufeream din pricină că aripile iubirii rămâneau nemișcate.

Într-o dimineață, după una din disparițiile sale inopinate, Renata trase unul lângă altul două scaune lângă masă, într-o pornire firească, de parcă așa ar fi făcut în fiecare zi, și-mi spuse:

— Ei bine, Ruprecht, cred că trebuie să ne apucăm de treabă! A sosit ceasul!

M-am uitat la ea plin de uimire, i-am sărutat mâna recunoscător și ne-am așezat unul lângă altul. Din ziua aceea – era spre sfârșitul lunii septembrie – am continuat studiul filosofiei oculte și al magiei operative (active) cu sprijinul Renatei.

Întrucât nădăduiesc că relatarea mea va fi, pe lângă o lectură distractivă, și de un oarecare folos celor care vor fi târâți de soartă într-o capcană asemănătoare cu cea în care am nimerit eu, aș vrea să însemn aici, fără să lungesc vorba, ce am aflat, cu sprijinul Renatei, din cărțile citite împreună, neavând câtuși de puțin pretenția că am navigat în lung și-n lat pe imensul ocean al cunoștințelor oculte sau interzise.

Îngăduiți-mi să trec cu vederea palavrele teologilor și școlăștilor care cred că orice știință poate fi edificată pe temeiul citatelor din Sfânta Scriptură. Cei care fac parte din categoria aceasta de nătărăi pretind că sunt în posesia celor mai mici amănunte în legătură cu existența demonilor, că dețin numele tuturor, ba chiar și numărul lor exact. Unii dintre acești formidabili savanți atotștiutori afirmă, de pildă, că demonii se împart în nouă tagme. Prima, în care sunt adunați zeii mincinoși, având în frunte pe Belzebut; a doua, tagma profeților mincinoși, cu Piton în frunte; a treia,

tagma născocitorilor tuturor relelor, avându-l drept șef pe Belial; a patra, tagma răzbnătorilor, condusă de Asmodeu și așa mai departe. Alții indică cu precizie scara ierarhică a demonilor, care ar avea, chipurile, un împărat – Belzebut, Șapte regi – Bel, Pursan, Bilet, Paimon, Belial, Asmodeu, Zapan; douăzeci și trei de duci; treisprezece markgrafi; zece conți; unsprezece baroni și o mulțime de cavaleri, toți fiind numiți pe nume. Alții, iarăși, descriu amănunțit curtea stăpânitorului Infernului, arătând cu aceeași exactitate că pe lângă Belzebut funcționează un mare cancelar pe nume Adramelec, un vistiernic pe nume Astarot, un maestru de ceremonii, Verdet, un mare-șambelan, Camoos, o liotă de demnitari și comandanți de oști, de reprezentanți ai Infernului pe lângă diverse curți europene, cunoscuți și aceștia, pe nume.

Este limpede că toate aceste speculații pornesc de la considerații generale, fiind o imitație servilă a alcătuirii statului nostru contemporan, pe câtă vreme știința autentică nu se poate baza decât pe experiență, pe observație și pe depozitiile unor martori demni de crezare.

Dimpotrivă, în cărțile care merită cu prisosință atenția, rareori am găsit răspunsuri la întrebările pe care eram îndreptățiți să le punem, dat fiind că cercetătorii serioși nu fac concesii curiozității cititorului, ci țin seama în primul rând de bagajul lor de cunoștințe. Dar natura și viața demonilor sunt atât de puțin accesibile studiului încât, în pofida eforturilor nobile și dezinteresate ale unor savanți din vechime și din vremea noastră, printre care se numără adevărați coloși ai științei ca Albertus Magnus, abatele Trithemius, Agrippa von Nettesheim, foarte multe probleme nu și-au găsit încă rezolvarea, rămânând în stare de nebuloasă. Atunci când vrem să întreprindem o lucrare temeinică asupra demoniei, ar trebui, cred, să folosim ca *motto* aceste cuvinte citite într-unul din manuscrisele pe care le-am avut la îndemână: „Cunoașterea naturii demonilor și a puterii lor este tot atât de anevoioasă pentru om pe cât îi este de greu unei furnici să înțeleagă filosofia lui Toma d'Aquino, doctor universalis”⁸¹.

⁸¹ La Ananie Tabernatul, în cartea lui *De Natura Daemonum* (1459) găsim cuvinte asemănătoare: „*Daemonum naturam eorunque vim nosse rem summa arduam ac difficilem semper extitisse, cum apud philosophos, qui de his nonnulla vere aliquantum scripta reliquerunt, turn ipsos etiam theologo quibus horum facultatem, nonnihil altius scrutari coelitus datum est, neminem essevel in litteris mediocriter tinctum, qui ignorat pro comperto habeo*” – „Sunt încredințat că totdeauna a fost greu, spinos lucru să cunoști natura demonilor, după cum nici filosofii nu au lăsat scris decât mai mult sau mai puțin, așa nici teologului nu-i este dat în nici un chip să scruteze mai adânc puterea acestora (demonilor)” – trad. din lb. lat. (Io. L. Ananiae Tabernatis, theologi, *De Natura Daemonum* libri IV, Venetiis MDLXXXI).

Iată, totuși, ideile generale la care am ajuns asupra acestor probleme, după ce-am studiat conștiincios, filă cu filă, cărțile pe care mi le-am putut procura:

Demonii țin de regnul ființelor raționale plăsmuite de Dumnezeu și se împart în trei categorii⁸²: cei din prima categorie se numesc „cerești” (*coelestes*), locuiesc în sferele înalte și nu îndeplinesc decât voința Domnului, rotindu-se în jurul lui ca în jurul unui focar. A doua categorie, așa-numiții demoni ai „lumilor” (*mundani*), pentru că ei au primit sarcina să supravegheze lumile, sunt împărțiți în mai multe ordine, ca de pildă demonii lui Saturn, ai lui Iupiter, demonii lui Marte, ai Soarelui, ai planetei Venus, ai planetei Mercur, demonii Lunei și ai celor douăsprezece zodii, ai celor treizeci și șase de decurii cerești, ai celor șaptezeci și două de cvinarii cerești și așa mai departe. A treia categorie o constituie demonii Pământului (*terrestres*), care se împart în patru ordine: ai focului, ai apei, ai văzduhului și ai uscatului. Ei hălăduiesc în permanență printre oameni, amestecându-se fără a fi văzuți în treburile noastre și, după cum înțelegem în mod firesc, dintre aceștia demonii focului acționează în special asupra minții noastre, demonii văzduhului asupra simțurilor noastre, demonii apei asupra închipuirii noastre, iar demonii pământului asupra trupului nostru și asupra pornirilor lui. Deși demonii sunt răspândiți pe toată suprafața pământului, totuși în anumite momente se strâng în număr mai mare în același loc, așa încât putem vorbi de demonii zilei și demonii nopții, demonii nordului și-ai sudului, ai estului și-ai vestului, demoni de pădure, de munte, de câmpie și de casă. În ceea ce privește numărul total al demonilor, cercetătorii nu s-au pus de acord decât asupra faptului că sunt în număr foarte mare, depășind sute de milioane.

În privința naturii demonilor există, iarăși, între cercetători dispute înverșunate, dar este de presupus că demonii posedă un trup nestatornic cu o structură fină, imperisabilă, deci nesupusă, putreziciunii, imperceptibilă de obicei simțurilor noastre – nici văzului, nici pipăitului, capabilă să pătrundă prin toate substanțele. Trupul demonilor superiori, alcătuit din

⁸² Pentru a descrie natura demonilor autorul *Povestirii* a utilizat, în special, lucrarea lui Agrippa *De Occulta Philosophia*. Despre împărțirea demonilor în trei categorii – *Lib. III, c. XVI*; despre trupul demonilor – *ib., c. XIX*; despre numele demonilor – *ib., c. XXIV-XXVIII* și începutul cărții a IV-a; despre caracterele demonilor – *lib. III, cap. XXIX-XXXI* și în continuare *lib. IV*; despre puterea exorcismelor – *lib. III, c. XXXII-XXXIII*; despre formele în care apar diferiți demoni – *lib. IV*. Agrippa nu a făcut decât să sintetizeze lucrările elaborate de-a lungul vremii. Încă în opera lui Thomas d'Aquino erau expuse concepții asemănătoare despre demoni. Geneza învățaturii despre demonomanție este pe scurt expusă în cartea lui N. Speranski: *Vrăjitoarele și vrăjitoria* (cap. IV).

eter pur, este mai fin decât trupul demonilor inferiori, în componența căruia intră focul și aerul, și cu atât mai mult față de al demonilor de rând, în compoziția căruia intră pământul și apa. Pentru a deveni vizibili, demonii sunt obligați să-și constituie trupul din substanțe mai solide, și atunci iau înfățișarea unei mogâldețe cețoase, a unui duh de foc sau a unui om lipsit de sânge, asemuiitor unui cadavru. Trupul propriu-zis al demonilor nu are nevoie de hrană și de aceea nu cunoaște funcțiile firești ale digestiei și excreției. De asemenea, demonii nu se pot înmulți pe cale naturală, neavând sex și deci nefiind supuși atracției erotice. Totuși, urmărindu-și scopurile nefaste, se pricep să se împreuneze trupește cu bărbați și femei în calitate de *succubi* și *incubi* și, în acest caz, demonul care îndeplinește rolul de *succub* păstrează sămânța pe care o primește, pentru a o folosi atunci când va avea prilejul să joace rolul de *incub*.

Toți demonii pot intra în legătură cu oamenii, dar demonii cerului execută aceste relații sau potrivit propriei lor dorințe sau în urma poruncii Domnului, în timp ce demonii Pământului sunt prea slabi și neînsemnați pentru ca oamenii să aibă nevoie de ajutorul lor, așa că, de obicei, magii fac apel la demonii lumilor. Pentru a invoca pe unul dintre demonii lumilor, trebuie să-i cunoști numele, caracterul, precum și incantațiile specifice. Mulți demoni, stând de vorbă cu oamenii, își spun numele și iată cum s-a aflat, de pildă, numele celor doisprezece demoni ai zodiacului: Malchidael, Asmodel, Ambriel, Muriel, Verchiel, Gamaliel, Zuriel, Barhiel, Aduachiel, Ganael, Gambiel, Barhiel. După părerea cercetătorilor, numele lor pot fi descoperite pe baza unor calcule. Sunt folosite în acest scop literele ebraice care corespund numerelor ce indică semnele zodiacului, și, pornind de la semnul demonului, străbatem grad cu grad tot cercul ceresc. Procedând astfel obținem în direcție ascendentă, adică în climax, numele zeilor buni, iar în anticlimax, numele demonilor răi. Caracterele sau parafele demonilor reproduc semnul fiecăruia, îmbinat cu monograma numelui. Semnul este format din șase rădăcini conform celor șase longitudini stelare, la care se referă latitudinile planetare, precum și din liniile de unire, iar monograma se scrie în literele unuia dintre alfabetele adoptate de magi: cu hieroglife egiptene, cu litere ebraice, cu litere latine modificate într-un anumit fel, sau dacă nu, folosind litere convenționale. Incantațiile specifice, care constituie elementul principal în invocarea demonilor, au fost întocmite de magi de comun acord cu demonii. În formula incantației sunt indicate cu precizie toate însușirile demonilor și ele cuprind un apel convingător întru apărarea și îndeplinirea dezideratelor, toate acestea fiind întărite prin forța unor nume divine oculte.

Forța incantației constă în semnificația magică a numerelor, pe care Pitagora a dat-o în vileag, necontestată încă de niciun cercetător serios.⁸³ Atunci când ordinea invocării este respectată cu strictețe, dacă numele demonului este exact scris și formula de invocare este pronunțată fără greșeli, demonul trebuie să se prezinte la chemarea magului și să se supună poruncilor lui, așa cum trebuie să se întoarcă spre miazănoapte acul magnetic al busolei. Suntem obligați să ținem seamă că demonii preferă anumite înfățișări spre a se prezenta în fața celui ce-i invocă. Așa, de pildă, demonii lui Saturn se înfățișează ca niște ființe zvelte și subțiri, cu priviri mânioase; sunt oacheși la chip și mișcările lor rezezi seamănă cu rafalele de vânt; înainte de apariția lor se întrezărește de obicei un spațiu alb care pare înzăpezit; uneori ei iau chipul unui rege bărbos călare pe un dragon, al unei babe sprijinită-n toiag, al unei făpturi cu patru fețe, apar în chip de huhurez, de seceră, sau de ienupăr. Demonii lui Iupiter apar de obicei ca niște ființe de statură mijlocie, cu trup sanguin; pielea obrazului bate în roșu, au mișcările vii, privirea blândă, vorba mieroasă; înainte de apariția lor întrezărim scene cu oameni devorați de lei; adesea ei iau înfățișarea unui rege cu spada scoasă din teacă și călărind pe un cerb, sau apar înveșmântați într-o sutană lungă, cu mitră pe cap, sau ni se arată sub chipul unei fete cu cunună pe cap, împodobită cu flori, sau al unui taur, al unui păun, sau iau forma unui veșmânt azuriu. Demonii Lunii apar ca niște uriași voinici și flegmatici; pielea obrazului seamănă la culoare cu un nor întunecos, expresia feței e plină de neliniște, au ochii rubinii și umezi, colți de mistreț, sunt pleșuvi, iar mișcările lor par niște văturele stărnite de vânt pe suprafața mării. Înainte de apariția lor plouă; adesea ei iau înfățișarea unui rege cu arcul în mână, călare pe un elan, a unui băiețuș, a unei săgeți, a unui cerb, sau a unui cârcâiac uriaș etc.

Împrumutând felurite înfățișări, demonii intră în vorbă cu cel ce-i invocă, vorbesc limba lui, încearcă mai întâi să-l amăgească și numai dacă întâmpină rezistență se supun voinței lui și fac tot ce le stă în puteri, în măsura unor posibilități destul de reduse, pentru a le împlini dorința.

Acestea sunt în linii mari principalele însușiri ale naturii demonilor și procedeul invocării.

Relatările expuse aici de-a lungul a patru pagini au fost culese de mine, cu ajutorul Renatei, în decurs de aproape două luni de muncă sârguincioasă,

⁸³ Vorbind astfel, autorul *Povestirii* dorește pesemne să înlăture acuzația de a fi încheiat o alianță cu Diavolul. Mulți învățați din epoca sa înclinau spre o altă opinie, și anume considerau că magicienii își dobândesc forța prin *pactul* cu demonul căruia îi plătesc, într-un fel, serviciile.

asemeni unor școlari exemplari în preajma examenelor de sfârșit de an. Renata nu știa latinește; am fost nevoit să-i traduc cuvânt cu cuvânt cărțile scrise în această limbă, adică majoritatea lucrărilor. Colaborarea noastră n-a fost însă câtuși de puțin împovărătoare pentru mine. Dimpotrivă, Renata mi-a ușurat în multe privințe studiul, căci se pricepea să interpreteze cu o ușurință extraordinară semnificația ascunsă a unor afirmații sau să adauge amănunte care lipseau din carte. Toate acestea le atribuiam atunci istețimii ei de șarpe, pe când astăzi înclin să cred că nu pentru prima oară pătrundea în domeniul științelor oculte, știa și auzise multe lucruri referitor la operațiile magice, necunoscute majorității oamenilor. Sunt încredințat că numai exactitatea interpretărilor Renatei și aluziile incidentale ale lui Jacob Glock mi-au îngăduit să-mi însușesc într-un timp relativ scurt – zece săptămâni – o știință atât de complicată ca magia.

Se cuvine să notez că, acceptând colaborarea, Renata păru dintr-odată transfigurată și în decursul celor patru sau cinci săptămâni, cât mi-a fost de ajutor, s-a arătat mereu binevoitoare, dând uitării obișnuitele ciudățenii. Ba aș putea spune că nu o dată s-a dovedit mult mai zeloasă decât mine, cercetând opusurile neobosită, zile întregi studiind cărțile, de la revărsatul zorilor până noaptea târziu, lăsând baltă liturghiile și serbările orășenești. Uneori, când mi se întâmpla să cad din picioare de obosit ce eram, iar mintea mea refuza să mai înțeleagă ceva, Renata nu se clintea de la masa de lucru și, dojenindu-mă, deschidea un nou volum. Era gata să răscolească, fără încetare, zi și noapte, cu hârlețul gândirii, minele negre ale rândurilor de tipar, mâna ei nu pregeta să lunece pe hârtie, fiind din cale afară de bucuroasă atunci când scoteam la lumină, din aceste adâncuri, un nou lingou de aur.

De altfel, această râvnă neobosită a Renatei își avea explicația ei: apropiindu-se de misterele magiei, ea începu curând să creadă orbește și îndărătnic, după cum îi era firea, că va izbuti, deținându-le, să-și atragă din nou, cu ajutorul lor, dragostea preaiubitului ei conte Heinrich. Cât despre mine, dimpotrivă, cufundându-mă în studiul științelor oculte, am pierdut treptat din vedere țelul meu inițial, trudind dezinteresat și cu patimă, ca un adevărat prozelit. Impresionat de măreția zărilor ce se deschideau în fața mea, de lumea demonilor față de care lumea noastră umană pare o insulă pierdută în ocean, am uitat pentru un timp de contele Heinrich și de jurământul dat Renatei. Mă simțeam atât de bine navigând împreună cu ea pe undele cărților, ale manuscriselor, desenelor și calculelor, încât, zărind în cele din urmă dincolo de crestele valurilor, țărmlul spre care se îndrepta corabia noastră, nu mai săream în sus de bucurie și nici nu mă grăbeam să ajung la țarm. Iar când Renata, după ce ne-am însușit principiile generale ale

magiei ceremoniale, mă zori să punem în practică și să aplicăm cunoștințele pe care le dețineam, multă vreme am căutat pretexte pentru a amâna ziua hotărâtoare, invocând, printre altele, nesiguranța și insuficiența.

2

În sfârșit, în primele zile ale lunii noiembrie, care-a sosit pe neștiute odată cu vânturile-i reci și nopțile-i lungi, nemaivând ce obiecta, m-am văzut nevoit să cedez insistențelor Renatei. De la preocupările noastre livrești și teoretice am trecut la practică, punând la punct ultimele pregătiri în vederea unei experiențe care nu era lipsită de primejdii. N-a fost o treabă ușoară. În primul rând a trebuit să ne procurăm, cu multă precauție, obiectele necesare, greu de găsit, și să confecționăm cu meticulozitate instrumentele indicate. Renata mă ajuta și acum cu aceeași răbdare și curaj, tot mai sigură, pe zi ce trecea, că momentul revederii ei cu contele Heinrich se apropia, îmi vorbea despre clipa aceasta fără pic de îndurare, ca și cum nu și-ar fi dat seama cât de cumplit mă chinuiește. Pe măsură ce ziua fixată se apropia, presimțirile rele creșteau în mine ca niște năluci retrase în ungherele sufletului meu și care dădeau mahmur din cap la fiecare cuvânt al Renatei, la fiecare răspuns al meu.

La început ne-am înțeles că invocarea o voi face eu, deoarece Renatei i se părea că participarea ei la această acțiune îi va întina sufletul pe care ținea să-l păstreze pur pentru Heinrich al ei. M-am opus acestui deziderat arătându-i că noi vrem să obținem puterea asupra demonilor nu în vederea unor interese meschine, ci pentru un scop nobil. A sili spiritele rele să tremure și să ți se supună, nu înseamnă a-ți întina sufletul, ba dimpotrivă. Chiar și unii sfinți, ca de pildă sfântul Ciprian sau sfântul Anastasie, nu s-au dat în lături să încerce.⁸⁴ După oarecare ezitare, Renata a acceptat argumentele mele, poate mai mult din pricina că pune la îndoială însușirile mele de mag, temându-se că mă voi zăpăci și voi încurca ritualul. Am purces, așadar, să pregătim împreună experiența hotărâtoare: *magister cum socio*⁸⁵.

Vreau să descriu acțiunea de invocare, săvârșită de noi, în cele mai mici amănunte, mai ales la gândul că, dacă va avea norocul să cadă în mâinile

⁸⁴ Potrivit tradiției, Sfântul Ciprian și Sfântul Anastasie au fost în tinerețe magi înzestrați cu puteri miraculoase. Sfântul Ciprian (sec. al III-lea) a încercat să obțină prin forța magiei dragostea Sfintei Iustina. Întrucât nu a izbutit, a înțeles neputința lumii infernale și s-a întors spre o viață de sacrificiu eroic, ajungând în cele din urmă episcop de Antiohia. La sfârșitul Evului Mediu și în secolul al XVI-lea se bucurau de mare trecere formulele magice atribuite Sfântului Ciprian (*Cypriani citatio angelorum – Dimisso Cypriani* etc. – citat din Ciprian, despre îngeri, trimitere la Ciprian, trad. din lb. lat.).

⁸⁵ Dascălul și ucenicul său (trad. din lb. lat.).

cuiva inițiat și priceput, să aibă puțința de-a determina erorile și scăpările, care au dus la eșecul lamentabil și tragic al întreprinderii noastre.

După multe discuții, ne-am decis să începem la data de treisprezece noiembrie, într-o vineri, făcându-ne socoteala că demonii aleg de predilecție ziua închinată Venerei pentru a înapoia femeilor dragostea iubiților lor. Operația s-a desfășurat în aceeași cameră din care am întreprins zborul meu nechibzuit la sabat. În ziua fixată am strâns tot ce ne putea fi de folos în vederea invocării demonilor, având grijă să nu mai fie nimeni în casă în afară de noi, fiind siguri că zgomotul produs de experiență ar fi stârnit bănuielile gazdei noastre, Marta. Ne-am pregătit sufletește pentru experiență, limitându-ne la o alimentație frugală, renunțând complet la vin, concentrându-ne gândurile asupra ritualului invocației.

Prima grijă a celui ce invocă demonii este trasarea cercului magic înlăuntrul căruia ești ferit de atacurile unor forțe ostile venite din afară. Trasarea acestui cerc, în funcție de numele demonului invocat, de poziția stelelor pe cer, de locul experienței, de anotimp și de oră, cere întotdeauna eforturi deosebite. Mai întâi, am desenat cu meticulozitate cercul nostru magic, pe hârtie și abia în ziua experienței l-am transpus, cu cărbune, pe dușumeaua camerei. El se compune din patru circumferințe concentrice, cea mai mare având un diametru de nouă coți. Așadar trei inele din ce în ce mai mici: unul extern, unul mijlociu și unul intern, fiecare inel măsurând o palmă în lățime. Inelul mijlociu era împărțit în nouă părți egale, fiecare sector conținând o inscripție; în primul, orientată spre apus, denumirea ocultă a momentului ales de noi pentru invocare și anume, vineri, miezul nopții: *Nethos*; în al doilea numele demonului acelei ore, *Sachiel*; în al treilea caracterul acestui demon; în al patrulea numele demonului acelei zile, *Anael*, și numele slujitorilor săi, *Rachiel* și *Sachiel*. În al cincilea, denumirea ocultă a respectivului anotimp, adică toamna, *Ardaraeol*; în al șaselea, numele demonului aceluși anotimp, *Tarquam* și *Guabarel*; în al șaptelea, denumirea rădăcinii aceluși anotimp, *Torquaret*; în al optulea, denumirea pământului aceluși anotimp, *Rabianara*; în al nouălea numele pe care-l poartă Soarele și Luna în cursul anotimpului, *Abragini* și *Marasignais*. Inelul exterior era împărțit în patru părți egale, și în aceste celule se aflau înscrise, fiind cu rigurozitate orientate spre Vest, Nord, Est și Sud, numele demonului văzduhului care domina în acea zi, *Sarabotes rex*, și numele celor patru slujitori ai săi: *Amabiel*, *Aba*, *Abalidoth*, *Flaef*. Inelul interior era împărțit în patru sectoare, în fiecare fiind înscrise eternele nume divine: *Adonay*, *Eloy*, *Agla*, *Tetragrammaton*. În sfârșit, cercul interior, sediul încântătorilor, era

împărțit într-o cruce în patru sectoare, iar în afara cercurilor, în direcția celor patru puncte cardinale, erau desenate niște stele în cinci colțuri.⁸⁶

Când ne-am apropiat de miezul nopții, am zăvorât toate intrările, și, asigurându-ne încă o dată că am rămas singuri, am pătruns în încăperea unde trebuia să aibă loc experiența. Eu și Renata am îmbrăcat niște cămăși de pânză de in albă și curată, anume confecționate, lungi până-n călcâie, și ne-am încins cu un brâu din același material. Ne-am pus pe cap un fel de mitră bisericească, pe care se vedea scris, în frunte, numele Domnului. Ne-am descălțat. În timp ce ne puneam hainele murmuram rugăciunea prescrisă: *Ancor, Amacor, Amides, Theodonias, Anitor, per merita angelorum tuorum sanctorum, Domine induam vestimenta salutis, ut hoc, quod desidero possim perducere ad effectum*⁸⁷. Țineam în mâini un sceptru magic făcut din lemn neted, cu vârf metalic, ca o săbiuță. Până a nu păși în interiorul cercului, am pus pe masă un pergament pregătit dinainte, acoperindu-l cu o pânză de in. Pergamentul conținea o pentagramă, numele și caracterul demonului *Aduachiel*, întrucât soarele se afla atunci în zodia Săgetătorului. Pe un trepied de lemn, așezat lângă cerc în partea dinspre vest, am pus *Librum consecratum*, adică caietul în care fuseseră transcrise meticolos toate incantațiile indicate pentru a fi rostite în ziua aceea. Lângă trepied am aprins două lumânări de ceară curată, iar pe cele patru stele în cinci colțuri, patru candelă de lut, cu feștile vegetale, pline cu ulei curat.

Când totul fu pregătit, m-am uitat la Renata care părea extrem de tulburată: mâinile-i tremurau, era albă la față, și abia se ținea pe picioare. M-am adresat ei ca un *magister* ucenicului său: „Prietene, ia aminte și nu uita clipa aceasta!” Apoi m-am grăbit să încep experiența. Stropind jur-împrejur

⁸⁶ Descriind ritualul invocării, autorul *Povestirii* urmează întocmai regulile recomandate de lucrarea lui Pierre d'Apono – *Heptameron sive Elementa magica*, completându-le pe baza cărții a IV-a a operei lui Agrippa – *De Occulta Philosophia*. Astfel, de pildă, cu privire la desenarea cercului magic citim, la Pierre d'Apono: „Regula cercului nu este însă întotdeauna aceeași, ci se schimbă, în raport cu duhurile evocate, cu locul, cu anotimpul și ora. Și anume, desenând cercul, trebuie să ții seama ce duhuri vrei să invoci, sub ce stea și zonă astrală figurează ele, care sunt îndatoririle lor. Așadar, se fac trei cercuri, având o lățime de nouă picioare și aflate unul de altul la o depărtare de un sfert de picior-măsură. Iar în cercul din mijloc se scrie mai întâi denumirea orei la care se face experiența; în locul al doilea numele îngerului acelei ore; în locul al treilea semnul îngerului acelei ore” etc. Alte surse dau reguli mult mai simple pentru figurarea cercului magic. De pildă, în locul seriei de nume se recomandă să se scrie doar cuvintele: *Jesum autem, transiens in medium illorum ibat et verbum caro factura est* (Isus mergând în mijlocul acelora, înainta și cuvântul carne s-a făcut (a prins trup) – trad. din lb. lat.).

⁸⁷ Invocarea „*Ancor Amacor...*” apare la Pierre d'Apono. „Prin meritele îngerilor tăi, Doamne, îmi pun veșmintele mântuirii pentru a putea aduce la îndeplinire ceea ce doresc”... (trad. din lb. lat.).

cu aghiazmă, în timp ce rosteam cuvintele prescrise: *Asperges me, Domine*, am pășit cu hotărâre în cercul magic dinspre partea de vest, prin deschizătura lăsată în desen și, după ce m-am convins că Renata mă urma, am închis intrarea cu semnul pentagramei. În clipa aceea frigul și tristețea mi-au pătruns în suflet, dar țineam minte foarte bine tot ce aveam de făcut.

Întorcându-mă cu fața, rând pe rând, spre punctele cardinale, am evocat numele celor douăzeci și patru de demoni care stăteau de veghe în acea zi, câte șase pentru fiecare punct cardinal, apoi numele celor șapte demoni care călăuzesc cele șapte planete, apoi numele altor șapte demoni cărora le sunt hărăzite zilele săptămânii, culorile curcubeului în număr de șapte și cele șapte soiuri de metale. Între timp Renata, obișnuindu-se cu obligațiile ce-i reveneau în calitate de *socius*, adică ucenic, a presărat candelile cu substanțele arome pregătite, în componența cărora intrau levănțica, pulberea de ferigă și de verbină, rășina orientală de stirax și, în cantitate mai mare, alifia obținută din planta numită *cost*, în cinstea zilei Venerei. Din candelile suiră trâmbe de fum aromat care s-au risipit învăluind încăperea într-un abur nedefinit și albastrui. Aceste substanțe acționau asupra simțurilor noastre ca vaporii de vin, toropindu-ne conștiința și totodată sporindu-ne curajul.

În această stare am început a rosti invocarea propriu-zisă, dându-mi silința să împrumut glasului meu un timbru blând și totuși poruncitor. Mai întâi am îngânat câteva rugi bisericești într-o crotire și paza ființei celui ce cheamă, apoi i-am invocat pe demonii văzduhului folosind cabala care începea cu vorbele: *Nos facti ad imaginem Dei, dotati potentia Dei, et ejus facti voluntate, par potentissimum et corroboratum nomen Dei, El, forte admirabile, vos exorcisamus*⁸⁸. Auzeam glasul Renatei pronunțând replicile incantației. În curând am observat, sau poate mi s-a năzărit numai, că în jurul trâmbelor de fum, emanate de substanțele înmiresmate, roiesc niște contururi mișcătoare, ceea ce însemna că spiritele inferioare fuseseră atrase de mirosul plantei numită *cost*, drept care le-am pus împotriva ascuțișul sceptrului meu, împiedicându-le să se apropie de noi. Dându-mi seama că sosisese momentul să lansez invocația supremă, am rostit cuvintele care o anticipau: *Ecce pentaculum Solomonis quod ante vestram adduxi praesentiam* etc.⁸⁹

⁸⁸ „Noi, cei creați după chipul lui Dumnezeu, înzestrați cu puterea lui și zămisliți prin voința lui vă conjurăm în numele lui Dumnezeu, El cel atât de minunat, preaputernic și prețios...” (trad. din lb. lat.). Invocarea apare la Pierre d'Apono, sub titlul *Exorcismus spiritum aerorum*, fiind mult mai lungă decât în textul *Povestirii*.

⁸⁹ „Iată pentagonul lui Solomon pe care l-am pus în fața voastră...” (trad. din lb. lat.): Invocarea apare tot la Pierre d'Apono, în capitolul *Visiones et apparitiones*.

Mi s-a părut că un vânt înghețat îmi zburlea părul, semn care și mie și Renatei mi-a întărit încrederea în izbânda experienței noastre. Renata tremura toată, ca o nua de alun, din ce în ce mai tare și părea atât de istovită, încât nu m-aș fi mirat să o văd prăbușindu-se. M-am gândit deci să dau zor, am ocolit, în graba mare, cercul dinspre vest spre est, intonând invocația principală adresată demonului Anael:

— *Audi, Anael! ego, Ruprechtus, indignus minister Dei, conjura, posco et voce te non mea potestate, sed per vim, virtutem et potentiam Dei Patris, per totam redemptionem et salvificationem Dei Filii et per vim et devictionem Dei Sancti Spiritus. Per hoc devinco te, sis ubi velis, in alto vel abyssu, in aqua vel in igne, in aere vel in terra, ut tu, daemon Anael, in momento coram me appareas in decora forma humana. Veni ergo cum festinatione in virtute nominum istorum Aye Saraye, Aye Saraye, Aye Saraye, ne differas venire per nomina aeterna Eloy, Archima, Rabur, festina venire per personam exorcitatoris conjurati, in omni tranquillitate et patientia, sine ullo tumulto, mei et omnium hominum corporis sine detrimento, sine falsitate, fallacia, dolo. Conjuro et confirmo super te, daemon fortis, in nomine On, Hey, Heya, Ia, Ie, Adony et in nomine Saday, qui creavit quadrupedia et animalia reptilia et homines in sexto die, et per nomina angelorum servientium in tertio exercitu coram Dagiel angelo magno, et per nomen stellae quae est Venus, et per sigillum ejus quod quidem est sanctum – super te, Anael, qui es praepositus diei sextae, ut pro me labores. El, Aly, Titeis, Azia, Hy, Ien, Chimosel, Achadan, Va! Va! Va!*⁹⁰

Am ocolit cercul de trei ori, intonând invocarea. În ceața sinilie mișunau întrupări diavolești și de pe podeaua odăii săltau clăbuci de păclă semuitori

⁹⁰ „Ascultă, Anael: Eu, Ruprecht, slujitor nedemn al lui Dumnezeu, te conjur, cer și te invoc, nu prin forța mea, ci prin puterea, virtutea și forța lui Dumnezeu Tatăl, prin ispășirea și mântuirea lui Dumnezeu Fiul și prin puterea și îngăduința lui Dumnezeu Sfântul Duh. Te silesc pe această cale oriunde ai fi, pe mare sau în abis, pe apă sau în foc, în văzduh sau pe uscat, să te ivești îndată în fața mea, demone Anael, în chipul omenesc cuvenit. Așadar, vino repede în virtutea acestor nume: Aia Saraia, Aia Saraia, Aia Saraia, vino fără zăbavă prin puterea veșnicilor nume Eloï, Archima, Rabur, grăbește-te să vii prin puterea celui care te invocă și care a jurat, în liniște și răbdare, fără zarvă, fără vreo pagubă pentru trupul meu și al altor oameni, fără minciună, amăgire, ori vicleșug. Te conjur și te silesc, puternice demon, în numele lui On, Hei, Heia, Ia, Ia, Adonai și în numele lui Sadai, care a creat patrupedele, târâtoarele și pe om în ziua a șasea și în numele îngerilor care slujesc în a treia ceață a oastei în fața chipului marelui înger și în numele stelei care se cheamă Venus și potrivit pecetei sale sfinte – pe tine Anael, mai-marele celei de-a șasea zile, să te străduiești în folosul meu...” (din lb. lat.). În această formă incantația ne este necunoscută. Fragmente se găsesc în lucrarea lui Pierre d'Apono în capitolele *Visiones et Apparitiones* și *Consideratio Diei Veneris*.

cu cei pe care-i văzusem la sabat. Dar în zadar aşteptam să răsară în faţa mea, ca nişte năluci, sprintenele fete care să-l îmbie la joc pe cel ce rostea invocaţia, în zadar aşteptam acest semn ce mi-ar fi dat de veste că în curând se va ivi demonul Venerei. De trei ori am trecut prin faţa Renatei şi am văzut-o pradă unei încordări extreme, cu ochii holbaţi şi extatici, sprijinindu-se cu ultimele puteri pe sceptrul ei magic, ca pe un toiag. Ştiind însă că adeseori e nevoie să trudeşti ceasuri în şir pentru a-l atrage pe demon în sfera umană, nu mi-am pierdut nădejdea, ci am dat invocaţiei mai multă tărie:

— *Quid tardas? Ne morare! Obedito praeceptorum tuo in nomine Domini Bathat, super Abrac ruens, superveniens. Cito, cito, cito! Veni, veni, veni!*⁹¹

Un vuiet confuz umplu odaia, ca foşnetul vântului sau plesnetul ploii prin frunzişul des al copacilor. Uluitoarele apariţii, invizibile încă, pe care le aşteptam cu nerăbdare, îmi încordau trupul asemeni unui arc; şi eram gata de apărare sau de atac. Dar în clipa aceea, când mă aflam cu faţa spre trepied, scrutând ceaţa ce se învolbura, se auzi dintr-odată la spatele meu, acolo unde stătea Renata, o bufnitură asurzitoare de parcă s-ar fi prăbuşit toată casa. Am scos fără voie un ţipăt şi m-am întors. Într-o clipă am văzut ce se-ntâmplase: candela lângă care se afla Renata, se stinsese brusc.

M-am năpustit într-acolo, ridicând ca pe o spadă, sceptrul magic, bănuind că prin această spărtură spiritele rele vor pătrunde înlăuntrul cercului. Graba mea fu însă zadarnică. Chipul Renatei îmi apărură greu de recunoscut, desfigurat şi schimonosit. Pesemne că un demon sau mai mulţi străpunseseră cercul şi puseseră stăpânire pe ea. Renata, care cu puţin înainte abia se ţinea pe picioare, m-a îmbrâncit cu o forţă supranaturală şi, ridicându-şi sceptrul, se repezi spre celelalte candelă. N-aveam nici voinţă, nici mijloace s-o împiedic, iar ea, agitându-şi mâinile care deveniseră fără îndoială, instrumentele celui care se ascundea în ea, din câteva lovituri răsturnă candelă şi lumânările de ceară. S-a făcut întuneric beznă şi, dacă n-a fost o amăgire a simţurilor, odată cu întunericul se dezlanţuiră în jurul nostru urlete sălbatică, şuieturi şi hohote.

În această clipă de primejdie am înţeles că cercul magic fusese rupt şi nu ne mai putea ocroti. De aceea, rostind cu glas tare cuvintele de renunţare: *Abi festinanter, apage te, recede statim in continenti!*⁹² – mi-am încordat

⁹¹ „De ce zăboveşti? Grăbeşte-te! Ascultă de stăpânul tău în numele Domnului Batat, treci peste Abrac şi vino. Repede, repede, repede! Vino, vino, vino!” (trad. din lb. lat.). Incantaţia în această formă nu ne este cunoscută. Unele formule cuprinse în ea se găsesc în lucrarea lui Pierre d'Apono, la capitolul *Visiones et Apparitiones*.

⁹² „Pleacă, depărtează-te, piei îndată!” (trad. din lb. lat.). Formulă de concediere (*Dimissio*). Cuprinde doar termenii generali, incluşi în toate formulele de acest fel.

puterile și am tras-o pe Renata afară în odaie. Ajuns în prag, am deschis în grabă ușa, rostind ultima incantație (exorcism) considerată deosebit de eficientă: *Per ipsum et cum ipso et in ipso*⁹³. Cred că niciodată, nici în cea mai aprigă bătălie cu pieile roșii nu trecusem printr-un pericol atât de mare ca în camera plină cu demoni ostili, parc-ar fi fost cușca plină de câini turbați și șerpi veninoși de care-mi vorbise Renata. Și cred că numai prezența de spirit m-a salvat de la moarte, căci am izbutit totuși să deschid ușa și s-o scot pe Renata în coridor, unde aerul era proaspăt și s-o duc apoi în camera ei scăldată de razele lunii.

Chipul Renatei mă speria. Nu mai semăna cu figura ei obișnuită. Ochii i se dilataseră, bărbia se lungise, pomeții obrazilor se ascuțiseră. Se zbătea furioasă în mâinile mele, își smulse veșmântul de in, aruncă mitra de pe cap, rostind ceva cu glas străin, sălbatic, aproape bărbătesc. Ciulind urechea, mi-am dat seama că vorbea latinește, pronunțând absolut corect cuvinte izolate și fraze întregi, fără greșală, deși, după cum am mai spus, nu cunoștea limba latină, iar în timpul lecturilor noastre comune din cărțile de magie n-ar fi putut să învețe pe de rost mai mult de câteva cuvinte. M-am îngrozit ascultând-o. O ploaie de blesteme și injurii. Se blestemă cumplit, mă blestemă pe mine, pe contele Heinrich, blestemă lumea întreagă, prorocindu-i cele mai mari nenorociri.

Cu toate că niciodată nu mi-am pus prea mari speranțe în puterea de ocrotire a obiectelor sacre, în această jalnică situație, când din clipă-n clipă așteptam să năvălească asupra noastră diavolii ațâțați din odaia în care rostisem incantațiile, n-aveam altceva mai bun de făcut decât s-o târăsc pe Renata spre micul altar din camera ei și, îngenunchind, să apelez la ajutorul Domnului. Însă Renata, pradă încă delirului furios, refuza cu îndârjire să se apropie de Sfântul Crucifix, ridicând pumnii înțeleștați spre chipul lui Crist și strigând că-l urăște și-l disprețuiește, până când căzu istovită pe podea, fiind cuprinsă de aceleași dureroase convulsii la care mai fusesem de două ori martor. Niciodată nu mă simțisem atât de neputincios și inutil ca în aceste dezolante ore când, plecat deasupra Renatei, asistam la chinurile trupului ei sfâșiat de demonii care îl luaseră în primire, stârniți de mine.

Treptat, temerile mele au pierit: simțeam că primejdia trecuse. Convulsiile care închirceau trupul Renatei se domoliră și ele, căci demonul ce sălășluia în el îl părăsise, după ce îmi atrăsese atenția că vom mai avea prilejul să ne întâlnim. Am rămas întinși pe podea, lângă Crucifix, ca niște naufragați care izbutiseră să se agațe de o stâncă, după ce pierduseră totul, fiind la bunul plac al valurilor gata oricând să-i înghită definitiv. Renata

⁹³ *Pentru el, și cu el, și în el* (trad. din lb. lat.).

amuțise. Tăcea în timp ce lacrimi fierbinți i se rostogoleau pe obraz, iar mie îmi lipseau cuvintele de încurajare sau de mângâiere. Așa am rămas unul lângă altul, muți, până la revărsatul zorilor, când am luat-o în brațe și am așezat-o pe pat, singură nefiind în stare să umble sau să ia vreo hotărâre. Mărturisesc că au fost clipe când m-am întrebat dacă nu-și pierduse mințile, dar am înțeles, din cele câteva cuvinte pe care buzele ei izbuteau să le lege, cu mari pauze, că era întreagă la minte.

Când s-a luminat de ziua, prima mea grijă a fost să înlătur urmele experienței noastre nocturne și nu fără un simțământ de groază am intrat în camera unde lansasem invocările. O pânză subțire de fum aromat plutea încă în cameră, dar în afară de cioburile candelelor sfărâmate, nimic altceva nu dovedea ce se-ntâmplase. Nimeni nu m-a împiedicat să curăț odaia, să așez lucrurile la locul lor și să șterg de pe podea urmele cercurilor magice trasate de mine cu atâta migală. Acesta fu sfârșitul lamentabil al experienței de magie activă întreprinsă de noi, experiență pregătită timp de peste două luni, în care eu, și mai târziu Renata, ne pusesem speranțe atât de mari.

După ziua aceea, Renata fu din nou cuprinsă de o neagră deznădejde, de care scăpase în răstimpul când împreună ne căzneam să pătrundem tainele magiei și credeam că vom izbândi. Ultimul ei acces de disperare întrecu în intensitate pe toate celelalte. Înainte voința n-o părăsea cu totul, mai găsea în ea puteri să discute, încerca să-mi demonstreze că avea destule motive de îngrijorare și tristețe. Acum însă, parcă-i pierise glasul și auzul. Orice i-aș fi spus era în zadar. Nu s-a dat jos din pat câteva zile, zăcea cu fața ascunsă în perne, fără a rosti o vorbă, fără să se clinească, fără să încerce măcar să deschidă ochii. Apoi, după ce s-a dat jos din pat, își petrecea ore întregi stând pe laviță, în aceeași stare de apatie, cu ochii pironiți în gol, absorbită de gândurile ei sau negândindu-se la nimic, surdă când îi spuneam pe nume, semănând cu o sculptură în lemn a lui Donatello. Din când în când un suspin slab era singurul semn de viață.

Ar fi rămas așezată pe laviță nopți întregi, dacă eu n-aș fi înduplecat-o în fiecare seară să se culce. M-am convins însă că ea își continua veghea uneori până dimineața, fără măcar să ațipească, rămânând cu ochii deschiși. Zadarnice fură încercările mele de a o trezi la viață. Părea că nimic n-o mai interesează. Cărțile de magie îi provocau dezgust; iar când aduceam vorba despre experiența noastră, dându-i a înțelege că am putea s-o reluăm de la capăt, clătina din cap, dezamăgită. Am încercat s-o scot în oraș, am rugat-o să ieșim pe stradă. Tăcea, și ridica din umeri. Am încercat chiar, nu fără un anume scop, să aduc vorba de contele Heinrich, de îngerul Madiel, de tainicele vise atât de scumpe ei. De cele mai multe ori Renata părea că nici nu m-aude sau, când îmi răspundea, plictisită, rostea întotdeauna aceleași

cuvinte: „Lasă-mă în pace!” O singură dată, când n-a mai putut scăpa de rugămințile mele, Renata mi-a spus: „Nu înțelegeți că vreau să mă omoare chinul! La ce bun să trăiesc, dacă nu mai am și nici nu voi avea pentru ce? Lasă-mă așa, năpădită de amintiri. Mă simt bine. De ce ții să merg acolo unde tot ce-aș vedea ar fi un prilej de îndurerare?” După aceste câteva fraze, amorți din nou.

Izolarea și imobilitatea, refuzul aproape total de a se hrăni și-au arătat repede efectele: ochii i s-au înfundat adânc în orbite, cearcănele din jurul lor s-au făcut mai negre, obrazul a devenit cenușiu, degetele străvezii ca foița de mică, și mă treceau fiorii dându-mi seama că ea se apropie implacabil de ceasul din urmă. Deznădejdea săpa fără răgaz un puț negru în sufletul Renatei, înfigându-și tot mai adânc hârlețul, și nu era greu să prevezi ziua când ultima lovitură de hârleț îi va tăia firul vieții.

CAPITOLUL VI

Despre călătoria pe care am făcut-o în orașul Bonn, întrevvedereea cu Agrippa de Nettesheim și ce-am aflat din spusele sale

1

Greu să oprești un car care s-a pornit la vale pe un drum în pantă. La fel de greu mi-a fost și mie să cotesc de pe drumul pe care porniseră să se depeze în ultimele luni viața mea. După eșecul experienței noastre, multă vreme n-am putut să mă gândesc decât la incantații, cercuri magice, pentagrame, pentacole, nume și caractere de demoni... Reciteam cu atenție capitole din cărțile studiate, dându-mi toată silința să descopăr pricina insuccesului, dar de fiecare dată trăgeam concluzia că procedasem fără greșală, respectând cu strictețe indicațiile științifice. M-aș fi încumetat să repet invocările, chiar fără ajutorul Renatei, dacă nu m-ar fi oprit gândul că nu pot aduce nimic nou în procedeele studiate și, deci, nu pot trage nădejdea că aș putea obține alt rezultat.

În această stare de delăsare și neîncredere licări dintr-odată o lumină, ca ochiul unui far în negura ce învăluie țărmlul. Găsisem o cale care mi se păru la început o năzărire, o încercare sortită eșecului, dar care pe măsură ce gândurile mi se limpezeau, mi se păru vrednică de a fi luată în seamă. Știam de la Jacob Glock că scriitorul a cărui lucrare de magie fusese pentru mine piesa cea mai de preț din comoara de cărți agonisită, capabilă să-mi ofere acel fir al Ariadnei ce mă călăuzise prin labirintul de formule, de nume și aforisme ininteligibile, doctorul Agrippa de Nettesheim⁹⁴, locuia doar la câteva ore de locul unde ne aflam noi: în orașul Bonn⁹⁵, pe malul Rinului. Tot gândindu-mă, mi-a intrat în cap că ar fi singurul căruia aș putea să mă adresez pentru a-mi împrăstia neîncrederea, singurul om inițiat în toate tainele științelor hermetice, cunoscând din propria-i experiență și cercetările altor savanți multe lucruri pe care n-ar fi avut rost să le comunice prin intermediul tiparului *profano vulgo*. Îmi ziceam însă că ar fi necuviincios să tulbur activitatea sau tihna înțeleptului, pentru rezolvarea unor probleme personale, dar șovăiam mai ales pentru că în adâncul inimii nu mă consideram demn să-l întâlnesc, fiind încredințat că o convorbire cu mine i s-ar părea ridicolă și lipsită de interes.

⁹⁴ Cea mai completă biografie a lui Agrippa de Nettesheim pe care o cunoaștem este: *Aug. Prost. Corneille Agrippa sa vie et ses oeuvres*, Paris, 1882 (2 vol.). Majoritatea notelor pentru capitolul VI se bazează pe această lucrare.

⁹⁵ Într-adevăr, din noiembrie 1532 până la începutul anului 1535, după o ședere în Țările de Jos, Agrippa a locuit la Bonn.

Neștiind încă ce hotărâre să iau, m-am dus să caut sfat la librăria lui Glock, pe care nu-l vizitasem demult și care s-a bucurat văzându-mă, s-a bucurat din toată inima deoarece ținea la mine, știind că-l prețuiesc. De astă dată am fost nevoit să ascult un panegiric prolix în cinstea lui Bernard de Trevizana, unul dintre puținii bărbați care avuseseră fericirea să dibuiască piatra filosofală, și după ce Glock și-a epuizat rezerva de superlative – sau poate că i se uscaseră gâttele – i-am spus ce-aveam de spus. I-am dat a înțelege, pe ocolite, că studiile mele de magie se apropie de sfârșit, că trăsese concluzii diferite, dacă nu opuse concepțiilor comune, și că înainte de a-mi așterne opiniile pe hârtie, aș vrea să le supun unei autentice somități în acest domeniu. Am pronunțat numele lui Agrippa și mi-am exprimat speranța că Glock, a cărui activitate rodnică era bine cunoscută în toată Germania, ar fi cel mai indicat să-mi dea o mână de ajutor. Spre marea mea mirare, Glock mă ascultă cu cea mai mare atenție și se arată gata să mă sprijine, făgăduindu-mi că-mi va înmâna, pe loc, o scrisoare de recomandare către Agrippa, ca din partea editorului operei sale, pe care-l onora cu prietenia sa. Am luat notă de această promisiune de *omen honum*, întrebându-mă dacă nu cumva zeița Fortuna împrumutase chipul senin al bătrânului librar pentru a-mi da curaj, așa cum zeița Minerva împrumutase chipul bătrânului Mentor în rapsodiile divinului aed orb.

Ținându-și făgăduiala, Glock mi-a trimis după două zile un plic purtând adresa: Doctissimo actornatissimo viro, Henrico Cernelio Agrippae, comprimis amico Godefridus Hetorpius...⁹⁶. Acum, aflându-mă în posesia acestei scrisori, mi se părea de-a dreptul necuviincios să renunț la planul pe care-l concepusem. Mă întrista, desigur, faptul că trebuia s-o părăsesc pe Renata, dar îmi dădeam seama că, chiar aflându-mă lângă ea, n-aș fi putut să-i fiu întru nimic de folos și n-aș fi putut să nimicesc viermele care-i rodea viața din rădăcină. Am încercat să stau de vorbă cu Renata și să-i arăt ce am de gând să fac, dar și-a astupat urechile, și, cu un gest de implorare, mi-a cerut să n-o mai chinuiesc cu explicațiile mele, iar eu mi-am văzut de treabă și am hotărât să procedez după cum m-o tăia capul. Am cumpărat un cal și am scos, din ungherul unde-l zvârlisem, sacul de drumeție. Când, în ziua plecării, dis-de-diminează, am venit în camera Renatei să-mi iau rămas bun și i-am spus că plec totuși în interesul cauzei noastre comune, ea mi-a răspuns:

— Noi doi, nu putem avea o cauză comună: tu ești viu, iar eu sunt moartă. Adio!

⁹⁶ Gottfried Hetorpius a fost editor al multor lucrări ale lui Agrippa și corespondent al acestuia. În corespondența lui Agrippa se găsesc patru scrisori adresate lui Hetorpius.

I-am sărutat mâna și am părăsit odaia, având într-adevăr impresia că înlăuntrul se află un sicriu în jurul căruia fumegă lumânări funerare.

Dacă ai un cal bun și urmezi șleahul imperial, ajungi de la Köln la Bonn în câteva ore. Cum însă vremea se răcise – te puteai aștepta în orice clipă să înceapă ninsoarea – pe drumul obișnuit, desfundat de ploi și plin de hârtoape, călătoria a durat o zi întreagă, din zorii zilei până seara. Am făcut mai multe popasuri la hanurile de țară din Godorf, Wessoling, Widdig, Gersel, ba chiar mă bătea gândul să trag peste noapte la hanul aflat în apropierea orașului. Menționez că haina mea de postav maron închis cusută la Köln, pe care o îmbrăcasem pentru prima dată în vederea vizitei la Agrippa, ajunsese într-o stare de plâns. Degeaba încercasem s-o protejez, învelind-o cu pelerina de marinar, credincios tovarăș de drum care înfruntase furtunile Atlanticului. În ciuda acestor neplăceri, călătoria nu m-a obosit, dimpotrivă eram plin de încredere și optimism, cum nu mi se mai întâmplase demult. După luni de zile aflându-mă pentru prima dată singur, fără Renata, mi se părea că mă regăsisem. Parcă ieșisem dintr-un beci adânc la lumina zilei și drumul parcurs de-a lungul Rinului până la Bonn, în deplină singurătate, mi se părea continuarea neîntreruptă a drumului pe care-l străbătusem, la fel de singur, plecând din Brabant, iar zilele petrecute cu Renata îmi apăreau ca un vis chinuitor, care-mi tulburase somnul la unul din popasurile mele.

Dar nu uitasem o clipă scopul călătoriei și eram nerăbdător să-l văd pe Agrippa de Nettesheim, unul dintre cei mai mari savanți și mai remarcabili scriitori ai timpului. Lăsându-mă pradă jocului fanteziei, cum se-ntâmplă de obicei, îmi imaginam toate detaliile întrevederii și repetam în gând, cuvânt cu cuvânt, ce îmi propusesem să-i spun, încercând să ghicesc unele din răspunsurile lui, pe care mi-am dat chiar silința să le traduc în limba latină. Îmi plăcea să-mi închipui că mă voi înfățișa nu ca un învățăcel lipsit de experiență, ci ca un tânăr și modest savant demn de a fi luat în seamă, dar mereu dornic să învețe și să cunoască pentru a pătrunde în sferile superioare ale științei, în regiunile neclare încă și nu îndeajuns explorate. Îmi închipuiam că Agrippa va asculta distrat la început reflecțiile mele, apoi din ce în ce mai atent, și în cele din urmă, impresionat de inteligența și cunoștințele mele multiple și temeinice, va întreba uimit, cum de-am izbutit la vârsta mea să urc pe treptele cele mai de sus ale erudiției, iar eu îi voi răspunde că cel mai bun îndreptar au fost pentru mine operele lui... Vanitatea infantilă care răsărise de undeva, din adâncurile sufletului în timp ce străbăteam anevoie șesurile reci și pustii ale arhiepiscopatului, m-a îndemnat să plăsmuiesc și alte scene la fel de neverosimile, de fanteziste și de stupide.

Răzbit de frig și obosit, dar nicidecum descurajat, am ajuns la porțile Bonnului când clopotul din turn bătea a treia oară. Căzuse noaptea și paznicul porții a stat mult în cumpănă până să-mi dea voie să trec și, nemaiputând găsi un loc bun de popas, m-am mulțumit cu odaia ce mi s-a oferit într-un han, pe a cărui firmă, dacă îmi aduc bine aminte, scria: „La vița de aur”.

A doua zi dimineată, așa cum se obișnuiește în hanurile mici, hangiul veni să mă întrebe dacă nu cumva am nevoie de ajutorul lui. La drept vorbind îl mâna curiozitatea: vroia să afle cu cine are de-a face. Nu mi-a părut rău că am avut prilejul să stau de vorbă cu el, căci am putut afla unde locuiește Agrippa. Pe de altă parte trebuie să spun că nu-mi plăcea să se știe de ce venisem în oraș. Cum hangiul își petrecuse toată viața la Bonn, pe lângă adresa lui Agrippa, am putut afla și ce spune lumea despre el.

— Cum să nu-l cunosc pe Agrippa? îmi spuse hangiul. În orașul ăsta îl cunosc și copiii, dar, la drept vorbind, toți îl ocolesc. Umblă felurite zvonuri pe socoteala lui, și bune, și rele. Cică s-ar îndeletnici cu niscai vrăji și ar fi în cârdășie cu Necuratul... Ce-o fi ce n-o fi, vorba e că stă singur ca un huhurez și nu iese din casă cu săptămânile. Nu e lucru curat. Păi a băgat în mormânt două neveste, iar a treia s-a despărțit de el, cam acum o lună de zile. Rog să fii iertat de domnia voastră dacă vă este cumva bun prieten. Spun și eu ce aud de la oameni. Gura lumii e slobodă, oamenii vorbesc vrute și nevrute.

M-am grăbit să-l asigur pe hangiu că nu întrețin niciun fel de relații de prietenie cu Agrippa, și că voiam să-l văd doar pentru a rezolva unele chestiuni bănești. Hangiul a prins curaj și, coborând glasul, începu să-mi îndruga fel de fel de năzbâtii care circulau pe seama acestui ciudat locuitor al urbei.⁹⁷ Se zvonea, printre altele, că Agrippa are o suită formată din demoni de casă, cu înfățișare de câini; că citește în lună tot ce se petrece pe pământ, de la un cap la altul, că știe tot fără să aibă nevoie de curieri; că deține secretul transformării metalelor și că deseori plătește în monede care par adevărate, dar care se prefac mai târziu în bucăți de corn sau în pulbere; că le arată oamenilor de vază într-o oglindă magică viitorul; că în tinerețe, făcându-și serviciul militar în Italia și ajungând mâna dreaptă a generalului spaniol Antonio de Leyva, îi asigurase victoriile bătăliilor făcând farmece; că

⁹⁷ Aceste elucubrații „năzbâtii”, constituie conținutul principal al vechilor biografii ale lui Agrippa. Ele se bazează pe lucrările: A. Thévet, *Les Vrais portraits et vies des hommes illustres* (1584); P. Jovius, *Elogia varorum litteris illustrium* (1577); M. Del-Rio, *Disquisitiones magica* (1599) și altele. Printre legendele nemenționate de autorul *Povestirii* putem să indicăm relatarea că Agrippa i-ar fi arătat într-o oglindă magică lui Henric Hovard, conte de Sherry, poet de curte al lui Henric al VIII-lea, regele Angliei, chipul soției sale moarte. Această întâmplare a servit ca sursă de inspirație pentru o baladă lui Walter Scott.

Într-o zi Agrippa fusese văzut în orașul Friebourg ținând o prelegere publică la ora zece dimineța, dar că exact la aceeași oră rostea altă prelegere în orașul Pontimussaes⁹⁸, la o depărtare de mai multe mile, precum și alte asemenea bazaconii.

Ascultam cu interes palavrele hangiului fără să-i cred o vorbă, dar măgulit totuși că voi avea prilejul să mă întretin cu un personaj atât de deosebit. Când după socoteala mea ora cea mai potrivită pentru vizită sosi, mi-am revizuit încă o dată ținuta și am ieșit din hotel cu pas semeț, dorind în taină ca trecătorii de pe stradă să-și dea seama încotro o pornisem. Aducându-mi aminte acum de visele mele vanitoase, mă încercă un zâmbet plin de amărăciune la gândul că Destinul căruia-i place să se joace cu soarta omului, cum se joacă mâța cu șoarecele, nu mă cruțase nici de astă dată bătându-și joc de mine într-un mod crud și perfid. În loc să-mi rezerve un rol principal, pe care orgoliul meu îl solicita, m-a retribuit în roluri de a doua mână, unele de-a dreptul înjositoare, ca de pildă: bătăuș într-o încăierare de stradă, chefliu nărod sau biet școlar greoi la minte care merită din plin musturarea dascălului.

Urmând indicațiile date, nu mi-a fost greu să găsesc casa în care locuia Agrippa. Se afla la marginea orașului, chiar lângă zid, era destul de mare, deși n-avea mai mult de două etaje, înconjurată cu tot felul de acareturi. O casă veche cu înfățișare severă, izolată de celelalte clădiri. Am bătut la intrare, și neprimind răspuns, am mai ciocănit o dată. Niciun răspuns. În cele din urmă am împins ușa, care spre mirarea mea, nu era încuiată, și am intrat într-o sală mare și goală. Auzind zvon de glasuri, am pășit mai departe și am pătruns în camera următoare. Aici în jurul unei mese mari, având în față străchini din care ieșeau aburi, flecăreau veseli, râzând în hohote, patru tineri pe care i-am luat drept slugi. Auzind scârțâitul ușii și-au întrerupt flecăreala și s-au întors spre mine pe când, de sub masă, se iviră trei câini de rasă rânjindu-și colții.

Am întrebat cât mai cuviincios:

— Mi-ar fi îngăduit să-l văd pe doctorul Agrippa de Nettesheim, care, după câte știu, locuiește în această casă?

Unul dintre tinerii care stăteau la masă, un vlăjgan voinic, semănând la față cu un italian și vorbind cu accent italianesc, se rățoi la mine.

— Cum îndrăznești să intri într-o casă străină fără să bați la ușă? Aici nu-i birt, nici primărie! Pleacă, dacă nu vrei să-ți arătăm noi drumul!

⁹⁸ *Pontimussae* – numele latin al orașului Pont-à-Mousson (J. Egli, *Nomina geographica*, Leipz. 1893).

Această primire, cu totul neașteptată, avu asupra mea efectul unei lovituri în plină față. Mi-am ieșit din fire și, cuprins de mânie, nu i-am rămas dator cu răspunsul, vorbindu-i la fel de tăios.

— Te înșeli, amice, i-am spus. N-am intrat fără să bat la ușă! Dar în casa asta lacheii se îmbată în loc să-și facă datoria! Du-te de-l întreabă pe stăpânul tău cum trebuie să te porți cu un oaspe și înmânează-i această scrisoare din partea unui prieten de-al său.

Cuvintele mele i-a scos din sărite. Unul dintre tinerei, răsturnând scaunul pe care sta, s-a năpustit asupra mea cu pumnii ridicați, strigând și înjurând cât îl ținea gura. Cel de lângă el se repezi să-l ajute, pe când cel de-al treilea, încercă dimpotrivă să-i domolească. Câinii săriră și ei la mine lătrând și mârâind. Văzând că se îngroașe gluma, am scos din teacă spada mea încercată și, rotind-o prin aer, am făcut un pas înapoi, spre perete, atrăgându-le tuturor atenția că cel care va încerca să se apropie de mine va fi străpuns fără cruțare. Scena amintea întrucâtva casa regelui Ulise înainte de măcelărirea peștorilor și s-ar fi putut ușor întâmpla, dată fiind inegalitatea forțelor, să plătesc cu viața aroganța mea, cu atât mai mult cu cât nimeni nu s-ar fi sinchisit de moartea unui străin.

Din fericire, cearta n-a luat proporții pentru că au învins cei sănătoși la minte, izbutind să-i convingă pe zurbagii că n-avem niciun motiv să ne vărsăm sângele. Unul dintre tineri care, după cum am aflat mai târziu, se numea Aureliu⁹⁹, a pus lucrurile la punct, rostind următoarea cuvântare:

— Domnule oaspe! Prieteni! Nu-l lăsați pe Marte, zeul războiului, să triumfe în această casă consacrată Minervei, zeița înțelepciunii. Onoratul oaspe poartă vina că ne-a tratat ca pe niște slugi, dar și noi suntem vinovați, căci în loc să-l întâmpinăm cum se cuvine, l-am insultat și l-am înjosit. Să ne cerem reciproc scuze și să lămurim pricina neînțelegerii, așa cum le șade bine unor oameni care cugetă.

La drept vorbind, m-a bucurat această întorsătură a lucrurilor, care m-a scutit de o încăierare absurdă și primejdioasă. Dându-mi seama că cei din fața mea nu sunt slugile lui Agrippa, ci discipolii lui, le-am adus la cunoștință, folosind un limbaj civilizat, scopul vizitei mele, le-am spus cum

⁹⁹ Despre discipolii lui Agrippa se știe prea puțin. O scrisoare adresată lui Agrippa în 1529, pe când se afla la Malines, se termină cu cuvintele: „Soția ta îți trimite o mie de salutări. La fel Aureliu, Augustin, Emmanuel” (*Ep. V. 77*). Aceleași nume mai sunt menționate de câteva ori în corespondența lui Agrippa. Johann Weyer (Jean Wier) a intrat în rândul discipolilor lui Agrippa în 1533. După cum se știe, în secolul al XVI-lea „Discipolii” care se grupau în jurul artiștilor, filosofilor și învățaților de seamă ocupau în casa lor o situație intermediară între cea de membru de familie și slugă.

mă cheamă, le-am arătat scrisoarea de recomandare, adăugând că bătusem atâtea cale, pe timp de iarnă, anume pentru a sta de vorbă cu Agrippa.

Aureliu mi-a răspuns:

— Nu știu dacă veți izbuti să dați ochii cu maestrul. De obicei lucrează zile și nopți în șir, fără să părăsească odaia, răstimp în care nimeni, nici cei ai casei n-au voie să-l tulbure. Hrana i se aduce în camera vecină și tot acolo scrisorile pe care le primește, așa încât și scrisoarea dumneavoastră îi va fi transmisă în același fel.

N-aveam nimic mai bun de făcut decât să-i înmânez lui Aureliu scrisoarea lui Hetorpius și să mă retrag, mulțumit că prima mea vizită în casa lui Agrippa se terminase cu bine și că demnitatea mea rămăsese neștirbită. Se vede însă că ziua aceea se număra printre zilele nefaste – *dies nefasti* – ale vieții mele. Atât eu cât și Aureliu, căutând să înlăturăm urmele certei absurde, am uitat de zicătoarea: „Cine vrea să recâștige ce-a pierdut, pierde dublu”. Aureliu i-a îndemnat pe prietenii săi să-mi întindă mâna și mi i-a recomandat pe rând.

— Acesta, spuse el, arătându-mi-l pe cel care stârnise cearta, este cel mai vârstnic dintre noi, se numește Emmanuel și este originar din Italia; așadar un meridional irascibil și nestăpânit. Acesta este micul Hans, cel mai tânăr dintre noi, iar numele de Ioan i se potrivește nu numai pentru că așa a fost botezat, ci și pentru că el este discipolul îndrăgit al maestrului nostru. Acesta este un băiat de treabă, deștept și voinic cum puținii sunt, pe numele lui Augustin. În sfârșit îl aveți în fața dumneavoastră pe Aureliu – om blând după cum ați avut prilejul să vă convingeți – și care nădăjduiește să moștenească pământul.

Cât despre mine, după ce le-am strâns tuturor mâinile, m-a pus dracul să-i invit să bem împreună o cană cu vin într-un birt, sperând că astfel se va șterge orice urmă de neînțelegere între noi. Sfătuindu-se între ei cu jumătate glas, tinerii au primit invitația mea și fără întârziere am pornit toți cinci din casa lui Agrippa, oprindu-ne sub acoperișul primitiv al celui mai bun han din oraș, care purta firma „La cocoșii grași”.¹⁰⁰

Ne-am așezat în jurul mesei într-o încăpere mare și complet goală la acea oră timpurie, cu paharele pline în care scânteia vesel vinul Scharlachberger¹⁰¹ și, tăind dintr-o roată de brânză, bună cum numai în sudul Germaniei găsești, am uitat foarte repede cuvintele grele pe care, nu prea demult, ni le adresasem. Vinul, așa cum scrie Horatius Flaccus,

¹⁰⁰ Hanul „La cocoșii grași” din Bonn este menționat de câteva ori în *Epistolele unor bărbați obscuri*.

¹⁰¹ Soi de vin, vestit și acum, care provine din împrejurimile orașului Bingen.

„*explicuit contractae seria frontis*”¹⁰², a netezit brazdele de pe frunțile noastre, glasurile noastre au devenit mai sonore, mai vii, mai voioase, așa încât cineva care ne-ar fi văzut, ar fi putut crede că suntem niște vechi tovarăși de chefuri, care nu mai au nimic de ascuns unul altuia. În zadar însă am încercat să aduc vorba despre cunoștințele oculte și despre magie, sperând că învățăceii marelui vraci se vor apuca după un păhărel să se laude, vorbindu-mi de strânsele lor legături cu demonii. Ei se gândeau la cu totul altceva. Zdraveni și plini de viață, flecăreau despre câte-n lună și-n stele, ca de pildă: triumful religiei luterane, aventuri amoroase, apropiatele sărbători ale Sfintei Ecaterina și Sfântului Andrei cu datinile lor hazlii¹⁰³, așa încât mi se părea că sunt din nou în anii studenției, printre vechii mei tovarăși de petreceri. Numai junele Hans era mai retras, bea puțin și semăna cu o fată mare care spune, din pudoare: „indispensabili” în loc de „izmene”.

Și când m-am hotărât, în sfârșit, să-i întreb de-a dreptul cine este și ce viață duce Agrippa, din gurile lor au început să se reverse plângeri, cu totul neașteptate pentru mine. Augustin mi-a mărturisit că sunt la mare ananghie, că maestrul este presat de creditori și că nu are alte venituri, decât cele obținute din vânzarea cărților sale. Aureliu a adăugat că din cauza lipsei de bani, Agrippa s-a văzut nevoit să intre în serviciul arhiepiscopului, care își bate joc de el, punându-l să organizeze felurite serbări și făcându-l răspunzător de buna lor reușită. În sfârșit, Emmanuel o luă în târbacă pe cea de-a treia soție a lui Agrippa, de care acesta se despărțise recent, găsind-o vinovată de toate nenorocirile ce se abătuseră asupra maestrului, ridicând-o în slavă pe răposata lui nevastă, Jeanne-Louise, pentru care nutrise, după câte mi s-a părut, o deosebită simpatie. Emmanuel începu să evoce frumoasele zile pe care le cunoscuseră cu toții la Anvers, când Agrippa ducea o existență prosperă sub ocrotirea prințesei Margareta de Austria, răposată întru Domnul¹⁰⁴. Pe atunci casa lor era plină de viață, de veselie, de râsete și glume. Maestrul, soția, copiii și discipolii săi formau o singură

¹⁰² „*Explicuit contractae seria frontis*”. *Hor. Sermones. Lib. II*, ecl. II. 125.

¹⁰³ Despre datinile „hazlii” care s-au respectat multă vreme – Germania de ziua Sfintei Ecaterina (25 noiembrie) și în noaptea Sfântului Andrei (29–30 noiembrie) vezi, de pildă, A. Schultz, *Das Hausliche Leben der Europäischen Kulturvölker*, München, 1903.

¹⁰⁴ Agrippa a trecut în Țările de Jos în vara anului 1528. S-a stabilit mai întâi la Anvers, apoi la Malines, unde a fost protejat de Margareta de Austria, *stadthuter* al Țărilor de Jos. Margareta a murit în 1530. Ceva mai înainte Agrippa a pierdut pe cea de-a doua soție a sa, Jeanne-Louise, decedată la Anvers la 17 august 1529, în timpul unei epidemii. Hărțuit de creditori, Agrippa a plecat în 1532 din Țările de Jos, stabilindu-se la Bonn, și a intrat în slujba arhiepiscopului de Köln, cunoscutul Hermann von Wied (arhiepiscop între 1515 și 1547, decedat în 1552). În privința celei de-a treia soții a lui Agrippa, cu care s-a căsătorit la Malines și de care a divorțat curând după căsătorie, la Bonn, nu știm nimic precis.

familie înfrățită... Din păcate, nava discuției noastre era călăuzită de zeul Bacchus, așa încât sfârșitul istorioarei lui Emmanuel n-a mai ajuns în portul spre care se îndrepta, ci a naufragiat pe drum, răsturnat de puzderia de ironii și zeflemeli pe care, spre uimirea mea, i le adresa Augustin. O singură concluzie am putut trage cu certitudine: chiar dacă Agrippa se pricepea să fabrice aur pentru alții și să asigure succesele altora, el însuși nu profita cu nimic de pe urma artei sale.

După un timp însă ne-am întors din nou spre țărmurile care ne interesau, deoarece convivii mei, amețiți de băutură, au ținut cu tot dinadinsul să afle cu ce treabă venisem la Agrippa. N-ar fi avut niciun rost să le vorbesc acestor tineri ușuratici de Renata, așa că le-am spus doar că venisem cu gândul să-i cer maestrului câteva sfaturi în legătură cu problemele magiei active.

Spre marea mea uimire, pe deplin justificată, spusele mele fură întâmpinate cu hohote de râs.

— Ei bine, amice, mi-a spus Aureliu, ai nimerit-o ca nuca-n perete! Ai să te-ntorci acasă așa cum ai venit!

— Nu cumva, am întrebat eu, Agrippa își păzește atât de strașnic comoara de cunoștințe oculte încât nu vrea s-o arate nimănui?

În discuție se amestecă Hans, care tăcuse aproape tot timpul:

— Ce păcat, zise el, că maestrului i s-a dus vestea cum că ar fi mag! Oare Agrippa de Nettesheim, unul din spiritele cele mai luminate ale secolului nostru, va trebui să plătească o viață întreagă pentru nebuniile tinereții și va fi cunoscut doar ca autorul unei cărți de valoare îndoielnică *Despre filosofia ocultă*?

Foarte mirat, am obiectat că nu poate fi considerată în niciun caz de valoare îndoielnică lucrarea de magie a lui Agrippa, mai ales că fusese recent tipărită, ceea ce înseamnă că autorul o prețuiește și că-i acordă o deosebită importanță.

Hans mi-a răspuns indignat:

— Dar n-ai citit prefața cărții lui? N-ai citit explicațiile maestrului? Această carte s-a bucurat de o largă răspândire în toată Europa, dar a circulat în copii inexacte, însoțite de adăugiri stupide, ca de pildă așa-zisa: „a patra carte” cu desăvârșire absurdă.¹⁰⁵ Maestrul a socotit absolut necesar să

¹⁰⁵ În prefața la lucrarea sa *Despre filosofia ocultă*, Agrippa spune că a scris-o în tinerețe și a trimis-o abatelui Tritheim. A circulat din mână în mână, prin Italia, Franța și Germania și s-au făcut încercări pentru a fi tipărită. Acest lucru l-ar fi îndemnat pe autor să-și tipărească lucrarea din tinerețe, făcând doar câteva îndreptări lipsite de însemnătate („Nolimus enim opus ipsum totum innovare sed paulum castigare atque aliquid splendoris infundere” – Nu dorim să renovăm total acea lucrare, ci să corectăm puțin din ea, și să-i dăm

tipărească textul original, singurul care îi aparține și pentru care poate da oricând socoteală. Această carte nu conține altceva decât expunerea diverselor teorii pe care maestrul le-a studiat din punct de vedere filosofic. Ne-a mărturisit, nu o dată, că nici prin cap nu i-a trecut să-și piardă timpul cu fleacuri sau absurdități, cum ar fi invocarea demonilor!

Înainte ca Hans să-și termine impulsivă tiradă, tovarășii îl și luaseră în bășcălie, amintindu-i că nu demult el însuși mai credea în puterea incantațiilor. Hans se înroși până-n albul ochilor, încât ai fi zis că e gata să izbucnească în lacrimi, și încercă să se scuze zicând că pe atunci era un tânăr necopt la minte. Neînțelegând prea bine despre ce-i vorba i-am rugat insistent să mă lămurească. Atunci Augustin, râzând cu poftă, mi-a povestit că puțin timp după ce Hans își făcuse apariția în casa lui Agrippa, luase pe ascuns din cabinetul acestuia cartea cu incantații și grimoare¹⁰⁶ și, trasând pe dușumea cercurile respective, își dădu silința să invoce duhurile necurate.

— Lucrul cel mai amuzant, adăugă Hans, care își venise în fire, este că povestea asta circulă pretutindeni. Toată lumea știe că ucenicul vrăjitor a furat a carte, a invocat demonul, dar n-a mai fost în stare să-l alunge. Demonul i-a făcut de petrecanie ucenicului. Chiar în clipa aceea Agrippa se întorsese acasă. Pentru a nu fi considerat autorul acestui omor, i-a poruncit demonului să intre în trupul discipolului său și să umble pe una din străzile animate ale orașului. Acolo, demonul ar fi abandonat trupul discipolului, vremelnic înviat de el, așa încât moartea ucenicului, ucis a doua oară, s-a petrecut în văzul mulțimii. N-ar fi de mirare ca povestea asta prostească să fie inclusă cu timpul în biografia maestrului, găsindu-și mai multă crezare decât relatările demne de luat în seamă asupra activității și vieții lui.

Cei patru învățăcei mai vorbiră câțva timp despre demoni și invocări, cu vădită ironie, și nu fără malițiozitate m-au întrebat în ce ținut depărtat culesesem semințele credinței în magie, zvârlite acolo ca ceva de prisos. Ascultând aceste cuvinte ușurate, mă simțeam întocmai ca Luther, venit

oarecare strălucire, trad. din lat.). Critica modernă demonstrează că aceste cuvinte nu sunt cu totul sincere și că lucrarea editată de Agrippa trebuie să difere mult de cea pe care a trimis-o pe la 1510 abatelui Trithem. În ceea ce privește partea a IV-a a lucrării *Despre filosofia ocultă*, nu s-a putut stabili nici astăzi dacă autorul ei este într-adevăr Agrippa.

¹⁰⁶ Întâmplarea cu Hans Weyer (Jean Wier), care a furat cartea cu incantații și grimoare (cuvântul grimoar, de la francezul *grimoire*, a însemnat inițial „gramatică”, aici în sensul de „terminologie absconsă, magică”, de aceea acum a dobândit sensul de carte veche, greu de descifrat), este relatată de el însuși (Prost., II, 398). Repovestită de Martin Del-Rio în spiritul cunoscutei legende (*Disquisitionum magicarum*, lib. II, sectio I, q. 19) a fost cuprinsă în toate biografiile vechi ale lui Agrippa.

din orașelul său îndepărtat la Roma, unde credea că se afla centrul evlaviei, și unde nu întâlnește decât desfrâu și blasfemie.

Între timp, stăpânul birtului „La cocoșii voinici” aducea mereu câni pline cu vin în locul celor golite. Însoțitorii mei beau cu voie bună și pofta nepotolită a vârstei tinere, dar eu beam mai mult ca să-mi înec dezamăgirea și rușinea. Treptat flecăreala noastră veselă degeneră, devenind un amestec sălbatic de cuvinte. Limbile ni se împleticeau, capetele ni se învârteau, și prin ceața trandafirie, care ne împăienjenea privirea, vedeam totul în roz. Am lăsat baltă magii și incantațiile și-am adus în discuție lucruri mai potrivite pentru starea în care ne aflăm și capacitatea noastră de a gândi.

Mai întâi am discutat în contradictoriu despre calitățile diverselor soiuri de vin: *rheinfall*-ul italian și *canarian*-ul spaniol, *gensfüsser*-ul din Spayer și *lilfinger*-ul din Wirtemberg, și multe altele.¹⁰⁷ Trebuie să recunosc că discipolii lui Agrippa se dovediră mai experți decât unii călugări. Disputa amenința să se transforme într-o bătaie în regulă, din pricină că Emmanuel susținea sus și tare că cel mai bun vin provine din Istria și că îi va sparge țeasta celui care va îndrăzni să-l contrazică, oricine ar fi el. Aureliu ne-a împăcat, propunându-ne să cântăm cântecul:

*Klingenberg am Main,
Würzburg am Stein,
Bacharach am Rhein,
Wachsen die besten Wein!*¹⁰⁸

Aceste versuri prin care străbătea glasul Muzei, avură darul de a ne liniști pe toți. Dar iată că o nouă ceartă izbucni, iscată, de data aceasta, de întrebarea: „Unde se află cele mai frumoase femei?” Emmanuel nu pierdu ocazia să-și laude iar țara, însoțita Italie, și mai ales casele de petrecere din Veneția, dar Augustin fu de părere că niciun loc din lume nu se poate compara cu Nürnbergul, ținând seama de faptul că de curând fusese închisă o mănăstire de maici și că toate călugărițele trecuseră în casele publice.¹⁰⁹ Vorbeau pe rând sau toți deodată, sărind de la una la alta, și când, fără nicio intenție de laudă, le-am spus că am fost la Roma, Emmanuel, cuprins de un

¹⁰⁷ Despre vinurile răspândite în sec. XVI, vezi lucrarea contemporană, Vinc. Obsopocus. *Von der Kunst zu trinken. Ueber v. Georg Wickram*, Freiburg. u. Br. 1537. (O ediție modernă: Köln, 1891).

¹⁰⁸ *Klingenberg la Main, / Würzburg la Stein, / Bacharach la Rin, / Cel mai strășnic vin!* (trad. din lb. germ.).

¹⁰⁹ *S-a închis o mănăstire de maici, iar toate călugărițele au trecut în case publice.* Un asemenea lucru s-a întâmplat într-adevăr la Nürnberg în 1526.

entuziasm nemărginit, m-a prins în brațe și m-a sărutat strigând: „A fost în Italia! Auziți? A fost în Italia!” Pentru a potoli pasiunile dezlănțuite, tot Aureliu veni cu o soluție de compromis, și făcând un apel călduros, ne-a propus să cădem de acord că cele mai frumoase femei sunt totuși cele din Bonn, afirmație care ar trebui imediat verificată. Comparșii lui acceptară cu bucurie, declarând că nu văzuseră în viața lor un *quodlibetarius*¹¹⁰ mai abil.

Intonând un cântec vesel și mergând cam pe șapte cărări, ne-am îndreptat, călăuziți de Aureliu, spre celălalt capăt al orașului, sperînd trecătorii pașnici. Aerul rece și proaspăt de afară mi-a limpezit destul de repede mintea și când la o cotitură micul Hans mi-a făcut semn cu ochiul, l-am înțeles îndată și m-am grăbit să-l urmez. Stratagema lui a reușit: în curând am rămas singuri pe-o ulicioară pustie.

— Mi s-a părut, spuse Hans, că nu ți-a surâs perspectiva de a continua petrecerea. Eu unul consider asemenea îndeletniciri dăunătoare și lipsite de sens. Și dacă n-ai nimic împotriva, te voi conduce acasă.

I-am răspuns:

— Ai ghicit! Ți mulțumesc și ți rămân îndatorat că-mi faci acest serviciu, pentru că în acest oraș vinul mi se pare de două ori mai tare decât oriunde în lume și fără ajutorul dumitale sunt sigur că aș fi nimerit într-un șanț.

Micul Hans râse cu poftă și se arătă foarte îndatoritor cu mine. M-a condus la han, m-a însoțit până în cameră și m-a culcat în pat, unde am adormit cât ai clipi. După câteva ore de somn m-am trezit, cu dureri de cap desigur, dar cu mintea limpede. Spre surprinderea mea am dat cu ochii de Hans, care-mi pregătise ceva de băut și de mâncat.

— Sunt medic, îmi explică Hans, și n-am putut să te părăsesc în starea în care te aflai, deși n-am uitat maxima lui Hippocrate: „*Si quis ebrius repente obmutescat...*”

Din întâmplare era unul dintre aforismele reținute de memoria mea pe când eram copil încă, așa că nu mi-a fost greu să continui:

— „...*quo tempore crapulae solvi solent vocem edat*”¹¹¹

Am izbucnit în râs amândoi, rostind acest adevăr clasic, iar râsul acesta ne-a apropiat mai mult decât toate discuțiile la care luasem parte.

Hans să tot fi avut vreo douăzeci de ani. Era scund de statură și nu prea chipeș; ochii bulbucați, care te priveau de sub sprâncenele groase și arcuite,

¹¹⁰ O dată pe an, în universitățile medievale, întreaga facultate de arte, magistrii, baccalaureații și studenții în frunte cu rectorul și decanii participau la o discuție retorică, *disputatio da quodlibet*. Cel care conducea disputa se numea *quodlibetarius*.

¹¹¹ „Dacă cineva, fiind beat, amuțește... după ce îi trece beția, își recapătă graiul”. Autorul *Povestirii* redă această maximă într-o formă de latină medievală, denaturată. În originalul grec, ea are un alt sens.

împrumutau figurii lui, inteligente și plăcute, ceva hazliu. Discuția se legă de la sine și acest tânăr imberb dădu dovadă de un spirit pătrunzător, de solide cunoștințe științifice și chiar de o profundă cunoaștere a vieții. Furat de căldura entuziasmului, care călăuzește faptele noastre mai des decât rațiunea rece, și poate încă sub influența aburului beției, i-am povestit micului Hans ceea ce tănuisem prietenilor săi mai vârstnici: i-am spus ce-aș vrea să discut cu Agrippa și ce mi se întâmplase în ultimele luni, fără să pomenesc, bineînțeles, numele Renatei. Pentru a mă justifica cât de cât, i-am mărturisit că de mult timp nu mai avusesem prilejul să stau de vorbă deschis cu cineva și că sufletul meu, apăsător de aceste gânduri, nu-și mai găsea tihnă.

Hans a ascultat lungă și pătimășa mea spovedanie cum ascultă un medic mărturisirile bolnavului și, după un timp de gândire, mi-a răspuns, adresându-mi-se ca un perceptor elevului său:

— Nu pun la îndoială niciunul dintre cuvintele dumitale. Se vede însă că ai studiat puțin medicina și în orice caz nu cunoști recente descoperiri remarcabile din acest domeniu. Eu însă am avut fericirea să studiez medicina sub îndrumarea unui savant de talia maestrului nostru, care deși nu mai practică, rămâne unul dintre cei mai străluciți medici ai secolului. S-a ajuns la concluzia că există o boală de un fel deosebit, care nu poate fi considerată nebulie, deși îi seamănă, o maladie căreia i se potrivește vechea denumire: *melancholia*¹¹². Boala aceasta este mai frecventă la femei decât la

¹¹² Hans Weyer (forma latină Wierus, varianta franceză Wier) s-a născut în 1515 și a murit în 1588. Opiniile pe care i le atribuie autorul *Povestirii* au fost mai târziu expuse de el însuși în lucrarea *De prestigiis daemonum et incantationis ac veneficiis* (Basel, 1563). Iată titlurile câtorva capitole din această operă: *Despre falsa închipuire a melancolicilor*, *Despre unele leacuri care cheamă somnul, cât și despre alifii și plante adormitoare care ameteșc în mod ciudat mintea*, *Despre iluzia incubilor și despre coșmarul firesc*, *S-a întâmplat ca fetele să fie amăgite de iluzia unor coșmaruri sau a unor incubi*, *O pildă hazlie de păcătoasă împerechere cu diavoli*, *Dovadă că toate poveștile care vor să demonstreze relațiile trușesti cu diavoli sunt mincinoase*, *Despre cei care se cred demonizați când de fapt sunt doar chinuți de melancolie* etc. Ideea de bază a acestei opere este că așa-numitele „vrăjitoare” sunt biete femei bolnave care au nevoie de îngrijiri medicale, în timp ce judecătorii lor sunt niște călăi. Apariția tratatului lui Wier a produs o puternică impresie asupra contemporanilor. În decurs de paisprezece ani tratatul a apărut în cinci ediții și a stârnit numeroase obiecții, la care Wier a răspuns prin lucrarea sa *Cartea apologetică* (*Liber apologeticus*). Inchizitorii M. Del-Rio și Bartholomeus Spina, cât și faimosul J. B. Bodin (1530–1596), care în lucrarea sa *Démonomanie des sorcières* are un capitol special: *Respingerea părerilor lui Jean Wier*, l-au atacat cu o violență rar întâlnită. De menționat că în cartea mai sus citată Bodin demonstrează *legătura* incontestabilă care ar fi existat între Wier și diavol, biziindu-se pe faptul că în tinerețe Wier îl scotea la plimbare, legat de o sfoară, pe câinele lui Agrippa, care n-ar fi fost altul decât diavolul în persoană. (În notele noastre,

bărbați, femeile fiind ființe mai slabe, după cum le arată și numele: *mulier*, cuvânt derivat după Varro de la *mollis* – moale. Senzațiile unui om cuprins de melancolie se schimbă sub acțiunea unui fluid specific și care se revarsă în tot trupul, așa încât bolnavii săvârșesc fapte inexplicabile pentru cei teferi la minte, iar starea lor de spirit este supusă unor fluctuații bruște și la fel de inexplicabile. Sunt când veseli, când triști, când plini de îndrăzneală, când lipsiți cu totul de voință, și toate acestea se petrec fără vreo cauză vizibilă. De asemenea, fără să existe vreo motivare, mint: se dau drept ceea ce nu sunt, își atribuie sau pun în seama altora crime închipuite, dar se complac, mai ales, în rolul de victime, de ființe persecutate și chinuite. Femeile care cad pradă acestei maladii iau drept realitate povestirile lor închipuite și suferă cu adevărat din pricina unor nenorociri închipuite. Pe deplin încredințate că sunt posedate de demoni, se zbat în convulsii și spasme, iar trupul li se frânge și li se răsucește dincolo de orice limită și nu rareori aceste torturi, provocate de fantezia lor bolnavă, le pricinuieste moartea. Din rândurile acestor nefericite provin așa-numitele vrăjitoare, care ar trebui tratate cu o poțiune calmantă în timp ce papii emit bule împotriva lor, iar inchizitorii le pregătesc rugul. Îmi vine să cred că și dumneata te-ai întâlnit cu una dintre aceste femei. Povestea vieții ei este fără îndoială un basm, iar contele Heinrich nu a existat în mod real niciodată. Mai târziu, folosind toate mijloacele accesibile, a făcut tot ce-a putut ca să rămână o ființă neobișnuită și nefericită în ochii dumitale, fapt pentru care, de altfel, nu o putem condamna, căci a acționat sub impulsul bolii.

Am ascultat până la sfârșit prelegerea, dar i-am amintit lui Hans zborul meu la sabat și încercarea noastră de a-l invoca pe demonul Anael. Hans mi-a răspuns după cum urmează:

— Ar fi timpul să nu mai credem în asemenea basme muierești, ca de pildă acest sabat. Sabatul nu este decât rezultatul întunecării simțurilor, nu este decât o iluzie! Te-ai aflat, fără îndoială, sub stăpânirea unui somnifer puternic pe care ți l-a dat prietena dumitale, o alifie în componența căreia intră, fără îndoială, untdelemnul, pătrunjelul, zârna, omagul, babornicul și seva câtorva plante, dar elementul principal îl constituie iarba pe care italienii o numesc *belladonna*, mătrăguna și opiul de Theba. Alifia astfel preparată provoacă, atunci când ne frecăm corpul cu ea, un somn letargic, profund, în care apar cu o mare forță de sugestie vedenii în strânsă legătură cu lucrurile la care te-ai gândit înainte de a te cuprinde somnul. Unii medici

au experimentat această alifie magică, punând femeile care se considerau vrăjitoare să-și ungă trupul, sub supravegherea lor. Ce crezi c-au descoperit? Aceste nefericite cădeau pe podea și rămâneau acolo nemișcate, cuprinse de somn, dar când se trezeau, povesteau, convinse că spun adevărul adevărat, tot felul de aventuri imaginare, din care nu lipseau zborurile și dansurile. Este tot atât de absurd să credem că niște cuvinte chaldeene sau latinești, care nu pot avea alte proprietăți decât cuvintele noastre germane, și câteva linii, așa-numitele caractere, pot influența asupra forțelor naturii și supune voința Diavolului. Sunt convins că în experiența dumitale de invocare fumului substanțelor aromate ți-a sugerat chipurile demonilor și că prima candelă n-a fost sfărâmată de un duh rău, ci de asistenta dumitale în prada delirului.

N-am știut ce să-i răspund, pe de-o parte pentru că fiind foarte absent, mintea mea nu funcționa cum trebuie, pe de altă parte pentru că mă dezvășasem să duc dispute savante. Stăteam în fața micului Hans ca un adversar căruia îi scăpase spada din mână, sau ca un elev rușinat, pedepsit de profesor. Această stare de spirit nu m-a împiedicat însă să apreciez ingeniozitatea expunerii lui Hans. I-am spus chiar că dacă va reuși să-și fundamenteze opiniile, sprijinindu-le cu exemple convingătoare, sunt sigur că va elabora o lucrare remarcabilă și fără îndoială utilă. Am adăugat că sper din toată inima să pot citi această carte, care va face celebru numele tânărului meu amic, Johann Weyer.

Ne-am continuat seara luând în discuție chestiuni mai puțin importante, dar conversația nu-și pierdea din farmec datorită inteligenței firești a lui Hans și ingeniozității minții sale, sporite de o lectură vastă și asiduă, în pofida vârstei lui tinere. Pentru mine această convorbire a fost de mare însemnătate, căci m-a smuls din acel cerc de idei în care mă zbăteam și mi-am amintit cât este de ridicol să reduci destinul uman la voința misterioasă a forțelor infernale. Luându-și rămas bun de la mine, Hans m-a rugat insistent să vii să-i vizitez a doua zi, mai ales că fiind duminică, era de așteptat ca Agrippa să-și părăsească în sfârșit cabinetul. Gândeam, ca și el, că ar fi fost necuviincios, ca după ce-i transmisesem scrisoarea de recomandare, să dau bir cu fugiții, deși, după cât înțelesesem din convorbirile cu discipolii lui Agrippa, întâlnirea cu el nu mai avea pentru mine cine știe ce importanță. Această a doua noapte petrecută la Bonn a fost lipsită de visuri și toate speranțele mele s-au plecat spre pământ, ca florile pălite de secetă.

A doua zi, la un ceas după liturghia de amiază, am bătut din nou la ușa casei lui Agrippa. Emmanuel, Augustin și Aureliu m-au întâmpinat ca pe un bun prieten, dojenindu-mă doar pentru că-i părăsisem în seara precedentă

pe furiș, ceea ce nu se face. Cu o zi mai înainte, sâmbătă, fusesem aproape dat afară din casa lui Agrippa, iar acum, duminică, după nici douăzeci și patru de ore, discipolii săi mă băteau pe umăr, îmi spuneau în glumă *amicissime*, ceea ce dovedea încă o dată că nu există un mijlocitor mai bun între oameni ca Bacchus. Mai mult decât atât: poate pentru că Aureliu și prietenii săi țineau într-adevăr la mine, sau poate pentru că voiau să dreagă ce stricaseră sâmbătă, sau pur și simplu pentru că, plictisindu-se în izolarea lor, erau bucuroși să mă vadă, dintr-o pricină sau din alta, au petrecut cu mine toată ziua făcând tot posibilul ca șederea la Bonn să mi se pară cât mai plăcută.

Aureliu s-a oferit să-mi arate casa. Am făcut ocolul celor douăsprezece sau cincisprezece odăi, unele nelocuite și lipsite de mobilier. Altele însă erau pline cu mobile până la refuz, unele de foarte bună calitate, deși demodate, altele ieftine și de prost gust, cumpărate la repezeală pentru diferite nevoi. În încăperile pe care le ocupase cu puțin înainte cea de a treia soție a lui Agrippa, domnea o dezordine de nedescris, încât ai fi zis că locuința fusese devastată de o trupă de mercenari germani; dar chiar și odăile, în care lucrurile se aflau la locul lor, semănau mai degrabă cu un atelier de dulgher, decât cu locuința unui filosof.

Aureliu mi-a făcut cunoștință cu locatarii casei, în primul rând cu cei doi fii ai lui Agrippa, Heinrich și Johann, în vârstă cam de vreo zece ani, care mi-au făcut impresia că nu sunt nici prea deștepți, nici prea bine crescuți. Agrippa mai avea încă doi băieți care lipseau de acasă.¹¹³ Copiilor le purta de grijă o slujnică bătrână, blajină și cam sărmană cu duhul, Maria. Slujea în casa lui Agrippa de peste cincisprezece ani, dar nu era în stare să lege trei vorbe. Margareta, o altă slujnică, era puțin mai tânără și puțin mai deșteaptă, iar feciorul, un zdrahon cu numele de Anteu, mi s-a părut a fi cu desăvârșire idiot. Nu era, deci, greu să ghicești că viața nu e prea veselă în casa asta, și dacă îi lăsam de-o parte pe învățăcei, trebuia să recunosc că printre cei mai vioi locatari se numărau cei șase sau șapte uriași câini de rasă, cu nume răsunătoare: Taro, Cicconius, Balssa, Muza etc. Aceste lighioane rătăceau prin casă după bunul lor plac, socotind-o pesemne proprietate personală.

¹¹³ Agrippa a fost căsătorit de trei ori și a avut șapte copii. Biografiile cunosc numele a trei dintre ei: *Haymon* (născut în 1522), *Heinrich* (născut în 1524) și *Johann* (născut în 1525). Dintre ceilalți patru unii au murit în pruncie. Autorul *Povestirii* ne vorbește numai despre patru fii ai lui Agrippa; iar însuși Agrippa, într-o scrisoare datând din 1528 (*Ep. V, 43*), arată că familia lui număra zece membri: tatăl, mama, patru copii, o slujnică, doi servitori și un fecior. Numele slujnicelor și ale servitorilor – Margareta, Maria și Anteu, citate de autorul *Povestirii* – sunt menționate în corespondența lui Agrippa, ca și numele câinilor: Taro, Cicconius, Balassa și Muza. (*Ep. V, 76, 84* etc.).

Aureliu, care nu scăpa nicio ocazie pentru a mă încredința că Agrippa nu se îndeletnicește cu vrăjitoria, mi-a spus:

— Maestrul ține atât de mult la câinii ăștia, încât nu se desparte nici noaptea de ei. Cu unii doarme în pat. Când a murit câinele său favorit, un zăvod cu numele de Filiolus, prietenii lui Agrippa i-au scris câteva epitafe în versuri latinești¹¹⁴. Iată de ce lumea a scornit că Agrippa ține în casa lui demoni cu înfățișare de câini.

Arătându-mi odaia de lângă cabinetul lui Agrippa, acolo unde i se aducea mâncarea și corespondența, Aureliu mi-a spus:

— Poșta imperială primește venituri frumoșele datorită maestrului: în fiecare zi îi sosesc câteva scrisori. Printre corespondenții săi se află Erasmus, mai multe capete încoronate, arhiepiscopi și chiar papa, fără să mai punem la socoteală oamenii de știință și admiratorii.¹¹⁵ Din scrisorile lor maestrul află ce se întâmplă în toată Europa, dar cei neștiutori și superstițioși își închipuie că folosește în acest scop magia.

După ce am vizitat casa și am prânzit, un prânz alcătuit din mâncăruri modeste, dar servite din abundență, proaspeții mei prieteni m-au luat la plimbare prin oraș. Din stradă în stradă, am străbătut în scurt timp Bonnul, oraș nu prea întins, și am trecut dincolo de poarta lui, oprindu-ne în locul de unde se deschide o măreață priveliște spre *Cei Șapte Munți*. Am admirat de asemenea bisericile Bonnului, mai cu seamă catedrala cu cele cinci turle, una dintre cele mai frumoase opere ale vechii noastre arhitecturi. În ziua aceea străzile erau pline de lume, de parcă ar fi fost sărbătoare și-mi era plăcut să pășesc agale prin mulțimea îmbrăcată în haine pestrițe, viu colorate, să fac cu ochiul fetelor, să mă uit la tineri îmbrăcați în pelerine de iarnă, purtând pălării împodobite cu pene. Augustin îi știa pe nume aproape pe toți locuitorii orașului și mai că nu lăsa să treacă un băiat sau o fată fără să le

¹¹⁴ În *Culegerea din operele lui Agrippa*, figurează cinci epitafe în versuri în limba latină închinată lui Filiolus. Iată cel mai scurt dintre ele:

Hic hospes tibi Filiolus faceo Agrippinus

In vita tantum nom homo, morte canis.

(*Eu oaspete aici (aici odihnind) – Filiolo Agrippinus – n-am fost om în viață, iară în moarte, câine* (sens: – n-am avut parte de viață de om, dar de moartea de câine, da) – trad. din lb. lat.).

¹¹⁵ Ne-au parvenit patru sute cincizeci și unu din epistolele lui Agrippa. Biografiile lui presupun că au văzut lumina tiparului numai cele scrise în limba latină, pe când celelalte, scrise în limbile moderne, s-ar fi pierdut. Printre corespondenții lui Agrippa se numărau într-adevăr cei mai mari savanți ai epocii (de pildă Erasm), capete încoronate (Carol Quintul, principesa Margareta de Austria, Maria, regina Ungariei), înalți prelați (papa Leon al X-lea, cardinalul Campegi) etc.

spună la ureche vreo povestioară plină de haz ca *Facetiile*¹¹⁶ lui Poggio, făcându-i pe toți să râdă.

Pe la cinci după-amiază ne-am întors acasă și Aureliu, aflând că Agrippa nu deschisese încă ușa cabinetului său, mi-a propus să jucăm o partidă de șah. Am cedat în favoarea lui Emmanuel, și în timp ce așezau piesele pe tablă, eu și Augustin am pariat fiecare pentru un jucător. Feciorii lui Agrippa au venit din camera lor să privească jocul și peste puțin Maria, care considera că face parte din familie. Ne-am strâns grămadă în jurul măsuței la care se așezaseră jucătorii. Între timp se alăturară privitorilor doi dintre cei șase câini uriași care urmăreau cu deosebită atenție mișcările pionilor și ale cailor. Privindu-i pe cei doi șahiști absorbiți de joc, pe chibiții care puseseră prinsoare, pe cei doi băiețași care-și sugeau degetele și pe bătrâna doică, sărmană cu duhul, nimeni nu ar fi crezut că această familială scenă idilică, demnă de pana lui Sannazzaro¹¹⁷, se petrece în casa marelui mag Agrippa, despre care se zvonea că e în stare să coboare luna pe pământ și să trezească morții din morminte.

Pariasem pentru Emmanuel care mi se părea plin de imaginație, dar Aureliu s-a dovedit a fi mai îndemânatic în arta lui Damian¹¹⁸, jucând tacticos și chibzuit, nu-l lăsa să răsuflă. Lui Emmanuel îi lipsea stăpânirea de sine. Se supăra și nu vroia să se dea bătut în ruptul capului. Totuși, n-ar fi scăpat de mat, dacă din camera lui Agrippa nu s-ar fi auzit deodată un clinchet de clopoțel, ca o chemare. Toți cei din odaie începură să se agite: băieții o zbughiră speriați pe ușă, urmați de Maria, Hans se repezi să urce scările, iar Emmanuel, profitând de hărmălaie, amestecă ca din greșeală piesele de pe tablă, așa că sfârșitul partidei a rămas învăluit în mister.

După câteva minute Hans se înapoie din cabinetul maestrului și-mi spuse că Agrippa citise scrisoarea, că e gata să mă primească imediat și că, totodată, îi pofteste la el pe toți discipolii săi.

Iată că mi se-ndeplinea dorința! Îmi atingeam scopul pentru care venisem la Bonn! Nu mai speram să aflu soluții pentru îndoielile care mă chinuiau, ci eram în situația unui călător care examinează, plin de curiozitate, tot ce i se pare interesant în jurul lui. Cu acest sentiment am urcat scara îngustă care ducea la etaj, unde își avea cabinetul Agrippa. Discipolii lui mă înconjurau cu simpatie și-mi dădeau tot felul de sfaturi, explicându-mi cum trebuie să mă comport, recomandându-mi să vorbesc tare, pentru că maestrul era fudul

¹¹⁶ *Facetiae*, nuvelele hazlii ale lui G. Poggio Bracciolini (1380–1459), erau citite cu plăcere încă la începutul secolului al XVI-lea.

¹¹⁷ *Idilele* lui Jacopo Sannazzaro (1458–1530), scrise în limba italiană și purtând titlul *Arcadia*, s-au bucurat de o mare faimă în prima jumătate a secolului al XVI-lea.

¹¹⁸ *Damian* – a editat în 1512 un manual de șah.

de-o ureche, atrăgându-mi atenția că nu-i poate suferi pe călugări, că trebuie neapărat să mă adresez lui Agrippa cu vorbele *magister doctissime*¹¹⁹ etc. etc. În fața ușii care dădea în cabinet ne-am mai oprit o dată. Hans intră înăuntru și abia după aceea ușa se dădu în lături și furăm primiți, în sfârșit, în sanctuar.

Cabinetul lui Agrippa la prima vedere semăna mai curând cu un muzeu sau cu biblioteca unei mănăstiri, atât era de ticsit cu dulapuri pline de cărți și dosare, cu pupitre, rafturi de cărți și animale împăiate, diverse aparate și instrumente de fizică. Până și pe bănci și pe podea erau împrăștiate manuscrise, planșe cu desene, și fel de fel de hârtii. Pe alocuri praful se așezase în straturi, în odaie plutea un aer greu, îmbâcsit, dar soarele, ale cărui raze pătrundeau prin fereastra gotică îngustă, scălda cabinetul într-o lumină vie și prietenoasă. În fața unei mese de mari dimensiuni pe care erau de asemenea îngrămădite cărți și caiete, stătea înfundat în fotoliu, și parcă îngropat în hârtii, un om între două vârste, scund, slab, cu barba rasă, cu o bonetă zmeurie pe capul cărunț, de umerii căruia spânzura o pelerină largă, tivită cu blană. L-am recunoscut îndată pe Agrippa, care semăna foarte bine cu portretul imprimat pe coperta cărții sale *De oculta philosophia*. Mi s-a părut doar că expresia feței se deosebea întrucâtva: pe portret ea apărea blajină și deschisă, pe când în realitate, pe fața lui Agrippa se citea un fel de descurajare sau dezgust, poate și din pricină că buzele lui atârnavă în jos, ca la bătrâni, iar pleoapele, obosite, coborau și ele, acoperind pe jumătate privirea ochilor vioi și ageri. La picioarele lui Agrippa, sprijinindu-și botul pe genunchiul lui, stătea câinele favorit, un câine negru, nu prea mare, lățos, ai cărui ochi uimitor de inteligenți, aveau privire omenească. După cum am aflat mai târziu, acest câine se numea Monseigneur.

Intrând pe ușă, m-am înclinat adânc și m-am oprit lângă prag, dar Agrippa mă salută, clătinând din cap asemenea unui suveran obișnuit să acorde audiențe, și-mi spuse:

— Bine ai venit, domnule oaspe! Îmi scrie despre dumneata prietenul meu Hetorpiu. La bătrânețe mi-au rămas puțini, prea puțini prieteni, în schimb, fiecare cuvânt al lor mă obligă.¹²⁰ Stai jos și fii binevenit în această casă, deși îmi aduci vești proaste.

¹¹⁹ Știm aceasta și din *Pantagruel* al lui Rabelais, unde Agrippa apare ca o figură comică sub pseudonimul transparent *Herr Trippa* (*Pantagruel*, livre III, ch. XXV).

¹²⁰ Mulți tineri savanți au întreprins călătorii lungi pentru a-l vizita pe Agrippa. Citim într-o scrisoare al cărei autor îl roagă pe Agrippa să-l primească: „Am găsit de cuviință să vin din Franța în Germania pentru a vedea pe Erasm și pe Agrippa și pentru a auzi cu urechile mele ce spun și ce ne învață aceste sorginte de lumină, acești excelenți dascăli, filosofi, teologi și doctori, celebri în întreaga Europă” (*Ep.*, VI, 32).

Ultimele cuvinte m-au cam pus pe gânduri și, așezându-mă printre discipoli, lângă masă, n-am știut ce să-i răspund. Agrippa începu însă din nou să vorbească. Luând de pe masă scrisoarea de recomandare pe care i-o adusesem, ne-o arătă tuturor, după care rosti o lungă cuvântare lipsită de flori retorice, adresată exclusiv mie, de vreme ce discipolii o cunoșteau, fără îndoială, pe de rost.

— Hektorpiu, începu el, recomandându-te, îmi scrie totodată că nu se decide să tipărească lucrarea mea *Scrisoare apologetică către Senatul din Köln* și că, în general, nicio tipografie din Köln nu va accepta s-o tipărească!¹²¹ Recunosc vechea armă a adversarilor mei, care m-au urmărit cu uneltirile lor toată viața. Pe vremuri, erudiții din Anvers au făcut ce-au făcut și m-au împiedicat să practic medicina, deși îngrijeam bolnavii în timpul molimei, când medicii din orașe se împrăștiaseră care încotro. La Köln am fost împiedicat să-mi țin prelegerile, deși la Doll, la Torino și la Pavia am avut o audiență mai mare decât toți ceilalți profesori! Împăratul, al cărui istoriograf eram, n-a găsit de cuviință să-mi plătească leafa, iar la Bruxelles creditorii au cerut să fiu întemnițat din pricina datoriilor! În sfârșit, când am încercat să-mi editez operele, au coborât asupra-mi nenorociri și mai mari: la Paris cartea mea a fost arsă pe rug în urma sentinței Sorbonei, iar în Germania, inchișitorul în persoană s-a opus imprimării ei, nesocotind privilegiul ce-mi fusese acordat. Împotriva operelor mele urlă doctorii, licențiații, profesorii, bacalaureații, retorii de tot felul și toată puzderia de netrebniți care poartă rasa, gluga și pelerina, desculți sau încălțați cu sandale, negri, albi, oacheși – de toate culorile: într-un cuvânt toți alcătuitoarii de silogisme și toți sofiștii năimiți pe care adevărul îi orbește ca lumina zilei pe bufnițe. Mie însă nu mi-e frică de uneltirile lor, voi ști să mă apăr și împotriva acuzațiilor deschise și împotriva calomniilor ascunse. Acum nu mi se îngăduie să tipăresc o scrisoare cu un conținut destul de moderat. Ei bine, voi scrie alta, necruțătoare, o voi condimenta cu oțet și muștar, dar voi scurge untdelemnul pe care îl conține și totuși o voi tipări într-un alt oraș, poate la Londra, poate la Constantinople!¹²²

¹²¹ *Epistola apologetica ad clarissimum urbis Agrippinae Romanorum Coloniae senatum* a fost tipărită la Bonn, la începutul anului 1535.

¹²² În plângerile sale, Agrippa evocă fapte autentice din viața sa. El se intitula doctor în medicină, deși acest titlu nu i-l conferise nicio universitate. Declarându-se mulțumit cu privilegiul acordat în 1523 de orașul Friburg, a practicat medicina până la 1530, când Corporația învățaților din Anvers l-a obligat să renunțe la această profesiune. În 1530, Agrippa a intrat în serviciul împăratului ca istoriograf, având intenția, după cum singur mărturisește, să închine acestei funcții clipele sale libere. Aceasta nu l-a împiedicat să se

Rostind în fața mea aceste teribile diatribe, Agrippa spera, de bună seamă, că prin mine vor ajunge la urechea anumitor persoane considerându-mă prieten cu Hektorpiu. Eu însă, văzându-mă silit să răspund, am rostit cu prudență că nu-mi îngădui să fiu judecător în disputa lui Agrippa cu clerul și cu atât mai puțin cu majestatea sa Împăratul, dar că, desigur, toate persecuțiile la care s-a referit îi fac cinste, și că împotriva unui om fără însemnătate nu și-ar fi îndreptat atacurile nici Inchiziția, nici teologii, nici învățații.

Profitând de o clipă de tăcere, Aureliu îi aminti maestrului că venisem cu un scop precis: să-i cer un sfat. Agrippa, părând să-și amintească în sfârșit că exist, s-a întors spre mine și, aruncând mânios scrisoarea lui Hektorpiu pe masă, întrebă:

— Ei bine, tinere prieten, ce dorești de la mine? Cu ce poate să te ajute Agrippa, încolțit așa cum vezi, din toate părțile, ca o vulpe de o haită de câini?

M-am grăbit să-i răspund că mă simt ca Marsyas, în timp ce Apollo îi punea întrebările sale, că îndrăzneala mea se justifica prin faima de care se bucura în toată Europa, și că pentru a lămuri niște probleme care nu-și au răspunsul în cărți, oricât ai căuta, am îndrăznit să fac apel la cunoștințele, înțelepciunea și experiența lui. I-am povestit apoi că împrejurările vieții m-au îndemnat să mă ocup de magia activă, că printre toate cărțile referitoare la acest domeniu cea mai de seamă socotesc a fi lucrarea lui Agrippa, că i-am studiat temeinic toată opera, dar că au mai rămas o mulțime de puncte obscure asupra cărora aș dori să-mi dea unele lămuriri. Agrippa mă ascultă, încruntă din sprâncene și zise în ciudat:

— Se vede că n-ai citit prea atent cartea mea, sau n-ai înțeles-o. Altfel n-ai vorbi cum vorbești. În prefață am spus clar și răspicat că un mag nu trebuie să fie nici superstițios, nici urzitor de rele, nici căutător de demoni, ci un înțelept, făptuitor de lucruri sfinte și profet. În ochii mei un mag adevărat a fost Sybilla care pe vremea păgânismului a prorocit venirea lui Christ, precum și cei trei crai care, dezlegând tainele și minunile lumii, au aflat despre nașterea mântuitorului omenirii și s-au grăbit să vină cu daruri la ieslea lui. Dumnezeu însă cauți pesemne în magie, ca de altfel majoritatea oamenilor, nu cunoașterea intimă a naturii, ci diversele mijloace abile pentru a le face rău semenilor, spre dobândire de bogății sau pentru a afla ce va aduce ziua de mâine. Dar pentru asemenea lucruri adresează-te scamatorilor și șarlatanilor, nu filosofilor. Cartea mea despre filosofia ocultă

lamentez în scrisorile sale că nu i se plătea cu regularitate leafa. În 1531 Agrippa a fost înțemnițat, pentru neplata datoriilor, la Bruxelles.

a fost scrisă în tinerețe și are multe lipsuri. Poate fi considerată o sinteză a celor ce s-au spus despre magie, întocmită pentru ca o minte curioasă să poată cerceta toate ramurile acestei științe; n-am îndemnat însă pe nimeni să se aventureze în experiențele obscure și reprobabile ale goetei.

Văzând că Agrippa se eschivează să-mi dea un răspuns direct, m-am hotărât să-l silesc să mi-l dea, folosind chiar și mijloace extreme. I-am răspuns deci:

— De ce oare, maestre, cercetând cu atenție domeniile magiei și găsim atâtea erori, n-ați încercat să-i feriți pe alții de cauza sterilă a studierii acestei științe, ci dimpotrivă, v-ați grăbit să tipăriți acea lucrare pe care o considerați imperfectă. E drept că ați scris-o în tinerețe, dar nu uitați că este însoțită de două prefete scrise recent, ba chiar foarte recent, în care acordați magiei o deosebită atenție, sau, în orice caz, nu-i arătați dispreț. Nu ispițiți oare, procedând astfel, cititorii curioși, și oare n-am dreptate să vă amintesc spusa Evangheliei, potrivit căreia nu-i păcat să atârni o piatră de moară de gâtul celui care duce în ispită pe semenul său, zvârlindu-l în apa mării?

Pe când vorbeam, Aureliu îmi făcu de mai multe ori semn cu ochiul să tac. Eu însă n-am vrut să mă las înjosit și, fără grabă, mi-am dus gândul până la capăt. Cuvintele mele l-au afectat profund pe Agrippa. Înfațișarea i s-a schimbat dintr-odată, iar chipul său plin de aroganță și încredere în sine, păli. Vorbi, abia stăpânindu-și supărarea:

— Am avut motive importante să-mi editez opera, de care dumneata, tinere, probabil că n-ai habar. Ar fi cu totul deplasat să ți le expun acum, fără să mai vorbesc de faptul că un jurământ oșebit îmi interzice să mă refer la o serie de probleme în fața celor neinițiați.

Acest răspuns, aspru și dur, mă stârni și mai mult. Eu, cel care nu mă sfiisem să-l întreb pe mai marele sabatului, n-aveam de ce să șovăi în fața lui Agrippa de Nettesheim. Fără a-i da răgaz, i-am adresat o nouă întrebare și mi s-a părut că glasul meu limpede răsuna ca două zaruri care se rostogolesc pe tăblia mesei în momentul hotărâtor al jocului:

— *Magister doctissime!* Nu vin cu rugămintea de a-mi dezvălui taine ce se cer pecetluite! Fiind însă unul dintre cei mai atenți cercetători ai cărții dumneavoastră, vă rog doar să-mi răspundeți ce este, totuși, magia: adevăr sau eroare, știință sau neștiință?

Agrippa își ținui privirea asupra mea, eu însă nu-mi plecai ochii și, în timp ce privirile noastre se-nfruntau, mi se părea că ne aflăm în fața unei prăpăstii, ținându-ne de mâini. O clipă am crezut că Agrippa va rosti ceva cu totul ieșit din comun, dar în, fața mea, în jilțul înalt, stătea același savant între două vârste, cu pelerină largă și scufie de culoarea zmeurei, care

stăpânindu-și indignarea, răspundea întrebărilor mele îndrăznețe, cu un glas puțin iritat, totuși sever și egal:

— Există știință și știință, tinere. Există știința care se practică în zilele noastre la Universitate, a cărei metodă are în vedere studierea separată a obiectelor, rupând în bucăți floarea unică a Universului, cercetând rând pe rând rădăcina, tulpina, frunza, corola – o știință care ne oferă, în loc de cunoștințe, silogisme și comentarii. În cartea mea *Despre neautenticitatea cunoașterii*, care mi-a cerut mulți ani de trudă, și de pe urma căreia n-am avut parte decât de batjocuri și învinuiri de erezie, arăt cu de-amănuntul ce înțeleg eu prin pseudoștiință. Adepții ei – pseudofilozofii – au făcut din gramatică și retorică instrumente pentru a trage false concluzii, au transformat poezia în ficțiuni copilărești, pe baza calculelor matematice au născocit profeții deșarte, o muzică ce moleșește și corupe în loc să-ți dea putere, au transformat politica într-o artă a înșelăciunii și folosesc teologia ca arenă pentru logomanie – vorbărie fără miez. Ei bine, acești pseudofilozofi au deformat și magia, pe care anticii o considerau culmea cunoașterii umane, așa încât, în zilele noastre, magia naturală nu este decât o culegere de rețete pentru otrăvuri, băuturi soporifice, jocuri de artificii și alte lucruri asemănătoare, iar magia ceremonială, o sumă de sfaturi care îți recomandă cum să intri în legătură cu forțele inferioare ale lumii spirituale, sau cum să le atragi de partea ta, luându-le prin surprindere. Așa cum nu voi obosi să contest falsa știință, voi respinge neîncetat și falsa magie. Și totuși, omul este înnobilit de gândire și prin puterea gândirii el poate urca până-n suprema culme olimpică, de unde să contemple facerea lumii și chiar planurile Creatorului ei. Dar trebuie să nu scapi o clipă din vedere că în această lume totul se îndreaptă spre un singur țel, că totul se învârtă în jurul aceluiași ax, și că, deci, toate se îmbină între ele, aflându-se într-un raport de interdeterminare, toate: stelele, îngerii, oamenii, animalele și plantele! Același suflu pune în mișcare și Soarele, determinându-l să execute cursa lui în jurul Pământului, spiritul ceresc supus poruncii divine, omul plin de neastâmpăr și fiece bolovan rostogolit de pe munte. Acest suflu nu se manifestă cu o egală tensiune în diversele sale acțiuni. Știința care examinează și studiază aceste relații cosmice, care stabilește sistemul de conexiune între lucruri și căile influențelor reciproce, este tocmai magia – magia adevărată, magia anticilor. Ea își propune să coordoneze viața oarbă a sufletului său și, în măsura posibilului, a altor suflete, cu planul divin al Creatorului lumii și reclamă pentru realizarea sa o viață exemplară, o credință pură și o voință puternică, întrucât nu putem afla în lumea noastră o forță mai bine dotată decât voința, capabilă să săvârșească adevărate minuni! Adevărata magie este știința științelor, întruchiparea celei mai

perfecte filosofii, explicarea tuturor misterelelor dobândite prin revelații de către cei inițiați de-a lungul secolelor, în diverse țări și la diverse popoare. Această magie, tinere prieten, pe cât mi se pare, ți-a fost străină până acum, drept care, încheind discuțiile noastre îți recomand să renunți la profeții și vrăji și să binevoiești a te întoarce la adevăratul izvor al cunoașterii.¹²³

După această cuvântare, destul de echivocă, nu-mi rămânea decât să mă ridic, să-mi cer încă o dată scuze pentru deranjul pricinuit și să-mi iau rămas bun. Am aruncat o ultimă privire spre Agrippa și discipolii săi care, strânși grămadă în jurul fotoliului pe care sta, își exprimau entuziasmul, și am părăsit încăperea crezând că nu voi mai avea prilejul să-i revăd, fără a bănuî că-mi va fi dat să-l întâlnesc pe marele mag în niște împrejurări cât se poate de stranii!

Pe platforma scării m-au ajuns din urmă Hans și Aureliu, dornici, după cum mi s-a părut, să atenueze impresia neplăcută pe care mi-a lăsat-o audiența, deoarece căutau în fel și chip să explice comportarea aspră a lui Agrippa prin faptul că scrisoarea lui Hetorpiu îl supăraseră din cale-afară. În scurta convorbire pe care am avut-o pe platforma scării, Aureliu mi-a spus:

— Nu m-aș fi așteptat ca maestrul să creadă până și azi, pe ascuns, în magie!

Iar Hans adăugă, plin de infatuarea tinereții:

— E un mare om și savant, dar aparține altei generații.

Atât Hans cât și Aureliu au căutat să mă convingă să mai rămân la Bonn, asigurându-mă că a doua zi maestrul îmi va acorda mai multă bunăvoință. Le-am spus că nu mai vreau să-l mai deranjez pe Agrippa, mai ales că pierdusem orice speranță să mă sprijine în problemele care mă interesau. Le-am mulțumit celor doi tineri pentru amabilitatea lor. Hans m-a condus prietenește până la han. La despărțire, ne-am făgăduit să ne scriem.

A doua zi dimineața am făcut cale-ntoarsă, pornind spre miazăzi. Ninsese. Câmpia se-acoperise cu zăpadă, bătea un vânt rece, dar drumul se îndreptase simțitor și călătoria mi s-a părut mai lesnicioasă decât cu trei zile

¹²³ Opiniile lui Agrippa asupra magiei relatate de autorul „Povestirii” au fost expuse parte în prefața la lucrarea sa *Despre filosofia ocultă*, parte în lucrarea *Despre caracterul neautentic al cunoașterii*, parte în epistolele sale scrise în ultimii ani ai vieții. Opiniile lui Agrippa se deosebesc de ale altor magicieni din secolul al XVI-lea, îndreptățindu-ne să-l socotim un predecesor al „ocultiștilor” contemporani, care de altfel dau o înaltă prețuire operelor lui. Un biograf modern al lui Agrippa consideră că acesta socotea, în ultimă instanță, magia „un joc al minții” (*Prost, 11, 358*) – afirmație care trebuie verificată. Să nu uităm că Agrippa le adresează adepților săi celebra recomandare: *sile, cela, occulta, tege, tace, mussa* (Nu dezvălui, ține ascuns, păstrează tainic, taci, vorbește printre dinți (trad. din lb. lat.).

în urmă. Calul alerga voios pe covorul alb și moale, care acoperea solul tare și înghețat.

Când, mai târziu, mi-am fixat amănunțit în minte vizita mea la Agrippa și am cumpănit sensul spuselor sale, mi-am dat seama că n-ar fi trebuit să dau crezare tuturor cuvintelor pe care le-a rostit. Căci eu eram pentru el un oaspe străin. Cum ar fi putut, deci, să-și deschidă sufletul, în scurtul răstimp al întâlnirii noastre, încredințându-mi gândurile lui secrete în domeniul atât de controversat al magiei? Avusesem impresia că se ferea să-și dea în vileag gândurile în prezența discipolilor săi, și-mi spuneam că scepticismul pe care-l arborase, nu exprima opinia filosofului, ci doar necesitatea de a se izola, la care sunt condamnați mereu oamenii mari, siliți să-și ascundă gândurile chiar de prietenii lor cei mai apropiați. Azi, după ce am avut prilejul să-l întâlnesc a doua oară pe Agrippa, sunt sigur că el credea în magie mult mai mult decât ar fi vrut să arate și că îndelungile ore petrecute în singurătate erau poate consacrate tocmai goetei.

Dar, când făceam cale întoarsă, nu mă gândeam deloc la toate astea. Dimpotrivă, atunci mi se părea că severa alocuțiune rostită de Agrippa și intuițiile lucide ale lui Hans, împrăștiaseră, ca un vânt proaspăt, misterioasa păclă a miracolelor care mă chinuiseră în ultimele trei luni. Mă întrebam, plin de uimire, cum putusem să rămân ferecat un pătrar de an în cercul demonilor și al diavolilor, eu, om obișnuit cu viața practică de marinăr, obișnuit cu milităria? Mă întrebam, cu aceeași nedumerire, cum de am ajuns eu, care în trecut fusesem în stare de atâtea ori să-mi vindec inima rănită de micul zeu înaripat, să devin sclavul unei femei care-mi arăta numai dispreț și rareori îmi accepta prezența? Amintindu-mi viața mea cu Renata, mi se aprindeau obraji de rușine, și nu puteam să-mi iert purtarea ridicolă și prostească, mă disprețuiam că devenisem robul capriciilor unei femei, pe care nici măcar n-o cunoșteam bine și care poate nici nu merita să-i dau atenție.

Mi-am amintit cu acest prilej și de jurământul pe care mi-l făcusem mie însumi la Düsseldorf și la care nu mă mai gândisem în ultimele săptămâni. Jurasem să nu rămân în preajma Renatei mai mult de trei luni, în orice caz, nici o zi mai mult după ce voi cheltui a treia parte din banii strânși de mine. Din dimineața aceea se scurseseră trei luni și încă șase zile, iar din suma maximă de bani pe care o fixasem, mai rămăsese foarte puțin. Apăsător de aceste gânduri, era cât pe-acum să nu mă mai întorc la Köln, ci să dau pinteni calului și să pornesc spre sud de Bonn, în direcția orașelului meu natal, Lossheim, lăsând-o pe Renata să-și ducă singură povara sorții. Dar n-am fost capabil să iau o hotărâre, în primul rând pentru că mă chinuia dorul s-o văd

pe Renata, iar pe deasupra, simțul onoarei mă oprea să săvârșesc o astfel de faptă.

Mi-am pus, deci, în gând ca, îndată ce voi ajunge acasă, să stau de vorbă cu Renata pe față, să-i arăt, fără menajamente, că tentativa ei de a-l găsi pe contele Heinrich e o adevărată nebunie, să-i mărturisesc încă o dată că o iubesc din toată inima și s-o rog să accepte să-mi devină soție. Dacă, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor, va fi în stare să jure că-mi va fi soție credincioasă, vom pleca împreună la Lossheim și, după ce vom căpăta binecuvântarea părinților mei, vom străbate Oceanul până în Noua Spanie, unde tot trecutul Renatei va fi dat uitării, ca un vis urât.

Legănându-mă în visurile mele de fericire pașnică, mă simțeam liber și voios. Fredonam încet veselul cântec spaniol *A Mingo Revulgo, Mingo* și-mi îmboldeam neîncetat calul, așa încât încă înainte de a se întuneca, văzui în fața mea zidurile Köln-ului, negre, pe fundalul alb al omătului.

CAPITOLUL VII

Cum l-am întâlnit pe contele Heinrich și din ce pricină l-am provocat la duel

Am ajuns acasă obosit, dar plin de voie bună. Am bătut la poartă, am chemat-o pe Luiza, i-am dat să țină căpăstrul calului, și am întrebat-o:

— Ce face doamna Renata?

Spre mirarea mea, Luiza îmi răspunse:

— Se pare că se simte mai bine, domnule Ruprecht. Cât ai lipsit dumneata, s-a plimbat în fiecare zi prin oraș și ieri s-a întors acasă seara târziu.

Știam că Luiza nu o prea avea la inimă pe Renata, știam deci că nu trebuie să iau drept bune vorbele ei și, totuși, înțepătura n-a dat greș. „Cum, mi-am spus eu, Renata care, atunci când sunt de față, nu se clinește din pat ca și cum ar fi paralizată, Renata care, săptămâni în șir, refuză să treacă pragul camerei sale, ca și cum ar opri-o un legământ, când rămâne singură o ia razna prin oraș, bate ulițele înghețate până târziu noaptea!? De ce nu i-aș da crezare lui Hans Weiber, care susține că boala ei nu este decât o iluzie și suferințele ei un joc de scenă!”

Indignat, furios aproape, am urcat în grabă scara ce ducea la etaj, dar aici, pe platformă, rezemată de balustradă, mă aștepta Renata, și pe fața ei palidă se citea o tulburare neobișnuită. Veni spre mine cu mâinile întinse, îmi cuprinse umerii și, înainte de-a deschide gura, fără să spună o vorbă de salut, rosti:

— Ruprecht, el e aici!

Am întrebat-o:

— Cine? Care el?

— Heinrich e aici! L-am văzut. Am și vorbit cu el.

Încă nu prea încrezător în vorbele Renatei, i-am spus:

— Nu cumva te înșeli? Ți s-o fi părut! O fi fost altcineva! Ți-a spus, când ai vorbit cu el, că este într-adevăr contele Heinrich?

Renata m-a dus în camera ei, m-a silit să mă așez și, lipindu-se de mine, apropiindu-și obrazul de obrazul meu, a început să-mi povestească, abia trăgându-și sufletul, ce i se întâmplase la Köln în cele două zile cât lipsisem.

După spusele ei, sâmbătă, la ceasul vecerniei, stătea ca de obicei la fereastră, copleșită și înfiorată de dor, când deodată auzi un glas șoptit, dar limpede, asemenea unui glas de înger, rostind de trei ori: „El e aici, lângă Dom. El e aici, lângă Dom. El e aici, lângă Dom.” Renata nu s-a mai gândit la nimic, și fără a zăbovi o clipă, s-a repezit să-și ia pelerina, pornind spre piața din fața Domului, plină de lume la ora aceea. Peste câteva minute, îl zări pe contele Heinrich, la brațul unui tânăr. Tulburată din cale afară la vederea

acestui chip visat atâta vreme, Renata fu cât pe-acî să leșine, dacă o forță care venea parcă din afară n-ar fi susținut-o. Se luă după cei doi și se ținut după ei, pînă-i văzu intrînd într-o casă care aparținea lui Eduard Stein, prieten al umaniștilor.

A doua zi, duminică, Renata se postă dis-de-dimineață, în fața casei, ferm hotărâtă să stea acolo pînă se va ivi Heinrich. Deși a trebuit să aștepte toată ziua, sub privirile mirate ale trecătorilor și sub ochii bănuitori ai paznicilor, nu s-a clintit din loc, înfiorată la gândul că Heinrich ar fi putut să părăsească orașul în cursul nopții. Soarele coborâse când ușa s-a deschis și a apărut Heinrich, discutînd animat cu tînărul care îl însoțise și în ziua precedentă. Renata merse în urma lor, ascunzându-se pe după zidurile caselor. Când au ajuns pe malul Rinului, cei doi prieteni s-au despărțit: tînărul necunoscut s-a îndreptat spre port, unde erau ancorate niște nave, iar Heinrich se parea că vrea să se întoarcă în oraș. Atunci Renata ieși la iveală și-l strigă pe nume.

Renata mi-a spus că Heinrich a recunoscut-o imediat, deși pentru ea ar fi fost mai bine să nu se-ntâmpile așa pentru că, în clipa cînd și-a dat seama cine se află în fața lui, chipul lui Heinrich se-ntunecă, plin de indignare și ură. Renata îl prinse de mână, dar el își smulse mîna cu o tresărire de dezgust și, dînd la o parte degetele întinse spre el, încercă să se îndepărteze. Atunci Renata îngenunche în fața lui pe cheiul murdar, îi sărută poalele pelerinei și începu să-i vorbească, să-i spuie tot ce repetase de atâtea ori în fața mea: că-l așteaptă de atîta timp cu nerăbdare, că l-a căutat pretutindeni, că-l iubește nespus de mult și că-l imploră s-o ucidă pe loc, pentru că de mîna lui ar muri fericită, intrînd în rîndul sfinților. Heinrich i-a răspuns însă că n-are ce vorbi cu ea, că nu vrea s-o vadă, că nu are măcar dreptul s-o ierte; în cele din urmă, se desprinsă din mîinile ei și se depărtă aproape în goană, lăsînd-o singură în întuneric, pe cheiul pustiu.

Renata îmi povesti toate acestea dintr-o suflare, cu glas sigur, alegându-și cuvintele pentru a fi cât mai exacte și mai sugestive, dar, cînd sfârși de povestit, o părăsiră puterile și izbucni în lacrimi; ai fi zis că vîntul care mînase corabia sufletului ei încetase să bată și pânzele atârnav jalnic, lovind vergile. Se lăsă să cadă pe podea, căci deznădejdea o trăgea întotdeauna spre pămînt și, acoperindu-și fața cu mîinile, începu să plîngă și să se zbată, repetînd mereu aceleași cuvinte, fără să asculte vorbele mele consolatoare și fără a-mi răspunde la întrebări.

Mărturisesc că deși în ziua aceea Renata îmi era mai străină ca oricînd, spusele ei mi-au răscolit sufletul, inima îmi bătea cu putere și întreaga ființă parcă-mi fusese invadată de fumul negru produs de o explozie. Gîndul că cineva îndrăznise să se poarte atît de brutal și disprețuitor cu femeia în fața căreia îngenuncheasem de atâtea ori mi se parea de nesuportat. Totuși, nu

m-am lăsat pradă furiei și geloziei, ci am încercat să-mi păstrez obiectivitatea, deși cele petrecute mă trăgeau la fund, ca un vârtej năvalnic și tumultuos. Când Renata și-a venit în fire și a fost în stare să lege două vorbe, am rugat-o să repete cât mai exact cuvintele lui Heinrich.

Ea exclamă, printre suspine:

— O, cum m-a înjosit! Cum m-a jignit! Mi-a spus că am fost geniul rău al vieții lui. Că eu l-am nenorocit. Că eu l-am despărțit de cer. Că sunt trimisul Diavolului. Mi-a spus că mă disprețuiește. Că amintirea dragostei noastre îl umple de spaimă și dezgust. Că am păcătuit iubindu-ne și că eu l-am împins, folosind tertipuri mârșave, să săvârșească această murdărie. Mi-a spus că... scuipe pe dragostea noastră!

Am întrebat-o pe ce se ntemeia Heinrich atunci când afirma că ea, Renata, îl despărțise de cer? N-o adusesse el de bună voie în castelul lui, dornic să trăiască împreună, ca soț și soție, pentru totdeauna robiți dragostei? La auzul acestor cuvinte în sufletul Renatei toate s-au rupt, sfărâmate de puhoiul durerii, și, incapabilă să-mi răspundă sau să se apere, se prăbuși lipindu-și obrazii de genunchii mei și strigă, într-un acces de sinceritate supremă, atât de neobișnuit la ea:

— Ruprecht! Ruprecht! Ți-am ascuns adevărul! Heinrich n-a căutat niciodată dragoste omenească! Făgăduise să nu se atingă niciodată de o femeie! Eu l-am silit să-și calce jurământul! Eu l-am despărțit de cer, eu i-am furat cele mai frumoase vise. Iată de ce mă disprețuiește și mă urăște!

Dorind să știu întregul adevăr, mi-am luat toate precauțiile, apropiindu-mă pe furiș, ca o fiară urmărindu-și prada, și insistând cu întrebările, am aflat tot ce-mi ascunsese în legătură cu Heinrich în prima ei relatare și ce-mi ascunsese în cele trei luni de când eram împreună. Am descoperit astfel că Heinrich fusese membrul unui ordin secret, din care nu puteai să faci parte decât dacă-ți luai, sub jurământ, angajamentul că vei rămâne cast. Membrii acestui ordin aveau menirea să lege creștinătatea mai strâns decât Biserica și să conducă întreaga lume, cu o mână mai sigură decât a Împăratului și a Sfântului Părinte. Heinrich visa să fie ales mare maestru al ordinului și să ducă arca omenirii la liman, smulgând-o din noianul răului și îndrumând-o pe calea adevărului și a luminii. Făcuse apel la Renata, socotind că-i va fi de ajutor pentru experiențele lui de magie nouă, divină, căci avea nevoie de acea forță tainică ce sălășluiește în unii oameni. Renata însă, văzând în Heinrich întruparea îngerului său păzitor, Madiel, s-a dedicat unui singur țel – acela de a-l poseda și, folosind toate mijloacele, a triumfat, îndeplinindu-și dorința. Dar după un scurt răgaz, în timpul căruia mintea îi fusese orbită de patimă, Heinrich fu cuprins de groază, gândindu-se la cele săvârșite, și se

hotărî să-și ispășească păcatul, fugind din castelul său ca dintr-un loc ciumat.

Această relatare mi se păru mult mai verosimilă decât cele anterioare și, împletind într-un singur tot diversele fire ale povestirii, am întrebat-o:

— Dacă-ți dai seama că ești vinovată față de contele Heinrich, că l-ai lipsit de cel mai frumos vis și i-ai răpit țelul sfânt al vieții lui, atunci de ce te miri că te urăște?

Renata se ridică încet de pe podea, mă privi cu ochii secați de lacrimi și rosti cu alt glas, cu glas cu totul nou, ferm, parcă turnat în oțel:

— Poate că nu mă mir deloc, poate că-mi pare bine că Heinrich mă urăște. Nu de el mi-e jale, ci de mine. Nu regret că-l pierd, dar mi-e rușine și scârbă că l-am putut iubi cu atâta devotament. Eu am dreptul să-l urăsc, nu el! Am aflat în sfârșit ceea ce bănuiam demult. Heinrich m-a înșelat! Nu este decât un om, un biet om, care poate fi oricând înșelat și împins spre pierzanie, în timp ce eu, în nebunia mea, îmi închipuiam că este îngerul meu! Nu, nu, Heinrich nu este decât contele Otterheim, marele maestru ratat al ordinului său, în timp ce Madiel, îngerul meu iubit, se află în ceruri, pururea curat, pururea frumos și inaccesibil!

Renata își împreună mâinile ca pentru rugăciune. Socotind că venise momentul să-i mărturisesc ce-mi urzise mintea și la ce visasem în timp ce mă întorceam de la Bonn spre casă, i-am spus:

— Renata! Acum nu mai ai nicio îndoială că îngerul tău păzitor, Madiel, nu s-a întrupat în contele Heinrich, un simplu muritor de care te-ai îndrăgostit și l-ai iubit un timp, lăsându-te furată de o iluzie. Această dragoste s-a stins în inima lui, ca și în inima ta, și acum tu ești liberă, Renata. Ei bine, n-ar trebui să uiți că în preajma ta se află un om, un om pentru care inima ta prețuiește mai mult decât toate minele de aur din Mexic! Dacă poți cu sufletul curat, fie și fără patimă, să-mi întinzi mâna și să-mi făgăduiești că în viitor vei rămâne lângă mine, aș primi-o ca un biet cerșetor o pomană regească, aș primi-o ca sihastrul harul ceresc! Cad în genunchi în fața ta, Renata, și-ți spun că stă în puterea ta să dai uitării trecutul spăimântător, ca pe un vis urât!

Renata se ridică, își îndreptă statura și, așezându-și mâinile pe umerii mei, rosti:

— Voi fi soția ta, dar trebuie să-l ștergi dintre vii pe Heinrich!

Am dat un pas înapoi, întrebându-mă dacă auzisem bine, căci cu cele câteva cuvinte Renata răsturnase încă o dată imaginea pe care mi-o făcusem despre ea, așa cum un copil răstoarnă un sac deșertând pe pământ tot ce are înăuntru. Renata repetă cu o voce calmă, deși se vedea că e zguduită de emoție:

— Trebuie să-l ștergi pe Heinrich dintre vii! Cum îndrăznește să mai trăiască după ce s-a dat drept altcineva, drept o ființă superioară? Mi-a furat dezmiertările și dragostea! Ucide-l, Ruprecht, ucide-l și voi fi a ta! Îți voi fi credincioasă, te voi iubi, te voi urma pretutindeni și în această viață și în focul veșnic, acolo unde vom ajunge amândoi!

I-am răspuns:

— Nu sunt un ucigaș care poate fi tocmit, Renata! Nu-l pot pândi pe contele Heinrich după un colț și nu-i pot împlânta pumnalul între umeri. Nu-mi îngăduie conștiința.

Renata zise:

— Vei găsi un pretext pentru a-l provoca la duel! Du-te la el, așa cum te-ai dus la Agrippa, batjocorește-l sau silește-l să te batjocorească el pe tine... Nu se găsesc oare destule motive ca bărbații să se ucidă între ei?

M-a surprins auzind-o că-l pomenește pe Agrippa, fiind încredințat că Renata, nepăsătoare față de tot ce se petrecea pe lume, habar n-avea de scopul călătoriei mele. În ceea ce privește dorința ei de a-l ucide pe contele Heinrich, aș minți dacă aș spune că mi s-a părut nefirească. Nefirești mi s-au părut poate cuvintele Renatei, dar în străfundul inimii ele găsiră imediat răsunet, ca și cum cineva, lovind într-un scut de aramă în fața unei peșteri, ar stârni deodată un ecou prelung, repetat din boltă în boltă. Și când Renata începu să mă hărțuie, cum își hărțuie dușmanul victima aflată la strâmtoare, încercând să-mi smulgă consimțământul, cum smulge pantera o halcă de carne din ghearele altei fiare, m-am împotrivit de formă și i-am dat jurământul dorit.

Îndată după acest act decisiv, purtarea Renatei s-a schimbat simțitor. Își aduse, în sfârșit, aminte că sunt zdrobit de oboseală după călătoria mea lungă și anevoioasă; cu o grijă pe care și-o manifesta destul de rar, mă ajută să-mi scot hainele de călătorie, îmi aduse apă, îmi turnă să mă spăl și puse masa. Parcă mi-ar fi fost într-adevăr nevastă, și eu bărbat, parcă mi-ar fi fost soră și eu frate mai mare, obosit și bolnav. Nu mai vorbi nimic de contele Heinrich, ca și cum, după legământul meu, uitase că există. În timpul cinei, voi să aflu cum călătorisem, ascultă cu deosebit interes tot ce-i spuneam, își dădu cu părerea, făcând rezerve la diatribele lui Agrippa, într-un cuvânt, mă simțeam ca în zilele fericite, când studiam împreună cărțile de magie. Fără să vreau, mi-am aruncat privirea spre fereastră și, văzând întunericul compact, mi-am dat seama că trecuse de miezul nopții. Am vrut să-i sărut mâna Renatei și să mă retrag în camera mea, dar ea, plecându-și ochii ca o mireasă, mi-a spus în șoaptă:

— Nu vrei să rămâi cu mine?

Am simțit o împunsătură în inimă. De săptămâni de zile Renata nu-mi mai îngăduia să petrec nopțile cu ea și mă gândeam la apropierea de altădată dintre noi, ca la un paradis pierdut. Și iată că în momentul când nu mai cutezam nici măcar să visez că am putea rămâne împreună, când învingându-mi tristețea îmi luam rămas bun de la ea, Renata mă ruga să n-o las singură, ca și cum plecarea mea ar fi jignit-o și ar fi îndurerat-o.

Nu țin minte ce i-am răspuns Renatei; știu doar că am rămas împreună și că Renata nu m-a lăsat să mă culc pe podiul de lemn de lângă patul ei, ci m-a chemat să mă întind în pat, alături de ea, ca în primele zile. Mai mult decât atât, Renata se lipi de mine cu tot trupul, ca o iubită, mă sărută, îmi căută buzele, mâinile, răscolindu-mi ființa. Și când, păstrându-mi firea, i-am spus că n-ar trebui să mă ispitească prea mult, Renata mi-a răspuns:

— Ba da! Ba da! Azi vreau să fiu cu tine! Azi ești al meu!

Astfel, când mă așteptam mai puțin, s-a săvârșit prima contopire trupească dintre mine și Renata. Am fost bărbat și femeie, când nimic nu prevestea această comuniune, în urma unei discuții care ar fi trebuit să ne înstrăineze. Petrecusem multe nopți în același așternut, stând alături ca frate și soră, multe luni împărțisem patul ca niște prieteni candidi, dar iată că sosise și noaptea nupțială. Dar când, cuprins de dulcea suferință a neașteptatei fericiri, îmbătat de gândul că se-mplinise ceea ce mi se părea de neîmplinit, mi-am lipit buzele de buzele Renatei cu patimă și recunoștință, am văzut că pe obraji ei se rostogolesc lacrimi și că buzele ei sunt schimonosite de un surâs nespus de trist. Am strigat:

— Renata! Renata! Plângi! De ce oare?

Îmi răspunse cu glas înăbușit:

— Sărută-mă, Ruprecht! Dezmiardă-mă, Ruprecht! M-am dăruit ție, nu-i așa? Ți-am dăruit trupul meu! Dezmiardă-mă, Ruprecht!

Înspăimântat, aproape căzui pe pernă, gata să plâng și eu și să scrâșnesc din dinți, dar Renata mă silea prin toate mijloacele să mă lipesc de ea, transformându-mă într-un instrument viu al torturii ei, într-un călău benevol, dar cuprins de înfiorare. Își frângea trupul cu o sete nepotolită pe roata mângâierilor, se răstigne pe crucea voluptății. Mă amăgea iar și iar printr-o pornire simulată, mă ispitea cu o patimă, dacă nu artificială, oricum destinată altuia și lăsându-și trupul pradă flăcărilor și colților unui fierăstrău invizibil, gemea de fericirea chinului îndurat și plângea, încercând suprema bucurie a disprețului cărnii. Acest joc monstruos de-a dragostea și fericirea, în care sărutările erau pumnale ascuțite, chemările voluptății amenințările unui jude, sudoarea patimii sânge, iar patul nupțial o cameră de tortură, a ținut până dimineața.

Seara aceea, când în numele dragostei mi s-a cerut să ucid, și noaptea aceea, când în numele pasiunii mi s-a cerut să mă chinui, înseamnă cel mai îngrozitor dintre coșmarurile mele, și somnul istovelii, care m-a scutit de vedeniile diabolice, a fost pentru mine cea mai mare binefacere din câte sunt pe lume.

M-am deșteptat dimineața mai chinuit decât un om care e silit să trăiască jumătate de an închis în beci. Ochii mei aproape că nu erau în stare să privească lumina, iar conștiința îmi era încețoșată, ca un geam de calitate proastă. Renata însă, ca și altădată, părea o lamă de metal: tare și totuși flexibilă, nu părea deloc obosită și când i-am întâlnit privirea, nu mi s-a părut deloc tulbure. Pentru mine totul devenise confuz, nici nu mai știam bine dacă trăim, în timp ce Renata mă și îndemna cu o stăruință nemiloasă:

— Ruprecht! Hai, să nu pierdem timpul! Să mergem la Heinrich! Vreau să-l ucizi cât mai repede, azi sau mâine!

Nu mă lăsa să răsflu, mă zorea ca și cum ne-am fi aflat pe o corabie în primejdie de-a fi înghițită de valuri și când fiecare clipă prețuia cât viața întreagă. Mă supuneam cu o resemnare vrednică de androidul lui Albertus Magnus. Nu i-am spus nimic, m-am îmbrăcat cum am putut mai corect, mi-am încins spada și am urmat-o pe Renata, care m-a condus pe străzile pustii, taciturnă, refuzând să răspundă, mânăta parcă de o voință străină, căreia nu-i putea rezista. În sfârșit, ne-am apropiat de casa lui Eduard Stein, mare și arătoasă, cu balcoane meșteșugite și ciubuce sculptate sub ferestre. Renata nu zise decât: „Aici” – și-mi arătă ușa masivă, cu încrustături, apoi se întoarse și plecă, lăsându-mă față-n față cu propria-mi conștiință. Dar, fără s-o urmăresc cu privirea, mi-am dat seama că Renata nu plecase de tot, știam că se va ascunde după primul colț și va aștepta acolo, până când voi ieși pe această ușă, spre a se rezezi la mine nerăbdătoare, să afle cum se sfârșise întrevederea.

La drept vorbind, eram atât de copleșit de vârtejul evenimentelor, încât contrar obișnuințelor, nici n-apucasem să cuget cum trebuie la ceea ce făceam. De-abia în momentul când am apăsat clanța ușii masive și fin încrustată, pregătindu-mă să ciocănesc, mi-am dat seama că nici nu știam ce să-i spun lui Heinrich, că în general nu știam ce am de făcut, după ce voi intra în această casă bogată. Nu mai aveam însă timp de gândit și, cu hotărârea omului care închizând ochii se aruncă în valuri, am lovit cu putere mânerul de metal, iar când servitorul mi-a deschis ușa, i-am spus că trebuie neapărat să-l văd pe contele Heinrich von Otterheim, având de rezolvat o treabă importantă și urgentă.

Servitorul m-a condus printr-un antreu mobilat cu dulapuri mari, frumos lucrate, apoi pe o scară largă cu o balustradă tot atât de frumoasă, printr-o

altă cameră de trecere, împodobită cu tablouri reprezentând diferite animale; în sfârșit, bătu într-o ușă mică și o deschise. Am văzut în fața mea o odaie strâmtă, un tavan de lemn bogat împodobit, cu frize pe pereți, cu polițe pentru cărți și niște pupitre de lemn, de după care îmi ieși în față un tânăr îmbrăcat cu mult rafinament, ca un cavaler, purtând o haină de mătase cu mânecile scurte, lanț de aur pe piept și o mulțime de mici podoabe de aur. Am înțeles că este contele Heinrich.

Înainte de a deschide gura, l-am cercetat îndelung pe acest om care, de atâta vreme, fără ca el s-o știe, dispunea în chip bizar de soarta mea, a cărui înfățișare încercasem de atâtea ori s-o ghicesc, și pe care-l socotisem sau un spirit ceresc, sau plăsmuirea unei imaginații bolnave. După înfățișare, Heinrich n-avea mai mult de douăzeci de ani, ființa lui revărsa un val de prospețime și de tinerețe, pe care nicio putere din lume nu le putuse înfrânge. Aproape că m-a cuprins frica și fără voie mi-am amintit de veșnica tinerețe pe care, potrivit credințelor, le-o dă oamenilor o băutură misterioasă în care a fost dizolvată piatra alchimică a înțelepților.¹²⁴ Fața lui Heinrich, imberbă și juvenilă, nu era prea frumoasă, dar îți rămânea întipărită în minte; ochii albaștri, adânci, umbriți de niște gene nu prea dese, păreau crâmpoșii ale cerului azuriu, pe buzele, poate prea pline, îi flutura mereu un zâmbet, asemeni zâmbetului îngerilor din icoane, iar părul, care părea într-adevăr împletit din fire de aur, fiind deosebit de fin și strălucitor, se răsfira într-un mod ciudat, înălțându-se deasupra frunții ca un nimb. Mișcările lui Heinrich erau de o impetuositate care-ți amintea nu o alergare, ci un zbor. Și dacă cineva ar fi susținut mai departe că el este o ființă cerească, ce luase chip de om, aș fi văzut poate, prinse de umerii lui de adolescent, două aripi de lebedă.

Contele Heinrich a întrerupt cel dintâi tăcerea care nu durase prea mult, deși mie mi se păruse nesfârșită, întrebându-mă cu ce-mi poate fi de folos. Glasul, pe care i-l auzeam pentru întâia oară, mi s-a părut însușirea cea mai de preț a ființei sale: un glas melodios, ușor și care parcurea cu repeziciune toată scara gamei muzicale.

Chemând în ajutor întreaga mea prezență de spirit, căutând să vorbesc cât mai nesilit, dar neștiind cel puțin cum voi sfârși fraza în timp ce rostesc primele cuvinte, i-am adresat o alocuțiune respectuoasă. l-am spus că auzisem multe despre el, știu că e un savant remarcabil, care din tinerețe

¹²⁴ Alchimiștii credeau că „piatra filosofală”, care poate să prefacă orice metal în aur, devine, într-o anumită soluție, elixirul vieții. Potrivit tradiției, numărul persoanelor, care cunosc secretul acestui elixir, nu poate fi mai mare de unsprezece. Dacă un nou alchimist descoperea secretul elixirului, unui dintre cei unsprezece trebuia să moară.

pătrunsese ascunsele taine ale naturii, precum și doctrinele oculte, de la Pitagora și Plotin până la maeștrii din vremea noastră; că din fragedă copilărie am simțit o atracție irezistibilă pentru cunoașterea înțelepciunii supreme, pentru căutarea cauzei prime a tuturor lucrurilor; că prin studii sânguincioase și îndărătnice atinsesem o anumită treaptă a înțelegerii, dar sunt pe deplin convins că prin eforturi individuale nu poți pătrunde ultimele taine, deoarece încă de pe timpul lui Hiram¹²⁵, arhitectul lui Solomon, cei inițiați transmit adevărurile supreme din gură în gură discipolilor; că numai în societățile în care revelațiile celor mai vechi popoare – evrei, chaldeenii, egipteni și greci – se transmit prin tradiție, asemeni grației divine, e posibil să ajungi la țel, urmând calea cunoașterii; că întrucât știu că interlocutorul meu este o persoană influentă și importantă în cea mai însemnată dintre aceste societăți, legate între ele prin unitatea misiunii și a cauzei, vin cu rugămintea de a mă ajuta să fiu primit, ca un supus novice, în una din aceste societăți.

Spre marea mea mirare, această cuvântare infatuată și pe jumătate ipocrită, în care căutasem să fac paradă de modestele mele cunoștințe privitor la misterioasele ordine ale celor inițiați, fu ascultată de contele Heinrich cu multă atenție. Luându-mă probabil drept unul dintre cei inițiați, dar aflați în afara acestor societăți, Heinrich îmi arată cu cea mai mare politețe și grabă o bancă, se așează și el și privindu-mă cu ochii lui triști și sinceri, începu să-mi vorbească așa cum îi vorbești unui prieten.

— Te rog să-mi răspunzi mai întâi, spuse el, dacă ai afinități cu noi prin năzuințele esențiale ale spiritului dumitale. Ești oare pătruns, ca și noi, de ură împotriva fiarelor Răsăritului și Apusului?¹²⁶ Ai adoptat, oare, ca un prim și veșnic îndreptar, emblema fiului lui Dumnezeu, scăldată în raze de lumină?¹²⁷ Ești însetat, oare, să te ridici spre porțile cerești, urcând cele șapte trepte de plumb, alamă, cupru, fier, bronz, argint și aur?¹²⁸

Recunosc că am înțeles prea puțin ce se ascundea după aceste stranii întrebări, totuși felul acesta de a vorbi nu era nou pentru mine, de vreme ce citisem de curând o mulțime de cărți de magie. Deși ceasul acela mi se părea atunci cel mai important în viața mea, nu am rezistat ispitei viclene, care m-a îndemnat să verific în ce măsură inițiații se înțeleg între ei. Amintindu-mi

¹²⁵ Pitagora este considerat unul dintre „marii soli divini”; Plotin, unul dintre „marii inițiați”. Hiram, potrivit legendei, putea face apel la spiritele stăpâne peste elementele naturii, care l-ar fi ajutat să construiască templul lui Solomon.

¹²⁶ Mahomed și Papa.

¹²⁷ Este vorba probabil de semnul trandafirului și al crucii, care a devenit mai târziu emblema ordinului *Rosenkreuz*-erilor (sec. al XVIII-lea).

¹²⁸ Scara mistică a alchimiștilor, preluată mai târziu și de francmasoni.

câteva expresii enigmatice, pe care le întâlnisem în *Pemandros*¹²⁹ și în alte lucrări de acest gen, mi-am dat silința să-i răspund lui Heinrich, păstrând structura cuvântării sale, dar având grijă ca vorbele mele să nu aibă nicio legătură cu ale lui, întrucât remarcasem acest lucru la toate întrebările și răspunsurile tainice. I-am răspuns:

— Tabla de smarald a lui Hermes Trismegistul spune: ceea ce se află sus este asemenea cu ceea ce se află jos. Dar pentagrama, având capul îndreptat în sus, e un semn al victoriei ternarului, asupra dualului, al victoriei spiritului asupra trupului, la fel pentagrama, având capul îndreptat în jos, înseamnă victoria răului asupra binelui. Toate numerele sunt misterioase, dar cele simple exprimă mai ales divinul, zecile cerescul, sutele pământescul, iar miile viitorul.¹³⁰ Cum îți închipui că aș fi venit aici dacă n-aș ști să disting abisul de sus de abisul de jos?

Dar după ce am rostit aceste cuvinte, absolut goale de sens, m-am căit de gluma mea, pentru că Heinrich le-a primit cu o încredere copilărească și a exclamat în extaz, de parcă i-aș fi revelat ceva necunoscut și cu totul uimitor:

— Ah, ai dreptate, ai dreptate! Așa este fără îndoială. Fără îndoială! Am înțeles imediat că amândoi vorbim despre același lucru. Și n-am vrut deloc să te pun la încercare! Am vrut doar să te pun în gardă, să-ți atrag atenția că

¹²⁹ *Pemandros* – prima dintre cărțile „ermetice”, dialog despre înțelepciunea și atotputernicia Creatorului, descoperită în secolul al XV-lea și tot atunci tradusă în limba latină de Marsilio Ficino.

¹³⁰ *Hermes Trismegistul* – autorul ipotetic al lucrărilor cunoscute sub denumirea de *Cărți ermetice*, care datează probabil dintr-o îndepărtată antichitate și în care se resimte incontestabil o puternică influență a gândirii egiptene. *Tabla de smarald* – fragment atribuit lui Hermes Trismegistul. Traducerea lui figurează în toate lucrările care cercetează ocultismul antic. În această „tablă”, citim, între altele: „Ceea ce se află jos, este asemenea cu ceea ce se află sus; ceea ce se află sus, este asemenea cu ceea ce se află jos; să se săvârșească minunea unității”. Prin „pentagramă” se subînțelege steaua cu cinci colțuri, „unul dintre pentacolele cele mai desăvârșite pe care ni-l putem închipui”, potrivit ocultștilor. „Ternarul” – denumirea dată grupării celor trei elemente care simbolizează pe Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh (în lumea arhetipurilor); extremul, mijlociul și inferiorul sau nevinovăția, martiriul, spovedania (în lumea inteligibilă); mobilul, imobilul, generalul, sau punctele cardinale, zonele, declinațiile sau diurnul, nocturnul, comunul (în lumea cerească); simplul, compusul, descompusul (în lumea marilor elemente); capul, pieptul, pântecul (în microcosmos); Aleto, Megera, Tesifone, sau Minos, Eac, Radamant, sau vrăjitoarele, renegații, necredincioșii (în lumea infernului). O semnificație simbolică analogă o are „cuaternarul” – gruparea elementelor în grupuri de câte patru, „*cvinar*” etc. (Vezi Agrippa *Despre filosofia ocultă*, cartea a II-a). Doctrina semnificației mistice a numerelor elaborată de Pitagora pe baza tradiției caldeene a fost dezvoltată de magicieni în secolul al XVI-lea. Ca și Pitagora, ei vedeau perfecțiunea în numerele impare, și principiul destrămării, discordiei în numerele pare. Mai târziu (secolul al XVIII-lea) doctrina mistică a numerelor a fost dezvoltată de K. Von Eckartshausen.

pe drumul spre care năzuiești sunt mai mulți măracini decât mure dulci. La adunările tainice, adevărul adevărilor nu poate fi deschis ca o casetă oarecare. Primul cuvânt pe care trebuie să-l spunem unui neofit, este „jertfa”. Numai cel ce e decis să se sacrifice poate deveni discipol. Ai reflectat, oare, asupra cunoscutelor pilde: luminosul Osiris nimicit de întunecosul Tifon? Divinul Orfeu sfâșiat de bacante, minunatul Dionisos ucis de Titan? Baldur al nostru, fiu al luminii, răpus de săgeata vicleanului Loki? Abel omorât de mâna lui Cain? Crist cel răstignit? Cavalerii templieri¹³¹ care acum două sute de ani au plătit cu viața pentru țelurile lor nobile și pentru îndrăzneala de-a fi rostit în fața stăpânitorilor: „Vei fi rege cât timp ești drept.” Virgiliu Maro descrie cele două uși ce se deschid spre lumea umbrelor: prima e din fildeș, dar prin ea zboară doar nălucile înșelătoare; a doua e din lemn de corn. Te-ntreb: te îndrepti oare de bunăvoie spre ușa cu mai puține podoabe?

Heinrich rostise toate acestea cuprins de o frenezie pătimașă, pronunțând fiecare cuvânt ca și cum i-ar fi fost deosebit de scump sau ca și cum i-ar fi venit pe buze pentru prima dată. Privindu-l pe tânărul acesta, copil aproape, în care ardea un foc lăuntric atât de puternic, încât un prilej neînsemnat, ca întrebările ușurate ale unui vizitator întâmplător, fuseseră de ajuns pentru a dezlănțui văpaia, am simțit că toată ura, pe care o nutrisem împotriva-i, se prefăce în scrum și că nu-i port niciun fel de dușmănie. Ascultam frumoasele modulații ale vocii lui, care-ți deschideau parcă orizonturi albastre, îi priveam ochii triști, deși vorba îi era vioaie, ochii aceștia care ascundeau în adâncul lor o disperare secretă, și-mi spuneam că semăn cu un șarpe, furișat de sub o piatră, pentru a sări la atac, vrăjit însă de melodia îmblânzitorului. N-a lipsit mult să strig: „Iartă-mă, conte, mi-am bătut joc de dumneata într-un mod nedemn!” Dar îngrozit de gândul acesta, care m-ar fi dus pe un drum plin de primejdii, am strigat la mine: „la seama!”

¹³¹ Ordin înființat în 1118. Se presupune că denumirea ordinului vine de la faptul că Balduin i-a cedat un castel în Ierusalim, situat lângă lacul unde în vechime se aflase templul. În concepția mistică însă, denumirea ordinului se explică prin faptul că el a moștenit tradițiile străvechii societăți a constructorilor templului lui Solomon. La începutul secolului al XVI-lea, guvernul lui Filip al IV-lea cel Frumos a pus la cale un proces inchizitorial împotriva templierilor. Ca urmare, în 1310 membrii de seamă ai ordinului și magistrul lui au fost arși pe rug. Înainte de moarte, templierii au prezis pieirea inevitabilă a prigonitorilor lor – papa și regele francez – prevestire care s-a împlinit. Legenda le atribuie templierilor și alte prevestiri care aveau să se îplinească. Între altele izbucnirea marii revoluții franceze. Societățile de inițiați de mai târziu („societățile oculte”) se considerau de cele mai multe ori moștenitoare ale templierilor și totodată făceau uz de cunoștințele lor oculte.

– și m-am grăbit să-mi înfrânez pornirile sufletului, cum își înfrânează călărețul calul. Ca să-mi pot veni în fire, i-am spus lui Heinrich îndată:

— Nu mi-e teamă de încercări! Demult nu mai pot suporta cunoașterea noastră care, după cum spune un învățat, este asimilarea celui care cunoaște cu ceea ce cunoaște: *assimilatio scientis ad rem scitam*¹³². Eu caut acea cunoaștere despre care vorbește Hermes Trismegistul, echivalentă cu sacrificiul rațional al sufletului și al inimii. Și oare cel ce o caută se va speria de mărăcinii de lângă drum?

Heinrich a primit și aceste cuvinte ca pe un giuvaer găsit pe neașteptate și, părând bucuros de orice prilej care-i îngăduie să-și exerseze puterea vocii, revarsă asupra-mi o cuvântare tot atât de lungă și de însuflețită ca precedenta. Și iarăși, împotriva voinței mele, această cuvântare, rostită cu o vădită dorință de a convinge și de-a împărtăși gândurile cuiva pe care-l considera bun prieten, mi s-a întipărit în memorie atât de clar, încât până și în ziua de azi nu mi-ar fi greu s-o reproduc aproape cuvânt cu cuvânt.

— Te înțeleg, te înțeleg, zise el. Numai că totuși greșești, crezând că suntem în stare să împărțim cunoașterea autentică cum am împărți daruri. Cunoștințele oculte se numesc astfel nu pentru că sunt ascunse oamenilor, ci pentru că se ascund ele însele, devenind simboluri. Nu dispunem de niciun fel de adevăruri, ci numai de simboluri pe care le-am moștenit din vremurile străvechi, de la cel dintâi popor ivit pe pământ, care s-a întreținut cu Dumnezeu și cu îngerii. Oamenii aceia nu cunoșteau umbrele lucrurilor, ci lucrurile în sine, și de aceea simbolurile lăsate de ei redau exact însăși esența ființei.¹³³ Dreptatea eternă a avut însă nevoie ca noi, pierzând această cunoaștere directă, să parvenim la fericire, trecând prin cristelnița orbirii și a ignoranței. Acum trebuie să îmbinăm tot ce-a dobândit rațiunea noastră cu revelația ontică și numai din această contopire va rezulta cunoașterea perfectă. Dar, crede-mă, sufletul pur și inima curată ne vor ajuta să ajungem

¹³² *Scientia est assimilatio scientis ad rem scitam, scientia est sigillatio scibilis in intellectu scientis* (știința înseamnă asimilarea lucrurilor cunoscute de către cel care le știe, știința este imprimarea cognoscibilului în intelectul celui care știe, trad. din lb. lat.). – axiome scolastice.

¹³³ Potrivit teoriilor oculte, oamenii primitivi posedau facultatea de a percepe nu numai fenomenele exterioare, ci esența lucrurilor. De aceea, am fi cu atât mai aproape de înțelegerea autentică a lumii, cu cât suntem mai aproape de cea mai veche tradiție. Tradiția care ne-a parvenit, ne-a fost transmisă de cele trei rase care au posedat succesiv pe pământ, înainte de rasa albă, sceptorul puterii spirituale: rasa galbenă, cea roșie și cea neagră. Gradele superioare ale inițiaților continuă să dețină cheia limbii inițiale a atlantiților, cheie care explică semnificația tuturor numelor și termenilor simbolici, păstrați de tradiție. (Istoria mistică a omenirii a fost relatată de Fabre d'Olivet în lucrarea sa: *Histoire philosophique du genre humain*, 1 ed., Paris, 1822).

aici mai mult decât toate sfaturile înțelepților. Virtutea, iată adevărata piatră filosofală!

Ajungând la acest punct al cuvântării sale, Heinrich se opri, apoi, schimbat la față și privind undeva departe, adăugă încet și răspicat:

— Doar știi și dumneata că vremurile și soroacele s-au împlinit. Doar auzi și dumneata, îndată ce se face liniște, se deschid porțile. Chiar și acum, ia seama! Auzi? Se apropie pași. Auzi? Cad frunzele din arbori!

Ultimele cuvinte, Heinrich le-a rostit cu voce stinsă, făcând un semn să păstrez liniște, încordat cu toată ființa lui, ca și cum într-adevăr ar fi auzit zgomot de pași și frunze foșnind în cădere. Își ațintise asupra mea ochii mari și smintiți, și mă privea cu atâta insistență, încât m-a cuprins spaima. Mi-am desprins privirea de privirea lui Heinrich și dintr-odată, lăsându-mă înapoi pe speteaza fotoliului, i-am spus cu brutalitate:

— Ajunge, conte! Am înțeles! Acum știu tot ce-am vrut să știu!

Heinrich mă privi nedumerit și mă întrebă:

— Ce ai înțeles și ce ai vrut să știi?

I-am răspuns:

— Am înțeles că ești un mincinos și un șarlatan, care s-a înfruptat din cărțile de cunoștințe oculte! Am înțeles că folosești un lucru de furat, pentru a te da drept inițiat și magistrul!

În fața unui asemenea atac neașteptat, Heinrich se ridică fără vrere de pe bancă și, continuând să mă privească drept în ochi, făcu câțiva pași înainte, vrând parcă să-mi ceară explicații. Am așteptat nemișcat, fără să-mi plec privirea, dar, înainte de a ajunge lângă mine, Heinrich își stăpâni tulburarea și spuse blând:

— Dacă așa crezi, atunci nu mai avem ce ne spune! Adio!

Eu însă, dându-mi drumul la vale, am strigat:

— Greșești, crezând că vei plăti înșelăciunea atât de ieftin! Cu lucrurile sfinte nu ți-e îngăduit să glumești! Și nu ți-e îngăduit să te joci cu vorbele! Pentru toate astea vei plăti, conte Heinrich von Otterheim!

Cu fața schimonosită de mânie, Heinrich strigă:

— Cine ești dumneata, de-ți îngădui să strigi la mine? De ce-ai venit! Aș fi putut să nu te primesc.

I-am răspuns solemn:

— Cine sunt eu? Sunt glasul conștiinței dumitale. Sunt glasul răzbunării.

Rostind aceste cuvinte, mă uitam la ochii lui Heinrich și-mi aminteam că Renata i-a iubit, îi priveam mâinile și-mi spuneam că ea i le-a sărutat, îi cercetam trupul și căutam să-mi închipui cum i-l dezmierda în clipele de frenezie. Cu niște foaie imagine, ațâțam în sufletul meu focul geloziei și ca un comandant de oști ordonam cuvintelor: „Mai mult curaj!”

Între timp Heinrich, luându-mă probabil drept nebun, îmi spuse: „Vom sta de vorbă mai târziu!” – și dădu să iasă din cameră. Eu însă, temându-mă că voi scăpa acest prilej, care n-avea nicio șansă să se mai repete, i-am tăiat calea și am răcnit, de data asta pornit de-a binelea:

— Te acuz de necinste pe dumneata, care vorbești despre virtute! Te acuz că ai avut o purtare josnică față de o anumită doamnă! Ai adus prin înșelăciune în castelul dumitale o fată tânără, pentru scopuri mârșave și poate criminale. Ți-ai bătut pe urmă joc de ea și ai părăsit-o. Iar când aici, pe stradă, ți-a cerut îndurare, ai jignit-o cum niciodată un bărbat n-a jignit o femeie. Îți arunc mănusa! Dacă ești om de onoare, ridic-o!

Impresia produsă de cuvintele mele nechibzuite, pe care orice s-ar fi întâmplat n-ar fi trebuit să le rostesc, a depășit toate așteptările. Heinrich sări la o parte ca un cerb rănit; apoi din cale afară de tulburat, luă o carte de pe poliță și, cu degetele tremurânde, începu s-o frunzărească în neștire. În sfârșit, își înălță fruntea și mă întrebă cu glas sugrumat:

— Nu știu cine ești. Pot primi o provocare numai de la un egal...

Aceste cuvinte m-au scos cu desăvârșire din fire. Deși n-avea de ce să-mi fie rușine că mă trag din familia unui medic cinstit, dintr-un orășel oarecare, mi s-a părut că deslușesc în cuvintele lui Heinrich o jignire nemeritată, mai ales că nu pentru prima dată eram tras la răspundere că nu sunt urmașul unei familii nobile. În clipa aceea n-am găsit nimic mai bun de făcut, decât să-i spun cu o mândrie rece, dându-mi capul pe spate:

— Sunt cavaler ca și dumneata. Așadar nu e nicio înjosire pentru dumneata să mă înfrunți în luptă cinstită. Te rog să-mi trimiți mâine doi dintre prietenii dumitale, la amiază, lângă Dom, pentru a lua înțelegere cu prietenii mei. Altfel nu-mi rămâne decât să te ucid ca pe un laș, care nu știe ce înseamnă onoarea.

Chiar înainte de-a sfârși, mi s-a făcut rușine că sunt în stare să mint în felul acesta și, furios pe mine însumi, am ieșit aproape fugind din camera lui Heinrich, am coborât cu repeziciune somptuoasa scară și i-am făcut semn servitorului să-mi deschidă ușa dinspre stradă.

Era o zi senină de iarnă, cu cer albastru, și vântul proaspăt îmi scălda ochii și fața, ca un izvor cu apă rece. Am rămas descumpănit multă vreme, nefiind sigur că cele petrecute s-au întâmplat aievea. Apoi am pornit pe stradă, atingând în neștire cu mâna zidurile, ca un orb care dibuie drumul, când, dintr-odată, în fața mea răsări Renata, speriată și palidă, cu pupilele dilatate. A vrut să mă întrebe ceva, dar eu am îmbrâncit-o cu atâta putere, încât era gata să cadă și să se lovească de un colț de casă. Am fugit, fără să rostesc un cuvânt.

CAPITOLUL VIII

Cum l-am aflat pe Matthäus Wiessmann și cum m-am bătut în duel cu contele Heinrich

După ce am străbătut câteva străzi, înviorat de mișcare și de aerul rece, mi-am recăpătat facultatea de a gândi și, deci, de a trage concluziile de rigoare. Mi-am spus:

„Vasăzică duelul cu contele Heinrich este un fapt. Înapoi nu mai pot da, și nici n-ar fi cazul. Trebuie să văd însă cum să procedez ca s-o scot la capăt.”

Adept al duelurilor n-am fost niciodată, și nu-mi pare bine că în zilele noastre au dobândit o răspândire atât de nefastă, în Franța de pildă.¹³⁴ Deși apreciez cuvintele, într-adevăr remarcabile, ale lui Johann Reuchlin „bunul cel mai de preț pe care-l avem este onoarea”¹³⁵, niciodată nu am fost de părere că onoarea trebuie să se sprijine pe ascuțișul spadei și nu pe noblețea faptelor și a dovezilor. Dar, într-o vreme în care nici capetele încoronate nu se dau în lături de a-și trimite reciproc provocări¹³⁶, n-am considerat că mă pot eschiva să mă bat în duel și, pe când eram soldat mercenar, am avut prilejul să mă bat nu o dată. Acum însă situația era mai complicată, mai întâi, pentru că cel care provoca la duel, la drept vorbind fără un motiv plauzibil, eram eu, și în al doilea rând, pentru că eram hotărât să-mi curăț adversarul. Toate acestea îmi dădeau o stare de spirit apăsătoare și tulbure, mi se părea că sunt chemat să îndeplinesc misiunea unui călău.

În acele clipe nu mă îndoiam câtuși de puțin că avantajul și superioritatea înfruntării îmi vor aparține mie, pentru că deși nu aveam exercițiu, fusesem totuși unul dintre cei mai apreciați luptători cu floreta, pe când contele Heinrich, care își închinase viața studiului și meditațiilor filosofice, nu dispunea de prea mult timp (așa mi se părea atunci) pentru a se perfecționa în arta lui Ponce și a lui Torrès.¹³⁷ Mă puneam pe gânduri doar faptul că în tot orașul, în afară de moș Glock, nu cunoșteam pe altcineva căruia aș fi putut să mă adresez, potrivit regulilor duelului, pentru a duce tratative cu

¹³⁴ În secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea duelurile au dobândit în Franța o foarte mare răspândire. Le încurajau regii, care acordau personal nobililor permisiunea de a lupta „*en champ clos*” (în câmp închis, trad. din lb. franc.). Abia în 1547, Henric al II-lea le-a interzis, după ce favoritul său a fost ucis în duel.

¹³⁵ Reuchlin a folosit expresia, la care se referă autorul *Povestirii*, într-o scrisoare personală, datată 6 august 1514. În secolul al XVI-lea scrisorile personalităților proeminente circulau pe scară largă în copii.

¹³⁶ Autorul *Povestirii* face desigur aluzie la provocarea la duel trimisă de Carol Quintul lui Francisc I (1582).

¹³⁷ Jacques Ponce și Peter Torrès sunt autorii unui tratat de scrimă (1474).

reprezentanții adversarului meu în vederea organizării întâlnirii noastre. După multe ezitări, m-am hotărât să bat la ușa unuia dintre vechii mei colegi de universitate, Matthäus Wiessmann, a cărui familie, după câte știam, locuia la Köln din moși strămoși, la care puteam, prin urmare, după atâția amari de ani, să apelez mai curând decât la altul, cu atât mai mult cu cât aflasem că locuia în vechea casă părintească.

Într-adevăr, nu mă înșelasem: familia Wiessmann nu-și schimbase domiciliul. Cu toate astea nu mi-a fost deloc ușor să găsesc căsuța scundă, de modă veche, cu trei caturi, printre noile clădiri înalte, pline de podoabe, înălțate în secolul nostru febril. Spre norocul meu, Matthäus era acasă. Dar când dădui cu ochii de el, am fost nevoit să fac eforturi pentru a recunoaște pe tânărul cam neîndemânatic, dar totuși cu o înfățișare atrăgătoare, care-mi fusese rival – deși învins – pe când îi dam târcoale nevestei chipeșe a brutarului, în grăsunul buhăit și plin de sine, cu ochii somnoroși și barbișonul caraghios, care-i lăsa bărbia goală. Bineînțeles că nici el nu a recunoscut pe studentul imberb și zvăpăiat, din vremurile fericite ale juneței noastre, în bărbatul din fața sa, ars de soarele ecuatorial și bătut de uraganele oceanului. Când i-am spus însă lui Matthäus cine sunt și i-am amintit de prietenia noastră de altădată, am citit în ochii lui o bucurie neprefăcută, fața i s-a luminat de un surâs binevoitor și prin cutele de grăsime am întrezărit, ca printr-un geam tulbure, o privire tinerească.

După ce mă îmbrățișă și mă sărută cu buzele lui unsuroase, Matthäus îmi spuse:

— Mă întrebi dacă-l țin minte pe Ruprecht! Nu-i chef să nu te pomenesc, frățioare! Îți jur pe sângele curat al lui Cristos, că din cercul nostru de altădată tu-mi lipsești cel mai mult. Haide, ia loc în bârlogul meu, stai jos și dezleagă-ți limba! Așteaptă numai să spun să ne-aducă două cani cu vin bun.

Spre părerea de rău a lui Matthäus, am refuzat să beau și mult timp n-am fost în stare să-i spun pentru ce venisem. După multe ezitări, m-am văzut nevoit să-i povestesc lui Matthäus prin câte trecusem, să-i vorbesc despre anii petrecuți la Lossheim, despre serviciul meu ca soldat mercenar, despre peregrinările prin Italia, călătoria în Spania Nouă și campaniile la care participasem acolo. Apoi veni rândul lui Matthäus, care îmi mărturisi că s-a lăsat de șotiile din tinerețe și că repurtează succese în dificila profesie de asistent universitar. A pierdut mai mult de cinci ani pentru a asimila mai întâi „cunoștințele artistice” și a purta dispute întru apărarea câtorva „sofisme”, ceea ce i-a adus titlul de bacalaureat. Tot atâția ani a cheltuit pentru a dobândi o victorie asupra cărților lui Aristotel, a se dovedi bun orator și a deveni licențiat, în sfârșit, anul acesta speră că i se va conferi titlul

de magistru¹³⁸, care-i va deschide drum spre orice facultate. Matthäus se lauda atât că participă la ședințele consiliului împreună cu doctori și cu rectorul universității, își exprima cu atâta sinceritate teama în legătură cu „promovarea” care-l aștepta și sublinia atât de naiv calitatea lui de savant, încât nu m-am încumetat să-l iau în derâdere și n-am găsit de cuviință să reiau vechea dispută dintre „poeti” și „sofiști”.¹³⁹

În sfârșit, am reușit să întrerup relatarea profesorului încântat de succesul său și să-i arăt, pe-ndelete, rugămintea mea, ascunzând adevărata cauză a duelului. Matthäus făcu o grimasă de parc-ar fi înghițit sare amară, apoi i se păru că descoperă totuși ceva atrăgător în propunerea pe care i-o făcusem și își manifestă din nou bucuria:

— Nu-i o treabă pentru mine, frățioare! îmi spuse el. Astăzi, ce-i drept și studenții se împung cu spada, eu însă mă țin de principiul bătrânesc, după care învățatul trebuie să fie un călugăr, și că arma i se potrivește ca unui asin ochelarii.¹⁴⁰ Ei, dar n-am încotro. Ce nu fac eu pentru un vechi prieten? Unde mai pui că nu-i înghit pe domnișorii ăștia care se uită la noi de sus. Noi trudim și asudăm până dobândim titlul de doctor, pe când lor, prințul sau împăratul, le acordă gradele științifice, emițând bule. Pasămite și contele tău tot așa o fi fost decretat doctor! Dacă te faci forte să-l pui la frigare, am să încerc să te ajut!.

I-am spus unde am convenit să se întâlnească martorii, i-am explicat unde locuiesc, apoi mi-am luat rămas bun, iar Matthäus m-a condus până la ieșire. Când am trecut prin sufrageria, mobilată cu piese vechi în stil german, din odaia de alături apăru o fată tânără, îmbrăcată într-o rochie roz, cu un șorț verzui și o cingătoare aurie. Dând cu ochii de noi se opri parcă speriată, neștiind ce să facă. Statura ei zveltă și gingașă, fața ovală, copilărească, genele lungi ce se zbăteau, umbrindu-i ochii albaștri, cosițele aurii ca tortul de in, strânse sub o broboadă albă – viziunea aceasta, mie, obișnuit cu

¹³⁸ Vechile universități aveau patru facultăți: de teologie, drept, medicină și arte. Facultatea de arte era un fel de antecameră a facultăților superioare: pentru a intra la una din facultățile speciale, trebuia să ai gradul de *magister in artibus* (magistru în arte, trad. din lb. lat.). La facultatea de arte se studiau cele șapte arte libere care se împărțeau în: *trivium* (gramatica, dialectica, retorica) și *quadrivium* (geometria, aritmetica, astronomia, muzica). Existau trei titluri academice: bacalaureat, licențiat și magistru (sau doctor).

¹³⁹ Umaniștii își ziceau „poeti”, iar pe adepții filosofiei medievale îi numeau „sofiști”. Prin „vechea dispută” autorul *Poveștii* înțelege probabil conflictul dintre adepții ideilor noi și reacționari, conflict care a cuprins în deceniul al doilea și al treilea al secolului al XVI-lea Universitățile din Erfurt, Leipzig, Wittemberg etc.

¹⁴⁰ În Evul Mediu studenților le era interzis să poarte arme. În sec. al XVI-lea acest obicei, cât și obiceiul ca studenții să poarte haine asemănătoare cu ale călugărilor, a fost părăsit. Tot atunci studenții din Germania au prins gustul duelurilor.

imagini îndurerate și chinuite, cu trăsături deformate de pasiune și disperare, mi se păru asemeni unui înger plutind prin fața sufletelor condamnate să intre în Infern. M-am oprit și eu fâstâcit, neștiind dacă trebuie să trec nepăsător sau s-o salut și să intru în vorbă cu ea, iar Matthäus râdea în hohote, văzându-ne atât de descumpăniți.

— Surioară, spuse el, acesta este Ruprecht, un băiat minunat, despre care ți-am mai vorbit. Iar ea, dragă, Ruprecht, este sora mea, Agnes. Ai cunoscut-o când era mică de tot, acum treisprezece ani. Dar de ce vă uitați unul la altul cum se uită câinele la pisică? Faceți cunoștință! Cine știe, poate o să iasă de aici și-o nuntă! Sau ești însurat, frate? Spune drept.

I-am răspuns, nu știi de ce:

— Nu sunt însurat, dragă Matthäus, dar nu are rost să ne pui în încurcătură cu vorbele tale, pe mine și pe domnișoara. Te rog, să mă scuzi, domnișoară Agnes, îmi pare foarte bine că ne întâlnim după atâția ani, dar mă grăbesc, având de rezolvat o problemă foarte importantă.

M-am înclinat până-n pământ și am ieșit repede din casă.

Nu știu dacă sub impresia acestei întâlniri sau poate din altă pricină, la gândul că trebuia să mă întorc acasă, am încercat un sentiment de respingere, cam așa cum s-ar întâmpla cu doi magneți având polii de același semn. Mi s-a părut că n-aș mai putea suporta să fiu singur cu Renata, să-i privesc ochii, să-i aud glasul, să vorbim iar și iar despre Heinrich.

Am rătăcit multă vreme pe străzi, oprindu-mă, fără vreun motiv, pe la colțuri sau traversând grăbit piețele, apoi, când m-a pătruns frigul, am intrat în prima cârciumă întâlnită în cale, m-am așezat într-un colț la o masă și am comandat bere și brânză. Cârciuma era plină de țărani și de femei de moravuri ușoare, căci era zi de târg. Țipetele, certurile, sudălmile, și blestemele nu mai conteneau, hărmălaia fiind sporită cu înghionteli. Eu însă mă simțeam bine în aerul acesta îmbâcsit, în hărmălaia stârnită de bețivi. Fețele lor grosolane, sălbatice, graiul lor violent și barbar, gesturile necuviincioase se potriveau într-un fel cu starea mea sufletească, tulbure, așa cum se acordă într-un cor strigătele naufragaților cu urletul furtunii.

La un moment dat, s-a așezat lângă mine un vlăjgan cu fața bărbierită de mântuială, îmbrăcat în straie pestrițe de sărbătoare, care-mi ținu un logos în legătură cu viața mizeră a țăranilor. Cuvintele lui nu erau nici noi, nici lipsite de adevăr. Se plângea de pacostea dărilor, a dijmelor, amenzilor și feluritelor angarale, se arăta indignat de lăcomia cămătarilor, de interdicția de a practica meșteșugurile la țară, își amintea de răzmerița care avusese loc cu zece ani în urmă, însoțindu-și indignarea cu amenințări pe care se părea că mi le adresează mie, ca și cum eu aș fi fost vinovat de toate relele. Am fost nevoit să-i atrag atenția că și eu mă consider, în mare măsură, țăran și că tot

ce am, a fost agonisit cu sudoarea frunții, dar spusele mele n-au avut niciun ecou, așa că am continuat să ascult resemnat, cum interlocutorul meu întâmplător își varsă focul, blestemându-i pe cavaleri și pe burghezi, cărora le prevestea jugul sau ștreangul...

Și pentru că eu făceam cinste, interlocutorul meu profită de ocazie să se îmbete criță, așa încât mă simții din nou singur în vuietul acela de glasuri. Privind în jurul meu, m-a apucat scârba și jalea: ici, bețivi întinși pe podeaua murdară, dincolo câțiva inși care se încăieraseră și-și smulgeau părul, tăvălindu-se prin băltoacele de bere și vărsături, pe când alții, indiferenți la acest oribil spectacol, goleau pahar după pahar, glumind fără perdea cu târfele bete moarte și ele, sau plesneau pe masa murdară niște cărți de joc soioase. Deodată mi se păru ciudat că stau în acest ungher întunecos și plin de duhoare. Am plătit în grabă și am ieșit în aerul rece de iarnă. Amurgise. Am pornit în silă spre casă.

Când am bătut la ușa locuinței noastre mi s-a părut că sufletul mi-e gol, ca o fântână secătuită, dar când am pătruns în casă m-a învăluit liniștea severă și m-am simțit din nou atras în cercul cunoscut de idei și sentimente. Îmi dădeam seama că de pe fața mea dispar schimele care-o schimonosiseră toată ziua, pe buze înflorește iar zâmbetul blând, conferit ochilor albaștri ai Renatei. Cu inima plină de neliniște, ca în prima zi, am deschis ușa care dădea în camera Renatei și când o văzui la locul ei obișnuit, lângă fereastră, cu obraji lipiți de ochiurile de geam rotunde, reci, nu m-am putut opri să nu îngenunchez în fața ei.

Renata nu m-a dojenit pentru purtarea mea grosolană din timpul dimineții, nu mi-a făcut niciun reproș că întârzasem atât de mult și nici măcar nu încercă să afle ce vorbisem cu Heinrich, ci mă întrebă doar, ca și cum știa tot ce se întâmplase între noi:

— Ruprecht, când are loc duelul?

Iar eu, fără să mă arăt cătuși de puțin mirat de întrebarea ei, i-am răspuns:

— Nu știu. Se va hotărî mâine...

Renata n-a mai scos o vorbă, coborându-și genele, iar eu am rămas îngenuncheat la picioarele ei, nemișcat, cu fruntea rezemată de pervaz, dar cu ochii îndreptați asupra femeii care ședea în fața mea, privindu-i trăsăturile neregulate, dar atât de dragi mie, mereu subjugat de vraja în care mă scufundam, ca într-o bulboană fără fund. Privind-o pe această femeie, pe care ieri încă o dezmiardam și o sărutam, ca un amant fericit, și de a cărei mână azi nu îndrăzneau să-mi ating pios buzele, simțeam cum întreaga ei faptură răspândea o atracție magică, care-mi subjugă dorințele. Toate gândurile, care mă îndemnaseră s-o înfrunt, toate ispitele întâmplătoare ale

zilei se împrăștiu și piereau ca pleava în vânt, în timp ce în ogorul sufletului se-mplântau grăunțele pline ale dragostei și pasiunii mele. Nu vroiam să mă gândesc nici la Heinrich, nici la mine. Eram fericit că pot să ating abia simțitul mâinilor Renatei, și că minutele trec unul după altul lăsându-ne alături.

Aș fi putut astfel să rămân în tăcere până dimineața, fără să îndrăznesc să tulbur liniștea printr-un cuvânt imprudent, simțindu-mă la ușa Edenului. Dintr-odată însă Renata înălță capul, îmi atinse părul cu mâna și spuse duios, ca și cum ar fi continuat o discuție începută:

— Dragă Ruprecht, n-ai voie să-l omori!

Am tresărit, smuls cu violență din cercul vrăjii, și am întrebat-o:

— Cum? N-am voie să-l omor pe contele Heinrich?

Renata își întări spusele:

— Nu. N-ai voie să-l omori. E un suflet luminos, minunat, îl iubesc! Toată vina o port eu, nu el. I-am retezat toate speranțele. Trebuie să ne închinăm în fața lui, să-ncredăm să-l îmbunăm. Mă auzi, Ruprecht? Dacă îi vei clinti un fir de păr, un singur fir din părul lui auriu, dacă din pricina ta va curge o singură picătură din sângele lui, niciodată n-o să mai auzi de mine.

Mi-am îndreptat genunchii, mi-am încrucișat mâinile la piept și am întrebat-o:

— De ce nu te-ai gândit din vreme la toate astea, Renata? De ce-ai pus la cale comedia cu duelul încredințându-mi un rol ridicol? De ce te-ai purtat cu atâta ușurință când e vorba de viață și moarte?

Simțeam că mă înăbuș de emoție, dar Renata îmi răspunse cu asprime în glas:

— Degeaba mă dojenești! N-am să te ascult! Îți interzic, însă, mă auzi, îți interzic să te atingi de Heinrich! E al meu și-i doresc numai fericire. Nu ți-l cedez, și n-am să-l cedez nimănui în lume!...

Făcând o ultimă încercare, am întrebat:

— Așadar ai uitat cum te-a înjosit?

Renata exclamă:

— Ce frumos a fost! Ce minunat! M-a blestemat! A vrut să mă lovească! O, de m-ar fi călcat în picioare! Mi-e drag, mi-e drag! Îl iubesc!

Abia am mai putut îngâna:

— Voi face cum dorești, Renata, dar altceva nu mai avem a ne spune. Adio!

M-am dus în camera mea și m-am trântit în pat. Mi se părea că sunt ca o fiară hăituită, încolțită într-un tufiș de mărar, prin care nu mai are putere să răzbată, prăbușită la pământ și așteptând ca vânătorul să-i aplice lovitura de grație. Aș fi vrut să nu mai fiu, sau să mă trezesc într-o altă lume, și pentru prima oară am înțeles de ce ești uneori ispitit să-ți faci singur seama.

Meditând la soarta mea, îmi spuneam că orice discuție cu Renata este exclusă, și că a doua zi, când mă voi bate în duel, voi coborî spada, așteptând, ca pe o supremă fericire, să-mi străpungă pieptul oțelul celui alt. Închipuindu-mi propriul meu trup zăcând însângerat pe iarba înzăpezită, m-a cuprins înduioșarea și mila pentru mine însumi, cum i se întâmplă unui copil, care află din cărți chinurile îndurate de mucenici.

Dimineața însă, la lumina razelor soarelui, mai puțin pornit, am chibzuit din nou ce aveam de făcut și am hotărât să stau totuși de vorbă cu Renata pe față, temeinic și fără cruțare, căci deciziile ei erau nestatornice ca norii cerului și lesne s-ar fi putut schimba în cursul nopții. Dar Renata se trezise înaintea mea și plecase de-acasă. M-am dus la Matthäus să-l rog ca în cursul tratativelor să aleagă condiții mai puțin grele, căci, supunându-mă instinctului de conservare, continuam să mă îngrijesc de viața mea, deși pe atunci se părea că nu mai e bună de nimic. Dar nici pe Matthäus nu am reușit să-l văd. Atunci, cuprins de un fel de nepăsare, m-am întors acasă și am lăsat totul în voia celor trei Parce, ca un osândit la moarte, căruia nu-i mai pasă dacă piere de secure sau de ștreang.

După-amiază mă căută acasă Matthäus. Era ciudat să-l vezi pe acest grăsun zdravăn și blajin în odăile noastre, obișnuite cu tristețea și singurătatea, era ciudat să-i auzi râsul zgomotos și vesel între aceste ziduri, obișnuite cu jalea și suspinele. Matthäus m-a salutat cu următoarele cuvinte:

— Ehei, frățioare, degeaba făceai ieri pe mironosița! Am aflat că nu stai singur aici. Dar să n-ai nicio teamă. Când e vorba de un prieten, știu să tac mâlc. Niciunul din noi nu e sfânt. Dar află că nu e frumos să te ascunzi de prieteni. Nu sunt eu omul care să încerce să-ți sufle drăguța. Nu-mi stă în fire.

L-am rugat, în sfârșit, pe Matthäus să-mi spună cum au decurs tratativele în vederea duelului. Mi-a spus:

— A mers ca pe roate! În mine poți avea încredere. Nu-mi las eu prietenii de izbeliște. Din partea contelui tău s-a prezentat un filfizon cu părul ondulat, făcându-mi reverențe ca o muiere, ei, dar eu l-am pus la punct! L-am tăiat pofta s-o mai facă pe fudulul, în calitate de nobil cavaler, în fața unui burghez onest! Te anunț că o să vă întâlniți chiar azi, la ora trei – n-avea niciun rost să mai amân – nu-i așa? – în pădurea de lângă Lindental. Acolo n-o să vă deranjeze nimeni, poți să-l faci zob pe flăcăul ăsta!

Am ascultat sentința de osândire la moarte fără a da vreun semn de emoție sau de nemulțumire. După ce am aflat de la Matthäus o serie de amănunte în legătură cu duelul, l-am rugat să vină să mă însoțească până la locul întâlnirii. Mi-am luat rămas bun de la Matthäus, și am rugat-o pe Luiza să-mi dea ceva să mănânc, gândindu-mă că trebuie oricum să-mi întăresc

trupul în vederea înfruntării acesteia. Apoi, luându-mi spada, am început să-mi exersez mâna, dându-mi toată silința să-i redau elasticitatea de altădată. În timpul acestor exerciții Renata intră pe ușă, înfășurată în pelerină, asemeni unei stafii. Mă fixă cu o privire dojenitoare.

— Ruprecht, spuse ea, mi-ai jurat ieri!

I-am răspuns:

— Mă voi ține de cuvânt, Renata! Dar ce se va întâmpla dacă voi muri de mâna contelui Heinrich?

Lăsându-și capul pe spate, Renata spuse cu glas ferm:

— Vom vedea atunci ce va fi!

M-am înclinat ceremonios, cum se înclină unul în fața altuia cei doi adversari înaintea duelului, mi-am vârât spada în teacă și am părăsit camera, așa cum făcusem și în ajun. N-aveam puterea să mă împotrivesc, dar nici nu vroiam să fiu cel din urmă sclav.

Mi-am petrecut timpul, care-mi mai rămăsese până la duel, scriindu-i mamei, căreia nu-i dădusem niciun semn de viață în decursul celor șapte ani, de când părăsisem casa părintească. Mi-am întocmit de asemenea testamentul în favoarea Renatei. O rugam să rețină din suma de bani ce-mi rămăsese cât va crede de cuviință, iar restul să-l expedieze la Losheim familiei mele. Lucru ciudat, toate rudele mele, tatăl și mama, frații și surorile, la care nu mă gândisem atâta timp aproape deloc, mi-au năvălit în minte, îmi aminteam cu drag chipurile, vocile, ardeam de dorință să-i îmbrățișez și să le spun că nu i-am uitat. Probabil că apropierea morții, înmoaie sufletul, cum înmoaie focul metalele. Mă grăbesc totuși să adaug că scrisoarea adresată mamei n-a fost expediată.

Pe la două și jumătate veni să mă ia Matthäus, mereu bine dispus. Începu să mă zorească prietenește, deși nu aveam altceva de făcut decât să-mi pun pelerina calduroasă și să-mi prind spada la cingătoare. Înainte de a pleca, i-am spus lui Matthäus că mai am o mică problemă de rezolvat, iar el îmi făcu șiret cu ochiul, arătându-mi camera Renatei. Într-adevăr, nu m-am putut stăpâni să nu intru s-o văd. Încercam pentru a treia oară să-i atrag atenția asupra mea, să-i smulg, fie și cu forța, măcar un cuvânt prietenos și, găsind-o în fața pupitrului, ca și cum s-ar fi rugat, i-am spus:

— Renata, plec! Am venit să-mi iau rămas bun. S-ar putea să ne vedem pentru ultima oară...

Renata întoarse către mine fața palidă, iar eu mi-am agățat privirea de ea, sperând să descopăr cel puțin în expresia feței o urmă de părere de rău, dar ochii și buzele ei îmi anunțau parcă sentința condamnării la moarte, iar cuvintele rostite s-au prăvălit asupra-mi ca o lespede pe mormânt.

— Ruprecht, ține minte! Ai jurat!

Curios însă. Purtarea ei crudă și nemiloasă îmi da mai multă putere decât o vorbă duioasă și nicio temere nu mă mai încerca, dându-mi seama că nu mai am nimic de pierdut. M-am întors la Matthäus aproape vesel și când am încălecat caii, pregătiți de el (aveam de făcut un drum relativ lung), am râs cu poftă, văzându-l cât de caraghios se ține în șa. Pe drum Matthäus, ca să-mi dea curaj, a glumit povestindu-mi istorioare hazlii, iar eu făceam haz de necaz, alungând gândurile negre. S-ar fi putut spune că suntem niște negustori care încheiaseră o afacere bună în oraș, băuseră aldămașul și se-ntorceau acasă, în satul de baștină, cu daruri pentru neveste.

După ce am mers destui demult, pe un drum desfundat și troienit, am zărit în sfârșit, în lumina sură, iernatică, a zilei care se apropia de sfârșit, o costisă lină, în apropierea pădurii, și la poalele ei doi călăreți.

— Vai, am întârziat! spuse Matthäus. Domnul cavaler nu are răbdare. A sosit primul, dar s-ar putea să plece ultimul!

Ne-am salutat în tăcere. Conte Heinrich purta o pelerină neagră, iar prietenul său, un tânăr zvelt cu chip gingaș de fată, purta pe cap o bereta împodobită cu o pană. Semăna cu un portret de Hans Holbein¹⁴¹. Am descălecat. Eu și contele Heinrich am rămas unul în fața altuia, în timp ce martorii noștri se retrăseseră să discute ultimele condiții. Heinrich stătea în fața mea nemișcat, cu obrazul pe jumătate acoperit, sprijinit de mânerul spadei, parcă turnat în metal, și nu-mi puteam da seama dacă era liniștit, revoltat, sau năpăstuit de soartă, ca mine.

În sfârșit, martorii se înapoiară. Matthäus, ridicând din umeri și lăsându-mă să înțeleg că îndeplinește o simplă formalitate, mi-a adus la cunoștință că domnul Lucian Stein, secundantul contelui, propune să ne împăcăm. Mărturisesc, și nu mi-e teamă că voi fi suspectat de lașitate, că inima mi-a săltat de bucurie, iar tânărul sclivisit, cu pelerină de catifea, mi s-a părut un trimis al cerului.

Adresându-mi-se, Lucian Stein rosti următoarele:

— Din discuțiile purtate ieri, a reieșit că dumneata, stimat domn, ești de obârșie modestă, nu te tragi dintr-o familie de cavaleri, din care pricină prietenul meu, contele Heinrich, după legile onoarei, ar fi putut să nesocotească jignirile pe care i le-ai adus și să respingă provocarea. Dar văzând că ești un om cu educație și de aleasă cultură, n-a respins provocarea, fiind gata să dovedească, pe calea armelor, netemeinicia afirmațiilor dumitale. Înainte de-a vă înfrunța în duel, crede de datoria lui să-ți propună să cumpănești dacă n-ați putea pune capăt acestui conflict, împăcându-vă. Căci, în afară de cazurile extreme, omul, fiindă creată după

¹⁴¹ Probabil Holbein cel tânăr (1497–1543).

chipul și asemănarea lui Dumnezeu, nu trebuie să amenințe viața unui seamăn al său. Și dacă dumneata, stimate domn, ești de acord să recunoști, că ai fost indus în eroare, că-ți pare rău de cele petrecute și că-ți ceri scuze pentru cuvintele rostite ieri, prietenul meu îți va întinde bucuros mâna.

Deși tonul mi s-a părut plin de aroganță, n-aș fi ezitat, poate, să mă cobor până la a-i cere scuze, aceasta fiind de altfel cea mai bună soluție în ce mă privea, dacă în cele spuse de Lucian n-ar fi existat o anumită aluzie la obârșia mea. Lucian ținea să-mi aducă aminte că afirmația mea, cum că aș fi cavaler, era o afirmație mincinoasă. Acest lucru a făcut să mi se urce sângele la cap, fiind gata să-i dovedesc pe loc că, deși în vinele mele nu curgea sânge nobil, brațul meu e în stare să-l ucidă. Cuprins de această tulburare care-mi întuneca judecata, i-am răspuns:

— Sunt gata să răspund pentru fiecare din cuvintele mele. Repet: contele Heinrich von Otterheim este un mincinos, un ipocrit și un om lipsit de onoare. Dumnezeu să ne judece!

Auzindu-mi răspunsul, Matthäus răsuflă ușurat, iar Lucian se duse să se așeze lângă Heinrich.

Ne-am aruncat pelerinele și ne-am scos spadele, în timp ce martorii trasau, pe pământul ușor albit de brumă, un cerc pe care nu aveam voie să-l depășim. Heinrich părea încordat și chipul lui exprima curaj; trăsăturile lui angelice se înăspriseră, încât semăna cu un pământean. M-am gândit că așa trebuie să fi arătat când răspundea, ca bărbat, la dezmierdăriile Renatei. Apoi, în timp ce schimbam saluturile de rigoare, am constatat că e mlădios ca un adolescent, că mișcările lui sunt firești, armonioase, ca cele surprinse la statuile antice, și mi-am amintit fără vrere cuvintele pline de admirație ale Renatei. Dar îndată ce ne-am încrucișat armele și oțelul lovi oțelul, se trezi în mine sufletul de ostaș: trebuia să lupt, să lupt și atâta tot. Viața mea se concentrase acum în intervalul îngust, care mă despărțea de adversarul meu, și în puținele minute, cât putea să dureze înfruntarea noastră. Amănuntele cele mai mici pe care le comporta înfruntarea, forța loviturii, iuțeala cu care se ferea fiecare din noi, gradul de flexibilitate al spadei celui din fața mea, luaseră dintr-odată proporțiile unor evenimente pline de semnificație și fiecare clipă cântărea cât un an de viață.

Știam că nu-mi voi călca jurământul dat Renatei, care îmi încătușa voința, cu o forță aproape supranaturală, dar speram că voi izbuti, fără să-i fac vreun rău contelui Heinrich, să-i smulg spada din mâini și să închei duelul într-un mod onorabil. Mi-am dat însă repede seama că făcusem o greșeală nesocotind iscusința adversarului meu în mânuirea spadei, căci loviturile mele întâlneau o gardă dibace, promptă și abilă. La toate șiretlicurile mele, Heinrich răspundea imediat cu dezinvoltura unui maestru și foarte curând

porni la ofensivă, silindu-mă să resping, cu toată vigoarea de care eram capabil, fandările lui primejdioase. Mereu urmărit de gândul că nu trebuie să-l străpung, călcându-mi astfel jurământul, îi param loviturile din ce în ce mai greu și ascuțișul spadei sale mă amenința neconținut, din toate părțile. Nemaivând speranța că voi termina cu bine lupta, îmi pierdeam treptat stăpânirea de sine. Degetele mi-au înțepenit din pricina frigului, spada a încetat să asculte de voința mea. Vedeam în fața mea o roată de tășuri de foc și, printre ele, figura – tot de foc – a lui Heinrich-Madiel. La un moment dat, a început să mi se pară că ochii lui Heinrich strălucesc undeva, în slava cerului, deasupra mea, că lupta noastră se desfășoară în spațiile libere, supratereștre, că nu eu resping atacurile dușmanului, ci că, din înaltul cerului, sfântul arhistrateg Mihail se năpustește asupra lui Lucifer, duhul întunericului, și-l prăvale în bezna Infernului.

Deodată, după o mișcare greșită de parare, contele Heinrich îmi respinse cu putere spada și lama spadei lui fulgeră lângă pieptul meu. Simții efectul loviturii ceva mai târziu, cum se-ntâmplă totdeauna când ești rănit de-o armă albă. Spada îmi căzu din mână și m-am prăbușit la pământ, în timp ce un nor roșu îmi acoperea privirea.

CAPITOLUL IX

Cum am petrecut luna decembrie și cum am sărbătorit Crăciunul

După cum am aflat ulterior, îndată ce am căzut leșinat pe pământul rece, se repezică să mă ajute nu numai Matthäus, ci și adversarul meu cu prietenul lui. Conteul Heinrich fu cuprins de o deznădejde fără margini: se căia amarnic că-mi acceptase provocarea. Spunea că dacă voi muri nu-și va afla liniște toată viața. După ce-mi oblojică rana, cei trei încropiră un fel de targă și luară hotărârea să mă transporte în oraș, pe jos, ducând chiar ei targa, deoarece drumul era prost și se temeau că dacă îl voi parcurge pe cal, zdruncinăturile îmi vor dăuna. Eu nu știam ce se petrece cu mine, fiind aproape lipsit de cunoștință, cufundat într-un leșin întrerupt la răstimpuri de o durere ascuțită, care mă silea să deschid ochii; simțeam mereu o înțepătură în trup dar, văzând deasupra mea cerul albastru, credeam – nu știu de ce – că mă aflu într-o barcă și, liniștindu-mă, îmi plecam din nou capul, lăsându-mi sufletul cuprins de delir.

Nu mai țin minte cum am ajuns acasă și cum m-a întâmpinat Renata, dar Matthäus mi-a spus mai târziu că în acele clipe ea a dat dovadă de mult curaj și totodată de spirit practic. În zilele următoare, așa cum se-ntâmplă întotdeauna când rana se inflamează și când pierzi mult sânge, am rămas într-o stare de inconștiență și nici nu aș putea să descriu aici halucinațiile provocate de febră; de altfel cuvintele folosite pentru lucrurile raționale nu se potrivesc pentru nălucirile demenței. Știu numai că, oricât de ciudat ar părea, amintirea Renatei nu intervenea deloc în delirul meu. Așa cum ștergi cu buretele slovele scrise cu creta pe tablă, din memoria mea se șterseseră toate întâmplările din ultimul timp, iar eu mă vedeam așa cum fusesem în anii vieții mele petrecuți în Noua Spanie. Foarte rar, când îmi veneam în fire și vedeam plecat asupra-mi chipul Renatei, mi se părea că este chipul Angelicăi, o fată de indieni botezată, cu care trăisem un timp la Cempoalla¹⁴² și de care, nu fără strângere de inimă, fusesem nevoit să mă despart din pricina faptelor ei urâte. De aceea, în delirul meu, respingeam mereu cu indignare mâinile Renatei și, în pofida îngrijirilor ei, mă răsteam mânios: „Ce cauți aici? Pleacă! Nu vreau să te vad!” Iar Renata îndura, resemnată aceste brutale cuvinte de om bolnav.

Duelul dintre mine și Heinrich avusese loc miercuri și de-abia sâmbătă, la ceasul vecerniei, mi-am revenit pentru prima dată și am fost capabil să deslușesc pereții odăii care mă despărțeau de lume, să-mi dau seama prin ce

¹⁴² Oraș din Mexic situat pe malul mării, unde Cortez a repurtat în 1520 o victorie strălucită.

trecusem și, în sfârșit, să recunosc obrazul Renatei, jacheta ei roz, cu podoabe albe și albastre, rochia pe care-o îmbrăcase în prima zi a cunoștinței noastre. Ea îmi urmărea cu atenție expresia feței și, înțelegând că mi-am venit în fire, se repezi la mine cu un strigăt de bucurie și speranță:

— Ruprecht! Ruprecht! M-ai recunoscut!

Totul mi se înfățișa încă foarte tulbure, așa cum de departe, în zarea încețoșată, catargele ți se par tunuri, dar acum știam că mă bătușem în duel cu contele Heinrich și, încercând să respir, am simțit deodată o durere chinuitoare în tot pieptul. Mi se părea că voi muri în urma rănii și că am o ultimă străfulgerare a memoriei, care adesea prevestește sfârșitul. Călăuzit de acea ciudățenie a sufletului uman care îl îndeamnă pe condamnat să glumească cu călăul pe treptele eșafodului, am încercat să-i spun Renatei cuvintele care mi s-au părut cele mai nimerite în acele împrejurări, deși nu porneau din inimă:

— Renata, uite, eu mor, mor ca să rămână teafăr scumpul tău Heinrich...

Renata căzu în genunchi, plângând, lângă pat, își lipi buzele de mâna mea și rosti sau mai curând răcni, ca și cum ne-ar fi despărțit un zid:

— Ruprecht, te iubesc! Nu știi oare că te iubesc?! Te iubesc demult! Numai pe tine! Nu vreau să mori!

Mărturisirea Renatei a fost ultima rază care îmi mai lumina conștiința; apoi totul se scufundă din nou în întuneric, iar deasupra-mi, ca un reflex al unui rug nevăzut, începură să dănțuiască iar diavoli roșii, agitându-și mânecile largi și împletindu-și cozile lungi. Dar în jocul lor monstruos, mi se părea că-i aud repetând în cor cuvintele Renatei: cântau, strigau și urlau deasupra mea: „Te iubesc, Ruprecht! Te iubesc demult! Numai pe tine!” Și prin labirintul delirului, prin hrubele abrupte, prin prăvălișurile năvalnice repetau neprețuitele vorbe a căror povară îmi strivea umerii și pieptul: „Te iubesc, Ruprecht!”

M-am trezit a doua oară când clopotele chemau la liturghia de dimineață și de data aceasta, în pofida slăbiciunii și a durerii pricinuite de rană, am simțit că trecusem de hotar, că viața e în mine și că eu sunt sortit vieții. Renata era alături și i-am făcut cu ochii semn că o recunosc, că țin minte cuvintele pe care le rostise, că-i mulțumesc și că sunt fericit. Iar ea, înțelegându-mă, îngenunche din nou pe podea, plecă spre mine capul, așa cum și-l pleacă credincioșii în biserică în timpul rugii. Conștiința că sunt ca sculat din morți, senzația pe care mi-o dădeau gingașele gene ale Renatei, atingându-mi mâna, razele blânde ale dimineții și dangătul clopotelor care pătrundea lin prin ferestre, împrumutau acestei clipe un farmec nespus, nepământean, ca și când cineva ar fi contopit dinadins la un loc tot ce era mai frumos și mai scump pentru mine.

Din acea zi a început convalescența. Țintuit la pat, într-o totală nemișcare, priveam plin de admirație cu câtă îndemânare și pricepere rezolvă Renata problemele vieții casnice. Îmi purta de grijă, o silea pe Luiza să asculte de voința ei și nu îngăduia vizitatorilor să mă deranjeze. Trebuie să spun că vizitatorii băteau la ușa noastră mult mai des decât ne-am fi putut aștepta. În fiecare zi venea Matthäus, puțin cam rușinat de insuccesul meu, dar fără să-și fi pierdut optimismul sănătos și voioșia blajină. Aproape tot atât de des venea Lucian Stein, care ținea neapărat să afle cum evoluează boala mea, spre a-l informa pe contele Heinrich. În sfârșit, mai în fiecare zi venea doctorul trimis de Matthäus, un personaj care purta o pelerină neagră și o pălărie cu boruri mari¹⁴³, pedant și ignorant, și care cred că a contribuit mai puțin decât toți ceilalți la însănătoșirea mea.

Nefiind cu totul străin de medicină, și având destulă practică din perioada campaniilor mele, când oblojisem felurite răni, îndată ce am fost în stare să-mi strâng gândurile și să judec, am pus să se arunce afară toate unsoarele și alifiile dezgustătoare ale acestui slujitor al lui Esculap și mi-am îngrijit rana, folosind doar apă caldă, spre marea neliniște a Renatei, și spre indignarea doctorului negru. Fiind însă conștient de faptul că în joc e viața, am găsit în mine destulă voință pentru a-mi îmbrăca hotărârea într-o platoșă capabilă să reziste tuturor amenințărilor și rugămintilor, demonstrând, cu fiecare zi ce trecea, eficacitatea metodei mele de tratament, atât în calitate de medic cât și în calitate de bolnav.

Când rămâneam singur cu Renata, îmi uitam boala, căci ea venea să-mi spună mereu că mă iubește; dar pentru mine era o fericire prea mare să ascult aceste mărturisiri care făceau să-mi bată inima atât de tare, încât rana începea să mă doară. O întrebam pe Renata pentru a suta și a mia oară: „E adevărat că mă iubești? Atunci de ce nu mi-ai spus-o mai demult?”, iar ea răspundea pentru a suta și a mia oară:

— Te iubesc demult, Ruprecht. Cum de n-ai luat seama? De atâtea ori am rostit în șoaptă acest cuvânt: „Iubesc!” Tu însă nu-l înțelegeai și mă întrebai ce am spus, iar eu îți răspundeam: „Nimic. Am spus ceva numai pentru mine”. Te admiram, îți admiram chipul aspru și sever, sprâncenele împreunate, mersul hotărât, dar când ți se întâmpla să întâlnești privirea mea plină de dragoste, începeam să-ți vorbesc de Heinrich. De câte ori noaptea, atunci când dormeam singură, mă furișam în odaia ta în vârful picioarelor și-ți sărutam mâinile, pieptul, picioarele, tremurând ca nu cumva să te trezesc! Adeseori intram la tine și, atunci când lipseai de-acasă, îți

¹⁴³ Pelerina neagră și pălăria rotundă era portul obișnuit al medicilor germani în sec. al XVI-lea.

sărutam lucrurile, perna pe care îți puseseși capul. Dar cum aş fi putut îndrăzni să-ți mărturisesc dragostea mea, după ce-ți spuseseam atâtea despre Heinrich? Îmi ziceam că ai să mă disprețuiești, că n-ai să pui niciun preț pe iubirea mea, socotind-o, pe drept cuvânt, o minge ușoară pe care o arunc de la un bărbat la altul. Ah! dar ce sunt eu vinovată că m-ai învins prin gingășia ta, prin devotamentul tău, prin forța dragostei tale neabătută și năvalnică, asemeni torentului de munte!?

O întrebam pe Renata:

— Atunci cum de m-ai trimis la moarte? Mi-ai interzis să mă ating de Heinrich și m-ai silit să-mi las pieptul descoperit în fața loviturilor lui! N-a lipsit mult să-mi înfigă spada în inimă!

Renata răspundea:

— A fost ultima încercare: vrerea Domnului. Ții minte cum m-am rugat când ai plecat să te bați în duel? Îl întrebam pe Dumnezeu dacă îmi îngăduie să te iubesc. Dacă aceasta-i era vrerea. El avea puterea să-ți păstreze viața, deși era amenințată de spada dușmanului. Și mai mult decât atât, doream să pun pentru ultima dată la încercare dragostea ta, să văd dacă ea poate înfrunta moartea. Dar dacă ai fi căzut, să știi că în aceeași zi m-aș fi dus să-mi sfârșesc zilele într-o chilie de mănăstire, pentru că n-aș fi îndurat viața fără tine!

Nu știu cât adevăr conțineau cuvintele Renatei. E de la sine înțeles că nu spunea totul chiar așa cum se întâmplase, ci așa cum i se păruse în clipa aceea. Dar atunci nu mă gândeam să-i cântăresc vorbele, căci de-abia îmi ajungeau puterile pentru a le sorbi, așa cum soarbe o floare uscată de arșiță picăturile de ploaie. Mă asemuam cu un cerșetor care, după ce, ani în șir, cerșise în zadar la ușa bisericii câțiva bieți gologani, se pomenește dintr-odată stăpân peste bogățiile lui Cresus, regele Lydiei, liber să ia, cu amândouă mâinile, oricât dorește din mormanul de aur, diamante și safire. Eu, care altădată ascultasem, întunecat la față, crudele răspunsuri ale Renatei, nu găseam acum destulă putere să suport dovezile ei de dragoste și adesea obrajii mei, nu ai ei, se umezeau de lacrimi.

Apropierea noastră era în același timp dorință și chin, pentru că zilele întregi rana mea nu ne îngăduia să sorbim până la fund din cupa pasiunii. La început, abia dacă aveam putere să-mi ridic puțin capul și să-mi apropii buzele de-ale Renatei care ardeau ca jarul. Apoi recădeam istovit și fără suflare pe perne. Mai târziu, când izbutisem să mă așez pe pat în capul oaselor, Renata trebuia să mă rețină cu o insistență blândă de la elanurile bune, căci doream s-o cuprind în brațe, s-o strâng la piept și s-o sărut, s-o dezmierd și s-o copleșesc cu dragostea mea. Dar, lăsându-mă în prada patimii dezlănțuite, puterile m-au trădat, legătura se înroși de sânge, în fața

ochilor începură să-mi joace cercuri colorate, urechile începură să-mi vâjâie, mâinile îmi căzură neputincioase de-a lungul trupului, iar Renata, zâmbind îngăduitor, mă culcă în pat ca pe un copil, șoptindu-mi:

— Dragul meu, dragul meu, ajunge! Avem înaintea noastră toată viața! Toată viața!

La sfârșitul primei săptămâni a lunii decembrie m-am întremat în așa măsură, încât puteam să umblu de ici colo prin cameră sau, așezat într-un fotoliu încăpător, să frunzăresc cu o mână slăbită, voluminoasele tratate de magie. Odată cu convalescența mea, viața noastră își relua vechiul făgaș. Vizitatorii dispărură unul după altul: Lucian Stein, care nu mai avea de ce să se intereseze de sănătatea mea, doctorul negru, pe care l-am rugat chiar eu să-mi dea pace, și, în sfârșit, credinciosul Matthäus, care nu se împăca prea bine cu Renata. În jurul nostru începu să se caște golul cu care fuseserăm obișnuiți, dar mi se părea acum cu totul altfel decât cel în care ne scufundam înainte! S-ar fi zis că deasupra mea se boltea un alt cer, cu alte stele, că toate obiectele din jur se transformaseră ca prin farmec, atât de mult se deosebea traiul meu de acum de viața petrecută înainte între aceste ziduri, care mă apăsau ca un coșmar ce revenea întruna!

Astăzi, amintindu-mi de acel decembrie, pe care l-am trăit cu Renata ca doi proaspeți însurăței, sunt gata să-i mulțumesc în genunchi Creatorului, pentru clipele care mi-au fost hărăzite. În zilele acelea însă, un singur gând mă obseda și mă neliniștea: mi se părea că viața atinsese punctul culminant, culmea dincolo de care începe coborâșul, că și eu, asemenea lui Phaeton, surugiul carului solar, mă înălțasem spre zenit și, scăpând din mână hățurile cu care mânam caii, n-aveam altă scăpare decât să mă prăbușesc plin de rușine în abis, ajungând pe pământ. Cu o grabă înfrigurată căutam să sorb din plin fericirea piscului pe care mă aflu și, cuprins de extaz, îi spuneam Renatei că cel mai potrivit lucru ar fi să mor, să părăsesc viața fericit și învingător, fiind încredințat că în viitor mă așteptau, ca de atâtea ori în trecut, măștile tragice ale nefericirii și înfrângerii.

Renata însă îmi răspundea:

— Vai, se vede că nu ești obișnuit cu fericirea! Crede-mă, iubitele, suntem abia în prag, n-am intrat încă în prima sală! Te-am călăuzit prin subteranele suferințelor și tot eu te voi conduce acum prin palatul fericirii. Numai să rămâi cu mine, numai să mă iubești, și ne vom ridica împreună, tot mai sus și mai sus! Eu am semănat în tine această teamă, dar vreau să uiți totul, vreau să te răsplătesc, pentru fiecare clipă de suferință, cu zile lungi de bucurie, căci prin iubirea ta m-ai răsplătit pentru toate zilele de deznădejde și chin, îndurate în viață!

În timp ce spunea aceasta, Renata avea o înfățișare de parcă s-ar fi hrănit o viață întreagă cu fericire, cum se hrănesc cu aer păsările paradisului.¹⁴⁴

Așa cum Renata nu cunoscuse limite în deznădejdea ei, n-avea acum hotare în dezlănțuirea dragostei. Pe galera ce purta steagul zeiței Venus, nu eram deloc un novice navigator în oceanul amorului, dar pentru prima dată în viață întâlneam atâta lăcomie a simțurilor. Dezmierdările i se păreau prea slabe, nicio apropiere nu era destul de intimă pentru ea, nicio voluptate nu-i potolea pe deplin dorințele. Parcă dorea să-și răscumpere cruzimea cu care îmi respinsese dragostea, căci pasiunea ei era plină de umilință și supunere. Trebuia să mă împotrivesc din răsputeri ca să nu-mi sărute picioarele, ca Magdalena tăpile lui Cristos, sau să facă lucruri pe care nici măcar nu le pot așterne pe hârtie.

A fost luna noastră de miere. După vreo două săptămâni m-am înzdrăvenit de-a binelea și totodată mi s-a limpezit judecata, după părerea mea însușirea cea mai de preț dintre toate. A dispărut și acea încordare a simțurilor pe care o alimentaseră relațiile mele echivoce cu Renata, permanenta înfrigurare și neliniște în așteptarea nu știu cărui eveniment, iar sufletul meu și-a găsit pacea, asemenea unui arc, prea mult timp încordat, a cărui săgeată și-a luat în sfârșit zborul, atingându-și ținta. De altfel, chiar și în primele zile ale neașteptatei noastre contopiri senzuale, pe care Renata ar fi vrut s-o transforme într-un neîntrerupt și pătimaș delir, mai păstrasem o urmă de judecată, căci în pofida freneziei și jurămintelor noastre de dragoste, a dezmierdărilor și mângâierilor care se țineau lanț, întrezăream, ca un luminiș în desișul pădurii, aspra realitate și nu uitam, nici măcar un ceas, că nu suntem altceva decât niște pelerini rătăciți pe o insulă vrăjită. Când, în sfârșit, desfătarea cu obișnuitele-i bucurii mi-a saturat ființa, iar coșmarul negru și arzător al lunilor de chin s-a mistuit, învăluit de ceața trandafirie a prezentului, am început a scruta, cu mintea trează, viitorul.

În primul rând, am constatat că din banii strânși de mine dincolo de Ocean cheltuisem mai mult de jumătate și ce-mi mai rămăsese se topea văzând cu ochii. Apoi, în afară de faptul că nu câștigam nimic, mă supăra mai ales inactivitatea, care dura de mai multe luni. Visam la muncă și la acțiune, ca la o adevărată izbăvire. În sfârșit, păstram mereu convingerea, la care ajung când trec de anii primei tinereți toți oamenii cu scaun la cap, că nu

¹⁴⁴ Întrucât indigenii din Madagascar vindeau europenilor păsările paradisului cu picioarele tăiate și golite de măruntaie, în Europa au circulat multă vreme cele mai neverosimile povești în legătură cu aceste păsări, povești care găseau credit la naturaliști. Între altele, se pretindea că păsările paradisului nu se așază niciodată și se hrănesc doar cu aer.

poți trăi toată viața numai în desfătare și nici s-o sorbi, așa cum nu poți sorbi marea cu pocalul din care bei la un ospăț vesel. Pentru a mă apuca de vreo muncă, trebuia să-mi aranjez temeinic viața. Țineam bine minte că Renata primise să-mi fie soție în zilele când își ascundea iubirea sub masca severității; nu mă îndoiam că și acum, când își dezvăluise dragostea, își va da consimțământul.

Am pândit așadar prilejul ca să-i spun Renatei:

— Draga mea, cred că ai înțeles, din spusele mele, că nu putem continua la nesfârșit această existență lipsită de griji, pe care o ducem acum, și că se impune să mă apuc neapărat de treabă. Aș prefera o îndeletnicire la care mă gândesc mai demult și anume să fac negoț cu semințele păgâne din Noua Spanie. Iată de ce astăzi, după ce tu mi-ai dat nenumărate dovezi de dragoste, reînnoiesc rugămintea mea, pe care înaintea abia îndrăzneam s-o rostesc: fii soția mea, căci vreau ca prietena mea să poată privi fără să-i fie rușine în ochii tuturor femeilor. Dacă vei rosti acel „da” pe care-l aștept, vom pleca fără întârziere în orașelul meu natal, Losheim. Sunt sigur că părinții mei nu-mi vor refuza binecuvântarea, iar dacă nu vor voi să ne-o dea, ne vom lipsi de ea, căci de multă vreme îmi croiesc singur drum prin hățișurile vieții. Vom porni ca soț și soție în Lumea Nouă, pentru a trăi acolo anii de lumină și fericire la care visezi.

Spre uimirea mea, această rugămintă, care mi se părea cât se poate de firească, a fost primită de Renata într-un fel foarte ciudat. Fața ei păru umbrită ca de aripa unei păsări care zburase deasupra noastră. Trebuie să spun că aceeași umbră îi întuneca figura ori de câte ori aduceam vorba despre părinții mei și despre casa părintească. În ce o privea, niciodată, nici chiar în clipele celei mai intime apropieri a două ființe unite în dragoste, nu-mi vorbise nimic despre părinții ei sau despre locul ei de baștină. Încruntată la față, ea îmi răspunse:

— Dragă Ruprecht! Am făgăduit să-ți fiu soție, dacă îl vei răpune pe Heinrich. Lucrul acesta nu s-a întâmplat, poate din vina mea, dar eu nu mai sunt legată prin jurământ, așa că să nu ne grăbim, făcându-ne planuri de viitor. Oare nu poți gusta fericirea fără gânduri lăturalnice, nu poți s-o iei așa cum iei un pahar de vin, sorbindu-l până la fund? Când vom fi nevoiți să ne îngrijim de viață, o vom face și, crede-mă, vei găsi în mine un ajutor statornic. Acum însă, îți dăruiesc întreaga mea dragoste și-ți cer un singur lucru: ca brațele tale să fie destul de puternice pentru a o primi întreagă.

Rostind aceste neașteptate cuvinte, Renata se lipi de mine drăgăstos și încercă să mă tragă în grădina fermecată a dezmierdărilor ei, dar nu izbuti să-mi împrăștie îndoielile. Oricât ar părea de ciudat, acest scurt schimb de cuvinte a însemnat un moment de răscruce în cursul evenimentelor, iar ziua

aceea poate fi socotită ultima zi a lunii noastre de miere. Insuccesul propunerii mele îl atribuiam, cum era și firesc, unor cauze ascunse și sentimentul meu pătimăș pentru Renata se întunecă dintr-odată, iar în străfundul sufletului meu începu să se acumuleze o vagă nemulțumire, picătură cu picătură, așa cum crește un stalactit într-o peșteră. Din ziua aceea în viața noastră se răspândiră pe furiș, ca niște șoareci scăpați din pălăria scamatorului, tot felul de neînțelegeri, adesea absurde și nedemne de noi.

Se apropiau sărbătorile Crăciunului. Renata, mereu capricioasă, își exprimă dorința să petrecem sărbătorile într-o societate veselă. Începu să lege cunoștințe, să ia parte la spectacole, să-și exerseze vocea, iar eu, amintindu-mi cu câtă hărnicie studia pe vremuri textele latine, nu mai puteam de mirare, văzând cu câtă copilărească naivitate se dedica acestor preocupări distractive.

În primul rând, am asistat la toate serviciile divine. În noaptea de Ajun, am admirat în Biserica Sf. Cecilia imaginea Sfintei Iesle și a celor trei Magi îngenunchiați în fața ei, imagine care îmi aminti zilele copilăriei. În ziua Sfântului Ioan Evanghelistul, am ascultat liturghia de amiază, de asemenea în ziua celor 40.000 de prunci și în ziua Tăierii împrejur a Domnului. Am participat la toate procesiunile religioase din oraș. Renatei îi făcu plăcere să-i cheme în casă pe colindători care umblau cu Vicleimul și Steaua, să le asculte cântecele, să stea cu ei de vorbă și să le dea colindețe. Apoi, Renata mă duse prin toate bâlciurile și panoramele de pe chei și din piețe, unde puteai vedea tot felul de ciudățenii. Când îi aminteam cu cât dezgust îmi vorbeai de gloata de pe stradă, râdea. Petreceam astfel ore întregi printre țărânoii beți și grosolani, ascultam cântecele cobzarilor și cimpoierilor, stam să-i privim pe acrobații care umblau în mâini, pe scamatorii care scoteau șerpi din nări, pe înghițitorii de săbii, pe pehlivanii din gura căror țâșneau trâmbțe de apă, pe femeia cu barbă, giumbușlucurile elefanților, rinocerilor, dromaderilor; precum și alte minunății cu ajutorul cărora oameni, veniți de cine știe unde, storc banii naivilor, câștigăți cu trudă.

Își făcură apariția în casa noastră două femei cu aspect burghez, Katharina și Margareta, după spusele Renatei vecine de ale noastre, pe care le cunoștea foarte bine. Mi s-au părut a fi niște femei mărginite, cu totul lipsite de interes, și nu puteam înțelege ce rost avea să ne tulbure, după ce ne cucerisem cu chiu cu vai singurătatea. Am trăncănit cu ele o oră întreagă, luând în discuție calitățile și defectele preoților de la diverse parohii, plictisindu-mă de moarte și nu m-am putut opri s-o dojenesc pe Renata, că leagă asemenea prietenii. Dojana s-a transformat în ceartă. Renata mi-a răspuns, răstindu-se la mine, că n-o pot opri să-și aleagă prietenii după cum

crede de cuviință și mă întrebă, dacă nu cumva, de-o fi s-o iau cu mine în Lumea Nouă, am de gând s-o țin închisă între patru pereți. N-am pregetat să-i spun Renatei că vorbește ca să se afle în treabă, iar ea, supărată foc, mă împrășcă cu reproșuri, amenințându-mă că va părăsi casa, care devenise pentru ea o închisoare:

Ce-i drept, după ce ne-am ciondănit și ne-am împuns cu vorbe aspre, ne-am dat seama că cearta noastră e o neghiobie și ne-am grăbit să stingem focul gâlcevei cu vântul nebunatic al jurămintelor și al mărturisirilor, cu o ploaie de săruturi și dezmiertări, dar sub cenușă mocneau încă scânteile. La două zile după această întâmplare, Renata mă anunță netam-nesam că după-amiază are de gând să-i facă o vizită uneia dintre vecinele ei și că mă roagă s-o însoțesc. Am răspuns, indignat, că nu vreau să întrețin relații de prietenie cu asemenea ființe stupide. Renata n-a luat în seamă vorbele mele, s-a îmbrăcat și a plecat. Ca să mă răzbun într-un fel, m-am dus și eu la Matthäus, pe care doream demult să-l văd. Ne despărțeam pentru prima dată după boala mea.

Matthäus mi-a deschis ușa, bombănind și prefăcându-se supărat, iar Agnes, care, judecând după toate semnele, știa ce rol joacă Renata în viața mea, s-a ținut deoparte, sfioasă și neîncrezătoare. Am încercat să sparg gheața dintre noi, povestindu-i ce văzusem și cum trăisem în Noua Spanie, istorisiri care stârneau întotdeauna interesul ascultătorilor, ca de pildă despre templele mayașilor, despre cactușii uriași, sau vânătorile de urși, pline de primejdii. Ne-am despărțit ca doi buni prieteni și când, întorcându-mă acasă, am auzit-o pe Renata vorbind în șagă despre feciorul unui negustor din oraș, invitat și el în casa vecinei, care se ținuse scai de ea, n-am putut rezista să nu-i spun cât de drăguță mi se păruse Agnes. Din acest al doilea duel al nostru, în care foloseam armele geloziei, am ieșit victorios, pentru că Renata, după ce s-a prefăcut un timp că spusele mele n-o interesează câtuși de puțin, a trecut la reproșuri și învinuiri, abia reținându-și lacrimile, încât, ca s-o împac, am fost nevoit să jur că Agnes îmi e cu totul indiferentă, jurământ în urma căruia mi-a mărturisit că feciorul negustorului există doar în imaginația ei.

Cu toate acestea, după câteva zile, Renata m-a anunțat din nou că a acceptat invitația unei vecine, iar eu, drept ripostă, m-am dus să-l văd iar pe Matthäus. Acest joc a continuat și-n zilele următoare, așa că devenisem un musafir obișnuit în casa familiei Wiessmann și, lăsându-l pe Matthäus cu bucoavnele lui, îmi petreceam timpul stând de vorbă ore îndelungate cu Agnes. Îmi plăcea mult fata asta blândă și tăcută care voia să afle tot ce există în lume, pentru care toate erau noi și care credea tot ce-i spuneai cu o naivitate de copil. În capul ei basmele, pe care i le povestise bunica, se

împleteau în mod bizar cu datele și noțiunile științifice, pe care le auzea de la fratele ei, și din contopirea aceasta se încheau cele mai amuzante și absurde imagini și reflecții, care mă distrau ca jucăriile pe copii. Agnes mă întreba, cât se poate de serios, dacă este adevărat că pe chipul omenesc stă scris cu litere latine cuvintele *Homo Dei*, cei doi ochi fiind literele O, nasul litera M etc., dacă Isus Cristos fusese într-adevăr răstignit pe cruce chiar în centrul pământului, Ierusalimul fiind centrul Lumii, așa cum inima este centrul trupului omenesc, dacă pe pământ sunt tot atâtea specii vegetale câte stele se află pe cer, întrucât fiecare plantă se naște cu ajutorul unui astru care-și exercită influența asupra combinațiilor dintre elementele naturii, dacă smaraldul este piatra Sfintei Fecioare și dacă această piatră se sfarmă de la sine, atunci când în prezența ei se săvârșește păcatul dragostei, și multe alte asemenea lucruri.¹⁴⁵

Trebuie să precizez că în relațiile mele cu Agnes, nici atunci, nici mai târziu, nu a existat nimic din ceea ce s-ar putea numi dragoste, deși firește, îmi făcea plăcere să-mi petrec timpul în tovărășia unei fete atât de blândă și de pură, în contrast cu firea pătimasă și experiența Renatei. Trebuie să mărturisesc totodată că în adâncul sufletului meu nu mai păstram în acele zile fidelitatea fără rezerve care mă lăsa dezarmat, pradă dorințelor Renatei, nici patima nebună, care mă încătușa în lanțuri de trandafiri în timpul convalescenței mele. În luna noastră de miere, patima ajunsese la culme și crescuse, ca o mare în timpul fluxului. Acum venise refluxul și valurile se retrăgeau neputincioase, lăsând un urma lor, pe nisip, stele de mare, scoici și alge.

Conștiința, sau poate intuiția, îmi spuneau că venise vremea unui nou flux și de aceea poate nu conteneam să-i jur Renatei credință și să-i spun mereu cuvinte de dragoste. I-am adus aminte de câteva ori că o cerusem în căsătorie și că aș vrea să părăsim Köln-ul, căci în acest oraș trecusem prin prea multe încercări și mi-ar fi venit greu să încep o viață nouă. Renatei însă nu-i putea scăpa schimbarea ce se petrecuse cu mine. Ea mă întreba cu amărăciune, dacă nu cumva văpaia patimii se potolise, pentru că-mi mărturisise cât de mult mă iubea, dovedind-o cu prisosință. În ce privea căsătoria noastră, îmi spunea că mă iubește prea mult și nu vrea, pentru

¹⁴⁵ Afirmația că pe fața omului stă scris *Homo-Dei* (*Omul lui Dumnezeu*, trad. din. lb. lat., în latina vulgară pronunțându-se *omo*) îi aparține lui Berthold de Regesburg (sec. al XVIII-lea). Cartografiile medievale erau cu toții de părere că Ierusalimul este centrul pământului. Părerea că pe pământ sunt tot atâtea specii vegetale câte stele în cer și afirmația că smaraldul se sfărâmă dacă se săvârșește în prezența lui păcatul dragostei îi aparține lui Konrad Megenberg (sec. al XIV-lea).

nimic în lume, să vadă chipul pe care se obișnuise să citească, datorită ei, suferința și fericirea, blazat și plictisit.

Atunci, în perioada când dragostea își micșora puterea, treceau uneori zile întregi fără să ne vedem, alteori ne aruncam unul în brațele altuia, cuprinși de dorință nepotolită, sau cădeam pradă vrajbei și ațâțării. Câteodată vrajba lua proporții și atunci, înverșunată cum n-o mai văzusem, Renata îmi arunca în obraz cuvinte urâte, mă amenința că noaptea, în timpul somnului, îmi va tăia beregata sau că o va pândi pe stradă pe Agnes și-o va ucide, sau izbucnea în plâns și, prăbușindu-se pe podea, se lăsa cuprinsă de deznădejde, torturându-se ca pe vremea când era obsedată de contele Heinrich. Erau însă și zile de totală dăruire, când ne simțeam iar amănți fericiți: ca Antoniu și Cleopatra în Egipt, sau ca Tristan și frumoasa Isolda în peștera lor, când neînțelegerile de ieri ni se păreau caraghioase și absurde, ca fetele demonilor răi pe care Renata îi numea „cei mici”.

Această nestatornică perindare a clipelor de bucurie și de înstrăinare mă obosea mai mult decât suferințele de altă-dată, pricinuite de dragostea mea respinsă, mai mult ca oricând râvneam să duc o viață de liniște și de muncă și dorul acesta creștea în mine, ca o furtună ce se apropie. Dar fulgerele acestei furtuni trebuia să le aștept încă multă vreme, pentru că tot Renata domnea în sufletul meu și după fiecare neînțelegere o căutam din nou, îi căutam privirea și sărutul, ca rădăcina apa din pământ. Firea Renatei respingea însă cursul lent al evenimentelor. Îmboldită de simțirea și gândurile ei, a schimbat brusc viața noastră, îndreptând-o pe un alt făgaș.

CAPITOLUL X

Cum din nou Madiel i s-a arătat Renatei și apoi cum ea m-a părăsit

1

Într-o seară, pe care am petrecut-o cu blânda Agnes, am întârziat peste ora fixată, așa încât a trebuit să-i miluiesc cu ceva pe paznicii de noapte, ca să nu-mi stea în drum. Apropiindu-mă de casă, mi s-a părut că văd prin întuneric o mogâldeață, chircită în prag ca o pisică, și când am ajuns mai aproape mi-am dat seama că era Luiza. Când îmi auzi pașii, sări speriată și-mi povesti îngrozită, că doamnei Renata i se întâmplase, pe neașteptate, ceva înfricoșător și se teme că aici și-a băgat coada Necuratul. Am înțeles, din istorisirea ei plină de amănunte, că Renata fusese cuprinsă iar de un acces asemuitor celor la care asistasem, când o văzusem zvârcolindu-se, chinuită de duhul care-i pătrunsese în trup. Mi-am amintit că în ultimele zile Renata mi se păruse tristă și foarte agitată, și mă mustram pentru nepăsarea mea.

Simții o împunsătură în inimă și dragostea mea pentru Renata îmi aprinse dintr-odată sufletul ca o vâlvătaie. M-am repezit să urc scările, gata să-i cer iertare, să-i sărut mâinile și să-mi răscumpăr vina, plătind oricât de scump. Renata zăcea în pat istovită, ca totdeauna după criză, mai mult moartă decât vie, iar fața ei, la lumina slabă a lumânării, părea o mască de ceară. Când mă văzu, nu zâmbi, nu-și manifestă în niciun fel bucuria sau supărarea. Am îngenuncheat lângă pat și i-am spus:

— Renata, iartă-mă! Știu că în ultimul timp purtarea mea a lăsat de dorit; sunt vinovat că te-am lăsat mereu singură. Nu știu nici eu bine cum s-a întâmplat, dar ce-a fost a fost. N-o să se mai repete, ți-o jur.

Renata mă întrerupse, rostind cu un glas slab, dar răspicat și hotărât:

— Ruprecht, lasă-mă pe mine să vorbesc și tu ascultă ce-ți spun. Mi s-a întâmplat azi ceva atât de neașteptat și de important, încât mintea mea nu poate înțelege. Viața mea s-a rupt azi în două și tot ce mi se va întâmpla în viitor n-o să mai aibă nicio legătură cu trecutul.

După acest început solemn, Renata întoarse către mine fața ei galbenă ca ceara și-mi povesti cele ce urmează: în ultima săptămână, când se părea că o dădusem uitării, chinuită de singurătate, plângea zile întregi, ascunzându-și cu grijă lacrimile. Dar adâncă măhnire slăbindu-i puterile, rămase fără apărare în fața atacurilor demonilor ostili și vechiul ei dușman, care o persecutase și o chinuise pe când se afla în castelul contelui Heinrich, își înteeți asalturile, torturând-o cumplit, până căzu istovită la pământ. Cum stătea așa întinsă, aproape fără cunoștință, zări deodată un nour luminos în mijlocul căruia răsări chipul Îngerului de foc, pe care nu-l mai văzuse din

copilărie. Renata îl recunoscuse îndată pe Madiel, care nu se schimbase la înfățișare: fața strălucitoare, ochii albaștri ca cerul, părul împletit parcă din fire aurii, iar veșmântul țesut parcă din pale de foc. Fu cuprinsă de extaz, asemenea Apostolilor pe muntele Tabor în clipa schimbării la față a Domnului, dar Madiel se-ntunecă la chip și-i spuse:

„Renata! Din ziua când, lăsându-te târâtă de poftele trupului, ai încercat să mă atragi prin înșelăciune și perfidie la săvârșirea păcatului, te-am părăsit și nu m-am înfățișat ție niciodată, deși de-atâtea ori ți s-a părut că mă vezi. Conte Heinrich, care mi-a împrumutat chipul, ți-a fost trimis de Cel ce ne duce-n ispită pentru a-ți strica și năruii sufletul. În grădinile fericirii, în fața chipului Atoateștiutorului, acolo unde hălăduiesc îngerii, nu o dată am vărsat lacrimi amare, văzându-te pornită pe calea pierzaniei, spre infernala bucurie a dușmanilor tăi și ai noștri. Nu o dată ruga mea s-a înălțat către Cel de Sus, ca fumul de tămâie, cerându-i îngăduința să-ți prind brațul, oprindu-te pe marginea prăpastiei, dar de fiecare dată un glas se auzea, zicând: „Se cuvine ca ea să coboare și această treaptă!” Acum mi s-a îngăduit, în sfârșit, să-ți dezvălui tot adevărul, să-ți arăt cât de greu trag păcatele tale în cumpăna Dreptății și să te lămuresc că sufletul tău este pe jumătate cuprins de vâlvătaiele iadului. Nu mai poți visa la cununa sfintei Amalia de Lorena, ci la o cunună de martiră, care va spăla cu sângele-i curat tina fărădelegii. Sora mea iubită! Îngrozește-te, căiește-te, roagă-te neîncetat Domnului și îmi va fi din nou îngăduit să te ocrotesc și să-ți dau tărie!”

În timp ce Madiel vorbea, prin fața ochilor Renatei se perindau viziuni care întrupau cuvintele sale. Vedea perindându-se când grădinile Paradisului – în care îngerii înalță imnuri de slavă Creatorului și, străbătând văzduhul, îmbină prin alăturarea aripilor slovele mistice D, I, L,¹⁴⁶ – când treptele unei scări înfățișând viața ei pământească și pe care urca și scobora, împresurată de șerpi, vasilisci, dragoni și alte lighioane, când, în sfârșit, își vedea trupul cuprins până la brâu de flăcările iadului, în timp ce diavolii jucau și săreau, în jurul ei. Când Madiel își sfârși rostirea plină de mânie,

¹⁴⁶ Vezi o imagine similară la Dante (*Paradiso*, XVIII 76–78)

si dentro ai lumi sante creature

volitando cantavano, e facienti

Or D, or I, or L, in sue figure.

(*La fel văzui făpturi printre lumine, / ce-n zbor plutind pe-același glas cântau / și D ori I ori L, făceau din sine.*, Dante Alighieri: *Divina Comedie*, Ed. p. Lit. Univ. 1965, în românește de Eta Boeriu.)

Aceste litere alcătuiesc începutul frazei: *Diligite iustitiam qui indicatis terram* („Iubiți dreptatea voi care sunteți judecători ai pământului” – așa începe *Cartea înțelepciunii*, lb. lat.).

Renata, sugrumată de-o cruntă deznădejde, simți că suflarea vieții o părăsește. Madiel, văzând-o gata să piară, se schimbă dintr-odată, chipul lui luă o expresie blândă și duioasă și se comportă față de ea ca un frate mai mare, așa cum se întâmpla în jocurile lor de copii. Apropiindu-se de Renata, care zăcea ca moartă, o sărută pe gură, învăluind-o într-o fâșie de foc dulce, lipsită de dogoare. Renata scoase un țipăt de bucurie și dădu să-l îmbrățișeze, dar mâinile ei atinseră trupul bătrânei Luiza, care urcase în grabă, auzind larmă și gemete.

Povestirea Renatei mă lăsă, și de astă dată, nedumerit: oare ce era adevăr și ce era nălucire în ce spunea, născocire a minții ei fatal înclinată spre fabulație? În ziua aceea nu aveam decât o singură grijă: s-o liniștesc și să-i risipesc gândurile negre, s-o fac să nu se mai gândească la cele întâmplate. Am căutat s-o alin făgăduindu-i că îi voi închina numai ei toate orele și toate minutele vieții mele. Renata însă dădea leneș din cap ascultându-mi cuvintele și zâmbea cu indulgență, așa cum o mamă îi zâmbește copilului care încearcă s-o înveselească oferindu-i jucăriile lui. Totuși, răpusă de oboseală și legănată de cuvintele mele mângâietoare, Renata adormi curând, iar eu mă culcai la picioarele ei, ca în zilele când eram încă departe și străini trupește unul de altul.

M-am convins, chiar în noaptea aceea, că Renata nu aruncase vorbe în vânt când îmi spusese că viața ei s-a rupt în două. Renata se trezi dis-de-dimineată și, luând un aer bizar și solemn, mă rugă s-o ajut să se scoale din pat și s-o însoțesc la utrenie. M-am supus fără voia mea, impresionat de tonul solemn al cuvintelor ei în liniștea acelei ore matinale, iar Renata, îmbrăcându-se în grabă, deși abia se ținea pe picioare, mă sili s-o însoțesc până la biserica Sfânta Cecilia. Acolo, îngenunche în fața amvonului, în mijlocul odăjdiilor și troparelor aurite, și se rugă îndelung, cu fața scăldată în lacrimi, până la sfârșitul slujbei, ca o femeie împovărată de păcate, care cerșește iertarea Domnului. Văzând-o cu câtă smerenie se roagă, mi-am dat seama că schimbarea petrecută în sufletul Renatei nu e nicidecum trecătoare, că, dimpotrivă, se petrecuse o transformare profundă, a întregii sale ființe, dând alt curs gândurilor, simțămintelor și dorințelor ei.

Într-adevăr, începând cu ziua aceea, viața Renatei, și deci și a mea, luă o nouă întorsătură, dar de astă dată schimbarea era atât de hotărâtoare, încât în zadar încercam să stabilesc o relație, lucru care altădată nu era cu desăvârșire exclus, între ceea ce fusese și ce era acum Renata. Părea să fi fost plămădită din nou. Își însușise un alt fel de a gândi, o altă logică, un alt mod de viață, ba chiar și un alt fel de-a vorbi, de-a se purta cu oamenii, de-a acționa, nu-i mai recunoșteam nici glasul, nici mersul și într-o măsură nici înfățișarea. Mi-am adus aminte că Renata îmi povestise cum, pe când era

copilă, se rugase nopți în șir uitând de sine, sau ieșise dezbrăcată în frigul iernii, sau se flagelase, însângărându-și pieptul. Mi-am amintit ce-mi spusese când pornisem cu barca spre Köln: „Fiecare dintre noi ar trebui să se retragă, îngrozit, într-o chilie de mănăstire, cum fuge cerbul de vânător!” Înțelegeam acum că schimbarea nu era întâmplătoare, ci că mocnea demult în sufletul Renatei, împrumutând felurite aspecte.

Pentru a înfățișa măcar în linii generale această ultimă perioadă a vieții noastre trăită împreună, trebuie să arăt în primul rând că pocăința ei se manifesta cu aceeași frenezie ca altădată deznădejdea și pasiunea. Abia trecuseră câteva zile după ce i se arătase vedenia, și ea simți nevoia să se spovedească. I-am spus că ar putea avea neplăceri, dar ea nu voi să renunțe și se înfățișă duhovnicului parohial. Nu știu cât de sinceră i-a fost spovedania, căci dacă și-ar fi mărturisit păcatele n-ar fi fost de mirare să sfârșească pe rugul vrăjitoarelor, știu însă că se înapoie acasă cu fața scăldată în lacrimi și-mi spuse că preotul îi fixase o recluziune. Dornică să-și ispășească vina, fu nelipsită de la slujba de dimineață, se ruga când clopotele băteau utrenia și vecernia, îngenunchea în fiecare seară în fața crucifixului, ținea cu sfințenie miercurile, vinerile și sâmbetele, precum și posturile prescrise de biserică, iar uneori sărea din pat în toiul nopții, implorând mila Domnului, frângându-și mâinile printre suspine. Nu se mulțumi cu recluziunea la care fusese supusă de preot, ci, dorind cu tot dinadinsul să se pedepsească, se umilea în fel și chip, sperând să obțină mai curând mila și iertarea. De câte ori n-a trebuit s-o opresc, căci altfel și-ar fi zdrobit capul de pereți, s-o ridic de jos când leșina istovită de îndelungile-i rugi. Odată, a trebuit să-i smulg din mâini pumnalul, cu care își scrijelise pe piept o cruce de sânge. În asemenea momente, chipul Renatei exprima o fericire copilărească, și-mi spunea cu blândețe:

— Lasă-mă, Ruprecht! Mi-e bine așa, mi-e bine!

În acele prime zile ale pocăinței ei, Renata se arăta față de mine prietenoasă, era grijulie, cum sunt de obicei surorile față de frații călugări în mănăstirile care țin de ordinul Sfintei Brigita¹⁴⁷. Nu-mi răspundea niciodată tăios și îmi asculta sfaturile doar atunci când era vorba de ceva important. Încolo proceda cum credea de cuviință. Între noi nu mai exista niciun fel de intimitate. Renata nu-mi îngăduia nici să mă ating de ea și când venea vorba de dragoste discuta ca un profesor de morală.

Voia neapărat să particip și eu la actul ei de pocăință, uneori, vorbindu-mi ca o soră, cădea în genunchi și mă ruga să n-o las singură, alteori trecea la amenințări, ținându-mi predici, dar în sufletul meu, în care-și aruncase

¹⁴⁷ Ordinul Sfintei Brigita admitea ca în aceeași mănăstire să trăiască bărbați și femei.

semințele Jacob Wimpheling¹⁴⁸, apelurile ei nu-și mai găseau răsunet. De-a lungul vieții mele mi-am păstrat credința în Creatorul și Călăuzitorul lumii, în harul Lui și în jertfa divinei ispășiri a Mântuitorului Cristos, dar niciodată n-am crezut că adevărata credință are nevoie de manifestări exterioare. De vreme ce Dumnezeu le-a dăruit oamenilor pământul, făcându-i stăpânii lui, pământul acesta, unde numai prin luptă și muncă poți să-ți îndeplinești datoria și unde numai îndeplinirea datoriei aduce bucuria, nu El ne va cere să renunțăm la muncă, la luptă și la pasiune. Și dacă ne gândim la călugări – lupi în piele de oaie – care demult au devenit peste tot țința batjocurilor, ne putem da seama cât de puțin îl apropie pe om de sfințenie o viață trândavă de parazit, chiar dacă unii dintre ei sunt slujitorii altarului și nu lipsesc niciodată de la slujba religioasă. Mărturisesc că sinceritatea și devoțiunea Renatei, în dorința de a-și ispăși penitența, mă tulburaseră în așa măsură încât, vreo săptămână sau zece zile, m-am prefăcut că încerc aceleași emoții ca și ea, pentru a-i fi pe plac și a rămâne mereu în preajma ei. Colindam împreună bisericile și-n timp ce ea stătea plecată asupra molitfelnicului o urmăream sprijinit de coloane. În deznădejdea mea, confundam sunetul ritmic al orgii cu foșnetul pădurilor mexicane. Uneori Renata mă chema să mă rog împreună cu ea, mă puneă cu blândețe să îngenunchez și mă îndemna să repet după ea cuvintele psalmilor și imnurilor. Nu mă împotriveam nici atunci când, cuprinsă de dorința de a se pocăi de toate păcatele săvârșite în viață, Renata rămânea îngenunchată în fața mea zile întregi, cu chipul scăldat în lacrimi, și blestemându-și viața îmi povestea faptele rușinoase pe care le făptuise în trecut, simțind o deosebită plăcere, după cât mi s-a părut, să ia asupra ei crime oribile, de care nici nu era vinovată, și să-și atribuie cu tot dinadinsul cele mai rușinoase fapte.

Potrivit spuselor Renatei, viața ei cu contele Heinrich fusese un lanț neîntrerupt de orori, iar societatea secretă, al cărei mare maestru visa să devină Heinrich, o întovărășire de vraci mârșavi, care oficiau în numele Diavolului, folosind ierburi pregătite după rețetele vrăjitoarelor. Conform relatărilor sale, în acea vreme i-au fost dezvăluite căile spre sabat și tainele magiei, așa că atunci când mă asista, studiindu-le împreună cu mine, se prefăcea numai. Dar Renata vorbea în același chip și de viața noastră comună, făcând unele afirmații cărora nu puteam să le dau crezare. În general viața noastră dusă laolaltă apărea deformată, ca și cum ar fi fost răsfrântă într-o oglindă concavă. Renata povestea, de pildă, că înainte de a se fi întâlnit cu mine, nu dorea altceva decât să-și sfârșească viața într-o mănăstire de maici. Dar auzi un glas, care nu putea fi decât al Vrajmașului

¹⁴⁸ Umanistul Jacob Wimpheling (1450–1528) a pledat pentru libertatea conștiinței.

omenirii, șoptindu-i că demonii hotărâseră să i-l redea pe Heinrich, dacă îi va ajuta să prindă în mrejele lor un alt suflet. În concluzie, Renata folosea toate mijloacele pentru a mă determina să săvârșesc păcate de moarte, printre care minciuna și prefăcătoria, fără să-i pese câtuși de puțin că mă trage pe sfoară. Dacă ar fi fost să-i dau crezare, ar fi trebuit să admit că scena spiritelor, care ciocăniseră în perete, fusese pusă la cale de ea și interpretată de ea însăși, în scopul de a-i sluji pe demoni, că viziunile din timpul sabatului de ea îmi fuseseră sugerate, că Johann Weyer avusese dreptate, atunci când susținea că Renata și nu altcineva sfărâmasese candela în timpul experienței noastre de magie etc., etc.

Între altele, Renata mă rugă insistent să distrug toate cărțile de magie aflate pe masa din odaie ei, deși m-am opus din răspuțeri ca lucrările lui Agrippa de Nettesheim, Pierre d'Apona, Roger Bacon, Anselmua de Parma și ale altora să fie supuse unui asemenea tratament brutal. Neavând încotro, am luat maldărul de cărți și le-am ascuns în cel mai întunecos ungher al camerei mele, căci mi se părea o blasfemie să urmez pilda Papei, care zvârlise în foc operele lui Titus Livius, nimicind cu mâna mea comoara cea mai de preț a omenirii. În locul lor au apărut în curând pe masa Renatei alte cărți, legate și ele în scoarțe de pergament, cu încuietori strălucitoare, al căror conținut se deosebea însă de al celorlalte, cum se deosebește mărul de pară, deși cercetau cu de-amănuntul lumea demonilor și a spiritelor. Și întrucât mai toate operele de care era însetată acum Renata erau scrise în limba latină, am fost nevoit să-mi asum din nou rolul de tâlmaci. Am reluat orele de studiu în comun cu Renata: stând la masă, plecați asupra paginilor, căutam să pătrundem înțelesul cuvintelor tipărite.

Misiunea de a procura noi cărți mi-a revenit bineînțeles mie. Puteam fi din nou văzut în dugheana lui Jacob Glock, răscolind sânguincios rafturile de cărți bogate în zăcăminte. Renata mi-a interzis să-i aduc operele lui Martin Luther sau ale adeptilor și imitatorilor lui, pe când eu n-aș fi îngăduit pentru nimic în lume ca pe masa noastră să apară vreuna din cărțile acelor „oameni obscuri” ca alde Pfefferkorn sau Hogstraten¹⁴⁹, așa încât, eliminând întreaga operă contemporană a celor două tabere în luptă, a trebuit să ne limităm cercetările la cărțile de teologie prăfuite și la tratatele de scolastică vechi și noi. Avusesem norocul să-mi cadă în mână cartea generoasă și interesantă a lui Thomas de Kempis *Despre imitarea lui Cristos*, superioară diverselor

¹⁴⁹ Pfefferkorn (secolul al XVI-lea) și Jacob Hogstraten (1454–1527), atacați în repetate rânduri de *epistolele unor bărbați obscuri*, au editat numeroase scrieri pur teologice. Autorul *Povestirii* a uitat pesemne că una dintre lucrările lui Hogstraten „era acceptată” să stea pe masa lui.

Manuale și expuneri ale credinței, sau *Enchiridion*, în care am găsit adnotări de felul acesta: „*eyn Handbuchlein eynem jetzlichen Christenfest nützlich bei sich zuhaben*”¹⁵⁰, precum și un număr de lucrări cu titluri captivante, celebre, dar care nu-și meritau faima, cum ar fi *Die Hijmelstrass* de Lanzkranna sau *Despre rugăciune* de Leandru de Sevilla, precum și viețile sfinților Bernard de Clairvaux, Norbert de Magdeburg, Francesco d'Assisi, Elisabeta de Turingia, Ecaterina de Siena și alții¹⁵¹, în sfârșit – operele unor somități în acest domeniu – două foliante, unul mai mic, celălalt enorm, cumpărate cu bani grei, dar care totuși nu mi-au folosit prea mult: cartea lui Johann Bonaventura¹⁵², supranumit „doctorul serafic”, intitulată *Itinerarium mentis*, pe alocuri destul de interesantă, și cartea lui Thomas d'Aquino, supranumit „doctorul universal”, purtând titlul *Summa Theologiae*¹⁵³ – o lucrare de erudiție, moartă și îngropată. Renata se oprea, ca pe un țărnam saluator, când la una când la alta dintre aceste lucrări și mă zorea să-i traduc o pagină din viața vreunui sfânt, sau să-i lămuresc o dispută teologică, se extazia în fața miracolelor descrise, se înfiora citind descrierea chinurilor Infernului, luând drept adevăr, cu o naivitate surprinzătoare, născocirile absurde ale doctorilor scolastici.

¹⁵⁰ Cărticică folositoare de purtat cu tine, sărbătorind creștine datini apropiate ție (trad. din lb. germ.).

¹⁵¹ Cartea *Imitatio Christi* îi este atribuită lui Toma de Kempis, potrivit indicației dintr-un manuscris aflat în această lucrare: „*Finitus et completus anno Domini 1441 per manus fratris Thomae Kempis*” („S-a terminat și completat în anul Domnului 1441 de mâna fratelui Thoma Kempis” – lb. lat.). Mulți îi contestă însă paternitatea lucrării. Unul dintre acele *Enchiridion* la care se referă autorul *Povestirii*, editat inițial în 1525 la Strassbourg, a fost retipărit în epoca modernă în facsimil (Erfurt, 1848). Cartea lui Lanzkranna ne este cunoscută în ediția: *Stephan Lanzkranna, propst zu St. Dorotheen in Wien. Das Buch ist genant die Hijmelstrass, Augsburg, 1501*. Tratatul lui Leandru, arhiepiscop de Sevilla a fost scris în secolul al VI-lea. Nu cunoaștem ediții tipărite ale acestui tratat datând din secolul al XVI-lea. *Bernard de Clairvaux* a fost canonizat în anul 1174; *Norbert de Magdeburg* – în secolul al XII-lea; *Francesco d'Assisi* era considerat sfânt încă în timpul vieții sale. Prima descriere a vieții Sfântului Francesco a văzut lumina tiparului îndată după moartea lui, deoarece încă din 1244 conducerea ordinului îi invitase pe frații călugări să însemne tot ce-și aminteau despre el. În 1266, Bonaventura a fost însărcinat să scrie o nouă „viață” a Sfântului Francesco. *Elisabeta de Ungaria*, contesă de Turingia, a fost canonizată în 1235. *Ecaterina de Siena* – în 1461.

¹⁵² Ioan Bonaventura, „doctor seraphicus” (1221–1274) a fost canonizat în 1482. Papa Sixt al V-lea l-a așezat printre cei cinci mari învățători ai bisericii. Cartea lui *Itinerarium mentis in Deum*, s-a păstrat în mai multe ediții.

¹⁵³ *Summa theologiae in tres partes distributa*, principala lucrare a lui Toma d'Aquino, „doctor universalis” (1226–1274), canonizat în 1323. Lucrarea a rămas neterminată. Biserica catolică, după oarecare ezitare, a apreciat tratatul lui Toma ca „o operă de care se bucură însuși Hristos”.

Nu mai țin minte sumedenia de năzbâtii și scorneli descoperite în cursul sânguincioaselor noastre studii, pe care s-ar fi convenit să le îndreptăm pe un făgaș mai util. Voi cita însă aici câteva pilde de povestiri care au tulburat-o în mod deosebit pe Renata, storcându-i lacrimi. Renata citise cu groază descrierea pe care Tomas d'Aquino o face Infernului, în cartea sa mai completă decât a poetului Dante Alighieri, întrucât aflăm, indicate cu exactitate, locurile unde vor fi trimiși păcătoșii de diverse categorii, precum și caznele la care vor fi supuși: patriarhii care și-au dat duhul înainte de a veni pe lume Cristos, copiii care au murit nebotezați, tâlharii, ucigașii, desfrânații, hulitorii lui Dumnezeu. Renata se înduioșă până la lacrimi aflând că Mântuitorul, după ce fusese dat pe mâna soldaților, îndurase 1667 de lovituri de bici, 800 de pumni și 110 palme peste obraz¹⁵⁴. Din aceeași sursă am aflat că Cristos vărsase pe Muntele Măslinilor 62.200 lacrimi și 97.307 picături de sudoare amestecată cu sânge. Spinii din cunună îi răniseră fruntea senină în 303 locuri, iar gemetele și suspinele se ridicau la cifra de 900 etc. Cu aceeași emoție ascultă Renata cum Maicii Domnului îi apăru în vis Ecaterina de Siena: Sfânta Fecioară a atras-o spre Fiul său, care-i dăruie sfintei, ca legământ de logodnă, un inel cu un briliant și patru perle, în timp ce regele David cânta la harpă. Tot astfel am aflat cum Cristos i se arată în vis sfintei luta în Turingia, îngăduindu-i să-și lipească buzele de coapsa lui străpunsă de lance și să-i sugă sfântul sânge. Pe deplin încrezătoare citi Renata povestirea potrivit căreia din mormântul Sfântului Adalbert din Boemia, atunci când fusese deschis de episcopul de Praga, se răspândise o mireasmă atât de întăritoare, încât toți cei de față n-au mai avut nevoie de hrană timp de trei zile, sau afirmația că într-o mănăstire cisteriană din Franța, călugărițele duceau o viață atât de evlavioasă și plăcută Domnului, încât, în sfânta-i grijă de a spori neamul omenesc, deși nici unui bărbat străin nu-i era îngăduit să pășească pragul mănăstirii, călugărițele născură fiecare câte o fetiță, pentru a nu fi lipsite de urmași. Nu știu dacă întotdeauna credința e în discordie cu rațiunea și dacă este adevărat că studiul teologiei moleștește creierul, dar văzând cu câtă evlavie ascultă Renata toate aceste istorii, ea care dăduse cu prisosință dovezi că știa să mânuiască logica, nu puteam decât să repet cuvintele sfântului Bernard de Clairvaux: „Toate păcatele se nasc din păcatul necredinței”.

¹⁵⁴ Cifrele indicate de autorul *Poveștirii* – potrivit legendei – au fost comunicate în vis de Isus Cristos Sfintei Elisabeta, Sfintei Brigita și Sfintei Melchida, care voiau să afle adevărul asupra numărului loviturilor primite de el. Aceste cifre sunt înșirate într-o veche lucrare reeditată la începutul secolului al XIX-lea: *La Clef du Paradis et le Chemin du Ciel*, Paris, 1816.

Cât despre mine, nu prea deprins cu aiurelile scolastice, am făcut haz în primele zile, dar pentru că toate lucrările teologice au la urma urmei o trăsătură comună, și anume mediocritatea, semănând între ele ca două picături de apă, orele de lectură în compania Renatei au devenit în curând un fel de obligație. De asemenea, afecțiunea mea pentru Renata, care se înviorase în urma influenței pe care vedeniile le avuseseră asupra ei, începu să-și piardă din elan, asemenea unei mingi care, rostogolindu-se pe o alee presărată cu pietricele, se oprește, lipsită de impuls. Foarte curând modul de viață monastic pe care Renata îl impusese în casa noastră, regimul de rugăciuni, îngenuncheri, suspine și respectarea posturilor cerute de biserică, începu să mi se pară o mascaradă inadmisibilă. Mă eschivam s-o însoțesc pe Renata la biserică, plecam de acasă sub diferite pretexte în orele dedicate lecturii, întrerupeam brutal discuțiile pioase, iar noaptea, când azeam venind din odaia Renatei suspine întretăiate de plâns, nu mă grăbeam să-i alin suferința. Încet-încet sosi și ziua când dorința de a-o vedea pe Agnes n-a mai putut fi înfrântă, căci îmi era dor de ea ca de o gură de aer proaspăt, ca de o pajiște verde, scăldată în soare, după ce atâta timp îmi jucase în fața ochilor lumina întretăiată de raze albastre și purpurii, care pătrunde în biserici prin vitraliile colorate.

2

Oricât mi-aș fi dat silința n-aș fi putut bănui că acea zi, dacă n-a determinat, a fost în orice caz prevestitoare pentru soarta noastră. Renata plecase de dimineață la Dom, iar eu, după ce o așteptasem până la amiază, fără să-mi dau prea bine seama ce fac, am ieșit din casă și m-am îndreptat, oarecum jenat, spre locuința familiei Wiessmann. Am bătut în ușă, nu fără un sentiment de vinovăție, și Agnes m-a primit, prietenoasă ca totdeauna, spunându-mi cu reșoș:

— N-ați mai venit pe la noi demult, domnule Ruprecht! Am crezut că vi s-a întâmplat iar ceva neplăcut. Fratele meu mi-a interzis să vă pun întrebări. Mi-a spus că ați putea avea necazuri, pe care, din anumite motive, nu se cade să le cunoască o fată ca mine. Să fie adevărat?

I-am răspuns:

— Fratele dumitale glumește! Au dat peste mine niște zile rele și n-am vrut să vă mâhnesc cu mutra mea tristă. Asta-i tot. Azi însă mi-am simțit inima grea și am venit aici să zăbovesc puțin și să-ți aud glasul.

Într-adevăr am tăcut aproape tot timpul și am lăsat-o pe Agnes să vorbească, iar ea, obișnuindu-se repede cu prezența mea, ciripea ca o rândunică sub streășină, povestindu-mi măruntele noutăți din ultimele zile: moartea cățelului unei vecine, o scenă hazlie petrecută în timpul liturghiei

de duminică, cum nu demult profesorii, colegii fratelui său, fuseseră invitați la ei și chefuiseră în lege, că cineva îi trimisese din Franța o mătase care își schimba culoarea în contact cu lumina, și alte asemenea minunății care mă făceau să zâmbesc fără vrere. Agnes vorbea așa cum ar curge un pârau de munte. Vorbea cu multă ușurință, depănând impresiile pe care le culesese din cele văzute în juru-i, fără să le complice, fără să le împrumute podoabe străine, iar eu mă simțeam în largul meu ascultând-o, căci n-aveam nevoie să-mi frământ mintea, nici să-mi încordez atenția, ci-mi lăsam sufletul, de atâtea ori încătușat, să zburde în voie. Am plecat de la Agnes înviorat, ca după o plimbare în larg, mângâiat de briza mării, liniștit și senin, ca un lan auriu presărat cu albăstrele.

Acasă am găsit-o pe Renata aplecată asupra cărților, studiind cu zel o predică a lui Berthold de Ragensburg¹⁵⁵, scrisă într-o limbă vetustă, greu de înțeles. Chipul sever și concentrat al Renatei, privirea ei neutră și rece, glasul ei dinadins blajin și stăpânit, contrastau atât de izbitor cu felul de a fi naiv și copilăros al Agnesei, încât mi-am simțit inima strânsă ca-n clește. Și m-a apucat dorul, un dor nebun, să-mi răsară în față Renata de altădată, femeia pe care o cunoscusem nu demult, cu ochi înflăcărați, cu mișcările ei frenetice, cu mângâierile ei fără frâu, cu vorbele-i alintătoare, și aș fi fost gata să fac orice ca dorința să mi se împlinească. Nu mint dacă spun că în clipa aceea aș fi fost în stare să-mi dau viața pentru o dezmiardare, deși dorința mea mi se părea irealizabilă.

Am alergat spre Renata, am îngenuncheat în fața ei ca în zilele noastre fericite, i-am sărutat mâinile, jurându-i că o iubesc nespus, am încercat s-o fac să înțeleagă cât de cumplit m-a chinuit în ultimul timp prin purtarea ei aspră, care înălțase între noi un zid de netrecut. I-am spus că la început mi se părea că ieșisem din smoala Infernului în Edenul scăldat de lumină, că asemeni lui Adam, n-am știut să mă bucur de fericirea asta nesperată și acum stau la poarta Raiului, unde paznicul cu paloș de foc nu-mi mai îngăduie să intru, că sunt gata să-mi dau viața numai să pot sorbi încă o dată, până în adâncul ființei mele, mireasma crinilor Paradisului. Rostind aceste cuvinte, îmi dădeam bine seama că sunt departe de adevăr, că nu fac altceva decât să repet niște fraze care aparțineau trecutului, și-mi dădeam bine seama că numai minciuna mă putea ajuta să mai am parte de privirile dragăstoase și mângâierile fierbinți ale Renatei. Nu m-am dat în lături de la nimic, recurgând și la alte mijloace demne de dispreț, ca s-o ispitesc, să-i

¹⁵⁵ Berthold de Regensburg a colindat pe la mijlocul secolului al XIII-lea întreaga Germanie, rostind predici și strângând în jurul său mii de credincioși. Era considerat proroc și făcător de minuni. O parte din predicile sale, și anume cele scrise, au fost editate.

întunec conștiința, să-i trezesc patima senzuală de altădată, căci aveam nevoie de ea și așa fi plătit-o oricât de scump.

Nu știu dacă a învins iscusința cuvintelor mele sau în ființa mea ardea un foc molipsitor, a cărui vâlvătaie a cuprins-o și pe Renata, sau poate a izbucnit dintr-odată în ea flacăra pasiunii înăbușită atâta vreme de rațiune, dar știu că în seara aceea a triumfat zeița Dragostei și copilul ei înaripat a suflat din nou în torța-i nocturnă. Ne-am îmbrățișat cu atâta înfocare, cu atâta însetare și patimă ne-am dăruit buzele, ca și cum pentru prima dată trupurile noastre s-ar fi întâlnit, și beat de fericire, mi s-a părut, dintr-odată, că zidurile încăperii s-au topit și că ne aflăm undeva, în deșert, într-o grotă împresurată de stânci sălbatice, că fulgerele cerului și nimfele pădurii aclamă unirea noastră, așa cum proslăviseră odinioară împreunarea Didonei cu Enea:

...fulsere ignes et conscius aether

*Connubiis, summoque ulularunt vertice Nymphae.*¹⁵⁶

Renata își pierduse înfățișarea austeră de călugăriță și mă-nvăluia cu șaptele ei de dragoste, mai dulci pentru mine ca sunetele de vioară și flaut:

— Ruprecht! Ruprecht! Nu vreau nimic altceva decât să mă iubești. Nu-mi doresc Paradisul și nu râvnesc la altă fericire mai mare decât să rămâi lângă mine, să fii al meu și eu să fiu a ta. Te iubesc, Ruprecht!

Dar când vâlvătaia patimii s-a potolit și ne-am trezit între pereții odăii noastre, printre lucrurile familiare, masa plină cu cărți și manuscrise împrăștiate, și volumul de predici al lui Berthold de Regensburg căzut pe dușumea, când ne-am trezit istoviți, în așternutul mototolit, Renata fu cuprinsă de deznădejde. A sărit din pat, s-a repezit la pupitru, a deschis cartea de rugăciuni și a început să se roage în șoaptă. Apoi și-a întors spre mine fața palidă, rostind mângâioasă:

— Ruprecht, Ruprecht! Ce-ai făcut?! Știu că nu te interesează decât lucrul ăsta, știu că nimic altceva nu vrei și nu dorești de la mine. Atunci de ce nu mă lași în pace? Du-te undeva, într-o casă publică, și găsește acolo o femeie. Te costă și mai puțin. Sau dacă nu, caută-ți o nevastă, o fată cumsecade care îți va sta la dispoziție în fiecare noapte. Dar tu vrei dinadins să mă ispitești pe mine, tocmai pentru că mi-am închinat trupul și sufletul Domnului, și-ți faci din asta o plăcere.

I-am spus:

¹⁵⁶ „...Jocuri străluciră și eternul / Prielnic (era) de împreunare, iar de pe înălțimi au dat glas Nimfele” (trad. din lb. lat.).

— Renata, fie-ți milă de mine. Nu mă nedreptăți! Amintește-ți cum am trăit luni întregi lângă tine, fără să-ți caut dezmiertările, atunci când am crezut că ești logodită cu altul. Atunci nu m-am plâns că ești rece cu mine. Dar acum, acum când știu că mă iubești și când de-atâtea ori mi-ai mărturisit dragostea, mai pot eu oare să rămân indiferent în preajma ta? Și crezi oare că Domnului Dumnezeu nu-i sunt pe plac îmbrățișările a două ființe care se iubesc, tu, care, mai adineauri, spuneai că ești gata să plătești cu fericirea vieții de apoi dragostea noastră pământească?

Renata nu-mi dădu niciun răspuns și se porni pe plâns. Plângea ca întotdeauna, cu deznădejde și fără oprire. În zadar am încercat s-o liniștesc și s-o mângâi, în zadar îi ceream iertare, luând asupra-mi toată vina, făgăduindu-i solemn că niciodată n-o să se mai întâmple ce se întâmplase în ziua aceea. Renata nici nu mă asculta și suspina ca după mort, sau ca o fată care pierduse tot ce avea mai scump, fiind ademenită prin mijloace necinstite de un seducător de profesie, sau poate cum plângea mama noastră, Eva, care și-a dat seama de perfidia șarpelui. Iar eu, văzând atâtea jale, nu încetam să mă jur în sinea mea, că orice s-ar întâmpla n-o să mă mai las niciodată ispitit de farmecele Renatei, că mai bine mă despart de ea decât să fiu privit ca un om de nimic, rob al desfătărilor vulgare, căci nu pentru asta căutam în ochii Renatei o privire prietenoasă și un cuvânt tandru din parte-i.

Dar în ciuda solemnelor jurăminte pe care i le făcusem Renatei și mie însumi, ziua aceea a fost un tipar pentru multe alte zile, modelate poate din alt lut, dar după același calapod și cu atâta precizie, încât în fiecare dintre ele Agnes își avea rezervat un loc al ei. De obicei, lucrurile se petreceau astfel: ziua mă duceam la Agnes, îi ascultam vorbele naive și liniștitoare, îi priveam cozile de culoarea inului și mă întorceam cu sufletul împăcat, ca marea scutită de furtună, la Renata, ferm hotărât să mă stăpânesc din răspuțeri. Ajuns acasă, deschideam de obicei o carte instructivă și începeam să citim, iar eu biruindu-mi plictiseala încercam să lămuresc pasajele care i se păreau Renatei interesante. Încetul cu încetul însă, apropierea trupului ei mă atrăgea ca un magnet puternic și aproape fără vrere îmi lipeam buzele de părul ei sau îi prindeam mâna într-a mea. Azi, după atâta timp, înclin a crede că nu întotdeauna eu făceam primul gest, ci Renata, încercând aceeași atracție ca și mine, se lăsa ispitită împotriva voinței sale, împinsă de dorință sau incitată de niște ființe invizibile, ostile nouă. În orice caz, din ziua aceea de pomină, lecturile noastre se sfârșeau, fără excepție, în același fel: mângâieri pătimașe și jurăminte fierbinți, apoi scena desperării cu hohotele de plâns ale Renatei, crudele reproșuri întretăiate de suspine, urmată de scena învinuirii și pocăinței mele. Scenele acestea, asemănătoare între ele ca frunzele unui copac, își sporeau numărul cu fiecare zi ce trecea.

Astfel viața noastră, altădată ca undele unui râu învolburat care-și mână apele spre zarea largă, se retrăgea, închizându-se într-un cerc din ce în ce mai strâmt. În primele zile ale vieții mele cu Renata eram străini unul de altul. Apoi, timp de două săptămâni, după duelul meu cu contele Heinrich, ne-am simțit cei mai apropiați oameni din lume. În următoarea perioadă a vieții noastre, până la vedenia Renatei, atracția și ostilitatea se amestecau și se succedau, așa încât în cursul unei singure săptămâni puteam fi, rând pe rând, dușmani înverșunați sau amanți pătimași. Acum, aceste schimbări fundamentale se produceau la intervale mult mai mici, în răstimp de douăzeci și patru de ore. Din zori până seara ciclul trecea prin toate fazele, de la apropierea frățească, prietenia încrezătoare și dragostea înfocată ce ajungea chiar la uitarea de sine, până la ura înverșunată și tăioasă ca un pumnal. În fiecare zi sufletele noastre deveneau când două lame înroșite până la alb de văpaia patimii, când două sloiuri de gheață, și nu era greu de prevăzut că, sub presiunea acestor uriașe salturi de temperatură, vor ceda, sfărâmându-se.

Viața aceasta mă chinuia și mă istovea de puteri într-atât încât nutream în taină gândul s-o părăsesc, să plec undeva departe, în altă țară, deși lipsa mângâierilor ei mă îngrozea și nu-mi puteam închipui că aș mai fi în stare să trăiesc fără ele. Cât despre Renata, în timpul certurilor noastre, îmi mărturisea tot mai des că nu mai poate rămâne cu mine, că o ispitește Diavolul care pesemne pătrunsese în mine, că ar fi mai bine pentru ea să moară de dorul meu, decât să săvârșească păcate de moarte de dragul apropierii dintre noi, și că se va duce să-și afle azil într-o mănăstire. Nu dădeam prea mare importanță pe atunci vorbelor ei, deși viața pe care o ducea mi se părea o încăpere căreia chiar noi îi zidisem ușile și ferestrele și, închiși înăuntru, dădeam din colț în colț, izbindu-ne de ziduri.

Și totuși catastrofa, care trebuia să dărâme zidurile și să mă arunce în alt abis, plin cu pietre ascuțite, n-a întârziat să sosească, apropiindu-se pe furis, ca și cum destinul, pășind în vârful degetelor, s-ar fi apropiat tiptil de noi, înșfăcându-ne de grumaz.

Țin minte ziua aceea de parcă ar fi azi, știu exact că era o duminică, în paisprezece februarie, ziua Sfântului Valentin. În ziua aceea mă înduioșase până-n adâncul sufletului purtarea prietenoasă a Agnesei. Matthäus ne ținuse tovărășie și glumeam toți trei pe socoteala datinilor și a semnelor legate de această zi. Mă îndreptam spre casă bucuros și senin și-mi spuneam: „Renata a îndurat prea mult de asta se chinuiește atât. Are nevoie de pace și liniște, ca bolnavul de leacul tămăduitor, și poate că, după câteva luni de viață tihnită, dragostea și pocăința se vor contopi, aflându-și o

singură albie, și vom putea trăi laolaltă, fericiți, cum abia mai îndrăznesc să visez, ca soț și soție, încununăți de bucuria muncii.”

Plin de încredere în viitor, am intrat în camera Renatei și am găsit-o ca de obicei în mijlocul cărților, citind un foliant latin, al cărui sens încerca zadarnic să-l pătrundă. Era atât de preocupată de conținutul obscur pentru ea al cărții, încât nici nu mi-a auzit pașii. Abia când am sărutat-o pe umăr și-a întors, tresărind, spre mine ochii luminoși.

Parcă uitând dojenile aspre și suspinele din ajun, Renata mi-a spus cu glas prietenos:

— Vai, Ruprecht, de când te aștept! Ajută-mă! Îmi dau seama că ce scrie aici este foarte important, dar nu dezleg deloc înțelesul. Sunt niște formule revelatorii care ne vor feri de multe rele, dacă vom izbuti să le memorăm.

M-am așezat lângă Renata. Citea o carte pe care Glock mi-o procurase nu demult, cu destulă greutate, volumul fiind epuizat: un volum frumos, tipărit în secolul trecut, la Lübeck, și purtând titlul: *Sanctae Brigittae Revelationes ex Recensione cardinalis de Turrecremata*¹⁵⁷. Cartea era deschisă la pagina unde se descria trecerea Sfintei Brigitta de Suedia prin Purgatoriu, precum și diversele cazne pe care le văzuse acolo. Se spunea, de pildă, că unui suflet păcătos țeasta îi fusese strânsă atât de tare în cătușele lanțului, încât ochii îi ieșiseră din orbite și spânzurau de rădăcinile lor, până în dreptul genunchilor, iar din țeasta plesnită creierul i se scurgea prin urechi și prin nas. Erau descrise pe urmă, cu lux de amănunte, chinurile unui alt suflet păcătos, a cărui limbă smulsă trecea prin nări și pătrundea din nas în gură. Se vorbea și de alte torturi îngrozitoare: jupuirea pielii, felurite metode de flagelare, care de care mai rafinate, pârjolirea în foc, scufundarea într-un cazan cu untdelemn clocotit, străpungerea cu piroane, retezarea membrelor cu ferăstrăul.

Nu am ajuns să citesc în această carte cum erau chinuiți păcătoșii în Infern. În zugrăvirea Purgatoriului mă surprindea puterea fanteziei neînfrânate care pierdea, ce-i drept, mult din pricina expunerii imperfecte a cardinalului, destul de slab cunoscător al stilisticii latine. În schimb, viziunile Sfintei Brigitta au produs asupra Renatei o impresie zguduitoare. Zvârlind cât colo această carte înspăimântătoare, ea se lipi de mine, tremurând, închipuindu-și desigur că torturile, pe care le va îndura în viața de apoi, vor

¹⁵⁷ *Sanctae Brigittae Revelationes ex Recensione cardinalis de Turrecremata*, Lübeck, 1492; reeditări: Anvers, 1611 și Köln, 1628. Cartea s-a bucurat de un mare succes, a fost tradusă în limba franceză, iar Torquemada a prezentat Conciliului din Constanța un referat laudativ asupra ei.

fi aidoma cu cele descrise în carte. Cuprinsă de groază, ca un copil rămas singur pe întuneric într-o cameră, strigă în cele din urmă:

— Mi-e frică! Mi-e frică! Iată ce ne aşteaptă pe fiecare din noi: pe mine, pe tine! Vino să ne rugăm, Ruprecht, şi fie ca bunul Dumnezeu să ne dea destule zile ca să ne putem ispăşi păcatele.

În clipa aceea Renata, naivă şi timidă, semăna cu o fată de la ţară, speriată de vreun călugăr rătăcitor care spera să-i vândă, folosind acest şiretlic, un număr cât mai mare de indulgenţe. Îmi devenise nespus de dragă şi apropiată. Am urmat-o bucuros până la micul altar care se afla în odaie şi am îngenuncheat, repetând cuvintele sacre: *Placare Christe servulis...* Această rugăciune rostită în comun în timp ce stăteam alături, ca două icoane într-o biserică, şi glasurile noastre se îngânau, amestecându-se ca mireasma unor flori gemene, hotărî soarta noastră, căci nu ne-am putut înfrânge dorinţele, care s-au ridicat dintr-odată din fundul sufletului nostru, cum îşi ridică şarpele capul atunci când aude fluierul îmblânzitorului.

Nu vreau s-o învinuiesc pe Renata pentru această din urmă faptă şi nici nu-mi pot asuma singur întreaga vină. Să ne judece Cel căruia îi este dat să judece şi să dezlege şi în mâinile căruia se află dreapta cumpănă a judecăţii, Cel care înţelege slăbiciunile fiinţei noastre. Dar oricare dintre noi ar fi fost vinovat de această ultimă cădere în păcat, dezolarea care a cuprins-o pe Renata, îndată ce ameţeala patimii s-a risipit, a întrecut tot ce cunoscusem până atunci. Renata s-a desprins de mine cu atâta uimire şi cu atâta înfiorare, de parcă aş fi posedat-o pe furiş, în somn, sau cu de-a sila, ca Tarquiniu pe Lucretia, şi primele cuvinte rostite de ea m-au lovit mai tare decât dojenile care au urmat. Aceste două cuvinte, pline de o nemărginită dezolare, au fost:

— Ruprecht! Iarăşi!

I-am prins mâinile într-ale mele, am vrut să i le sărut, şi am început să vorbesc grăbit:

— Renata! Îţi jur pe Sfântul Dumnezeu şi pe mântuirea sufletului meu, că nici eu nu ştiu cum de s-a întâmplat! S-a întâmplat poate pentru că te iubesc prea mult şi nu m-aş da în lături să îndur caznele Brigitei, ca să-ţi sărut buzele.

Renata însă, desprinzându-şi degetele, fugi spre mijlocul camerei, ca şi cum ar fi vrut să fie cât mai departe de mine şi strigă, pierzându-şi firea:

— Minţi! Făţarnicule! Iar minţi! Ticălosule! Ticălosule! Tu eşti Satana! În tine a pătruns Diavolul! Doamne, Isuse Cristoase, ocroteşte-mă şi scapă-mă de omul acesta!

Am încercat să mă apropii de ea, am întins mâinile spre ea, am încercat să mă justific, m-am jurat că nu port nicio vină, dar toate au fost zadarnice, căci ea fugea de mine, strigând:

— Lasă-mă! Te urăsc! Mi-e silă de tine! Numai cuprinsă de nebunie te-am putut iubi, cuprinsă de nebunie și de deznădejde, pentru că altceva nu-mi mai rămânea de făcut. Dar să știi că mi-era scârbă de mine când îți simțeam îmbrățișarea! Te urăsc! Piei, blestematule!

Am izbutit totuși să-i spun:

— Renata, de ce mă învinuiești numai pe mine? Tu n-ai nicio vină? Nu ești tot atât de vinovată că te-ai lăsat ispitită de mine pe cât sunt eu de vinovat că m-am lăsat ispitit de tine? Sau, ca să fim drekți, bunul Dumnezeu, care i-a plăsmuit pe oameni dar nu le-a dat putere ca să lupte împotriva păcatului, El oare e lipsit de vină?

La auzul acestor cuvinte, Renata se opri ca fulgerată, îmi aruncă o privire sălbatică și se repezi să apuce cuțitul, care se afla pe masă, ca pe o armă izbăvitoare.

— Iată, iată, privește! strigă ea cu glas răgușit. Iată cum ne îndeamnă Cristos să ne izbăvim sufletul, atunci când trupul ne ispitește!

Zicând acestea, Renata își împlântă cuțitul în umăr, iar sângele țâșni din rană și se prelinse prin mâneca rochiei. Am crezut că în urma acestui gest desperat, la care furia o împinsese, Renata va cădea sleită de puteri și am dat s-o prind în brațe. Dar contrar așteptărilor mele, sângele care curgea îi spori furia. Dând dovadă de o forță pe care nu i-o bănuiam, mă îmbrânci cât colo, sări într-o parte și strigă din nou:

— Pleacă! Pleacă! Să nu mă atingi!

Înnebunită de-a binelea sau poate stăpânită de duhul rău, Renata aruncă cu putere spre mine cuțitul, pe care îl ținea încă în mână, și numai printr-un noroc am scăpat teafăr. Apoi luă un teanc de cărți de pe masă și începu să le arunce în mine, ca pe niște proiectile. După cărți, veniră la rând și alte lucruri aflate în cameră.

Mă feream cum puteam de grindina abătută asupra-mi și, încercând să-i vorbesc, am făcut apel la rațiune, dar fiecare cuvânt al meu o irita și mai mult, fiecare mișcare a mea îi ațâța furia. Îi priveam obrazul mai palid ca oricând, schimonosit de convulsii și devenit de nerecunoscut, ochii cu pupilele dilatate, îi priveam trupul cuprins de tremur și-mi spunea că altcineva îi dirijează mișcările, altcineva dispune de trupul și de voința ei. Și pentru că Renata răcnea fără oprire: „pleacă! pleacă!”, văzând că prezența mea îi sporește neconținut furia, am luat o hotărâre, poate nesăbuită, dar pentru care astăzi nu-mi pot face reproșuri: m-am decis să plec de-acasă, presupunând că în absența mea Renata își va veni repede în fire și că se va

calma. Pe lângă asta, nu puteam rămâne la infinit nepăsător ca stânca marpesiană¹⁵⁸, ascultând neîncetat jignirile cu care mă împrôșca, pentru că, deși pricepeam că Renata este iresponsabilă, abia mă puteam stăpâni să nu-i răspund la acuzații.

Așadar, am preferat să ies cât mai repede din cameră. În urma mea am auzit hohotul de râs al Renatei, ca și cum ar fi celebrat o victorie mult așteptată. I-am spus Luizei să meargă sus și să aștepte dispozițiile doamnei, mi-am pus pelerina și am ieșit să sorb aerul curat și primăvărat, în crepusculul înserării. Cât de ciudată mi s-a părut în acel moment strada strâmtă cu înaltele clădiri ale Köln-ului, luna albă care plutea deasupra lor, părăsind casa de nebuni în care auzisem cu câteva clipe înainte urlete, scrâșnete și hohote de râs. Mergeam înainte fără să mă gândesc la ceva, trăgând din plin aerul în piept și scrutând cu ochii albastru întunecat al cerului. Am rămas mirat văzându-mă dintr-odată în fața casei unde stătea Agnes, spre care pașii mă duseseră fără voie. N-am îndrăznit să intru pentru a doua oară în ziua aceea, dar, traversând strada mi-am aruncat privirea spre fereastră și mi s-a părut că zăresc chipul drag și gingaș al Agnesei. Plimbarea și, mai ales, chipul răsărit la fereastră m-au liniștit și m-am îndreptat încet spre casă.

Am găsit-o pe Luiza descumpănită în camera goală a Renatei. Pe jos erau împrăștiate lucruri de-ale ei, câteva obiecte de îmbrăcăminte, petice, capete de sfoară... totul arăta că cineva își făcuse bagajele în graba mare. N-a fost greu să ghicesc ce se întâmplase și m-a cuprins groaza, așa cum i se întâmplă unui vrăjitor lipsit de experiență care, invocând în taină un demon, cade la pământ înfricoșat când acesta apare în fața lui. Tulburat, i-am pus câteva întrebări Luizei, care n-a știut să-mi dea prea multe lămuriri.

— Doamna Renata, a bolborosit Luiza, mi-a spus că v-ați luat rămas bun de la ea și că pleacă pentru câteva zile. M-a rugat s-o ajut să-și strângă lucrurile, dar nu mi-a dat voie s-o urmez. Eu nu discut niciodată cu domnii, fac ce mi se poruncește. M-a mirat numai că mâna doamnei Renata era toată plină de sânge. I-am legat rana cu o fâșie de pânză curată.

Ar fi fost inutil să mai discut cu slujnica bătrână și grea de cap sau s-o dojenesc. Fără să mai iau seama la văicărelile ei, am ieșit în grabă în capul gol pe stradă. Îmi ziceam că Renata n-ajunsese prea departe și speram s-o găsesc și s-o înduplec să se întoarcă. Îmbrânceam puținii trecători care se

¹⁵⁸ Referire la versul lui Vergiliu (*Aen. VI 410–1*).

Nec magis... movetur,

Quam si dura silex aut stet Marpesia cautes.

(„Nu va fi mai mult mișcat decât tarele silex sau stânca marpesiană”, trad. din lb. lat. – imagine rămasă clasică pentru a exprima imobilitatea fizică, ori inflexibilitatea sufletească).

aflau pe stradă la această oră, mă loveam de pereți și, în timp ce inima-mi bătea ca ciocanul fierarului, străbăteam buimăcit stradă după stradă, până când am auzit zăngănitul lanțurilor, cu care se închideau străzile, și până când în întineric au început să licărească felinarele purtate de trecători. Atunci am înțeles că ar fi zadarnic să-mi continui căutările și m-am întors acasă, zguduit și dezorientat.

Deși încercam să mă consolez, gândindu-mă că Renata n-apucase să iasă din oraș înainte ca paznicii să fi închis poarta, totuși, prima noapte petrecută fără ea a fost cu adevărat înspăimântător. M-am aruncat pe pat tot așteptând, contrar oricărei probabilități, să aud o bătaie în ușă și în prag să se ivească Renata, și orice zvon, oricât de neînsemnat, îmi dădea o nouă speranță. Apoi, sărind din pat, am îngenuncheat și am început să mă rog cu aceeași îndârjire cu care se ruga Renata, conjurându-l pe Cel de Sus să mi-o redea, să mi-o redea orice ar fi, cu orice preț. Îi făgăduiam și mă juram că voi face orice dacă Renata se va întoarce: mă juram să plătesc o mie de liturghii, să bat zece mii de mătănii, să merg pe jos până la Mormântul Domnului, eram gata să dau în schimb toate bucuriile care mă mai puteau aștepta în viață. Înțelegeam prea bine absurditatea jurămintelor mele și totuși le rosteam, frângându-mi mâinile. Apoi, am alergat în camera goală a Renatei, unde totul mai păstra amintirea ei vie, m-am culcat pe patul ei, pe cearșaful de care ieri încă își lipise trupul, am sărutat pernele și le-am rupt cu dinții și, închipuindu-mi că o strâng în brațe, murmuram toate cuvintele pasionate și tandre, pe care nu apucasem să le rostesc în zilele cât fusesem împreună, și mă loveam cu capul de perete pentru ca durerea să-mi redea conștiința. Nu știu cum de nu am înnebunit în noaptea aceea.

La revărsatul zorilor, eram în picioare și o căutam pe Renata prin oraș, am pândit-o la poarta orașului și la debarcaderele de unde plecau bărcile. Nu am găsit-o însă nicăieri. Zadarnic am așteptat-o și acasă. Nu s-a întors la mine nici în ziua aceea, nici în ziua următoare, nici în șirul de zile care s-au scurs apoi. Nu s-a mai întors niciodată în odaia ei.

1

Mi-ar fi cu neputință să descriu în amănunt cum am dus-o în primele zile după plecarea Renatei. În amintirea mea ele se contopesc toate într-o singură pată difuză, așa cum vezi prin ceață contopite într-o singură imagine portul, casele din jur și oamenii de la debarcader. Dar niciodată în trecut, chiar dacă mă gândeam că poate într-o zi mă voi despărți de Renata, nu mi-aș fi putut închipui cu câtă sălbăticie dorul mă va prinde în ghearele lui, ca pe un biet miel înhățat de vultur. Niciodată nu mi-aș fi putut închipui că voi fi atât de neajutorat și atât de lipsit de apărare în fața atacului dorințelor nebune și imposibil de realizat. În acele zile sufletul meu era plin până la refuz de ființa Renatei, eram convins că soarta vieții mele este în mâinile ei, că numai ea îmi poate da fericirea, că fără ea lumina zilei sau întunericul nopții nu mai au niciun rost pentru mine. Lunile petrecute cu Renata mi se păreau o fericire paradisiacă, și la gândul că am putut s-o pierd cu atâta ușurință, îmi venea să urlu de furie, mă blestemam cum era mai rău, lovindu-mă singur peste față, ca ultimul mizerabil vrednic de tot disprețul.

Am făcut, bineînțeles, tot ce mi-a stat în putință ca s-o regăsesc. Împărțind cu dărnicie bacșișuri paznicilor de la porțile orașului, i-am pus să-și aducă aminte dacă nu văzuseră trecând pe lângă ei o femeie cu înfățișarea Renatei. Am făcut toate investigațiile posibile la hanuri, mănăstiri și în toate locurile unde ar fi putut găsi adăpost. Mărturisesc că în nebunia mea am întreprins cercetări și în casele publice. Nu mi-a fost rușine să-mi mărturisesc dezonoarea în public: am adresat rugăminți și vecinelor noastre, Katharina și Margareta, cu care într-un timp Renata întreținuse acele ciudate relații de prietenie. Dar, la întrebările mele, toți ridicau din umeri, iar în unele cazuri, când dădeam dovadă de o tulburare excesivă, sau stăruiam prea mult, mă alegeam cu batjocuri și jigniri.

În același timp, agățându-mă de fiecare speranță, oricât de iluzorie, în nădejdea că s-ar putea s-o întâlnesc la vreun colț de stradă, colindam în neștire ulițele orașului, mă învârteam ore întregi în jurul debarcaderului, mă opream lângă tejghelele din piață, intram în bisericile unde obișnuia să se roage Renata și cercetam, înfrigurat, chipurile celor îngenuncheați în fața altarului, nădăjduind că voi putea zări chipul atât de cunoscut al celei pe care o căutam. De o mie de ori îmi închipuiam cum voi da pe neașteptate de Renata în vreo ulicioară îngustă, cum o voi prinde de pelerină, dacă ea va încerca, zorită, să dispară, cum voi cădea în genunchi, fără să-mi pese de noroiul de pe stradă, și-i voi spune: „Renata! sunt al tău, sunt al tău pentru

totdeauna, cu întreaga mea ființă! Lasă-mă să-ți fiu rob, îngăduie-mi să stau în preajma ta ca un lucru oarecare, fie-ți milă de sufletul meu! Fă ce vrei cu mine! Frământă-mă cum frământă olarul argila, poruncește-mi să-mi dau viața pentru tine și voi fi fericit să mor!” Pe scurt, am trecut prin toate încercările prin care trecuse Renata când îl căuta înnebunită pe Heinrich al ei pe străzile Köln-ului și cred că eram la fel de înverșunat și la fel de absurd ca și ea în acele zile.

În timpul nopții se deschideau în fața mea nemărginitele întinderi ale disperării, și până dimineața trăiam o tortură cumplită, căreia mă supuneam conștient. Mi se părea înjositor să-mi ogoiesc chinul într-un fel oarecare, nu-mi îngăduiam să beau nici măcar un pahar cu vin, hotărât să înfrunt suferința cu viziera ridicată, ca un adevărat cavaler, decât să-mi cumpăr o liniște vremelnică, scăpând chiar pentru scurt timp de amintirea Renatei. Închis în casă, treceam dintr-o odaie în alta, cum făcusem în noaptea când mă părăsisese. Uneori rămâneam închis în camera mea pentru ca să nu mai văd lucrurile de care se atinsese Renata, a căror priveliște îmi era insuportabilă, alteori mă aruncam pe patul în care dormise, sărutam perna de care-și lipise obrazul, amintindu-mi cuvintele de dragoste pe care le rostise. În cele din urmă, mă doboră oboseala, mi se închideau ochii și atunci mi se arăta în vis, mă cuprindea în brațe, își lipea de pieptul meu trupul tremurător și gingaș, sau îmi ieșea întru întâmpinare în săli împodobite cu uriașe oglinzi, triumfătoare ca o regină încoronată, sau, dimpotrivă, răsărea în fața mea palidă, bolnavă, istovită, întinzând implorator spre mine brațele. Mă trezeam cu senzația că mă prăbușesc de pe turnul înalt al fericirii în bezna și frigul singurătății mele...

Starea de reverie a ținut câteva zile, după care m-a cuprins cea mai cruntă disperare, și suferința aceasta nemărginită m-a slăbit într-atât încât n-am mai avut putere să-mi continui căutările. Rămâneam în locuința mea, ziua și noaptea, singur cu dorul meu, ca un ucigaș închis în temniță în tovărășia unei maimuțe sălbatice, care îl hărțuie în fiecare clipă, repezindu-se să-l sugrume cu labele ei firoase. Uneori o chemam pe Luiza și pentru a suta și a mia oară o puneam să-mi povestească ce făcuse și ce spusese Renata înainte de a pleca, adresându-i cu o insistență bolnăvicioasă aceeași întrebare: „Ți-a spus, nu-i așa, că pleacă doar pentru un timp?” O chinuiam pe biata bătrână care mă părăsea, dând din cap a jale. Atunci mă lăsam pradă amintirilor, și prin mintea mea se perindau zilele și ceasurile pe care le petrecusem împreună, semănăm cu un zgârcit care-și toarnă dintr-o palmă în alta monedele strânse de-a lungul anilor. Uneori râdeam de bucurie ca un netot, atunci când în memorie îmi răsărea dintr-odată un cuvânt uitat, o privire uitată a Renatei. Câteodată născoceam tot felul de semne, unul mai absurd

decât altul, dar nu izbuteam să mă amăgesc, deși găseam în asta un fel de mângâiere. Astfel, stând lângă geam, îmi spuneam: „Dacă pe stradă va apărea din partea dreaptă un bărbat, înseamnă că Renata se va întoarce.” Sau: „Dacă voi reuși să număr până la un milion, fără să pierd șirul, înseamnă că se mai află în Köln”. „Dacă îmi voi aminti numele tuturor colegilor mei din Universitate, înseamnă că o voi întâlni mâine.” În starea asta de neputință și de abulie, zilele treceau una după alta și mi se părea tot mai ciudat gândul că aș mai putea să mă întorc printre oameni. Chipul Renatei nu-mi mai apărea ca amintirea unui om viu, ci ca un fel de simbol sacru.

Într-o zi am născocit un nou joc: stând în fotoliu, închideam ochii și-mi închipuiam că Renata se află acolo, în odaie, că trece de la fereastră la masă, de la pat la altar, că se apropie de mine, că-mi atinge părul. În extazul meu auzeam parcă cu adevărat pași, un foșnet de rochie, simțeam atingerea unor degete gingașe și această amăgire era chinuitor de dulce. Sorbeam roadele fanteziei mele ore întregi și adesea lacrimile îmi umpleau ochii, dar într-o zi, simții că inima mi s-a oprit o clipă și apoi începe să-mi zvâcnească nebunește, iar mâinile mi se răciră: auzisem limpede un foșnet de rochie și pași de femeie în odaie.

Am deschis ochii. În fața mea se afla Agnes.

Cu pași ușori și parcă fără voia ei, Agnes se apropie de mine, îngenunche în fața mea, cum îngenuncheam eu, pe vremuri, în fața Renatei, îmi luă mâna în mâinile ei și-mi șopti:

— Domnule Ruprecht, de ce nu mi-ai povestit tot ce s-a întâmplat cu dumneata?

Era atâta blândețe în glasul ei, atinse cu atâta grijă rănilor inimii mele, încât nu mai simțeam nici rușine pentru întristarea mea, nici teamă că cineva străin pătrunsese în cameră. I-am strâns mâna și-am rostit, tot atât de blând ca și ea:

— Rămâi cu mine, Agnes. Ți mulțumesc că ai venit.

Și cum, în acel ceas, nu puteam să mă gândesc la nimic altceva, am început să-i vorbesc Agnesei despre Renata, despre dragostea noastră și deznădejdea mea. Pentru prima dată împărtășeam cuiva, răspicat și fără cruțare, simțămintele mele, nu mă sfiam să-i descriu starea jalnică în care mă aflam și cuvintele îmi veneau pe buze fără să le chem, parcă independente de voința mea, în neștire, ca într-un delir. Vedeam că Agnes pălește ascultându-mi mărturisirile, vedeam cum lacrimile îi încețoșează privirea senină și încrezătoare, dar nu mai aveam putere să mă opresc, deoarece priveliștea suferinței altuia ușura într-un fel propria mea suferință. Iar dacă Agnes încerca să intervină să-mi spună o vorbă de mângâiere, îi

luam vorba din gură și continuam cu și mai multă înverșunare, ca purtat de aripile unui demon.

Izbucnirea mea dementială a durat probabil o oră întreagă. În sfârșit, Agnes, nemaiputând suporta tortura la care am supus-o, căzu jos și, izbucnind în plâns, îngână: „Dar la mine, la mine nu te-ai gândit niciodată?” Auzind-o mi-am venit întru câțiva în fire, am ridicat-o de jos, am așezat-o în fotoliu și i-am spus că simt față de ea o recunoștință nemărginită pentru bunătatea ei și în adevăr, în clipa aceea, o iubeam cu duioșia unui frate mai mare. Când se mai liniști, își șterse ochii ei frumoși, își strânse părul despletit și vru să plece cât mai repede acasă, dorind ca absența ei să rămână neobservată. Am implorat-o în genunchi să revină a doua zi, cel puțin pentru câteva minute. După plecarea Agnesei, am simțit că m-a cuprins un calm ciudat, ca un rănit oare zăcuse părăsit multă vreme pe câmpul de luptă, pierzându-și nădejdea, dar care totuși, până la urmă, avusese norocul să primească îngrijirile unui medic atent care îi spăla și-i obloji rănilor.

Agnes veni și a doua zi, și a treia zi, și a patra zi. Izbutea, în fiecare zi, să înșele într-un fel sau altul vigilența fratelui său și ochii de Argus ai cumetrelor din vecini. N-am să mint spunând că nu ghicisem de ce venea la mine. De altfel, tremurul care o cuprindea ori de câte ori o atingeam, resemnarea din priviri și sfiala din vorbe, adevereau cu prisosință că numai dragostea o mână spre mine, văpaia primei iubiri. Înțelegeam, desigur, și totuși nu încetam s-o chinuiesc cu mărturisirile mele, pentru că aveam nevoie de cineva care să mă asculte, de cineva căruia să-i pot vorbi slobod despre tot ce-mi frământa sufletul, în fața căruia să rostesc cu glas tare numele scump al Renatei. Astfel, ca o imagine răsturnată într-o oglindă, ascultam ore întregi, povestită de mine, istoria Renatei și a lui Heinrich. De data aceasta nu mai jucam însă rolul victimei, ci rolul călăului. Privind-o pe micuța Agnes, care venea zilnic să-și îndure supliciul, mă gândeam că noi patru – contele Heinrich, Renata, eu și Agnes – suntem legați între noi ca roțițele unui mecanism de ceasornic, obligate să se îmbine între ele cu zimți lor ascuțiți.

Trebuie să spun că Agnes suporta aceste încercări dând dovadă de o tărie uimitoare, căci dragostea pare să insuflă puteri titanice fiecăruia dintre noi, chiar și celor mai slabi. Uitându-și pudoarea feciorelnică, ea asculta cu resemnare amănuntele zilelor de fericire petrecute lângă Renata, relatări care nu ocoleau scenele cele mai intime. Învingându-și gelozia copilărească, ea mă urma în odaia Renatei spre a putea vedea unde-și petrecea timpul iubita mea, fotoliul în care obișnuia să șadă, altarul la care se ruga, patul lângă care dormisem nu o dată, neîndrăznind să ridic ochii și s-o privesc. O

sileam pe Agnes să chibzuiască împreună cu mine cum ar fi mai bine să procedăm, iar ea, cu glas sfios, încerca să-mi arate că nu are niciun rost să-mi continui cercetările cutreierând țara, mai ales că nu cunoșteam nici locul de baștină al Renatei și nici unde locuiau rudele ei.

Se întâmpla uneori să întrec măsura și atunci Agnes, biata mea victimă, își lăsa deodată mâinile în jos și-mi șoptea: „Nu mai pot!” Ochii i se umezeau de lacrimi, amuțea, se chircea toată și luneca pe podea, sau își lipea rușinată fața de spătarul fotoliului. Mi se rupea inima văzând cum se chinuiește biata fetiță, o îmbrățișam, o mângâiam, părul ei se împletea cu al meu și buzele noastre se împreunau, dar pentru mine acest sărut nu trecea dincolo de compasiune și înduioșare. Și poate tocmai pentru aceste clipe fugitive venea la mine Agnes, fiind gata să accepte toate umilințele în așteptarea lor.

Trecură astfel vreo zece zile. Tot mai zăboveam în Köln, în primul rând, pentru că nu aveam unde mă duce, în al doilea rând, pentru că îmi lipsea voința și nu pregetam să mă despart de ultimul lucru de preț care-mi mai rămânea pe pământ: prietenia Agnesei. Sufletul îmi era atât de moleșit după toate prin câte trecusem, încât nimeni n-ar fi recunoscut în mine pe asprul tovarăș de arme al marilor conchistadori, pe cel care altădată condusesese expediții prin pădurile virgine ale Noii Spanii. Dimpotrivă, cufundat în gânduri și cuprins de marasm, semănăm mai degrabă cu acel „cortegiano” atât de fin zugrăvit de spiritualul Baldassare Castiglione¹⁵⁹. Incapabil de a lua o hotărâre, mi-aș mai fi continuat poate încă mult timp ciudatul meu fel de viață, dacă nu i-ar fi pus capăt o întâmplare, concluzie firească a celor petrecute mai înainte.

Într-o zi, și anume într-o sâmbătă, era la șase martie, pe la asfințit când Agnes, nemaiputând suporta încercările la care o supusesem din nou, stătea istovită pe genunchii mei, iar eu, rușinat de cruzimea mea, o sărutam pe obraz, când deodată ușa camerei se dădu în lături și în prag se ivi Matthäus. La vederea acestui tablou neașteptat, rămase înmărmurit de uimire. Agnes, când îl văzu intrând, sări în picioare și scoase un țipăt, apoi, neștiind ce să facă, fugi și își lipi fața de perete. Simțindu-mă vinovat și neștiind nici eu ce trebuie să spun și ce să fac, am rămas încremenit, ca într-o scenă mută dintr-o pantomimă jucată de vreun teatru ambulant. Matthäus, căruia îi pierise graiul, își veni în fire și rosti mânios:

— La asta nu m-aș fi așteptat niciodată din partea ta, frate! Aș fi putut crede orice despre tine, dar te socoteam om cinstit! Mă tot întrebam, de ce

¹⁵⁹ Cartea lui Baldassare Castiglione (1478–1526), *Il Cortegiano*, zugrăvește sub formă de dialog tipul de curtean ideal și cuprinde tablouri ale vieții rafinate italiene, la începutul secolului al XVI-lea.

nu mai vii pe la noi? Într-o vreme veneai în fiecare zi, și iată că s-au împlinit două săptămâni de când nu ți-am mai văzut mutra! Carevasăzică ai ademenit păsărica? Și ce ți-ai spus? Las-o să zboare ea la mine! Nu, frate! Greșești. De data asta, n-o să-ți meargă!

Spunând acestea, mereu mai mânios pe măsură ce-și asculta propriile-i cuvinte, Matthäus se apropia de mine, gata să mă lovească, deși îmi dădeam toată silința să-l potolesc. Apoi se repezi la Agnes și o făcu albie de porci, improșcând-o cu ocări și vorbe urâte, pe care niciodată n-aș fi cutezat să le rostesc în prezența unei femei. Jignită până-n adâncul sufletului, Agnes se porni pe plâns, zbatându-se cu și mai multă desperare, ca un fluture cu aripile pârjolate de flacără, și se prăbuși pe podea pe jumătate leșinată. N-am mai putut răbda și luându-i apărarea pe față, i-am spus lui Matthäus, plin de hotărâre:

— Dragă Matthäus! Am o mare vină, deși nu sunt așa de vinovat precum crezi tu. Cât despre sora ta, nu-i poți reproșa nimic. Las-o în pace și ascultă cele ce-ți spun. Domnișoara Agnes ar fi bine să plece acasă, iar tu stai jos și ascultă.

Tonul meu ferm își făcu efectul: Matthäus tăcu și se lăsă cu trupul său greoi în fotoliu, bombănind:

— la să te-aud!

Am ajutat-o pe Agnes să se ridice, căci biata de ea nici nu-și mai dădea seama ce face, am condus-o până la ușă, apoi am zăvorât-o. M-am așezat în fața lui Matthäus și am început să vorbesc, căutând să-mi păstrez calmul. Așa cum mi se întâmpla totdeauna în clipa când trebuia să acționez, mi-am recăpătat luciditatea gândirii și fermitatea voinței.

I-am explicat lui Matthäus, în măsura în care e posibil să-i explici unui om dintr-o bucată și cam mărginit la minte, în ce hal de deznădejde mă aduseseră năprasnicele lovituri ale sorții și l-am convins că vizitele Agnesei nu erau decât un act de caritate, asemeni vizitelor la spital sau la închisoare, pe care le încurajează și biserica. Am stăruit asupra faptului că între mine și Agnes n-a fost nimic din ceea ce se cheamă dragoste, că n-am căzut pradă dorințelor josnice, că niciodată nu am trecut dincolo de limita relațiilor permise între frate și soră. Scena la care asistase Matthäus nu dovedea decât bunătatea excesivă a sorei lui, care, mișcată până-n străfundul sufletului de zbuciumul și suferințele mele, mi se aruncase la piept, izbucnind în lacrimi. Am făcut uz de întreaga mea forță de convingere și cred că însuși Marcus Tullius Cicero, părintele oratorilor și al ipocriților, ascultându-mi discursul fățarnic, m-ar fi bătut binevoitor pe umăr.

Ascultându-mi lămuririle, Matthäus se liniști întrucâtva și-mi spuse:

— Uite ce-i, frate! Jură-mi pe trupul curat al lui Cristos și pe fericirea din Rai a Neprihănitei Fecioare că între tine și Agnes nu s-a întâmplat nimic rău.

I-am jurat fără să stau pe gânduri.

— Și acum, ascultă, rosti Matthäus, ascultă ce-ți spun: nu mă prea pricep la încurcături sentimentale, și nici nu caut așa ceva, dar trebuie să încetezi să te și gândești la Agnes. Dacă i-ai cere mâna, poate nu ți-aș refuza-o, dar amestecul ăsta de afecțiune și compătimire nu-i pentru ea. Ea n-are nevoie de un prieten, ci de un soț. Ar fi mai bine să nu te mai vadă și te rog să nu-i scrii, căci din toate astea n-o să iasă nimic bun!

Zicând acestea, Matthäus se ridică din fotoliu și dădu să plece, dar se răzgândi și, apropiindu-se de mine, zise cu blândețe în glas:

— Vreau să mai adaug ceva, Ruprecht: pleacă din oraș de bună voie. De fapt, venisem la tine să-ți dau acest sfat. Ieri am auzit vorbindu-se despre tine niște lucruri care m-au băgat în sperieți. Spun oamenii că tu, împreună cu drăguța ta care a fugit, te-ai ocupat nu numai cu magia, ci și cu lucruri mai rele. Eu unul, de bună seamă, nu prea cred așa ceva, dar gândește-te că tortura poate face pe oricine să recunoască orice. În oraș, unii sunt de părere că ar trebui să fii luat la rost. Tu n-ai nicio treabă aici și se știe că un om care nu are treabă își face de cap. Într-un cuvânt, ascultă-mi sfatul pe care ți-l dau din toată inima: pleacă de aici și cât mai repede.

Apoi Matthäus, fără măcar să-mi dea mâna, se întoarse pe călcâie și ieși, lăsându-mă singur. Mărturisesc că această scenă, care n-a ținut mai mult de zece-cincisprezece minute și în care tragicul s-a îmbinat cu o ușoară nuanță de comic, a avut asupra mea un efect înviorător. Ca și cum cineva ar fi zvârlit asupră-mi o căldare cu apă rece: eram încă buimăcit, încă tulburat, dar mă trezisem la realitate. M-am întrebat, când emoția s-a risipit:

— Nu e oare lesne de înțeles că această întâmplare e un dar al sorții, care vine astfel să mă ajute să mă smulg din lăncezeală, din mlaștina în care mi se împotmolise sufletul? Încă puțin și tot ce mai rămăsese bun și curat în simțirea mea ar fi pierit năpădit de bălăriile și lintița bălții. Aveam de ales: viața sau moartea. Din două una. Ori să-mi pun capăt zilelor, dacă nu mai aveam pentru ce trăi, ori să mă hotărăsc să trăiesc mai departe, dar nu târându-mă ca un melc ce-și duce casa în spinare. Căci, așa cum prea bine spune Pico della Mirandola¹⁶⁰, nu e demn de ființa umană – centrul lumii și al vieții – să te jelui în fiecare zi, trăind din mila și bunătatea semenilor.

¹⁶⁰ „*Medium te mundi posui ut circumspiceres inde commodius quidquid est in mundo*” („Eu te-am pus în mijlocul lumii ca să cumpănești mai bine de acolo ceea ce este pe lume”, trad. din lb. lat.). Cuvintele pe care Creatorul divin i le adresează lui Adam în lucrarea lui Pico della Mirandola – *Cuvântări despre demnitatea umană*.

Aceste simple gânduri, care ar fi trebuit să-mi vină în minte și fără predica lui Matthäus, m-au adus la realitate și m-am simțit dintr-odată mai tare pe picioarele mele. Era clar: sosise momentul să părăsesc orașul Köln, unde nu mai aveam niciun motiv să rămân și unde, așa cum mă vestise Matthäus, mă așteptau serioase neplăceri. Fără să zăbovesc, am început să mă pregătesc de plecare, să pun de-o parte lucrurile pe care voiam să le iau cu mine, din tot ce bruma strânsesem în aceste ultime luni, și să văd câți bani mai aveam. Mai aveam o sută și ceva de florini de Renania, o sumă destul de frumușică pentru un om ca mine. Mi-a fost greu să mă hotărâsc încotro s-o apuc, dar eram ferm hotărât să ocolesc orașelul meu natal, Lossheim, și casa părintească. Mă încrâncenam la gândul că aş putea să apar în fața părinților ca un înfrânt lovit de soartă, fără bani, fără speranțe în viitor, și parcă-l auzeam pe tata aruncându-mi în obraz: „Netrebnic ai fost, netrebnic ai rămas”.

Ciudat lucru: deși perspectivele mele de viitor se pierdeau în negura necunoscutului, hotărârea de a părăsi Kölnul m-a liniștit dintr-odată și noaptea care a urmat după vizita lui Matthäus a fost prima noapte relativ calmă de când plecase Renata.

2

Ziua următoare, duminică, m-am gândit s-o consacru despărțirii solemne de Köln, oraș de care mă legau atâtea scumpe amintiri și pe care nu-l puteam părăsi ca pe un sat oarecare unde, din întâmplare, poposisem o noapte. Ascultând dangătul clopotelor, mi-am îmbrăcat cele mai bune haine, amintindu-mi cu tristețe de vremea când o însoțeam pe Renata la slujba liturghiei. M-am îndreptat spre biserica noastră parohială, biserica Sfânta Cecilia, plină de lume pestriță. Rezat de o coloană, am ascultat sunetele grave ale orgii, am încercat să trezesc în sufletul meu piosul simțământ al evlaviei, să mă contopesc măcar așa cu Renata, care în clipa aceea se ruga, desigur, într-o biserică necunoscută mie. Tot astfel încearcă să-și contopească sufletele două ființe care se iubesc cu adevărat și care, despărțite de ocean, contemplă seara licărul aceleași stele.

După ce liturghia s-a terminat, am cutreierat multă vreme străzile orașului, evocând întâmplările din ultimele luni, și nu era piatră de care să nu mă lege o amintire. Colo, după debarcaderul Hansei, stăteam uneori cu Renata, privind în tăcere apele întunecate ale Rinului; dincoace, în biserica Sfântul Petru, aveam banca noastră; aici, la poalele turnului Sfântul Martin, Renata așteptase mult timp, încrezătoare, să-i iasă întru întâmpinare Heinrich; pe ulița asta mersesem, însoțit de Matthäus, să mă bat în duel cu Heinrich; în cârciuma de peste drum, cu un pahar de vin pe masă, visasem

ore în șir la Renata și la Agnes. Amintirile se desprindeau din zidurile orașului, răsăreau ca din pământ la răscrucile străzilor, îmi făceau semne de la ferestrele caselor, mă pândeau de după tejghelele prăvăliilor, coborau spre mine din vârfurile turnurilor care încununau bisericile. Mi se părea că împânzisem orașul cu umbrele dragostei noastre, și inima mi se strângea la gândul că trebuie să părăsesc acest loc, ca și cum m-aș fi despărțit de Pământul Făgăduinței.

Colindam străzile, cuprins de nostalgie și visare, și când am ajuns în dreptul Domului, m-am oprit în umbra lui, lângă uriașele vitralii care împodobesc zidul dinspre miazăzi. Dintr-odată, din mulțimea de oameni se desprinseră doi inși, care mă urmăriseră probabil și care veneau spre mine. I-am privit cu uimire și trebuie să recunosc că de la prima vedere înfățișarea lor mi s-a părut ieșită din comun. Unul din ei, cam de vreo treizeci și cinci de ani, era îmbrăcat cum se îmbracă de obicei medicii, purta o barbă creță, parc-ar fi fost un rege travestit. Avea o ținută distinsă, mișcări sigure, i se putea citi pe față oboseala unui om care se plictisise să tot poruncească. Însoțitorul lui purta straie de călugăr, era înalt și slab, dar în fiecare clipă își schimba expresia feței și întreaga sa înfățișare. Când l-am văzut venind spre mine, mi s-a părut că abia își stăpânește râsul, pregătindu-se să facă o glumă bună; apoi m-am gândit că nutrește gânduri rele împotriva mea și mi-am luat toate măsurile de apărare; și când, în sfârșit, s-a oprit și i-am zărit mai bine chipul, am deslușit un zâmbet cât se poate de respectuos.

Călugărul mi se adresă cu o politețe fără cusur:

— Amabile domn, după cum am observat, vă petreceți timpul colindând acest frumos oraș, pe care se pare că-l cunoașteți îndeajuns de bine. Noi suntem niște călători, care am poposit aici pentru prima dată, și am fi foarte bucuroși dacă cineva ar binevoi să ne arate tot ce este demn de văzut în Köln. N-ați vrea să ne acordați bunăvoința dumneavoastră și să acceptați să fiți în cursul zilei de azi călăuza noastră?

Glasul călugărului avea niște inflexiuni neobișnuite, onctuoase, și exercita un fel de înrâurire magică asupra mea: mă simții îndată prins în năvodul cuvintelor lui și în loc să curm convorbirea, printr-un refuz tăios, am răspuns în felul următor:

— Vă rog să mă scuzați, stimați domni, dar mă miră că adresați o asemenea rugămintă unui necunoscut, care s-ar putea să aibă ceva mai bun de făcut decât să fie ghidul celor care vizitează orașul.

Călugărul îmi răspunse cu o amabilitate prefăcută, luându-mă parcă peste picior:

— N-am vrut în niciun caz să vă supărăm. Dar, judecând după înfățișare, nu sunteți prea bine dispus, iar noi suntem niște oameni veseli, gustăm

fiecare clipă, fără să ne gândim la cea care vine, și dacă ați accepta să ne însoțiți n-ați fi în pierdere, căci serviciul pe care vi l-am face n-ar fi mai mic decât cel pe care-l așteptăm din partea dumneavoastră. Dacă faptul că nu ne cunoașteți constituie o piedică, această piedică poate fi ușor înlăturată, ținând seama că toate lucrurile și ființele au un nume. Dumnezeului este prietenul și protectorul meu, bărbat foarte destoinic și erudit, doctor în filosofie și medicină, cercetător al elementelor, Johann Faust¹⁶¹, despre care poate ați auzit. Iar eu sunt un învățăcel modest, care de mulți ani studiază reversul lucrurilor și pe care prisosul de erudiție îl împiedică să devină un bun teolog. În copilărie purtam numele de Johann Müllin, dar sunt mai bine cunoscut sub porecla glumeață de Mefistofeles, pe care v-aș ruga s-o rețineți.

Cei doi necunoscuți mi se părură oameni demni de încredere și m-am gândit că n-ar fi rău să-mi petrec timpul în societatea acestor călători, încercând să-mi împrăștiu tristețea apăsătoare, lăsându-mă învăluit de veselia lor sănătoasă. Păstrându-mi întreaga demnitate, am răspuns că sunt dispus să le vin în ajutor, cu atât mai mult cu cât orașul Köln mi-a devenit scump și sunt bucuros că voi avea prilejul să le arăt comorile lui. Pactul fusese semnat așa că mi-am asumat îndată rolul de ghid, propunându-le să începem prin a vizita Domul în fața căruia ne aflam.

Cei care au poposit în Köln cunosc desigur acest monument arhitectonic, despre care am mai pomenit de câteva ori în povestirea mea, și nu mă îndoiesc că și cei în trecere prin oraș au auzit despre uriașa construcție începută cu trei secole în urmă, sub aspectul ei actual mărturie vie a slăbiciunii forțelor omului în raport cu avântul fanteziei sale. Le-am povestit însoțitorilor mei tot ce știam în legătură cu zidirea acestui sfânt lăcaș, despre bolta sfințită la un secol după inițierea lucrărilor, naosul pus la dispoziția preoților pentru oficierea slujbei cu cincizeci de ani mai târziu și turlele, mai puțin înalte decât în proiectul inițial, în care clopotele fuseseră

¹⁶¹ După cum se știe, Faust este un personaj istoric. Aflăm mențiuni despre el la mai mulți scriitori din secolul al XVI-lea: abatele Tritthemius, Konrad Mutianus Rufus, Johann Gast, Jean Wier (Weyer), Luther, Melancton ș.a. Se pare însă că ei vorbesc despre *două* personaje: Faust senior și Faust junior. Din confruntarea acestor mențiuni putem deduce că Johann Faust s-a născut în apropiere de Württemberg, la sfârșitul secolului al XV-lea, a studiat la Cracovia, a călătorit mult, se dădea drept făcător de minuni. A ținut prelegeri și a murit la începutul deceniului al cincilea al secolului al XVI-lea. Prima lucrare asupra vieții lui Faust a fost editată în 1587 de un oarecare Johann Spiess: *Historia von D. Johann Fausten dem weitbeschreyten Zauberer und Schwartzkünstler. Gedruckt zu Frankfurt am Mayn, durch Johann Spiess*, MDLXXXVII. Această lucrare, la care ne vom referi în continuare – cea mai veche carte despre Faust – a fost retipărită, laolaltă cu alte materiale istorice adecvate în ediția *Doctor Johann Faust. Vom. J. Scheible*, Stuttgart, 1846.

fixate abia cu optzeci de ani în urmă. Domul se înalță în centrul orașului ca o arcă a lui Noe pregătită pentru un viitor potop, iar macaraua de pe acoperișul ei părea un deget gigantic amenințând omenirea.¹⁶² Când mi-am sfârșit explicațiile, Mefistofeles spuse:

— Cât de slabi au devenit oamenii! Templul lui Solomon nu a fost mai puțin vast decât această clădire și a putut fi totuși durat în șapte ani și jumătate! Ce-i drept, la înălțarea lui au contribuit, pe lângă truda sclavilor, și duhurile stihilor. Când bătrânul rege ridica amenințător degetul lui împodobit cu inele, tremurau de groază, ca frunzele în bătaia vântului.

M-am uitat cu uimire la acest om care vorbea despre regele Psalmist ca despre o persoană cunoscută, apoi m-am gândit că făcuse o glumă și i-am invitat pe însoțitorii mei să intre în Dom și să privească îndeaproape cele șapte capele care înconjoară bolta. Pe când le arătam capela celor Trei Magi unde, potrivit legendei, se află îngropate trupurile magilor, aduse la Köln după pârjolirea orașului italian Milano¹⁶³, doctorul Faust, care până atunci tăcuse aproape tot timpul, zise:

— Oameni buni! Nu cumva ați rătăcit drumul ajungând aici în loc să mergeți în Palestina, la Betleem? Sau poate că ați fost aruncați după moarte în Mare și valurile Rinului v-au adus în cele din urmă la Köln ca să vă găsiți aici mormântul?

Am râs de gluma lui, iar Mefistofeles adăugă pe același ton:

— N-ați prea avut noroc, bieții de voi, Melhior, Baltazar și Gaspar! V-a botezat apostolul Toma, care nici el nu prea credea în Isus Cristos, iar după moarte, ați fost aduși să dormiți somnul de veci într-o biserică, și ea destul de agitată.

¹⁶² Timp de câteva secole pe acoperișul Domului din Köln, rămas neterminat, s-a putut vedea o macara de lemn folosită pentru ridicarea pietrelor. Domul este reprezentat în felul acesta într-o serie de gravuri din secolele XVI-XVIII.

¹⁶³ Corpurile celor trei magi ar fi fost transportate la Constantinopol, potrivit dorinței împărătesei Elena. Mai târziu, au fost duse la Milano, iar după pârjolirea acestui oraș, în 1164, au fost transportate, cu concursul lui Friedrich Barbarossa, la Köln. Spiess povestește următoarele în legătură cu vizitarea de către Faust a Domului din Köln și a moașelor celor trei magi: „*Als D. Faustus solche sahe, sagt er: «O jr gute männer, vie seyt jr so jrr gereiset, da jr solltin Palestinam gen Bethlehem in Judea ziehen, und seyt hiener kommen, oder seyt villeicht nach ewern todt ins Meer geworffen, in Reinstrom geflosst und zu Köln auffgefangen und allda begraben worden?»*” (Când Doctorul Faust le-a văzut, a spus: «O, oameni buni, cum ați putut face o călătorie atât de nebunească, trebuind să ajungeți în Palestina, la Bethleem, în Iudeea, voi ați ajuns aici, sau poate ați fost zvârliți după moarte în mare și ați ajuns în Rin, și-apoi ați reapărut la Köln, iar aci ați fost îngropați?» – trad. din lb. germ. veche).

Îeșind din Dom, am pornit spre vechea biserică Sfântul Kunibert, apoi la Sfânta Ursula, și la Sfântul Gereon, la ruinele Zidului roman, vizitând rând pe rând locurile istorice ale Köln-ului. De fiecare dată însoțitorii nu pierdeau prilejul să arunce o glumă sau o vorbă de duh, doctorul Faust mai blajin, Mefistofeles mereu batjocoritor și malițios. Umblând de ici-colo în tovărășia acestor doi interlocutori neobosiți, norul negru al tristeții, care apăruse din nou la orizontul sufletului meu, începu să se împrăștie, așa că, obosit după atâta cale, am primit cu plăcere, la propunerea lui Mefistofeles, să intrăm într-o vinărie să bem o cană cu vin.

Ne-am așezat într-un ungher lângă fereastră și, în timp ce birtașul și ajutorul său – după ce puseseră la frigare un boboc de gâscă – ne aduceau vin, am deschis vorba în dorința de a afla unele amănunte privitor la proaspetele mele cunoștințe. Mefistofeles mi-a răspuns astfel:

— Prietenul și ocrotitorul meu, doctorul Faust, obosit de povara cunoștințelor și sătul de erudiție, a dorit să vadă cu ochii lui dacă lumea este într-adevăr întocmită potrivit legilor științei. Cutreierând țări și vizitând orașe, ne convingem totodată că vinul îmbată pretutindeni și că pretutindeni bărbații aleargă după femei.

Doctorul Faust adăugă cu tristețe:

— Ar fi bine să adaugi că oriunde pe întinsul pământului fericirea nu poate fi cumpărată cu bani și dragostea nu poate fi dobândită cu forța.

I-am întrebat pe unde au umblat, și Mefistofeles mi-a răspuns îndată:

— La început, am călătorit prin Italia, am trecut prin Milano, Veneția, Padova, Florența, Neapole și Roma¹⁶⁴. La Roma prietenul meu a fost cuprins de invidie, văzându-i pe preasfântul Părinte, și mi-a făcut reproșuri amare pentru că nu l-am așezat în scaunul papal. De acolo am plecat în Panonia, apoi în Grecia. În această din urmă țară, prietenul meu și-a arătat regretul că nu i-a fost dat să trăiască în epoca lui Ahile și a lui Hector. Am străbătut marea și am ajuns în Egipt, unde i-am arătat doctorului piramidele, iar el simți dorința să devină neapărat faraon. Din Egipt am plecat în Palestina, o țară pe care n-o prea iubesc, și de aici la Constantinopole, unde domnește sultanul Soliman¹⁶⁵, cel mai glorios dintre toți cârmuitorii lumii. Dacă nu l-aș

¹⁶⁴ După Spiess, Faust a încheiat cu Mefisto un pact pentru o perioadă de douăzeci și patru de ani, în decursul cărora Mefisto se îndatora să-i fie de ajutor prin puterea și cunoștințele lui. În al șaisprezecelea an de la încheierea acestui pact, Faust a întreprins cea de a treia călătorie a sa, vizitând cu acest prilej toate țările din Europa, inclusiv „Moscovia” și Turcia, și pe deasupra Egiptul, Palestina, Persia și India. Cartea lui Spiess cuprinde scurte informații despre toate locurile vizitate de Faust și relatează vrăjitoriile săvârșite de Faust la Roma, la curtea papei și în alte orașe.

¹⁶⁵ Soliman al II-lea Magnificul, care a domnit între anii 1520–1566.

fi oprit, doctorul Faust ar fi trecut pe loc la islamism. Din Constantinopol am pornit spre Moscova, unde doctorul și-a dovedit erudiția la curtea kneghinei Elena¹⁶⁶, dar n-am vrut să rămânem acolo din pricina iernilor prea aspre. Acum au venit la rând orașele germane. Am vizitat Viena, München, Augsburg, Praga, Leipzig, Nürnberg și Strassburg. Ne vom duce la Trier, iar de acolo în Franța și în Anglia.

În timp ce Mefistofeles îmi făcea, cunoscut acest lung itinerariu, ni s-a adus vin. Convorbirea noastră s-a înviorat, după ce am ciocnit paharele cu vin de Renania. Căutam mereu să-mi dau seama în ce măsură noii mei prieteni mă amăgesc și în ce măsură spusele lor corespund adevărului, dar ei îmi răspundeau în doi peri. Mefistofeles glumea mereu și se strecura printre întrebări ca un șarpe, iar doctorul Faust vorbea puțin, ca și cum toate i-ar fi fost indiferente: nu tăgăduia nimic, nu afirma nimic. Ce-i drept, când am aflat că doctorul Faust nu este străin de domeniul magiei și i-am povestit întrevederea cu Agrippa de Nettesheim, el m-a ascultat cu o vădită curiozitate și mi-a spus următoarele:

— Am citit lucrările lui Agrippa, care mi se pare a fi un om foarte sânguinos, dar nu prea înzestrat. S-a ocupat de magie ca de istorie, sau de oricare altă știință. E ca și cum ți-ai da silința să atingi gradul de perfecțiune al lui Homer și profunzimea gândirii lui Platon. Operele lui Agrippa nu se bazează pe experiențele de magie care deschid o poartă spre această știință, ci pe studierea conștiințioasă a diverselor texte, atât și nimic mai mult.

Am pledat, cum m-am priceput mai bine, în favoarea lui Agrippa, deoarece consideram opera lui *De occulta philosophia* un triumf al spiritului uman, dar Mefistofeles a intervenit, curmând discuția noastră cu următoarele cuvinte:

— Oricât ați transpira, domnii mei, inventând formule, și oricâte exerciții ați face practicând experiențele magice, nu veți fi în stare să prindeți în plasa voastră decât vreo jigodie nenorocită din lumea demonilor, pentru care nu face să te zbuciumi atât. Cât despre demonii mai de seamă, nu puteți pune mâna pe ei de vreme ce nici Adam, nici Solomon, nici Albertus Magnus n-au fost în stare să-i supună. Ei, dar destul cu filosofia și cu plăsmuitorii de sisteme. Pe cinstea mea, nu mai pot suporta nicio mutră savantă; să ne înveselim, așa cum de altfel i-am făgăduit oaspelui nostru!

Vinăria era aproape plină. Mefistofeles își părăsi dintr-odată înfățișarea serioasă și, împrumutând chipul unui bufon, le adresă celor prezenți vorbe de duh, invitându-i să cântăm un cântec. Câțiva inși se apropiară de masa noastră, iar Mefistofeles, așezându-se pe tăblia mesei, începu să cânte, cu un

¹⁶⁶ Elena Vasilievna, văduva lui Vasili al III-lea. A domnit între anii 1533–1538.

glas tare și destul de plăcut, niște cuplete îndrăcite, din care nu mai țin minte decât refrenul, pe care curând începu să-l intoneze toată sala, ținându-i isonul.

Wein! Wein!
*Von dem Rhein!*¹⁶⁷

Când sfârși cântecul, Mefistofeles se adresă asistenței cu următoarea propunere:

— Stimați domni! Poposind aici, în timpul călătoriei noastre prin acest oraș a cărui priveliște ne-a încântat, am dori să vă mulțumim într-un fel dumneavoastră celor ce-l locuiți. Îngăduiți-mi deci să ofer fiecăruia dintre dumneavoastră un ciorchine proaspăt de struguri aurii!

Toți luară cuvintele lui drept o glumă, căci ne aflam abia la începutul primăverii și vița de vie nici măcar nu se acoperiseră cu frunze, dar Mefistofeles, luând ba înfățișarea unui om serios, ba înfățișarea unui bufon, părea că ține morțiș să-și împlinească promisiunea. Luă două tăvi și, ridicându-le deasupra capului, se apropie de fereastra întredeschisă pentru a se primeni aerul stătut din încăpere. În același timp, luându-și o mutră comică și misterioasă, rosti niște cuvinte lipsite de sens, asemănătoare incantațiilor. Clienții se uitau la el și râdeau, ca și cum în fața lor s-ar fi aflat un veritabil scamator, dar după câteva minute Mefistofeles puse cele două tăvi pe masă. Tăvile erau pline cu struguri albi și negri.

Bineînțeles, nu mă îndoiam că această minune ascundea doar un vicleșug de prestidigitator îndemânatic, dar în acel moment am rămas uimit nu mai puțin decât ceilalți și am scos fără voie, odată cu ei, o exclamație de mirare. Mefistofeles ne-a îmbiat să gustăm și cei care s-au încumetat s-o facă au constatat că strugurii păreau într-adevăr chiar atunci culeși din vie. Mefistofeles deveni obiectul admirației generale; toți îl priveau ca pe un mag, sau un vrăjitor, cu teamă amestecată cu respect, în timp ce el cu brațele încrucișate la piept plana semeț peste această adunătură de burghezi, ca un idol asemenea lui Lucifer.

Dar când, treptat-treptat, uimirea generală se topi, ca un val ajuns la țărm, cei de față căzură la bănuială și începură a se gândi că nu e treabă curată. Patronul vinăriei, ultimul căruia i-ar fi convenit ca mușteriii să consume niște alimente dobândite pe cale miraculoasă, își manifestă, în mod fățiș, neîncrederea. Un țăran cam cherchelit îl înfruntă pe Mefistofeles și-i porunci, înjurând, să sărute crucea, pentru a dovedi că este într-adevăr bun

¹⁶⁷ *Vin! Vin! De la Rin!* (trad. din germ.).

creștin. Un tânăr, după toate aparențele student în teologie, strigă în gura mare că strugurii sunt otrăviți.

Mefistofeles ascultă imperturbabil și oarecum disprețuitor sudălmile și atacurile. Apoi când îi veni bine le dădu tuturor următorul răspuns:

— Dacă strugurii oferiți de mine nu sunt pe placul unor oameni amețiți de băutură ca dumneavoastră, n-am de ce să insist.

Zicând acestea, ridică poalele pelerinei și acoperi tăvile cu struguri. Când le dădu la iveală, tăvile erau goale, ca și cum ciorchinii de struguri n-ar fi existat decât în închipuirea celor de față, ca fata morgana în pustiu.

Se stârni o zarvă de nedescris: se sculară toți în picioare și se îmbulziră la masa noastră, gata să ne ia la bătaie. Strigau că suntem niște potlogari, că ar trebui să fim dați pe mâna autorităților municipale, agitați pumnii deasupra noastră, așa încât s-ar fi putut s-o sfârșim prost, cu atât mai mult cu cât ne pomenirăm înghesuiți într-un ungher. Aș fi vrut să am la îndemână o armă sau ceva asemănător, căci se părea că astfel voi fi nevoit să-mi apăr demnitatea, dar intervenția patronului, care se temea că s-ar putea făptui un omor în localul său, potoli într-un fel cearta. Mefistofeles aruncă pe masă o monedă care acoperea cu prisosință tot ce consumasem și, ocrotiți de ospătar, am ajuns până la ușă însoțiți, ce-i drept, de exclamații prea puțin măgulitoare.

Când ne-am aflat în sfârșit pe stradă, doctorul Faust i-a spus lui Mefistofeles cu glas aspru:

— Cum de nu te-ai plictisit să tot repeți aceleași giumbușlucuri învechite? Parc-ai avea în tine un drăcușor care nu te lasă să trăiești până nu faci o poză. Am impresia că nici fața ta n-are liniște și trebuie neapărat să se strâmbe din când în când, schițând grimase. Mi-e rușine să-mi amintesc de șotiile și poznele tale!

Mefistofeles îi răspunse exagerat de respectuos:

— Ce să-i faci, mult stimat domnule doctor? Nu-i este dat oricui să fie un savant de talia dumitale, cercetător al elementelor. Pe lângă asta, vă rog nu uitați că ne-am luat angajamentul să-l amuzăm pe însoțitorul nostru!

— Și ce-ar fi fost, îl întrebă Faust, dacă patronul n-ar fi intervenit la timp în favoarea noastră? Am fi făcut cunoștință cu pumnii cetățenilor din Köln.

— Aș, de unde! obiectă Mefistofeles. Le-aș fi jucat o festă nu mai prejos ca bețivanilor din pivnița lui Auerbach, din Leipzig, și ne-am fi distrat de minune.

Pentru a schimba cursul discuției, l-am întrebat pe Mefistofeles ce este de fapt scamatoria lui: prestidigitație sau iluzie optică? Mi-a răspuns:

— Greșești! Nu este nici una, nici alta, ci priceperea de a folosi legile naturii. Cunoașteți, desigur, că anotimpurile anului sunt determinate de

mișcarea de rotație a pământului și că atunci când la noi e iarnă, în India Sabeică este vară și invers. Așa stând lucrurile, dacă aveți la dispoziție un spiriduș, care știe să zboare cu repeziciune, el vă poate procura în orice lună, fără dificultate, fructele dorite, care s-au și pârguit în anotimpul respectiv undeva, la celălalt capăt al pământului.¹⁶⁸

Ca totdeauna, nu puteai să-ți dai seama dacă Mefistofeles vorbește sau nu în bătaie de joc, așa încât am renunțat să-i cer explicații mai amănunțite. Între timp am ajuns la o răscruce de străzi unde trebuia să ne despărțim și atunci, instantaneu, pentru că noii mei prieteni îmi stârniseră nespuse de mult curiozitatea, un gând mi-a încolțit în minte. M-am adresat doctorului Faust:

— Stimate doctore! Azi dimineată v-am satisfăcut cu plăcere rugămintea, nu tocmai obișnuită pentru mine: am acceptat să vă fiu ghid. Acum că se înserează, aș vrea să vă adresez la rândul meu o rugămintă, care s-ar putea să vă pară lipsită de modestie. Mi-ați spus că intenționați să vă continuați călătoria și că vă îndreptați spre orașul Trier. Am și eu ceva treburi în acest oraș. Îmi veți îngădui oare să mă alătur domniilor voastre? Bineînțeles, toate cheltuielile mă privesc. Pe drum o spadă bună nu strică nimănui și nici măcar tristețea mea nu va fi un lucru de prisos, dată fiind permanenta bună dispoziție a tovarășului dumneavoastră de călătorie.

Cum am rostit aceste cuvinte, chipul lui Mefistofeles, care în general avea facultatea de a-și schimba expresia așa cum cameleonul își schimbă culoarea pielii, deveni îngâmfat și disprețuitor. Mi-a răspuns ca un prinț care vorbește cu un curtean lingușitor:

— Să ne fie cu iertăciune, domnule Ruprecht. Nu avem nevoie nici de spada, nici de banii dumitale. Călătoria asta o facem noi doi și n-avem loc pentru al treilea. Mai bine v-ați alipi unei caravane de negustori.

¹⁶⁸ O minune asemănătoare este relatată de Spiess în capitolul *Was D. Faustus für Abentherer an dess Fürsten zu Anhalt Hoff getrieben*. Într-o vreme, doctorul Faust a venit la prințul de Anhalt... La masă a observat că prințesa este gravidă. Când cina s-a terminat și s-au adus dulciurile, doctorul Faust i-a spus prințesei: „Milostivă doamnă, am auzit adesea că femeile gravide poftesc tot felul de mâncăruri; rog pe înălțimea voastră să nu-mi ascundă ce v-ar fi plăcut să gustați”. Prințesa i-a răspuns: „Domnule doctor, într-adevăr, nu vreau să vă ascund ce aș dori acum să gust. Aș dori, deși mai avem până la toamnă, să mănânc pe săturate struguri proaspeți și felurite fructe”. Doctorul Faust i-ar fi răspuns: „Milostivă doamnă, nu-mi este prea greu să vă îndeplinesc dorința. Peste nu mai mult de jumătate de ceas vi se va împlini”. Apoi a luat două tipsii de argint și le-a pus afară pe pervazul ferestrei. Iar după ce a trecut o vreme, le-a luat de acolo și le-a înfățișat prințesei. Pe una din tipsii se aflau struguri negri și albi, iar pe cealaltă mere și pere. Întrebat de prinț cum a izbutit, Faust dă, în cartea lui Spiess, un răspuns asemănător cu răspunsul lui Mefisto, citat de autorul *Povestirii*.

N-apucaî să răspund acestei jigniri, că Faust, care se purtase până atunci cu cea mai mare politețe, se arată dintr-odată extrem de iritat și începu să tipe furios la prietenul său, așa cum țipă stăpânul la câinele său:

— Ține-ți gura și dă-mi voie să-mi aleg singur tovarășii de drum! Crezi că-mi face plăcere să-ți văd mereu mutra și schimonoselile tale? Doamne, va fi o fericire pentru mine să aud în apropierea mea un glas de om!

Ascultându-i vorbele pline de mânie, Mefistofeles râse ca de o glumă bună și-i zise:

— Treaba dumitale, doctore, e să poruncești și a mea să-ți ascult poruncile. Sunt supusa dumitale slugă, atâta timp cât nicio schimbare nu va interveni în relațiile dintre noi. M-am împotrivit să ne întovărășească pentru că mi-era teamă să nu te simți stânjenit; altfel sunt și eu cât se poate de bucuros să avem un brav tovarăș de drum și de chef și pe deasupra un interlocutor isteț. Căci vinul și logica sunt cele două slăbiciuni ale mele, fără de care pentru mine viața nu-i viață.

Mefistofeles se întoarse spre mine și continuă:

— Pornim la drum mâine în zorii zilei. Ne veți găsi la hanul „Cei trei magi”.

Ne-am salutat cât mai cuviincios cu putință și ne-am despărțit, văzându-și fiecare de drum.

Era încă devreme și nu știu cum mi-a dat prin gând să mă abat pe la casa lui Matthäus Wiessmann, să arunc cel puțin o privire pe fereastra. Dar am simțit îndată că hotărârea pe care o luasem în ajun de a părăsi orașul și întâmplările din ziua aceea, acoperiseră cu un văl de ceață chipul Agnesei în sufletul meu; am căutat în zadar în inima mea afecțiunea și prietenia de altădată, căci ele se șterseseră, asemeni urmelor de pași pe nisipul țărmului spălate de valuri. N-am mai încercat să aflu ce s-a întâmplat cu Agnes și nici până în ziua de azi nu știu care i-a fost soarta; poate că fratele său a trimis-o într-o mănăstire să-și ispășească vina, poate s-a mulțumit cu o pedeapsă blândă, sau, dând crezare balivernelor mele, s-a îndurat s-o ierte. De atunci n-am mai văzut-o niciodată pe Agnes, n-am vorbit cu nimeni despre ea și doar acum, când aștern pe hârtie istorisirea aceasta, ființa ei, care se odihnea ca într-un sicriu într-unul din ungherele întunecoase ale memoriei mele, mi-a revenit în minte.

Când am ajuns acasă, i-am plătit Luizei tot ce-i datoram, iar ea nu scăpă prilejul să verse lacrimi amare. I-am încredințat spre păstrare lucrurile mai greu de transportat, între care și cărțile, mi-am făcut bagajul și m-am culcat, obosit după o zi plină de întâmplări neobișnuite. La ora fixată, dis-de-diminează, eram în picioare și, aruncându-mi sacul de drum în spinare, m-am grăbit spre „Cei trei magi”, unul dintre cele mai renumite hanuri din

oraș. În fața porții hanului se afla o trăsură închisă, la care erau înhămați patru telegari, iar de sus, din pridvor, doctorul Faust și Mefistofeles dădeau indicații slugilor care aranjau bagajele.

Doctorul m-a salutat cu amabilitate, iar Mefistofeles cu oarecare ironie. De altfel, nici nu putea vorbi cu cineva fără să-l ia în zeflema. Modesta mea boccea fu atârnată îndărătul coșului, eu și doctorul Faust ne-am așezat pe banchetă, iar Mefistofeles pe capră, lângă vizitiu. Se auzi un pocnet de bici, caii porniră și trăsura se urni, înaintând pe strada Bonn-ului, care duce spre poarta Sfântul Severin. Mă gândeam că părăsesc poate pentru totdeauna orașul Köln, unde trăisem zile de neuitat pentru toată viața.

CAPITOLUL XII

Cum am călătorit cu doctorul Faust și cum am petrecut primele două zile în castelul contelui von Wellen

1

Abia într-un târziu, când zidurile orașului rămaseră cu mult în urma noastră și privirile mele începură să scruteze întinderea câmpurilor acoperite cu verdeța primăverii, am simțit deodată absurditatea situației în care mă aflu și m-am privit cu ochii cuiva care m-ar fi văzut acum într-o trăsură, alături de niște necunoscuți, pornind fără nicio noimă spre orașul Trier. Am râs în sinea mea. Într-adevăr, pas cu pas, treaptă cu treaptă, destinul mă silise să cobor din ce în ce mai jos, nimicindu-mi planurile și dorințele, așa încât viața mea din trecut îmi apărea acum ca o culme înzăpezită ascunsă de nori.

Întrucât, însă, de multă vreme îmi fixasem ca regulă să nu regret niciodată fapta odată săvârșită, m-am silit să privesc și călătoria mea în tovarășia doctorului Faust sub aspectul ei cel mai favorabil pentru mine. Treptat, în pofida hurducăturilor, deoarece coșul trăsurii nu era suspendat pe curele, așa cum se face astăzi pentru înlesnirea călătoriei, am izbutit să-l atrag pe tovarășul meu de drum într-o discuție care părea să-l învioreze. În curând, orice urmă de părere de rău că mă aventurasem în această călătorie dispăruse, căci doctorul Faust s-a dovedit a fi un interlocutor deosebit de interesant. Vorbeam cu el *de omni re scibili*¹⁶⁹, ca să folosesc expresia îndrăgită de Pico della Mirandola¹⁷⁰ și mi-am dat seama numaidecât că tovarășul meu de drum este un bun cunoscător al gramaticii și al filosofiei naturale, matematicii și fizicii, astronomiei și jurisdistricției astrologice¹⁷¹, al medicinei în întregul ei, al dreptului, teologiei, magiei, economiei, al artei și al științei, așa cum un bun agricultor își cunoaște temeinic ogorul. La început, n-am prea fost de acord cu observațiile doctorului, apoi am început să-l întrerup făcând o remarcă ici și colo, până când, în cele din urmă, convorbirea noastră s-a transformat într-un monolog, iar eu m-am mulțumit cu rolul unui respectuos ascultător. Așa au continuat lucrurile până în

¹⁶⁹ Despre toate lucrurile ce pot fi cunoscute (trad. din lb. lat.).

¹⁷⁰ Expresia *de omni re scibili* a fost deviza lui Pico della Mirandola. Cuvintele *et quibusdam aliis!* (și de altele încă! – trad. din lat.) s-au adăugat la sfârșitul acestei maxime mult mai târziu, poate de către Voltaire, care spunea despre Picco della Mirandola că „știa tot ce se poate ști și încă altele pe deasupra!”

¹⁷¹ În secolul al XVI-lea, prin jurisdistricție astrologică se înțelegea ceea ce numim astăzi pur și simplu astrologie, în timp ce prin astrologie se înțelegea știința stelelor în general, adică ceea ce noi numim astronomia. (Vezi Agrippa *De Vanitate Scientiarum*, lib. I, c. XXXI).

momentul când Mefistofeles, întorcând către noi de pe capră fața sa plină de schime, mi-a abătut atenția, retezând-o cu tăișul unei glume neroade.

Asta s-a întâmplat puțin înainte de a intra în orașelul Brüll, unde am lăsat caii să se odihnească și am petrecut câteva ceasuri într-un han mizerabil. Am întâlnit aici câțiva lollarzi¹⁷², care au intrat în vorbă cu noi, ridicând în slăvi luteranismul și alte învățături semuitoare, laudând Uniunea Protestanților din Schmalkalden, a cărei putere era, după părerea lor, mai presus de a împăratului în Germania, arătându-și admirația față de regele Angliei, care cutezase să se proclame căpetenia Sfintei Biserici în locul Papei, față de isprăvile regilor Suediei și Danemarcei, care secularizaseră averile clericilor și, în sfârșit, față de rezistența îndârjită pe care noul profet Johann Bockold din Münster o opunea oastei catolice¹⁷³. Mefistofeles, angajându-se în discuție, apără cu căldură demnitatea Sfintei Biserici, afirmând printre altele:

— Aceste noi erezii se bucură de succes pentru că principii au adulmecat aici mirosul pradei, așa cum adulmecă câinii mirosul cărnii. Cât despre Luther, un drac iscusit îl duce de nas. Aceste noi religii și catehisme vor slăbi până la urmă într-atât creștinismul, încât puterile întunericului vor putea mai ușor pescui în apele lui tulburi.

În curând, cititorul va înțelege de ce am găsit de cuviință să notez aceste vorbe rostite de Mefistofeles.

De la Brüll am pornit pe drumul care duce la Ewskirchen, dar atât eu cât și doctorul Faust ne simțeam tare obosiți, așa încât această parte a drumului am parcurs-o aproape în tăcere. În zadar încerca Mefistofeles să ne înveselească cu vorbele lui hazlii, în zadar îi dădea ghes să cânte vizitiului nostru, om ursuz din fire, pe buzele căruia orice vorbă de haz părea nelalocul ei. Am ajuns la Ewskirchen seara, visând la un pat bun, fără să bănuim că ne așteaptă o aventură, al cărei erou s-a dovedit a fi iarăși neobositul poznaș Mefistofeles.

¹⁷² Membrii unor comunități religioase apărute în secolul al XIV-lea, având la început un caracter filantropic și caritabil. S-au răspândit în Anglia, Țările de Jos și Germania. În timpul reformei, lollarzii s-au situat cu hotărâre de partea ei. În *Epistolele unor bărbați obscuri*, cuvântul „lollard” este folosit uneori într-un sens generalizat, cu semnificația de eretic.

¹⁷³ Evenimentele menționate de autorul *Povestirii* au avut loc la sfârșitul anului 1533 și începutul anului 1534, când Uniunea de la Schmalkalden și-a sporit simțitor numărul aderenților (orașele Augsburg, Frankfurt, Hanovra etc.). În această perioadă a continuat rezistența anabapțiștilor din Münster față de trupele arhiepiscopale, Henric al VIII-lea a obținut din partea Parlamentului „cartea puterii regești”, în Suedia Gustav Vasa a introdus reforma, iar în Danemarca, după moartea regelui Frederic I (1533), s-a înțepit lupta dintre catolici și protestanți, soldată cu victoria protestanților.

Orașul era plin de călători, așa că după lungi dispute abia am obținut să ni se pună la dispoziție, la hanul „Zwey Schlüssel”, niște paturi în sala comună, după ce clienții vor pleca. Trebuia să ne mulțumim și cu atâta. Ne-am aciuait într-o odaie mare de la etaj, plină de oameni ca o cală de corabie comercială, ca să ne potolim foamea. Întrucât nu se găsea nicio masă liberă, ne-am pregătit să luăm cina pe niște scânduri puse pe două poloboace. Între vizitatorii care se ospătau aici, mai toți beți turtă, hangiul și unica lui slugă alergau zăpăciți în toate direcțiile, fără să stea locului o clipă. După ce am așteptat ce-am așteptat, văzând că nimeni nu se uită la noi, Mefistofeles i-a pus mâna în gât slugii și, strâmbându-și înspăimântător fața, începu să urle la el, poruncindu-i să ne aducă imediat vin și friptură de oaie.

După un timp flăcăul, care părea prost ca noaptea, apărui în fața noastră cu părul asudat lipit pe frunte și ne întinse o ulcică plină cu vin și trei pahare.

L-am întrebat îndată unde e friptura de oaie; el însă, pesemne întăritat de hărțuială și sătul de dojenile pe care le primea din partea clienților, ne-a răspuns obraznic:

— Mai aveți răbdare! Așteaptă și alții mai de soi!

Câțiva mușterii, auzindu-l, izbucniră în râs, beți cum erau, iar unul de la o masă mai îndepărtată strigă: „Bine le-ai zis ciocoilor!”, deși niciunul dintre noi nu se distingea prin niscaiva veșminte mai arătoase. N-ar fi fost, desigur, o dovadă de inteligență din partea noastră să ne formalizăm de cuvintele unui bețiv, dar neputându-mă sustrage unei porniri spontane, așa cum ridici fără voie mâna când cineva te amenință, m-am răstit, apostrofându-l pe bețivan. Mefistofeles mi-o luase însă înainte. Scălâmbându-și trupul ca un clovn sau ca un saltimbanc ambulant, apucă cu o mână de umăr pe ospătar și zbieră cu voce tunătoare:

— Mă pezevenghiule! Cum vrei să bem pe burta goală?! Un pahar de vin nu merge fără o îmbucătură și dacă nu te grăbești să ne-aduci friptura de oaie, te înfulec pe tine!

Cei din jur începură să râdă cu și mai multă poftă. Mefistofeles dădu de dușcă un pahar plin cu vin și, schimonosindu-și iar fața, deschise o gură cât o șură, ca și cum s-ar fi pregătit să-l înghită și mai multe nu pe bietul flăcău. Și oricât de ciudat și de fantastic s-ar părea, jur cu mâna pe inimă că în aceeași clipă ospătarul se făcu nevăzut, ca și cum nici n-ar fi dat pe acolo, iar Mefistofeles închise gura, hăpăind ca după o bună înghițitură, și luând loc la masă, ne făcu semn să-i umplem paharul.¹⁷⁴

¹⁷⁴ O întâmplare asemănătoare e relatată de Spiess în capitolul: *D. Faustus frisst einen Hausknecht*.

Întreaga asistență rămase înmărmurită în fața acestei minuni. Unii stăteau cu gura căscată și pentru un timp zarva obișnuită, care umple o cârciumă plină de oameni beți, făcu loc unei tăceri desăvârșite, cum se întâmplă pe mare în momentul totalei acalmii, când apa nemișcată seamănă cu o oglindă verde.

În mijlocul acestei tăceri, doctorul Faust îi spuse cu jumătate de glas prietenului său:

— Ți se pare într-adevăr atât de amuzant să treci drept vrăjitor în ochii acestor ignoranți?

Mefistofeles îi răspunse de asemenea cu jumătate glas:

— Scumpe doctore! Fiecare dintre noi își joacă rolul: eu rolul vrăjitorului, dumneata al savantului blazat. Fiecare om, așa cum a spus pe vremuri Moise, nu este decât un simulacru al lui Dumnezeu. Și aș vrea să știu, în genere, ce cunoaștem noi în afară de simulacre?

Între timp veni în fugă hangiuul, buimac și speriat, cu pălăria în mână, îngenunche în fața noastră, ca în fața unor prinți atotputernici, și ne adresă următoarea rugă:

— Prea bunilor și preamilostivilor domni! Vă rog să-l iertați pe nătărăul ăsta! de mic copil s-a dovedit a fi sărman cu duhul. Vom face tot ce ne stă în putință spre a vă mulțumi și drept dovadă vă pun la dispoziție pentru noaptea asta camera mea. Milostiviți-vă și dați-mi-l înapoi pe nătărăul ăsta, căci azi am treabă până peste cap! În alte împrejurări nu v-aș fi supărat cu asemenea nesăbuite rugi, dar uitați-vă și dumneavoastră: pot oare face față singur atâtor cerințe?...

Mefistofeles râse răgușit și, făcând o strâmbătură deloc veselă, zise:

— Fie, amice, de data asta te iert! Du-te jos. Ai să-ți găsești sluga sub scară.

Hangiuul și toți clienții, printre care și eu, alergarăm jos și într-adevăr, sub scară, unde fuseseră stivuite lemnele, îl văzurăm pe bietul flăcău tremurând ca un vițel nou născut, parcă scuturat de friguri. Hangiuul îl trase după el, iar noi ceilalți îl îmbulzirăm cu întrebările, nerăbdători să aflăm ce i se întâmplase. Dar nu i-am putut smulge niciun cuvânt: se pare că din pricina spaimei își pierduse ținerea de minte. Întorcându-mă în salonul de la etaj, m-am ferit să-l întreb ceva pe Mefistofeles, știind că o să-mi răspundă, ca de obicei, printr-o glumă oarecare.

Cât despre hangiu, se ținu de cuvânt și, într-adevăr, ne puse la dispoziție camera sa, în care se afla un pat de lemn pentru două persoane, iar el cu nevastă-sa dormiră într-o cămară. Acest pat conjugal ne-a ocrotit somnul, mie și doctorului Faust, cele câteva ore câte mai rămăseseră până la revărsatul zorilor. Mefistofeles își găsi culcuș în altă parte. Înainte de a

adormi, îi spusei doctorului, cu un aer nepăsător, ascunzându-mi curiozitatea:

— Cred că îndemânarea prietenului dumneavoastră vă ferește de multe neplăceri?

Doctorul Faust îmi răspunse:

— Aș dori să cunosc în timpul călătoriei noastre, ca și în viață, cât mai multe neplăceri de tot felul, mari sau mici. Poate aș avea parte atunci și de bucurii.

Rosti aceste cuvinte pe un ton mult mai serios decât ar fi cerut-o întrebarea mea. Apoi, doctorul închise ochii, prefăcându-se că doarme. Peste puțin, oboseala întrerupse și gândurile mele încâlcite, prilejuite de ciudatele întâmplări din ziua aceea.

A doua zi, dis-de-dimineasă, petrecuți cu temenele de hangiu, ne-am continuat drumul, îndreptându-ne spre Münstereifel, un târg pitoresc așezat pe malul râului Erft cu o veche biserică, o adevărată podoabă arhitecturală¹⁷⁵. Aici am reușit să ne odihnim ca lumea și nu s-a întâmplat nimic deosebit. Am cotit apoi spre est, îndreptându-ne spre munții Ahr, aflați pe pământurile arhiepiscopului de Trier, unde la fiecare pas se simțea că oamenii duc o viață îmbelșugată, datorită înțelepteii cârmuirii a răposatului arhiepiscop, Richard von Greiffenklau¹⁷⁶. În ziua aceea am căutat din nou să-l fac pe doctorul Faust să vorbească, voiam să-i aud monologurile, căci simțeam nevoia să-mi îndrept atenția asupra altor subiecte pentru a înăbuși în suflet dorul chinuitor după Renata și după fericirea pierdută care, în pofida acestui voiaj plin de peripeții, urca în mine, stăpânindu-mi ființa, cum urcă la anumite ore apele fierbinți în izvoarele din Islanda.

Pe la chindie, trecând prin Freisheim, am început să ne întrebăm unde ar fi mai bine să înnoptăm, când un eveniment neașteptat schimbă cursul gândurilor noastre, împingându-mă pe o cale neprevăzută și întortocheată, spre deznodământul tristei istorisiri cuprinsă în aceste pagini. Acest eveniment înseamnă o verigă în lanțul de întâmplări care, prin îmbinarea lor, mă fac să cred că viața nu-i un joc al stihiiilor oarbe, ci opera unui artist iscusit, modelată după un plan bine determinat și înfăptuit în chip miraculos.

De câțva timp curiozitatea, ne fusese atrasă de un castel frumos care se ridica pe malul înalt al râului Wischel. Drumul nostru urma valea acestui râu, iar castelul domina orizontul cu turnurile sale pătrate, construite în

¹⁷⁵ Biserica din Münstereifel datează din secolul al XII-lea. Cripta ei este și mai veche.

¹⁷⁶ Richard von Greiffenklau a fost arhiepiscop de Trier între anii 1511–1531.

stilul arhitecturii vechi. Trecând un cot al râului, ne apropiam de castel, când deodată văzurăm în fața noastră un călăreț care-și agita pălăria și ne făcea semne vădit. Mefistofeles îi porunci vizitiului să oprească, iar călărețul, îmbrăcat ca un crainic la turnir, se înclină adânc și zise:

— Conte Adalbert von Wellen, stăpânul meu și proprietarul acestui castel, mi-a poruncit să vă întreb: nu cumva sunteți vestitul doctor în teologie, filosofie, medicină și drept, Johann Faust din Wittemberg, care trebuia să treacă prin acest ținut în drum spre orașul Trier?

Doctorul confirmă că el este într-adevăr, iar curierul continuă:

— Stăpânul meu vă roagă, pe dumneavoastră și pe însoțitorii dumneavoastră, să-i faceți cinstea de a poposi în castelul nostru și să primiți a fi oaspeții noștri în noaptea aceasta sau să rămâneți mai multe zile, după voia dumneavoastră.

Auzind aceste cuvinte, Mefistofeles exclamă:

— Scumpe doctore! Observi la ce grad de celebritate am și ajuns *noi* în țară? Dacă ar fi să hotărâsc eu, n-aș respinge propunerea contelui. Și de m-ai întreba de ce, ți-aș răspunde că e cu mult mai plăcut să te lăfăi în paturile aristocraților, decât să hrănești ploșnițele unui han de țară, sau să petreci noaptea în patul conjugal al hangulului, ca la florentini.

Întrucât nici eu nici doctorul n-aveam niciun motiv să nesocotim o invitație atât de amabilă, i-am răspuns curierului că ne simțim la rândul nostru foarte onorați, și trăsura se îndreptă spre castel.

Am trecut peste podul suspendat deasupra unui șanț plin cu apă, ne-am oprit în prima curte, am lăsat caii și trăsura în seama slugilor, apoi am intrat prin poarta a doua în curtea principală a castelului, transformată prin grija stăpânului într-o grădină în stil italian. Aici, în fața scării care ducea în interiorul castelului, ne întâmpină contele von Wellem în persoană, înconjurat de suita sa. Era un om tânăr, cu o înfățișare atrăgătoare: un chip luminos încadrat de o mică barbă, ca în portretele maestrului venețian Tiziano Vecellio. Conte îl salută pe doctorul Faust, rostind o caldă și patetică alocuțiune în care fură menționați, rând pe rând, Hermes Trismegistul, Albertus Magnus, Zeii Olimpului și profeții Biblici, cuvântare a cărei emfază am înțeles-o abia mai târziu. Doctorul i-a răspuns scurt și demn; apoi, la un semn al contelui, pajii ne poftiră să-i urmăm în odăile pentru musafiri, unde ne-am spălat și ne-am pus în ordine ținuta, deranjată după o zi de drum.

Străbătând camerele, am putut să observ un lucru pe care l-am verificat mai târziu, după mai multe zile de găzduire, și anume că frumosul castel constituia o excepție nobilă în comparație cu acele cuiburi de cavaleri care astăzi seamănă din ce în ce mai mult cu niște spelunci de tâlhari. Precum se

știe, în epoca noastră aspră și realistă, când în război nu se prea cere vitejie personală, ci disciplină soldățească și cât mai multe tunuri, archebuze și muschete, când în viață nu decide obârșia, oricât de nobilă, ci puterea banului, când bancherii își dispută cu regii stăpânirea lumii, cavalerismul nu mai are nicio valoare și paladinii de altădată – oricât s-ar strădui să-i apere Ulrich von Gutten – constituie tagma cea mai înapoiată în societatea contemporană¹⁷⁷. În castelul contelui von Wellen, întâlneai la fiecare pas dovezi ale bunului gust cultivat și mai ales ale unei vieți rafinate. Nu era greu de înțeles că stăpânul castelului își da silința să fie un om al veacului nostru, despre care tot Ulrich von Gutten spune: „Ce bucurie să trăiești într-o asemenea epocă!”¹⁷⁸ Mobila italiană elegantă care împodobește unele camere, tablourile pictate, după cum puteai ghici, de discipoli ai vestitului colorist Matthias Grünewald, statuetele turnate poate de însuși Peter Vischer¹⁷⁹ și multe altele, păreau decoruri noi pe somptuoasa țesătură a vechii construcții, datând de pe timpul expedițiilor în Palestina, greoaie, dar nu lipsită de măreție. În sfârșit, în camerele care ne fuseseră rezervate, am găsit cele mai rafinate ustensile de toaletă, parfumuri, unsori, piepteni, perii, pile de unghii, ca și cum contele ne-ar fi confundat cu niște curtezane romane.

După ce m-am spălat cu apă aromată și un servitor m-a ajutat să-mi schimb haina de drum cu alta, din mătase albastră, oferită de conte, m-am simțit măgulit, nu fără o vanitate ridicolă, că într-un asemenea loc sunt primit ca un oaspe de vază, uitând că nu eram decât un tovarăș de drum întâmplător al doctorului Faust. Acest sentiment de vanitate nu m-a părăsit nici atunci când am fost condus jos, în sufragerie, unde o masă mare, cât teigheaua unui vânzător ambulant, era încărcată cu tot felul de mâncăruri și vinuri. În jurul mesei se strânseseră toți cei din castel, în frunte cu contele și soția lui, contesa Luiza, care părea mai bătrână decât soțul ei, dar avea o ținută impunătoare, de-a dreptul măreață. Marea sală, folosită fără îndoială în trecut de seniori pentru primirea vasalilor, era împodobită cu fresce

¹⁷⁷ Secolul al XVI-lea a fost perioada decăderii extreme și ruinării generale a cavalerilor. Treptat, ei s-au transformat în simpli jefuitori și chiar Gutten, apărător al cavalerilor, recunoștea că în Germania tâlharii pot fi împărțiți în patru categorii: cavaleri, negustori, avocați și popi, adăugând, ce-i drept, că cei mai puțin primejdioși dintre toți aceștia sunt cavalerii. Despre amenajarea interioară a castelelor cavalești din Germania vezi M. Heyne, *Das deutschen Wohnungen*, Leipzig, 1899.

¹⁷⁸ „Stiințele înfloresc, spiritele se trezesc. Ce bucurie să trăiești într-o asemenea epocă!” Cuvintele lui Ulrich von Gutten, din *Epistola către Pirkheimer*.

¹⁷⁹ Pictorul Matthias Grünewald, născut în 1470, mort după 1529. *Vischer* – familie de sculptori germani care au trăit la Nürnberg la sfârșitul secolului al XV-lea și în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Cel mai vestit era Pieter Vischer (1455–1529).

inspirate din războiul troian și puternic luminată cu torțe și lumânări de ceară. Aici, în mijlocul cetei de cavaleri eleganți, purtând pe cap pălării împodobite cu pene de struț, în foșnetul hainelor de mătase și de atlas, printre doamnele cu pielea neobișnuit de roză, scăldate în aur și dantele, m-am simțit o clipă – ce meschin e omul! – aproape fericit.

Dar foarte curând veni dezamăgirea. În primul rând, m-am convins repede că nimeni n-are de gând să-mi acorde vreo atenție, iar eu, obișnuit mai degrabă cu viața de campanie sau cu lungi convorbiri molcome în doi, nu m-am priceput să particip la înviorata discuție din jurul meu. Pe lângă asta, mi-am dat seama că, în ciuda politeții și a semnelor de respect, oferite din abundență atât de conte cât și de prietenii lui, ori de câte ori se adresau doctorului Faust, sau unuia dintre noi, nu-și puteau ascunde o doză de ironie. Îmi venea să cred că fusesem invitați de conte în calitate de bufoni, spre a-l înveseli în timpul plicticoaselor săptămâni de primăvară, și această bănuială, la început firavă ca o mlădiță, a crescut cu repeziciune, prefăcându-se într-un arbore rămuros.

Când ne-am așezat la masă, mi-am aflat loc la un capăt al ei, între capelanul castelului și un domn taciturn, îmbrăcat într-o haină de catifea, preocupați în primul rând să-și soarbă paharele, ceea ce mi-a permis să-mi continui nestingherit observațiile. Atenția întregii societăți era concentrată asupra doctorului Faust, care fu poftit să se așeze lângă contesă. Lui i se adresa neîncetat contele servindu-l, făcând risipă de complimente la adresa erudiției lui și punându-i tot felul de întrebări, cu un aer cât se poate de serios. Când Faust începea să spună ceva, contele le făcea semn tuturor să tacă din gură, ca și cum s-ar fi pregătit să audă cine știe ce revelații extraordinare. Dar și atenția generală exagerată, și elogiile pompoase ale contelui, și, mai ales, întrebările pseudo-savante, puse doctorului, aveau ceva de parodie și ironie ascunsă. Ba am auzit chiar, de două sau de trei ori, râsete înăbușite, ceea ce dovedea că asistăm la un complot pus la cale de întreaga societate. Când m-am convins că bănuiala mea este pe deplin întemeiată, am încercat un sentiment de rușine față de mine însumi, de profundă jignire pentru doctor, și n-a lipsit mult să adresez distinsei societăți câteva cuvinte tăioase, să mă ridic de la masă și să părăsesc castelul. M-am stăpânit însă, gândindu-mă că nu eu, ci însoțitorii mei s-ar cuveni să facă lucrul acesta.

Mi s-a părut, totuși, că doctorul Faust își dăduse seama cum stau lucrurile chiar înaintea mea, căci el, care cu puțin mai înainte fusese atât de bucuros să-mi dezvăluie comorile înțelepciunii sale, deși nu eram decât un tovarăș de drum întâmplător, acum devenise dintr-odată zgârcit la vorbă, ca eroul

lui Accius Plautus¹⁸⁰. Înfocatele complimente ale contelui se stingeau în contact cu politețea lui rece și de cele mai multe ori se eschiva să răspundă la întrebările viclene, pe care convivii se grăbeau să i le adreseze ca unui oracol. În schimb, Mefistofeles, fără să-i pese de nimic, intercepta bucuros întrebările, ca pe niște mingi, și arunca drept răspuns săgeți, care uneori nimereau drept în ochiul celui care pusese întrebarea ipocrită.

Astfel, cavalerul Robert, tânărul văr al contelui, îi adresă lui Faust, cu un aer foarte serios, următoarele cuvinte:

— Aș vrea să aflu de la dumneavoastră, preaînvățate doctor, în ce fel te poți face nevăzut? Unii afirmă că ar fi destul să porți la subsuoara stângă un medalion conținând inima unui liliac, a unei găini negre și a unei broaște. Cei care au încercat această experiență spun însă că, în majoritatea cazurilor, procedeul nu dă rezultate. Alții propun o metodă mult mai complicată. Adică: într-o miercuri, înainte de răsăritul soarelui, să iei un cap de mort, să înfigi în găvanul ochilor, în urechi, în nări, și în gură un bob de fasole neagră, apoi să faci pe craniu un semn triunghiular, să-l îngropi în pământ și să uzi locul în care l-ai îngropat timp de opt zile. În ziua a opta, ți se va arăta un demon care te va întreba ce anume faci; îi vei răspunde: „Stropesc floarea”. Demonul te va ruga să-i dai lui stropitoarea, întinzându-ți mâna; dacă pe mâna lui vei vedea același semn ca cel de pe capul de mort, atunci îi vei da stropitoarea și demonul va continua să ude locul cu pricina; în ziua a noua va răsări un vrej de fasole și va fi de ajuns să iei un bob în gură ca să te faci nevăzut. După cum vedeți, un procedeu foarte complicat. Alții, în sfârșit, afirmă că ar exista un singur mijloc pentru a te face nevăzut: să-ți pui pe deget inelul lui Hyges¹⁸¹, despre care vorbesc Platon și Cicero, dar care n-a fost găsit niciodată.

Îndată ce cavalerul tăcu, Mefistofeles exclamă:

— Eu, stimat cavaler, cunosc un procedeu mai simplu pentru a mă face nevăzut!

Bineînțeles, la auzul acestor cuvinte toate privirile se îndreptară spre Mefistofeles, ca și cum ar fi fost Enea, care se pregătea să le povestească cartaginezilor cum căzuse Ilionul. Și el rosti într-o tăcere mormântală.

— Pentru a te face nevăzut e destul să te ascunzi după un obiect opac, de exemplu după un zid.

¹⁸⁰ Avarul din comedia lui Plaut – *Aulularia* (*Comedia Ulcicăi*).

¹⁸¹ Despre inelul care îl făcea pe posesorul lui invizibil au scris toți ocultişti celebri, printre care Parfirijs, Iamblichos, Pierre d'Apono, Agrippa. Inelul lui Hyges, regele Lidiei, a fost descris în cartea *Le Véritable Dragon Rouge*, editată pentru prima oară în 1521 și retipărită la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Gluma lui Mefistofeles dezamăgi pe toți cei de față. După un timp însă senșalul castelului îi adresează doctorului următoarea întrebare:

— Ați călătorit mult, stimată domnule doctor. Spuneți-ne, este oare adevărat că rămășițele pământești ale asinului pe care a călătorit Isus Cristos, intrând în Ierusalim, se odihnesc în orașul Verona? Și că un alt asin, pe care a călărit odată profetul Balaam, trăiește și astăzi și se află ascuns într-un loc tainic din Palestina, pentru a-l transporta din cer pe Sfântul Ilie, în ziua când Mântuitorul va coborî pe pământ?¹⁸²

Mefistofeles își luă iar sarcina de a răspunde:

— N-am verificat, zise el, faptele despre care vorbiți, stimată domn. Dar de ce n-am crede în nemurirea măgarului lui Balaam, de vreme ce, de-a lungul mileniilor, dintre oameni n-au dispărut măgarii?

Această glumă se bucură de mare succes printre comeseni, dar de pretutindeni își luau zborul noi și noi întrebări adresate doctorului Faust, iar în toiul ospățului, când toți se îmbătară de-a binelea, întrebările deveniră tot mai obraznice și nu rareori insultătoare. În același timp, de la postul meu de observație, puteam vedea cum cavalerii, înfierbântați de vin, începuseră să se poarte mai liber decât s-ar fi convenit: unii se agățau de mâinile și sânii vecinilor lor, iar alții, umflați de băutură, își descheiau pe furiș nasturii spre a se simți în largul lor. Contele, care în tot cursul serii păstrase buna cuviință și măsură, puse cap orgiei ce abia începuse, rostind următoarele:

— Mi se pare, prieteni, că ar fi timpul să acordăm un răstimp de odihnă musafirilor noștri. Am plătit destul tribut lui Bacchus, lui Comos și Minervei. Se cuvine să-l cinstim și pe Morfeu cu o libațiune. Să le mulțumim oaspeților noștri pentru înțeleptele lor lămuriri și să le urăm să aibă parte de sfaturi bune din partea zeului Phantasos.

Vocea clară și fermă a seniorului îi făcu pe toți cei prezenți să-și regăsească stăpânirea de sine și, ridicându-se de la masă, își luară rămas bun, dând dovadă din nou de cuviință și bună creștere. Noi, cei trei, ne-am înclinat în fața contelui și a contesei, le-am mulțumit pentru ospățare, iar pajii ne conduseră în odăile noastre, unde ne aștepta tot confortul: perne

¹⁸² Legenda spune că de atunci de când Isus Cristos a intrat în Ierusalim, călare pe un asin, toți asinii poartă pe spate semnul crucii. La Verona, vizitatorilor li s-au arătat mult timp rămășițele acestui asin. Cât despre asinul călărit de prorocul Balaam, potrivit tradiției talmudice, a fost un animal remarcabil, creat de Dumnezeu la sfârșitul zilei a șasea a Facerii. Tot asinul a fost folosit de Avraam, când a dus lemne pentru rugul pe care urma să fie ars Isaac, și tot el a dus în spinare pe soția și fiul lui Moise în drum spre deșert... (*Dictionnaire Infernal*, par Collin de Plancy, Ane).

moi, halate de noapte, papuci, tichii și chiar oală de noapte.¹⁸³ Mai lipsea doar ca amabilul și serviabilul conte să le ofere oaspeților săi niscaiva femei de moravuri ușoare, așa cum le oferiseră pe vremuri locuitorii orașului Ulm împăratului Sigismund și suitei sale.¹⁸⁴

După ce m-am întins pe pat, în odaia unde poate se odihniise cândva un tovarăș de cruciadă al lui Godefroy de Bouillon, m-am jurat, înainte de a mă prinde somnul, că a doua zi voi părăsi acest castel, chiar dacă însoțitorii mei vor fi de altă părere. Dar, am luat această hotărâre pesemne fără să cunosc voința Domnului, căci totul a ieșit altfel. Soarta nu mă adusese la castelul contelui Adalbert ca să-mi arate frumoasa priveliște și ospățul acestor nobili cheflii, ci urmărea alte scopuri care ținteau mult mai departe.

¹⁸³ Vasul menționat de autorul *Povestirii* începe să fie folosit abia în secolul al XVI-lea. Îl vedem și în unele gravuri ale lui A. Dürer.

¹⁸⁴ S-a păstrat o listă a sumelor cheltuite de orașul Ulm cu prilejul vizitei împăratului Sigismund. Se poate observa că pentru desfătarea împăratului și a suitei sale într-o casă publică s-a cheltuit o sumă importantă. De altfel, în același fel a fost cinstit împăratul Sigismund când a vizitat orașul Berna, în 1414.

Ca de obicei, m-am trezit a doua zi foarte devreme și ferindu-mă să deranjez pe cineva, am coborât tiptil jos și am ieșit pe balcon, un fel de loggia italiană, cum se pot vedea adesea în vechile noastre castele cavalierești. Acolo, rezemat de o coloană, respirând aerul proaspăt al dimineții de martie și lăsându-mi privirea să lunece de-a lungul câmpiilor ce se pierdeau în depărtare, fără vrere am început să mă gândesc la soarta mea, și suferința, rupând zăgazul înălțat de rațiune, se revărsă cu furie în sufletul meu. În fața ochilor mi se arată Renata, care gusta, poate, într-un oraș necunoscut clipe de bucurie în tovărășia altcuiva. Sau poate, dimpotrivă, îmi ziceam eu, era cuprinsă de dor, se gândea la mine și se căia că m-a părăsit, dar nu știa unde să mă caute și va rămâne pentru totdeauna despărțită de mine; sau, o vedeam bolnavă, pradă obișnuitei deznădejdi, înconjurată de oameni străini, grosolani, care își băteau joc de suferințele ei și de ciudatele ei vorbe... Și nimeni nu se apropia de ea pentru a-i ușura sufletul mâhnit cu o vorbă bună sau cu o mângâiere, cum aș fi făcut eu.

Durerea mea nevindecată se năpusti asupra-mi, ca un talaz mândios, cu atâta cruzime, încât m-a doborât și, lipindu-mi fața de parapetul de piatră, am dat frâu liber lacrimilor care-mi curgeau pe obraz neputincioase.

În timp ce plângeam astfel, rezemat de o coloană, pe balconul castelului von Wellen, crezându-mă singur, o mână îmi atinse dintr-odată umărul și, ridicându-mi capul, văzui că lângă mine se afla chiar contele. Deși era mai tânăr ca mine, mă cuprinse pe după umeri cu o grijă părintească și, conducându-mă spre galerie, mă întrebă, cu discreție și prietenie, din ce pricină sunt atât de îndurerat. Mă supăraseră poate vreunul din oamenii lui sau era vorba de necazuri personale? Rușinat și fâstâcit, mi-am învins emoția și i-am răspuns contelui că-mi port tristețea cu mine odată cu bagajul, și că nu mă pot plânge de purtarea nimănui din castel. Dar contele nu vru, totuși, să mă lase singur; am stat mai departe de vorbă, plimbându-ne pe balcon.

Din una în alta, am ajuns să-i spun contelui că nu fac parte din suita doctorului Faust, pe care-l cunoșteam abia de trei zile. Auzindu-mă, contele își spori bunăvoința față de mine. În același timp, cuvintele contelui în care scăpăra, poate cu o strălucire excesivă, aș putea spune ca argintul viu, frumoasa cultură pe care o dobândise, m-au îndemnat să dau uitării faptul că în ajun luase parte la glumele de prost gust făcute pe socoteala noastră și să-i acord toată încrederea mea. Iar atunci când în cursul discuției am înțeles că avem preferințe comune pentru anumiți autori și anumite cărți, și când s-a oferit să-mi arate imediat biblioteca sa, nu am găsit vreun motiv sau vreun pretext să-l refuz.

În cabinetul contelui m-am convins din nou că presupunerea mea inițială fusese justă, că face într-adevăr parte din cei mai avansați oameni ai stării sale, deoarece colecția lui de cărți ar fi făcut cinste oricărui savant. Ne-am oprit în fața nenumăratelor rafturi; mi-a arătat prețioase coperte legate în pergament, lemn, piele roșie, verde sau întunecată, și diverse ediții rare provenite din cele mai bune tiparnițe, cât și cărți care servesc de îndreptar în veacul nostru, strânse cu grijă de el, cum ar fi *Epistolae obscurorum virorum*, *Laus Stultitiae*, *Oestrum*¹⁸⁵, titluri pe care le-am întâmpinat ca pe niște buni prieteni după o lungă despărțire. Apoi contele îmi arată diverse ustensile științifice, aflate aici în număr mare: globuri terestre și cerești, astrolabe, armile, torquete¹⁸⁶ și alte instrumente astronomice necunoscute mie. Îmi expuse de asemenea teoria îndrăznească și uimitoare a lui Nicolaus Copernicus din Frauenburg asupra structurii cerului, teorie pe care o auzeam pentru prima oară, deoarece lucrările acestui astronom nu văzuseră încă lumina tiparului. Contele deschise sertarele și dădu la iveală culegeri manuscrise din operele scriitorilor latini, descoperite de el prin mănăstirile din vecinătate, o colecție de geme frumoase și vechi, pe care le adusese dintr-o călătorie în Italia și, în sfârșit, îmi arată, într-o casetă, o legătură cu scrisori primite de la vestitul Ulrich Zäsius¹⁸⁷, cu care era în corespondență.

Am luat seama că îmi arată toate aceste colecții nu fără o vanitate copilărească, totuși dragostea contelui pentru științe și arte m-a împăcat definitiv cu el și, vrând să-i fac o plăcere, i-am spus că până și Vaticanul ar putea să-i invidieze tezaurul. Măgulit la culme, contele mă pofti să iau loc, se așeză și-mi spuse:

— Nu mai pot să te consider un străin. Ești și dumneata unul dintre oamenii noi, printre care mă prenumăr, și, pe Hyperion, mi-ar fi rușine să te mint. De aceea, trebuie să te rog în primul rând să-mi spui sincer, ce crezi despre doctorul Faust.

I-am răspuns că-l socot pe Faust un om de formație veche, dar foarte învățat și inteligent. Am ținut să adaug că Faust e vrednic de mai multă atenție decât i s-a arătat la castel.

Atunci contele îmi spuse:

— Știi dumneata ce zvonuri umblă privitor la Faust și prietenul lui? Se povestește că acest Mefistofeles n-ar fi altcineva decât Diavolul în persoană,

¹⁸⁵ *Oestrum* – vestită satiră a lui Herman Busch (1468–1534).

¹⁸⁶ *Astrolabe* – instrumente de măsurători astronomice. *Armile* – cercuri care înfățișau principalele arce ale sferei cerești. Întrebuințate de astronomii antici și moderni până la Tycho Brahe. *Torquete* – vechi instrumente astronomice.

¹⁸⁷ Ulrich Zäsius (1461–1535) jurist elvețian, adept al umanismului. A întreținut relații de prietenie cu Erasm.

și că s-a înțeles cu Faust să-i slujească douăzeci și patru de ani pentru a pune apoi stăpânire pe sufletul lui. Bineînțeles, eu nu cred aceste fleacuri, așa cum nu cred în general că ai putea încheia un pact cu demonii, și dacă Diavolul s-a angajat să presteze servicii reale pentru a lua în stăpânire un suflet de om, socot că a făcut un târg prost. Mi se pare că lucrurile stau mult mai simplu și că însoțitorii dumitale, respectiv oaspeții mei, sunt niște șarlatani care nu folosesc forțele Infernului, ci procedează ca niște escroci abili. Umblă din castel în castel, din oraș în oraș dându-se drept magi și executa fel de fel de scamatorii, luându-le oamenilor banii și făcându-și un venit care le îngăduie să ducă o viață fără griji.

Aceste cuvinte m-au umplut de uimire, întrucât eram pe deplin încredințat că doctorul Faust are o fire nobilă. Am început deci să-l apăr cu însoflete, așa încât între noi s-a iscat o dispută îndârjită și îndelungată. În sfârșit, contele mi-a spus de la obraz că, aflând de călătoria doctorului Faust, îl invitase la el, cu unicul scop de a-i demasca manevrele și de a-l prinde cu ocaua mică. Mi-a propus să intru și eu în această conspirație și să-i ajut. Mă afluam ca Hercule la răspântie, căci îmi era la fel de greu să aleg, cu atât mai mult cu cât nu știam de partea cui se află Virtutea și de partea cui Viciul. Într-adevăr, în cursul convorbirii noastre, contele îmi apără în culori cât se poate de atrăgătoare, dar și despre doctorul Faust îmi făcusem o părere dintre cele mai bune. Un timp am stat în cumpănă, apoi șovăiala mea a găsit un punct de sprijin și atunci i-am spus contelui:

— Nu pot fi în niciun caz de acord să particip la o conspirație împotriva unui om care nu mi-a făcut niciun rău și pe care-l consider un spirit luminat. Dar din respect pentru dumneavoastră, domnule conte, nu voi întreprinde nimic care să vă zădărnicească planul. Vă făgăduiesc că tovarășii mei nu vor afla de discuția noastră.

Contele se mulțumi cu făgăduiala mea. Ar fi fost deplasat să mai vorbesc de plecare și m-am decis să mai rămân o zi la castel. Recunosc, însă, că întâlnindu-mă cu Mefistofeles și cu Faust m-am simțit stânjenit, ca un vinovat. Fiind acum la mijloc, situat între două țarmuri, sau între două tabere ostile, mi-a fost și mai greu ca în ziua precedentă să mă arăt un interlocutor vesel, așa încât am căpătat printre cei din castel faima unui om posac și închis în sine. Am observat de altfel că fiecare om își păstrează într-o societate masca pe care și-a luat-o atunci când pentru prima dată s-a ivit în mijlocul ei, deși în diverse cercuri suntem nevoiți să purtăm măști diferite.

Ziua a doua, petrecută de noi la castel, a fost închinată vânătoarei. Contele a organizat o partidă de vânătoare în cinstea oaspeților, pe care însă n-am s-o descriu, pentru a nu abate prea mult cursul povestirii mele. Voi spune numai că, deși eram la începutul primăverii, vânătoarea s-a desfășurat în

mod strălucit, spre marea bucurie a participanților. A fost împușcat un mistreț, ceea ce rar se întâmpla pe acele meleaguri. Ca și în ajun, Faust fu din nou ținta a numeroase atacuri, la care de cele mai multe ori a ripostat Mefistofeles, uneori plin de spirit, uneori fără menajamente, jucând rolul unui *chocarrero*¹⁸⁸, cum spun spaniolii, cucerind mai ales bunăvoința doamnelor.

Ne-am înapoiat târziu la castel, ruși de oboseală dar plini de voie bună, după o zi petrecută în aer liber. Ne aștepta o cină copioasă, servită în aceeași sală ca și în ajun. De data aceasta contele nu s-a mai arătat dispus să amâne executarea planului său și, îndată după ce convivii își potoliră foamea, i se adresă doctorului Faust cu următoarea cuvântare:

— Știm, stimată domnule doctor, că ați obținut succese strălucite în domeniul magiei, și niciunul dintre magicienii contemporani, nici chiar spaniolul Torralba¹⁸⁹ (Dumnezeu să-i odihnească sufletul nefericit) nu ar putea fi comparat cu dumneavoastră. Știm, de asemenea, că n-ați refuzat să vă dați în vileag arta, atunci când ați fost rugat, și că i-ați dat, de pildă, prințului de Anhalt posibilitatea de a-l vedea cu ochii lui pe marele Alexandru Macedon și pe soția sa¹⁹⁰, chemați prin incantațiile dumneavoastră din regatul umbrelor lui Orcos la lumina lui Helios¹⁹¹. Acum întreaga societate se alătură rugăminții mele și vă imploră să ne împărtășiți măcar o fărâmbă din arta dumneavoastră mirifică.

Așteptam cu încordare să aud ce va răspunde doctorul Faust, căci în rugămintea contelui deslușisem limpede ițele unei capcane și aș fi vrut ca doctorul să-i dea o replică demnă și tăioasă. Spre mirarea mea, doctorul

¹⁸⁸ *Choccarero* – povestitor de anecdote triviale.

¹⁸⁹ *Torralba – doctor graduado* – se bucura de mare faimă în Spania și în întreaga Europă în primul pătrar al secolului al XVI-lea, ca vrăjitor și specialist în magie. Data nașterii lui nu se cunoaște exact (sfârșitul secolului al XV-lea). În 1528 a fost arestat și deferit justiției sub învinuirea că se îndeletnicește cu magia, iar în 1531 condamnat la închisoare pe viață. Mai târziu a fost eliberat, dar nu se știe nimic despre viața lui ulterioară. (J. Baissac, *Les Grands Jours...*, Chap. V). Torralba este menționat de Cervantes în *Don Quijote*, partea a II-a, cap. XLI.

¹⁹⁰ Spiess afirmă că Faust a săvârșit această minune în fața împăratului Carol Quintul. Vezi capitolul: *Eine Historia von D. Fausto und Keyser Carolo V wie er jhrer Keyserlichen Maiestät Alexandrum Magnum besampt seiner Gemahlin erweckt*. „Doctorul Faust – scrie Spiess – a deschis ușa și îndată a intrat împăratul Alexandru, părând, după chip și înfățișare, că ar fi viu. Un bărbat vânos, trupeș, cu o barbă mare, roșcată, cu obraji rumeni și expresia severă a feței și parcă avea cap de vasilisc. A intrat îmbrăcat în armură și s-a înclinat în fața împăratului Carol cu adânc respect. Împăratul a vrut să se ridice spre a-l întâmpina, dar doctorul Faust s-a grăbit să-l oprească” etc.

¹⁹¹ Zeul Infernului (altă denumire a lui Pluto) și zeul Soarelui, la vechii greci. La romani, Orcus și Helios, Orcus însemnând și moarte.

Faust, care până atunci avusese o purtare foarte reținută, rosti, nu fără trufie, aceste cuvinte:

— Preaonorate domnule conte, drept mulțumire pentru ospitalitatea dumneavoastră, aș fi de acord să vă arăt puținul pe care-l pot înfățișa modestele mele cunoștințe și cred că prințul de Anhalt nu s-ar putea lăuda niciodată că a văzut mai mult decât dumneavoastră.

Când mă gândesc astăzi la cele rostite de Faust, îmi vine să cred că, jignit de atitudinea contelui și a prietenilor săi, a ținut cu tot dinadinsul să le demonstreze că într-adevăr stăpânește forțe pe care ei nu le cunosc, și mânat de această vanitate, nu prea demnă de el, a hotărât să coboare magia până la treapta unei experiențe publice. Atunci însă, influențat de spusele contelui, mi-am închipuit că doctorul, acceptând să-și arate arta, s-a comportat ca un șarlatan ordinar, căci numai acest soi de oameni sunt în stare să procure la comandă năluciri, oricând și oriunde. Eram gata să-l tratez ca pe unul dintre acei potlogari care colindă satele înșelând oamenii cu diverse amulete, plasturi, leacuri tămăduitoare, pilule fermecate, galbeni care se-ntorc ca prin minune în pungă și alte asemenea minunății. Mefistofeles, sculându-se de la locul lui, se apropie de Faust și-i șopti ceva la ureche, pesemne încercând să-l convingă să se lase păgubaș, dar doctorul ridică supărat din umeri, ca și cum ar fi vrut să spună: „Așa vreau! Așa fac!” iar Mefistofeles se depărtă nemulțumit.

În timp ce toată lumea se sculase cu zgomot de la masă, înconjurându-l pe doctor și mulțumindu-i pentru bunăvoință, eu, profitând de zarva care se iscase, am părăsit camera și am ieșit să mă plimb prin galerie pustie, dojenindu-mă că renunțasem cu atâta ușurință la hotărârea din ajun. Mă simțeam de prisos, ca o vioară dezacordată. Totuși curiozitatea, sau mai bine zis lăcomia de a ști, de care nu mi-e deloc rușine, nu mi-a permis să-mi petrec acea seară în singurătate, așa că după vreo jumătate de ceas m-am întors în sală și am asistat la experiența magică săvârșită de doctorul Faust, experiență pe care o voi descrie aici cu aceeași obiectivitate ca și până acum, reproducând fidel ceea ce îmi dictează memoria, fără să adaug nimic de la mine.

Masa și fotoliile fuseseră îngrămădite într-un ungher, iar comesenii luară loc pe niște bănci așezate de-a curmezișul încăperii. Chicoteau în așteptarea experienței, ca înaintea unei reprezentatii distractive. Pe două fotolii din față se așezară contele și contesa. Mefistofeles luase loc alături și le dădea lămuriri, iar doctorul Faust, la oarecare distanță, foarte palid la față, dădea ultimele dispoziții servitorilor. Mi-am găsit un loc pe-o bancă în rândul al doilea, de unde puteam urmări nestingherit întreaga demonstrație.

Când se făcu liniște, doctorul Faust cuvântă:

— Mult prea stimată doamnă contesă, onorate domnule, conte, amabile doamne și slăviți cavaleri! Voi face să se ivească în fața dumneavoastră regina Elena, soția regelui Menelaus, fiica lui Tindar și a Ledei, sora lui Castor și Polux, femeia care în Grecia veche era supranumită „Frumoasa Elena”. O veți vedea pe ilustra regină, întocmai cum fusese în viață, va trece cu pas ușor prin fața dumneavoastră, veți avea prilejul s-o admirați și va rămâne aici aproximativ cinci minute, apoi va pieri ca un fum.

Doctorul Faust vorbise fără emfază, dar bănuiam în glasul său un fel de încordare, privirea îi rățăcea fără ținută, așa încât s-ar fi putut presupune că nici el n-avea prea multă încredere că va izbândi. Când își sfârși alocuția, Mefistofeles se băgă în vorbă și zise cu glas poruncitor:

— Vă avertizez, stimați domni, că atât timp cât fantoma se va afla printre noi, nu vă este îngăduit să roștiți un cuvânt, mai ales să-i spuneți ceva, n-aveți voie să o atingeți și trebuie să rămâneți neclintiți pe locurile dumneavoastră. Trebuie să fim siguri că veți respecta aceste prescripții.

Contele răspunse în numele tuturor că prescripțiile vor fi respectate cu strictețe și Mefistofeles porunci să se stingă toate torțele și lumânările câte erau în încăpere, în afară de o lumânare aflată la mare distanță, așa încât în sală se făcu aproape întuneric. Treptat, în atmosfera apăsătoare creată de întuneric și de emoția așteptării, amuțiră ultimele șoapte și chiar foșnetul rochiilor, și toți cei de față se scufundară în tăcere, ca într-un hău negru. Apoi, în diverse colțuri ale încăperii răsunară dintr-odată acele ciocănituri și trosnituri pe care avusesem prilejul să le aud când mă aflam cu Renata, zgomote pe care inima mea le întâmpină cu nostalgie. Prin încăpere începură să plutească niște stele luminescente, care dispăreau în răstimpuri și, cu toate că nu mai eram novice în ale magiei, fără voia mea mă simții cuprins de fiori.

În sfârșit, undeva, într-un ungher, un nor alburii se înălță de la podea, fremătând și învolburându-se, începu să urce, să crească și să se întindă, împrumutând conturul unui corp omenesc. După alte câteva clipe, din norul acela se împlini un chip, ceața se undui în fâșii, asemenea unei mantii, făptura unei femei prinse viață și ea veni spre noi, greu de deslușit, totuși, în obscuritatea ce domnea în sală. Năluca se apropie mai întâi de conte și, șovăind, se opri un pic nemișcată în fața lui. Apoi, tot atât de încet, pluti ca prin văzduh spre stânga, pornind parcă spre mine. Deși tulburat adânc de această priveliște, am avut puterea să-mi concentrez întreaga atenție pentru a cerceta cu de-amănuntul năluca.

După câte țin minte, Elena era de statură mijlocie și purta o mantie purpuriu-închisă, asemeni celor pe care le zugrăvea pictorul Andrea Mantegna. Părul ei auriu despletit și lung îi ajungea până la genunchi. Avea

ochii negri ca tăciunele, gura mică și buze foarte roșii, gâtul alb, mlădios, ca al unei lebede, întreaga ei făptură nu avea nimic regesc, dar răspândea un farmec nespus.¹⁹² Alunecă foarte repede prin fața mea și, continuându-și drumul, se apropie de doctorul Faust, care, pe cât mi-am putut da seama în semiobscuritate, se repezi foarte emoționat s-o întâmpine și întinse mâinile spre năluca. Această mișcare mă uimi mult și mă făcu să presupun că apariția nălucii era neașteptată chiar și pentru Faust.

Bănuiala mea plutea încă în vag, când experiența, care începuse atât de promițător, fu întreruptă pe neașteptate. Elena, depărtându-se de doctor, se apropie de vărul contelui, așezat la capătul dinspre stânga al băncii din rândul doi. Acesta se sculă dintr-odată, prinse cu îndrăzneală năluca în mâini și strigă cu glas tare: „Faceți lumină!” În aceeași clipă Faust porni spre el, scoțând exclamații de durere și indignare; toții ceilalți se ridicară și ei din locurile lor, iar slugile, pregătite dinainte pentru această acțiune, făcură lumină cu făclii, până atunci ținute ascunse, și întreaga sală fu scăldată într-o lumină gălbuie.

Câtva timp n-ar fi putut nimeni să-și dea seama ce se petrecea, părea că distinșii oaspeți s-au încăierat între ei, dar intervenția hotărâtă a contelui îi făcu să se potolească dintr-odată. Cavalerul Robert ținea în mâini un petic de mătase purpurie și repeta în neștire:

— S-a smuls din mâinile mele! Căutați-o! Trebuie să fie pe aici!

Era însă limpede pentru toți că o ființă vie n-ar fi putut să se sustragă atenției atâtor ochi și s-au văzut nevoiți să recunoască cinstit că năluca frumoasei Elena se topise în mâinile cavalerului, pierind odată cu aburul din care se întrupase. Doctorul Faust îi făcea reproșuri amare contelui pentru că își călcase făgăduiala, dar Mefistofeles luă cuvântul și puse lucrurile la punct.

— Trebuie să fim cu toții mulțumiți, spuse el. Doctorul că a izbutit să ne înfățișeze încântătoarea vedenie, în fața căreia cavalerul nu și-a putut reține elanul, iar cavalerul pentru că tentativa lui de a captura pe Elena cea

¹⁹² Evocarea de către Faust a Elenei, evocare ce i-a oferit mai târziu lui Goethe material pentru nemuritoarea sa tragedie, este relatată la Spiess în capitolul: *Von der bezauberten Helena, welche er den Studenten representierte*. Descrierea evocării precum și modul în care autorul *Povestirii* ne-o înfățișează pe frumoasa Elena se potrivește în multe privințe cu ceea ce ne relatează Spiess, care scrie: „Doctorul Faust a cerut ca nimeni să nu spună nimic, nimeni să nu se ridice de la masă... Când s-a întors din nou, era urmat de regina Elena atât de frumoasă încât studenților nu le venea să creadă dacă lucrurile se petrec aici, la ei, sau în altă lume... Elena a apărut îmbrăcată într-o mantie neagră de mare preț, având părul atât de lung, încât îi ajungea până la genunchi, ochi frumoși, negri ca tăciunele, chip gingaș, capul rotund, gura ca o cireașă, gât de lebadă, obrăjorii ca doi trandafiri” etc.

frumoasă a rămas nepedepsită. După cum se știe, Deifobos a fost mai puțin norocos: pentru o încercare asemănătoare i s-au retezat nasul și urechile.

Fără îndoială, cuvintele lui Mefistofeles erau insolente și ar fi putut s-o pătească. Dar cavalerul și contele însuși se simțeau oarecum rușinați și erau bucuroși să aplaneze neînțelegerea. Contele rosti o cuvântare cam confuză, scuzându-se și mulțumindu-i lui Faust, iar eu, profitând de învălmășeală, m-am și strecurat afară și m-am dus în odaia mea, simțindu-mă rușinat și înjosit că participasem la această istorie stupidă. Nu știam ce caracter avea fenomenul pe care-l văzusem, dacă fusese vorba într-adevăr de animarea prin magie a unui personaj care trăise într-o epocă dispărută, sau de o scamatorie de soiul celor în care Mefistofeles se dovedise atât de versat. În orice caz, mi se păruse că noi, spectatorii, jucasem un rol umilitor și voiam să alung impresiile neplăcute ale serii aceleia cum alungi picurii de ploaie scuturând la pelerină.

M-am întins pe pat și când, după câțva timp, doctorul Faust, trecând prin fața camerei mele, ciocăni în ușă, m-am prefăcut că dorm și nu i-am răspuns.

CAPITOLUL XIII

Cum am intrat în slujba contelui von Wellen, cum ne-a vizitat castelul Arhiepiscopul de Trier și cum am plecat cu el la mănăstirea Sfântului Ulf

1

Evocarea frumoasei Elena a fost ultima aventură la care am participat cât timp m-am aflat în preajma doctorului Faust. Ne-am despărțit chiar a doua zi. M-a îndemnat să procedez astfel atitudinea tovarășilor mei față de mine și încă ceva.

Trezindu-mă pe la miezul nopții, am auzit în camera vecină, rezervată celor doi tovarăși de drum ai mei, un zvon de glasuri și, încordându-mi fără voie auzul, am distins vocea lui Mefistofeles care spunea:

— Mulțumește-i Sfântului Gheorghe și mie că experiența de astăzi ți-a reușit. Există însă lucruri pe care nu trebuie să încerci să le obții a doua oară. Să nu-ți închipui cumva că întregul univers, trecutul și viitorul, sunt niște jucării în mâinile tale.

Faust îi răspunse ridicând glasul:

— Orice discuție e de prisos! Vreau s-o văd încă o dată și tu mă vei ajuta! Iar dacă va fi să-mi pierd capul dând greș, atâta pagubă.

Mefistofeles obiectă, ironic:

— Muritorilor le place să-și joace viața la zaruri, cum își joacă săracul ultimul ban. Un prost n-are decât să-și frângă gâtul, dar un om deștept trebuie să se gândească dacă merită să riște.

Se auzi glasul mânios al lui Faust:

— Dacă refuzi să mă ajuți, ne vom despărți chiar mâine.

Mefistofeles râse, bizar și neplăcut, și-i răspunse:

— Altă zi n-ai găsit? Mâine? Nu te gândești că trebuie mai întâi să scăpăm de flăcăul ăsta din Köln care îți ascultă cu gura căscată pălăvrăgelile? Am băgat de seamă că ieri a șușotit o oră întreagă cu contele și n-ar fi de mirare să fi pus ceva la cale împotriva noastră.

Cuvintele jignitoare ale lui Mefistofeles mă lăsară rece, căci nu mă așteptam din partea lui la nimic bun. Dimpotrivă, ascultam cu mare curiozitate discuția, sperând că în focul ei cei doi vor da pe față secretul ciudatelor lor relații. Deodată însă, nu știu nici eu cum, mă fură somnul și n-am mai auzit nimic, ca și cum Mefistofeles, bănuind că trag cu urechea, m-ar fi amețit prin niscai farmece. Dar și ceea ce auzisem era prea destul pentru ca dimineața, când mi-am amintit de tot ce se-ntâmplase, să-mi pun întrebarea dacă mai pot rămâne în tovărășia doctorului Faust, pentru care se părea că devenisem o povară. Am chibzuit și am hotărât că era mai înțelept să mă despart de tovarășii mei de drum.

Știind că în ziua aceea trebuia să părăsim castelul, m-am dus să-l caut pe conte, spre a-i cere voie să mai rămân cel puțin douăzeci și patru de ore. A trebuit să stărui pentru a consimți să mă vadă.

Contele mă primi foarte rece, ceea ce contrasta uimitor cu purtarea lui din ziua precedentă, dar mi-am explicat imediat purtarea lui. Când a aflat pentru ce anume venisem, s-a schimbat la față, a sărit din fotoliu și mi-a strâns mâna exclamând:

— Așadar, te desparți de tovarășii dumitale de drum, dragă Ruprecht! Atunci, lucrurile se schimbă! Bineînțeles, ești în drept nu numai să mă rogi, ci chiar să-mi ceri ospitalitate, în numele zeiței Pallas Athena. Noiăștia, oamenii noi, formăm un fel de frăție, chiar dacă ursitoarele au tors într-altfel firele destinelor noastre. Avem datoria să ne ajutăm unii pe alții.

Când l-am întrebat, surprins, de ce îl bucura atât de mult hotărârea mea, mi-a răspuns, după o oarecare ezitare, că înaintea mea venise să-l vadă Mefistofeles, care, după ce-i vesti plecarea, îi ceru drept plată pentru experiența de magie săvârșită noaptea trecută o sută de galbeni renani. Contele, crezând că mă înfrupt și eu din acești bani, fusese indignat de purtarea mea. Mărturisesc că această veste a fost ca o lovitură de măciucă, pentru că, deși îmi dădeam seama că magia nu are nimic compun cu alchimia și că cei mai iscusiți necromanți au nevoie, ca orice muritor, de adăpost și de hrană, purtarea lui Mefistofeles mi se păru de-a dreptul înjositoare. Dacă înainte avusesem unele îndoieli și mă întrebam dacă procedez bine despărțindu-mă de doctorul Faust, spusele contelui mi le risipi, cum risipește vântul ceața, și i-am mulțumit din tot sufletul pentru bunăvoință și ospitalitate.

Contele, înduioșat, pare-se, de propria sa bunătate îmi spuse:

— În definitiv, de ce să te grăbești să pleci din castelul meu? Te cheamă oare treburi atât de urgente la Trier? Rămâi aici și voi avea grijă să nu duci lipsă de nimic. În afară de aceasta, am nevoie de cineva care să știe latinește, deoarece intenționez să scriu un tratat despre stele.

Această propunere era cu totul neașteptată pentru mine și mi s-a părut întrucâtva jignitoare, căci mă obișnuisem demult să nu am pe nimeni stăpân, dar aducându-mi aminte în ce situație mă aflam, mi-am zis că n-am de ce să-l refuz. În primul rând, nu aveam un plan clar cu privire la viața pe care urma s-o duc în viitor, în al doilea rând, nu disprețuisem niciodată munca, de orice fel ar fi. În viața mea fusesem și simplu soldat cu simbrie și om de încredere al unor case comerciale. Așadar, am acceptat propunerea, lăsându-mă astfel în voia întortocheatului fluviu al vieții spre a mă târî prin meandrele lui, printre insule și bancuri de nisip; din tovarășul unui vrăjitor dubios devenisem conțopistul unui umanist nu mai puțin dubios.

În aceeași zi doctorul Faust și Mefistofeles au părăsit castelul.

Înainte de a pleca am vrut să-l văd pe doctorul Faust și să-mi iau bun rămas de la el. Am avut o discuție pe care vreau s-o redau parțial aici. În mod firesc, am început prin a discuta experiența de magie din ziua precedentă. Doctorul Faust a rostit un adevărat ditiramb, slăvind frumusețea reginei Elena, folosind cuvinte mai înflăcărâte poate decât chiar Alexandru, cel care a răpit-o, la Ilion, în ciuda tatălui și fraților săi. Apoi discuția alunecă spre necromanție și doctorul Faust, căutând o analogie a experiențelor sale, se referi la Ulisse, care evocase umbra prevestitorului Theresias, și la vrăjitoarea din Aendora, care-l evocase pe prorocul Samuil. La sfârșitul discuției, i-am dat să înțeleagă doctorului Faust, pe ocolite, de ce anume sunt nevoit să mă despart de el: i se atribuie o serie de fapte nicidecum de laudă și se crede că puterea pe care o deține a fost obținută pe căi necurate. Doctorul Faust păru să înțeleagă aluziile mele precaute, dar destul de transparente, și după o scurtă tăcere îmi spuse:

— Bunul meu Ruprecht, te rog să nu dai crezare niciodată celui care-ți va spune că un mag adevărat a încheiat un pact cu demonul! Un semidoct oarecare poate într-adevăr să renunțe la fericirea veșnică pentru un pumn de monede furate, oferite de demonii mărunți, iar justiția divină nu-l va pedepsi, desigur, pentru o asemenea tranzacție, care poate fi socotită mai curând ignoranță decât păcat! Cu ce ar putea însă ispiti demonii pe un om care cunoaște natura lor și limitele puterii lor? Este adevărat că demonii posedă unele facultăți de care omul nu are parte: ei se deplasează cu repeziciune dintr-un loc în altul, își subțiază ființa, transformând-o într-un nor de fum ușor, sau o condensează, luând chipul dorit, se ridică în sferele aeriene, plutind prin văzduh. Dar oare dorințele omului sunt limitate la ceea ce asemenea mijloace îi pot oferi? Nu este oare însetat omul să cunoască toate tainele universului nesfârșit și să stăpânească nesecatele-i tezaure? Pentru un mag adevărat, demonii sunt niște forțe inferioare, pe care le poate folosi, însă ar fi o prostie să li se supună. Nu uita că omul a fost plămădit după chipul și asemănarea Creatorului, și că, deci, are anume calități pe care nici îngerii, nici demonii nu le pot avea. Îngerii și demonii fac tot ce fac spre binele lor, cei dintâi glorificându-l pe Dumnezeu, ceilalți pe Stăpânitorul Răului, în timp ce omul poate cerceta suferința, și durerea și chiar moartea. Așa cum Domnul Atoatefacătorul și-a jertfit unicul Fiu, pentru a mântui lumea de el plămuită, la fel și noi ne jertfim uneori sufletul nemuritor, asemuindu-ne prin aceasta cu Creatorul. Amintește-ți spusele Evangheliei: „Cel ce vrea să-și păstreze sufletul îl va pierde, iar cel ce-l va pierde, îl va păstra”!

Doctorul Faust rosti plin de însuflețire această cuvântare de adio, presărată cu precepte la adresa mea. Am fost sincer emoționat, căci de multe ori exprimase propriile mele gânduri, așa încât, ascultându-i vorbele, sufletul meu tremura ca o strună, atunci când se acordă cu alta. Tocmai mă pregăteam să-i răspund doctorului, când Mefistofeles, care se apropiase pe furiș de noi în timpul discuției, exclamă dintr-odată:

— Admirabil, doctore, minunat! Ești născut pentru a stoarce lacrimi enoriașelor predispuse la îngrășare, rostind predici din amvonul bisericii. Te poți bizui pe mine: am destui prieteni în Curia Papală și pot să-ți mijlocesc un loc de prelat într-o parohie aducătoare de venituri! Îmi place mai ales când citezi, ca argument, texte din Sfânta Scriptură. Cu spusele Scripturii poți demonstra tot ce poțestești. Căci numai prostia este unilaterală, în timp ce adevărul poți să-l întorci cum vrei.

Prezența lui Mefistofeles mă paraliza întotdeauna, parcă m-ar fi legat cu funii, mă pierdeam cu firea și nu mai știam ce să spun. Se întoarse spre mine și continuă:

— Iar dumneata, domnule Ruprecht, socoți, mi se pare, că noi îți umbrim calea și că fără noi îți va fi mai ușor să-ți faci loc în viață. Vom fi generoși și ne vom retrage.

N-aveam niciun chef să-l înfrunt. M-am înclinat în fața doctorului și am ieșit din cameră, fără a mai rosti un cuvânt ceea ce, fără îndoială, nu prea era cuviincios, ba ar fi putut fi interpretat ca o jignire. De aceea, gândindu-mă că însemnările mele ar ajunge, din întâmplare, în mâinile doctorului Faust sau ale vreuneia dintre prietenii săi, mă grăbesc să declar aici că pentru toate neplăcerile pricinuite mie în timpul călătoriei noastre, îl consider vinovat pe Mefistofeles. Cât despre doctorul Faust, mi-am schimbat de câteva ori părerea asupra lui, dar în cele din urmă am izbutit să apreciez la justa valoare profunzimea gândirii și spiritului său așa încât în memoria mea el își profilează și astăzi umbra ca un Goliat.

Am asistat la scena plecării doctorului, ca un spectator oarecare, printre ceilalți locuitori ai castelului, și din nou am avut prilejul să aud destule ironii la adresa celor doi călători. Cavalerul Robert rosti un discurs batjocoritor, mulțumindu-i doctorului că primise să le fie oaspe, iar doamnele au depus pe capul lui Mefistofeles o coroană împletită din florile pe care le aveau în glastre, și trebuie să notez că această podoabă nu se potrivea defel cu înfățișarea sa, făcându-l, dimpotrivă, ridicol. În ce mă privește, îmi dam silința să descopăr pe chipurile foștilor mei tovarăși de drum unele semne, care ar fi putut îndreptăți zvonurile care circulau pe socoteala lor, și trebuie iarăși să recunosc că într-adevăr înfățișarea lor te îndemna să faci tot felul de presupuneri. Oboseala liniștită a doctorului putea fi cu ușurință

interpretată drept nepăsarea unui om care-și cunoaște dinainte destinul. În mișcările repezite ale lui Mefistofeles, puteai descoperi, cu oarecare fantezie, ceva străin de firea omului, ceva drăcesc și chiar și vizitiul ursuz, cu barba lui neagră, putea fi luat la nevoie drept un drac împielit, smolit de flacăra iadului, nu atât obișnuit cu hățurile, cât cu văturaiul de răscolit cărbuni în cuptoarele iadului. Iar când trăsura care mă hurducase strașnic și pe mine cu câteva zile înainte porni, huruind, prin curtea pietruită a castelului și trecu încet peste podul suspendat, pierind și ivindu-se iar pe malul râului Wischel, așteptam, mânat de gândurile mele, să se preschimbe, ca în basme, într-o coajă de nucă, iar cei patru telegari să se prefacă în șoareci albi.

În aceeași seară părăsiră castelul și ceilalți oaspeți ai contelui, cavaleri și doamne, așa încât n-au mai rămas decât cei ce-l locuiau în permanență, destul de numeroși. Printre ei se aflau contele și contesa Luiza, cele două doamne de onoare, cavalerul Robert, seneșalul, capelanul și suita, apoi numeroase ajutoare, începând cu pușcașii și vânătorii și sfârșind cu slugile de rând. Am fost primit în rândul persoanelor din înalta societate, deoarece cultura mea îmi conferea acest drept. Luam masa împreună și participam la discuțiile care aveau loc, seara, în saloanele contesei, dar trebuie să recunosc că situația mea în castel continua să fie neclară. Doar contele se purta cu mine prietenos și, într-o măsură, și capelanul, căruia îi plăcea să stea de vorbă cu mine. Contesa și cavalerul Robert se prefăceau însă că nu mă observă. La rândul meu nici eu nu căutam tovărășia nimănui, păstrându-mi masca severă pe care o arborasem la venirea în castel și la masă preferam să tac, cu atât mai mult cu cât contele și vărul lui obișnuiau să aducă în discuție probleme politice pe care le cunoșteam prea puțin, de pildă străduințele împăratului de a restabili Uniunea Șvabă, ce se întâmplase la Wittemberg după întoarcerea ducelui Ulrich, iminenta constituire a dietei din Worms, după asediul orașului Münster¹⁹³ etc.

Amintindu-mi acum zilele petrecute în castel și situația mea instabilă care mă plasa între cei de sus și servitori, nu mă mir prea mult că puțin îmi păsa: după o jumătate de an de viață chinuită alături de Renata, după încordarea sufletească în care mă aruncase afectuoasa prietenie de scurtă durată cu Agnes și după aventurile prin care trecusem în cele patru zile de călătorie în compania doctorului Faust, sufletul meu fusese cuprins de un fel de somnolență, asemenea amorțelii în care cad omizile în timpul iernii.

¹⁹³ *Uniunea Catolică Șvabă*, înființată în 1488, a decăzut într-atâta până în 1534, încât dieta de la Augsburg a hotărât s-o dizolve. Ducele Ulrich a năvălit în Wittemberg (de unde fusese izgonit) în aprilie 1534. În aceeași lună a avut loc Dieta de la Worms, convocată în legătură cu evenimentele din Münster.

După plecarea doctorului Faust, m-am mutat în altă cameră, la fel de frumos aranjată și de confortabilă, în turnul de vest al castelului. Ferestrele dădeau spre povârnișurile îndepărtate ale colinelor Ahruin și cum contele îmi îngăduise să mă folosesc de cărțile din biblioteca lui, petreceam cea mai mare parte a zilei în singurătate, lângă fereastră, cu o carte în mână, silindu-mă să mă întorc la pagina începută ori de câte ori mă furau fără veste gândurile. În felul acesta am citit câteva lucrări pe care nu le cunoscusem înainte, mai ales impresii din călătorii, între altele frumoasa carte a lui Pedro Martire Anghiera¹⁹⁴, care povestește viu și captivant, în decadele sale, descoperirea Lumii Noi, primele cuceriri în Noua Spanie și tulburarea produsă de aceste evenimente la curtea din Castilia. Dar deși timpul liber nu-mi lipsea, ba dimpotrivă, nu-mi lăsam gândul să zboare spre dragostea mea pierdută, fiindu-mi teamă să nu zgândăresc rănila inimii care mi se părea că încep să se-nchidă, și-mi făceam din refuz o pavază împotriva amintirii, ca împotriva unor săgeți otrăvite.

Sarcinile pe care mi le asumasem nu s-au dovedit câtuși de puțin împovărătoare, deoarece contelui îi plăcea mai mult să viseze la doctul său tratat și-i amâna mereu redactarea. În fiecare zi mă invita la el în cabinet și ascuțeam în fiecare zi o pană nouă, netezeam coala de hârtie, pregătindu-mă să scriu ce-mi dictează, dar rar mi se întâmpla să aștern mai mult de două sau trei rânduri, căci contele se arăta mai dornic să-mi lămurească următoarele capitole ale tratatului său sau să-mi înfățișeze felurite subiecte care n-aveau nicio legătură cu tratatul. De altfel, aceste discuții nu erau deloc obositoare, iar adeseori le găseam chiar foarte instructive. Cât despre puținele lucruri pe care totuși le-am scris sub promițătorul titlu *Tractatus mathematicus de firmamento septentrionali*, voi trece sub tăcere conținutul lor, deoarece contele mi-a făcut în multe privințe servicii incalculabile, iar în multe alte domenii s-a dovedit a fi un om cu minte ageră, cult și înzestrat.

În ce-l privește, voi mai avea prilejul să vorbesc mai amănunțit. Aici vreau să arăt doar că-i plăcea să facă paradă de ateismul lui extrem și adesea lua în derâdere convingerile mele asupra autenticității fenomenelor magice, izvorâte din experiență. Astfel, în timpul uneia dintre convorbirile noastre, m-a întrebat, printre altele, ce impresie mi-a făcut experiența invocării frumoasei Elena, la care fusesem amândoi martori. I-am spus sincer că această experiență mi s-a părut cu totul remarcabilă și regret că, din cauza

¹⁹⁴ *Pedro Martire* (Anghierius sau Anghiera – 1477–1525) a scris în limba latină, pe baza celor aflate de la Columb, Cortez și alții, cartea *De orbe nove Decades*, editată în Spania după moartea autorului (Alcala, 1530).

nesăbuirii cavalerului Robert, desfășurarea ei a fost întreruptă. Contele râse, spunându-mi:

— Ești prea credul, Ruprecht! Crezi că e mare lucru să-ți găsești o complice printre fetele din castel? Pentru câțiva galbeni oricare dintre ele ar fi acceptat să joace rolul reginei Elena, care de altfel a fost interpretat fără pic de pricepere! Aș putea să-ți spun cine a fost. Și aș putea oricând să-mi dovedesc bănuiala.

Întrucât țineam bine minte maxima că cel ce închide ochii e mai orb ca orbul din naștere, n-am încercat să-l contrazic pe conte, păstrând tăcerea.

Altădată contele m-a întrebat ce cred despre astrologie. Am citat cunoscutele cuvinte: „*astra non mentiuntur sed astrologi bene mentiuntur de astris*”¹⁹⁵. Contele obiectă însă indignat:

— *Mehercle!*¹⁹⁶ Nu mă așteptam să aud asemenea cuvinte din partea unui admirator al lui Pico della Mirandola! A căuta să deduci ce se va întâmpla considerând poziția plantelor e ca și cum ai vrea să-ți fixezi destinul știind că după vară vine toamna, pentru că ambele fenomene se supun legilor fizicii.

Tot aici e locul să notez că deși contele vorbea despre „frăția” tuturor „oamenilor noi”, și se considera discipolul lui Poggio Bracciolini și al lui Enea Silvio¹⁹⁷, totuși mie mi se adresa întotdeauna spunându-mi pe nume, fără reticență, după ce ajunsesem într-o anumită stare de dependență, comportare căreia nu am găsit de cuviință să-i acord vreo însemnătate.

2

Așa s-au scurs zilele în castelul contelui von Wellen timp de două săptămâni. Dar nici nu trecuseră aceste paisprezece zile că începusem să simt o stânjeneală și totodată dorința vagă de a provoca o schimbare, cum de altfel mi se întâmplase mereu în viață. Îmi venea să cred că soarta asculta de obscurele mele dorințe, călăuzindu-mă spre ultimele întâmplări cumplite ale perioadei pe care o istorisesc. Într-o zi, pe când mă aflam, potrivit funcției mele, la masa din camera contelui și-i ascultam lunga disertație în legătură cu soarele și natura stelelor, își făcu apariția un curier, care fusese lăsat să intre fără a fi anunțat, deoarece aducea o scrisoare importantă. Se spunea în scrisoare că arhiepiscopul Trierului, Ioan, cercetase mănăstirea

¹⁹⁵ Stelele nu mint, dar astrologii mint strașnic, ghicind în astre (trad. din lb. lat.).

¹⁹⁶ Pe Hercule! (expresie latină dintr-un singur cuvânt compus).

¹⁹⁷ În dialogul său *De nobilitate*, Poggio Bracciolini dezvoltă ideea potrivit căreia valoarea omului nu depinde de originea lui. Regăsim această idee și la alți umaniști (Salutati, Poliziana, Platina). Enea Silvio Piccolomini, mai târziu Papa Pius al II-lea (mort în 1464) a scris lucrarea *Despre educația principilor*.

Sfântul Ulf, unde luase naștere o nouă erezie, și că ar dori să-și petreacă noaptea în castelul Wellen.

Contele îl privi pe curier cu bunăvoință, rosti câteva cuvinte amabile și-i concedie. Când am rămas din nou singuri mi-a fost dat să aud o avalanșă de plângeri și de regrete.

— *Hei mihi!*¹⁹⁸ spunea contele. S-a dus libertatea! N-am să mai am răgaz să-mi închin timpul muzelor! Vai, de ce nu sunt un simplu poet fără alte obligații, decât aceea de-a aduce jertfe lui Apollo, de ce nu sunt un învățat sărac, rob al cărților sale!

Contele își vărsă focul împotriva suzeranului său, comparându-l în bătaie de joc cu alt prinț al bisericii, nobilul nostru contemporan, Albrecht, arhiepiscop de Magdeburg și de Mainz¹⁹⁹, pe care-l prezenta ca pe un om excepțional. Contele era furios mai ales pentru că, având titlul de consilier al arhiepiscopului, era dator să-l însoțească pe drum cel puțin câteva zile. Mă anunță că ar dori să mă ia cu el, căci avea de gând să lucreze în timpul călătoriei la tratatul său. Am primit cu bucurie. Nu-mi convenea deloc să rămân la castel în lipsa contelui, dar nu bănuiam că această călătorie avea să-mi fie fatală, nici că sosirea arhiepiscopului Ioan nu era decât o mutare de șah pusă la cale de soartă, care-l folosea pe prințul elector al Imperiului ca pe un simplu pion pentru realizarea unor țeluri misterioase.

La castel, pregătirile începură fără întârziere, pentru primirea înaltului oaspe. Prin toate coridoarele și galeriile mișunau servitorii și slujnicele, ca furnicile într-un furnicar răscolit. Eu mă țineam departe de această forfotă, preferând să rămân în camera mea, în izolarea obișnuită. Și când, pe la asfințit, veni un al doilea curier să anunțe că se apropie cortegiul arhiepiscopului, m-am abținut să-i ies întru întâmpinare, așa încât n-aș putea să descriu desfășurarea acestei scene. Stând în camera mea, mă îndeletniceam cu un joc copilăresc de-a ghicitelea: după sunetele vagi care ajungeau până la mine, încercam să ghicesc ce anume se întâmplă în curtea castelului, apoi în marea sală, ce cuvântări se rostesc, prin ce se deosebește primirea suveranului de caraghioasa primire hărăzită doctorului Faust. Dar acest joc deșert al închipuirii mele nu merită atenția cititorului binevoitor.

Aș fi rămas poate toată seara să-mi fac astfel de lucru, dacă însuși contele nu ar fi trimis un servitor să mă poftască la cină. M-am dichisit cum am putut mai bine și am coborât în Sala Troiană, care, de astă dată, fusese

¹⁹⁸ Vai mie! (trad. din lb. lat.).

¹⁹⁹ Albrecht de Brandenburg (1480–1545), arhiepiscop de Magdeburg din 1513 și de Mainz din 1514, a fost adept al umanismului, dar adversar al Reformei. El l-a trimis pe călugărul Tetzl să vândă indulgențele care au prilejuit cele 95 teze ale lui Luther.

împodobită într-adevăr somptuos. Sala era luminată de nenumărate lumânări de ceară și torțe, iar în fundul sălii se înălțase un podium pentru muzicanții care așteptau semnalul, ținând în mâini trompetele și fluierale. Am remarcat imediat printre noii veniți figura arhiepiscopului, care mi s-a părut destul de impunător în sutana lui liliachie-închisă, la piept cu o parafă de aur bătută în nestemate, și pe cap cu o infulă festivă. În schimb, cei din suita lui, prelații, canonicii și restul, mi s-au părut de-a dreptul respingători. Burțile umflate și chipurile buhăite, pe care se citea mulțumirea de sine, îmi aminteau fără vrere paginile de neuitat ale nemuritoarei satire scrisă de Sebastian Brant²⁰⁰.

În sală erau cam vreo patruzeci de persoane. Pentru ospătarea lor fuseseră pregătite trei mese separate, fiecare avându-și locul potrivit rangului și meritelor. La masa principală s-au așezat alături de arhiepiscop și de persoanele indicate contele cu soția și cavalerul Robert. Pajii îmbrăcați în haine de culori țiptoare și purtând șervete înnodate la gât, după vechiul obicei, conduceau pe fiecare musafir la locul său. Eu fusesem repartizat la o masă așezată la o parte, unde își aveau tacâmul de asemenea capelanul nostru, seneșalul castelului și încă vreo zece persoane din suita oaspetelui nostru. Eram foarte bucuros că în această mulțime de oameni puteam să trec aproape neobservat.

Nu știu ce se întâmpla la masa arhiepiscopului, căci de data aceasta mă părăsise râvna observației. La masa noastră toată lumea se năpusti cu lăcomie asupra felurilor mâncări, la pregătirea cărora bucătarii căutaseră să-și arate întreaga artă. Și în timp ce slugile umblau cu tăvi încărcate cu bunătăți, printre care precumpăneau tot soiul de pești: știucă, crap, lin, țipar, cegă, păstrăv, mreană, somon, iar pajii serveau fără încetare cele mai alese soiuri de vin de Rin, nu auzai decât trosnetul fălcilor și nu vedeai decât obraji umflați de mâncare. Doar spre sfârșitul cinei se închegă o discuție între mine, capelanul nostru și vecinul meu de masă, un călugăr dominican rotofei și bondoc. La început mă amestecam în vorbă ca să mă aflu în treabă; dar către sfârșit am fost nevoit să pun mult foc în argumentarea mea, ceea ce se pare că mi-a fost de folos mai târziu.

Dominicanul se plângea că în veacul nostru Sfânta Biserică Catolică este oprimată în Germania și în lumea întreagă. El socotea că protestanții sunt tot atât de cruzi în prigoana lor, ca pe vremea năvălirii barbarilor goți și geți în Europa, sau vandali în Africa, ba chiar că-i întrecuse. Povesti de pildă cum protestanții puseseră mâna pe catolici, mireni și preoți, și cum încercaseră să-i silească să se lepede de credința adevărată, iar cei care rezistaseră

²⁰⁰ Sebastian Brant (1457–1521) a scris *Corabia proștilor*.

fuseseră spintecați cu paloșul, arși pe rug, răstigniți în biserici, înecați în râuri și fântâni. Protestanții îi supuseseră la cele mai cumplite și rușinoase chinuri, puneau de pildă caii să le mănânce măruntaiele cât încă mai erau în viață, sau umpleau cu praf de pușcă organul genital al femeilor și-i dădeau foc, sfârtecându-le în bucăți. Părintele Filip, capelanul nostru, se arătă nespus de indignat de cele auzite. Eu însă, mirat de extazul voluptuos al celui care ne relata aceste întâmplări, dacă nu imposibile, pentru că fusesem eu însumi martor la devastarea Romei și asistasem la cazuri asemănătoare, totuși rare și excepționale, m-am interesat cu cine avem cinstea să stăm de vorbă. Atunci dominicanul se recomandă cu un zâmbet dulce:

— Sunt un supus slujitor al altarului, spuse el, pre numele meu de cîn fratele Toma, iar pre cel mirean Peter Teibener, inchizitor al Preasfinției Sale, împuternicit să anchetez și să stârpesc nefastele rătăcirii ale ereticilor în toate provinciile renane: Baden, Speier, Palatinat, Mainz, Trier și altele.²⁰¹

Mărturisesc, că la auzul cuvântului „inchizitor”, un fior îmi străbătu trupul din creștet în tălpi, mai ales că numele convivului meu se potrivea cu al faimosului Thomas de Torquemada, cel care cu o jumătate de secol în urmă cutremurase Castilia și Aragonul cu prigoanele sale sălbatice. Știam că după bula papală *Summis desiderantes*²⁰², inchizitorii cutreieră orașele și târgurile, căutându-i pe cei bănuți că întrețin relații cu diavolul, lipind anunțuri pe ușile bisericilor și primăriilor, anunțuri în care, sub pedeapsa excomunicării, li se cerea dreptcredincioșilor să-i denunțe pe suspecți, pe care îi întemnițau și-i torturau, supunându-i la chinuri groaznice. Într-o singură clipă, așa cum se întâmplă atunci când ești gata să te îneci, mi-au trecut prin minte sărutul pe care i-l acordasem maistrului Leonard, invocarea demonului Anael, discuțiile cu Agrippa, autorul cărților de magie, și recenta prietenie cu doctorul Faust. M-am hotărât să fiu cât mai prevenitor cu interlocutorul meu și să înlătur orice îndoială pe care ar putea s-o aibă asupra purității credinței mele.

De aceea, după ce mi-am rostit la rându-mi numele, am început să-î blestem cu atâta înverșunare pe afurisiții de luterani, și pe Martin Luther în persoană, încât capelanul nostru, care auzise din gura mea păreri cu totul contrarii, rămăsese mut de uimire, dar după câteva clipe mi se alătură din

²⁰¹ Activitatea Inchiziției, așa cum rezultă din interpretările mai recente, a început la sfârșitul secolului al XII-lea și în primii ani ai secolului al XIII-lea. Inițial, episcopul din ținutul respectiv numea inchizitori pentru cercetarea ereticilor. Mai târziu, sarcina de inchizitori le-a fost încredințată dominicanilor, care depindeau direct de papă.

²⁰² Bula papală *Summis desiderantes affectibus*, îndreptată direct împotriva vrăjitorilor și vrăjitoarelor, a fost emisă de papa Inocențiu al VIII-lea în 1484.

toată inima. Golind un pahar după altul cu vin de Bacharach, ne-am luat la întrecere injuriindu-l, care mai de care, pe profetul din Wittenberg.

Fratele-inchizitor intervenea mânios:

— Ce fel de filosof mai e și ăsta? Nu-i nici adeptul lui Scott, nici al lui Albertus, nici al lui Toma, nici al lui Ockham²⁰³. Să ne amintim ce-a prevestit Domnul nostru Isus Cristos: „Se vor ridica proroci mincinoși, vor arăta semne mari prin care-i vor ademini și pe cei aleși!”

Capelanul nostru îi ținea hangul:

— Fără doar și poate, l-a ajutat Diavolul. Nu întâmplător în catechismul lui Luther, numele lui Crist este pomenit numai de șaiszeci și trei de ori, iar numele Necuratului de șaiszeci și șapte de ori.

Iar eu am adăugat:

— Avea dreptate bunul Thomas Murner²⁰⁴, atunci când spunea că Martin Luther este pur și simplu un mare neghiob.

Deși eram în unanimitate, am fost foarte bucuros când am ajuns la desert – suc de lămâie și vișine în zahăr – și când, după ce Preasfinția Sa rosti rugăciunea de mulțumire *Agimus tibi gratias omnipotens Deus*, ne-am putut, în sfârșit, ridica de la masă, dorindu-ne reciproc noapte bună. În orice caz, nu am dat greș, aruncând din belșug semințele ipocriziei în sufletul convivului meu, deoarece mai târziu, cu groază și dezolare, am avut prilejul să mă conving de puterea acestui frate Toma, care după prima noastră convorbire îmi strângea cu însuflețire mâna și mă întreba dacă nu mă aflu cumva în slujba sfintei inchiziții.

În ziua următoare m-am trezit voios cu gândul că voi părăsi castelul, comparându-mă, fără să vreau, cu un pește care descoperă în năvod o gaură prin care se poate strecura în apă. Într-adevăr, coborând în curtea interioară, am constatat că se fac pregătiri grabnice de plecare. Mă uitam cum slujitorii înhamă și înșeuează caii, cum încarcă poverile pe catări, cum așază bagajele în căruțe și trăsură, și privind acest du-te-vino, această forfotă omenească, am simțit dintr-odată o undă de optimism cum nu mai cunoscusem demult. De unde până atunci îmi impusesem să fiu taciturn și retras, acum intram în vorbă cu persoane necunoscute, împărțeam sfaturi, la nevoie dădeam o mână de ajutor. Aveam senzația că pregătesc o caravană pentru a porni în căutarea unei noi lumi și a unei vieți noi.

²⁰³ Duns Scott, Albertus Magnus, Toma d'Aquino și Guillielmus Occam (sau Ockham), corifei ai filosofiei medievale.

²⁰⁴ Thomas Murner (1475–1537) a fost inițial adept al Reformei, mai târziu a atacat-o cu violență. Este autorul cărții *Von dem grossen lutherischen Narren, wie ihn Doctor Murner beschworen hat* (1522).

Pregătirile au durat nu mai puțin de două ore, ca și cum o mică armată ar fi pornit la bătlălie. Contele era însoțit de câțiva oameni din castel, iar arhiepiscopul de o suită destul de numeroasă formată din călugări și prelați, de cei doi-trei conțopiști ai cancelariei de campanie, un medic și un spițer cu leacurile trebuitoare, un bărbier și câteva slugi. Era urmat de un convoi de căruțe încărcate cu merinde, vin, veselă, pături, saltele, rufărie, o bibliotecă și o sumedenie de saci al căror conținut nu-l cunoșteam. Cred că atunci când Moise a părăsit, în fruntea poporului evreu, Egiptul, calabălăcul și cantitatea de merinde pregătite pentru îndelunga pribegie prin pustiu nu întrecea prea mult ca volum ce luase cu el arhiepiscopul de Trier pentru această călătorie, pe care putea s-o întrerupă în fiecare noapte, făcând popas la vreun castel sau o mănăstire.

În sfârșit, pe la amiază seneșalul sună din goarnă și toți se grăbiră să-și ocupe locurile dinainte fixate. Călare pe un cal bun, pe care mi-l oferise contele, m-am plasat în ariergardă împreună cu alți oameni de la castel. În pridvor își făcură apariția arhiepiscopul și contele. Cu o încetineală solemnă, coborâră scara. Primul urcă într-o trăsură închisă și încăpătoare, cu opt cai la ham, cel de-al doilea urcă în șeaua unui armăsar splendid, învelit într-un valtrap scump, împodobit cu panglici și pene ca pentru turnir. La cel de-al doilea semnal, convoiul se puse în mișcare. În tropot de copite și huruit de roți, lungul șirag ieși pe poarta castelului ca un șarpe uriaș, mlădiindu-și inelele. După ce am trecut podul suspendat care se îndoi sub povară, convoiul se revărsă pe același drum pe care, cu două săptămâni în urmă, sosisem la castel. Îmi continuam călătoria întreruptă, dar într-un cadru ce părea schimbat de vrăjitorul Arcalas, căci în locul doctorului și al prietenului său, acum mă aflam înconjurat de o societate zgomotoasă și strălucită.

Când am ajuns în câmp deschis m-am bucurat ca un copil: respiram cu nesaț aerul dulce de primăvară ca un balsam miraculos, admiram verdeța bogată în nuanțe a pădurilor și a pajiștilor ce se întindeau până în depărtare, îmi lăsam fața, gâtul, pieptul sub bătaia razelor calde ale soarelui, neastâmpărat și vesel ca un animal trezit după somnul de iarnă. În clipele acelea îmi aminteam fără să încerc vreo durere, de Renata, alături de care, doar cu opt luni în urmă, străbăteam, pentru prima dată, câmpii la fel de pustii ca și acestea. Chipul Renatei îmi părea acum nedeslușit, acoperit de negura uitării și mă miram singur la gândul că după plecarea ei brusc mă prăbușisem în abisul disperării și parcă îmi era rușine de lacrimile vărsate nu demult pe terasa castelului. Îmi venea să cânt, să zburd ca un școlar în vacanță departe de oraș, sau să provoc pe cineva la duel și să-mi ciocnesc spada de spada adversarului, privind cum oțelurile încrucișate răspândesc în jur scânteii albastrii.

Această stare de euforie nu m-a părăsit toată ziua și abia spre seară făcu loc oboselii, mai ales din pricina că mergeam prea încet, cu numeroase popasuri pentru masă și odihnă. Se înserase când am ajuns în sfârșit la capătul drumului nostru: ne aflam în fața Mănăstirii Sfântului Ulf, unde, pornind din castelul Wellen, un bun călăreț ar fi putut ajunge în două-trei ceasuri. Când în fața mea se ivi clădirea dreptunghiulară a mănăstirii, înconjurată de un șanț asemeni castelelor medievale, nu m-am gândit la altceva decât că voi putea în sfârșit să mă odihnesc, fără a bănuî cătuși de puțin ce mă aștepta dincolo de zidurile ei. Ascultam distrat explicațiile unui călugăr care-mi spunea că mănăstirea fusese întemeiată cu trei veacuri în urmă de Sfânta Elisabeta, rivala Sfintei Clara²⁰⁵, că în altarul ei se păstrează relicve sfinte unice, printre ele fiind și pânza în care fusese învelit Mântuitorul pe Cruce, și nu aveam niciun motiv să cred că sufletul meu va rămâne pe veci legat de mănăstirea aceasta cu lanțurile ce nu prind rugină ale amintirii.

Crainicii avuseseră grijă să vestească din timp sosirea arhiepiscopului, așa încât totul fusese pregătit pentru ca musafirii să-și poată petrece cât mai confortabil noaptea. Arhiepiscopul și câteva persoane din preajma lui și-au aflat adăpost în mănăstire, iar marea majoritate a însoțitorilor în căsuțele țăranilor din satul Altdorf din apropiere, anume amenajate în acest scop. Pentru contele Adalbert, oamenii noștri ridicară îndată un cort de campanie ca într-o tabără militară. Au fost aprinse ici-colo, poloboace cu smoală, așa încât totul în jur fu scăldat într-o lumină stranie și siluetele negre ale oamenilor și ale cailor, care se agitau în razele jucăușe, păreau niște năluci monstruoase, care ieșiseră din Infern și poposiseră într-o vale vrăjită.

După ce mi-am sfârșit treburile, m-am dus să-l caut pe conte în cort. El se odihnea întins pe o blană de urs și, văzându-mă, mă întrebă:

— Ce mai faci, Ruprecht? Nu te-a obosit drumul?

I-am răspuns că în aceeași măsură în care sunt umanist, sunt și soldat, și că, dacă în timpul campaniilor ne-am putea bucura întotdeauna de un confort asemănător, meseria de ostaș ar fi cea mai plăcută dintre toate.

Contele mă rugase de la bun început să am asupra mea în orice clipă călimara și pana, pentru cazul când, întocmai ca Iulius Cezar, ar dori să-mi dicteze ceva pe drum. Dar în loc să facă ce-și propusese, el se-ntinse la vorbă, aducând în discuție împrejurările legate de călătoria noastră. Între altele îmi spuse:

²⁰⁵ Sfânta Elisabeta, probabil Elisabeta de Turingia (1207–1231). Sfânta Clara Schiffl (1193–1253) întemeietoarea ordinului clariselor.

— Iată un lucru care te-ar putea interesa, Ruprecht. Am observat că tot ce se referă la Diavol și la diverse vrăjitorii îți stârnește curiozitatea. Știi ce soi de erezie s-a iscat în mănăstirea aceasta, unde am poposit cu atâta mulțime de oameni? Am aflat mai adineauri. În mănăstirea asta s-a oploșit, nu demult, o soră, întovărășită pretutindeni de un înger sau un demon, nimeni nu știe dacă e una sau alta. Unele călugărițe i se închină ca unei sfinte, altele o blestemă ca pe o posedată și aliată a Diavolului. Mănăstirea s-a împărțit în două tabere, cum erau cea albastră și cea verde în Bizanț. Toată regiunea participă la conflict: cavalerii din castelele învecinate, țăranii din sate, popii și monahii. Conflictul a luat proporții și maica stareță nu mai e în stare să-i facă față. Prin urmare, arhiepiscopul, ajutat de noi toți, va trebui să lămurească lucrurile și să stabilească dacă avem de-a face cu un înger sau un demon, sau e vorba pur și simplu de prostie și ignoranță.

Abia după ce îl auzii vorbind mi-a încolțit în minte o vagă bănuială, inima începu să-mi bată mai repede și parcă o ceață tulbure îmi învăluie sufletul. Parcă îmi mai vorbise cineva de-o soră călugăriță întovărășită pretutindeni de o ființă misterioasă – înger sau demon. Cu glas tremurător l-am întrebat dacă nu știe cum o cheamă pe călugărița care adusese schisma în mănăstire.

Contele s-a gândit puțin și mi-a răspuns:

— Mi-am adus aminte: o cheamă Maria.

Auzind numele m-am liniștit oarecum, dar în străfundul sufletului persista temerea și îngrijorarea. Și până să adorm, învelit în pelerină, mi-am adus mereu aminte de noaptea când, într-un han de țară, m-a trezit din somn un glas de femeie ce venea din odaia vecină, implorând pe cineva. Căutam să mă calmez, invocând argumentele rațiunii și să-mi demonstrez că jur-împrejur nu sunt decât călugări și soldați și totuși, chiar după ce m-a cuprins somnul, mi s-a părut că aud chemarea Renatei. Chipul ei îmi apărui în vis atât de real și de viu cum niciodată până atunci nu mi-l arătase regina viselor.

Presimțirile nu mă înșelau: a doua zi aveam să revăd ființa pe care o credeam pierdută pe vecie.

CAPITOLUL XIV

Cum i-a înfrânt Arhiepiscopul pe demoni cu arma exorcismelor la mănăstirea Sfântului Ulf

1

A doua zi dimineăta, m-am dus să mă plimb pe câmp, pe o vreme frumoasă și însorită. M-am așezat pe malul povârnit al pârăului care despărțea tabăra noastră de mănăstire și am început să examinez, curios; clădirea. Era o mănăstire dintre cele mai obișnuite, cum se ridicau multe pe vremuri, fără să-i pese cuiva de arhitectură. Un zid gros împrejmuia construcțiile simple ale chiliilor și biserica în stil gotic timpuriu. Vedeam, de pe ridicătura pe care mă aflam, curtea foarte curată, cimitirul, cu cărările dintre morminte presărate cu nisip, și chiar pridvorul chiliilor, dar nu zăream niciun om în incinta mănăstirii căci era prea devreme și prima liturghie nu începuse încă. Am stat multă vreme așa ca o iscoadă care cercetează drumul spre cetatea dușmană dar, de fapt, cuprins de gânduri confuze, greu de redat prin cuvinte, ca impresiile unui vis uitat.

Îmi tulbură singurătatea fratele Toma, care se apropiase fără zgomot și mă salută ca pe un vechi prieten. Deși puneă capăt visării mele, nu mi-a părut rău, totuși, gândindu-mă că voi putea afla din gura inchizitorului amănunte în legătură cu sora Maria. Căci neliniștea sumbră nu-mi pierise din suflet. Din păcate, fratele Toma, în loc să-mi răspundă la întrebări, porni să-mi țină o cuvântare lungă și fățarnică despre corupția care bântuie în secolul nostru, plângându-se îndelung de nepăsarea prinților bisericii, care încurajează ei înșiși pe protestanți. Cu glas șoptit, ca și cum ne-ar fi putut auzi cineva, îmi comunică între altele că Herman, arhiepiscopul de Köln, întreține relații de prietenie cu Erasm, că multă vreme i-a ocrotit pe ereticii din Padeborn și că arhiepiscopul Ioan, din a cărui suită făceam parte, nu șovăise nici el să încheie o alianță cu Filip de Hessa, luteran notoriu²⁰⁶. Îmi venea să cred că aceste calomnii erau emise în speranța că și eu, la rândul meu, voi defăima anumite persoane, printre care și pe contele nostru. Eu m-am arătat însă foarte prudent în răspunsurile mele, străduindu-mă să împing discuția pe făgașul întâmplărilor care prilejuiseră călătoria noastră.

În cele din urmă fratele Toma mi-a spus:

— Mulți o proslăvesc pe sora Maria ca pe o sfântă și afirmă că a fost înzestrată cu darul de a tămădui bolnavii doar atingându-i cu mâna, asemenea preacuviosului rege al Franței. Dar modesta mea experiență mă îndeamnă să cred că această soră întreține relații cu Diavolul care i-a cucerit

²⁰⁶ Alianța dintre Trier și principatul protestant Hessa a fost încheiată în 1532.

Încrederea și îi apare noaptea în chip de incub. Cu părere de rău trebuie să recunoaștem că acest păcat pătrunde tot mai des în sfintele lăcașuri și nu zadarnic Sfânta Scriptură zice despre cel păcătos: „Dormi printre legi și te lauzi cu numele Domnului”. Prințul-arhiepiscop nădăjduiește să izgonească duhul prin puterea rugăciunii și a exorcismelor, eu însă, cu părere de rău, cred că va trebui să recurgem la interogatoriu și la tortură pentru a da în vileag stricăciunea sufletului și a-i descoperi pe complicitii la crimă.

Mai multe nu am putut afla de la inchizitor. De altfel convorbirea noastră nu mai putea dura pentru că din mănăstire se auzi dangăt de clopot chemând drept-credincioșii la slujbă. De pe înălțimea aceea se vedea cum ies călugărițele din chilii și se îndreaptă în șiruri spre biserică. În zadar mă sileam să deosebesc micile mogâldețe, căci de la distanță, îmbrăcate toate în stiharele cenușii ale ordinului Sfintei Clara, semănau între ele ca figurinele teatrului de păpuși. Când ultima călugăriță pătrunse în biserică și răsunară sunetele orgii, m-am despărțit de fratele Toma. El plecă să asiste la liturghie, iar eu mă îndreptai spre cortul contelui.

L-am găsit pe conte gata îmbrăcat și în toane bune. Am căutat să exploatez cu abilitate buna lui dispoziție spre a pătrunde cu ajutorul lui în mănăstire. Ca să-mi ating țelul, am început prin a-i aminti părerile vestitului Hemistos Pleton²⁰⁷, care credea în realitatea demonilor, considerându-i zei de categoria a treia, înzestrați cu harul lui Zeus, capabili deci să-i păzească, să-i întărească și să-i înalțe pe oameni. I-am amintit de asemenea contelui că, după părerea unora, zeii antici pot supraviețui secole ajungând până în epoca noastră. Poggio Bracciolini povestește că zeul Triton, din vechime, a fost prins de niște spălătorese pe coasta Dalmației și ucis cu maiul. Îi înfățișam dinadins contelui toate acestea pentru a-i stârni interesul asupra întâmplărilor petrecute în mănăstire și, într-adevăr, el, care se și cuvenea să se afle neapărat în preajma arhiepiscopului, mi-a spus, mai în glumă, mai în serios:

— Bine, Ruprecht, dacă te preocupă atât de mult îngerii și demonii care le hărțuie pe bietele călugărițe, atunci să mergem să cercetăm lucrurile la fața locului. Îți atrag însă atenția că nici Cicero, nici Horațiu n-au consemnat nicăieri ceva asemănător.²⁰⁸

²⁰⁷ Hemistos Pleton (decedat în 1451) și-a expus concepția despre demoni într-o vastă lucrare filosofică cu largă răspândire în secolul al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea. Ne-au parvenit numai fragmente din această lucrare. Relatarea lui Poggio despre Triton figurează în *Facetiae*.

²⁰⁸ Remarcă absurdă, deoarece pe timpul lui Cicero și al lui Horațiu nu existau mănăstiri creștine. Dar și Petrarca a scris: „Nicăieri nu am văzut ca Scipion sau Cezar să se fi ocupat de turnire”.

Am ieșit fără să zăbovim din cort, am coborât în vale, am trecut pâraul pe două bârne subțiri, abia ținându-ne echilibrul, și iată-ne la poarta mănăstirii, unde călugărița paznică s-a sculat, închinându-se până la pământ în fața nobilului cavaler. Contele ceru să fie condus la stareța mănăstirii, pe care o cunoștea întrucâtva. Paznica ne călăuzi prin curte și grădiniță, până la o căsuță de bârne. Am urcat o scară șubredă, la etaj. Călugărița se strecură pe ușă, apoi o deschise, bătând din nou temenele și invitându-ne să intrăm. Drumul acesta, de la cortul contelui până la chilia stareței, îl țin minte, nu știu de ce, în cele mai mici amănunte, ca și când ar fi fost încrustat în memoria mea de o mână de artist. Văd și acum clar cărările șerpuitoare, privescile ce se perindau prin fața ochilor mei, tufișurile care mărgineau drumul.

Chilia stareței era plină de mobilă veche și grea. Se găseau aci o mulțime de efigii sfinte: statui ale Fecioarei Maria, crucifixe, mătăni atârinate de pereți, mici tablouri înfățișând scene religioase. Stareța era o femeie în vârstă; călugărindu-se își luase numele de Marta, dar se trăgea dintr-un neam nobil și bogat. Am găsit-o stând într-un fotoliu adânc; părea foarte slăbită. Lângă ea se afla o novice și mai la o parte fratele Toma, care izbutise să pătrundă aici în calitate de raportor. Contele se recomandă foarte respectuos, amintindu-i stareței că se mai văzuseră, iar stareța, în pofida anilor, pentru a nu încălca, probabil, regulamentul mănăstirii, se ridică și-l salută făcând o plecăciune adâncă.

În sfârșit, după schimburile de politețe, cerute de ceea ce italienii numesc *bel parlare*, am luat și noi loc. Contele s-a așezat într-un fotoliu, în fața stareței, iar eu și cu fratele Toma în spatele lui, ca persoane din suită. Abia atunci începu adevărata discuție care ne interesa pe toți deopotrivă. Contele o rugă pe maica stareță să-i dea unele relații cu privire la sora Maria.

— Vai, preaonorate conte! răspunse maica Marta. S-au petrecut în ultimele două săptămâni lucruri care n-aș fi crezut niciodată că se pot petrece în mănăstirea ce mi-a fost încredințată. De aproape cincisprezece ani păstoresc pe măsura slabelor mele puteri turma mea de oițe, iar în acest răstimp lăcașul nostru a fost podoaba și mândria țării. Și iată acum s-a preschimbat în loc de ispită și de gâlceavă. Vă spun drept, sunt destui cei ce se tem să se apropie de zidurile mănăstirii noastre, încredințați fiind că aici și-a găsit oploș Diavolul sau o ceată de duhuri necurate.

Auzind aceste cuvinte, contele o rugă insistent, dar cât mai cuviincios pe maica stareță să ne povestească amănunțit evenimentele din ultimul timp, iar ea, după ce se codi cât se codi, începu în sfârșit, nu prea bucuroasă, relatarea detaliată pe care voi încerca s-o redau mai jos folosind cuvintele mele, fiind în general prolixă și destul de confuză.

Cu vreo lună și jumătate în urmă, ne istorisi maica Marta, venise la ea o fată pe care nu o cunoștea, îi spuse că o cheamă Maria și o rugă să-i îngăduie să rămână la mănăstire, dacă nu altfel, măcar ca slujnică. Fata îi plăcu stareței, atât din pricina modestiei cât și a inteligenței pe care o vedeau cuvintele ei și, făcându-i-se milă de biata pribeagă fără căpătâi, și fără sprijin, îi îngădui să rămână la mănăstire, ca novice. Chiar din primele zile ea dădu dovadă de o râvnă neobișnuită întru îndeplinirea tuturor prescripțiilor bisericești, de mult zel în rugăciune, rămânând adesea toată noaptea, până la utrenie, îngenunchată în fața Crucifixului. În curând, însă, călugărițele luară seama că în preajma ei se întâmplau lucruri ciudate. De pildă, atinse de mâinile Mariei, tulpinile dădeau flori în toiul iernii; uneori noaptea o înconjura un nimb luminos; alteori, pe când se ruga în biserică, cineva nevăzut, așezat lângă ea, murmură un imn sfânt; palmele îi erau câteodată străpunse de stigmatе sacre, ca și cum ar fi fost țintuită de cruce. După un timp se văzu că Maria posedă darul de a face minuni: bolnavii se înzdrăveneau când îi atingea cu mâna și betegii din satele învecinate, prinzând de veste, începură să se strângă la poarta mănăstirii. Când stareța o întrebă de unde-i vine puterea de-a săvârși minuni, Maria îi mărturisi că o însoțește pretutindeni un înger care o sprijină și o îndeamnă la asemenea fapte în numele credinței. Vorbea cu atâta nevinovăție, încât ar fi fost greu să se îndoiască cineva de adevărul spuselor ei. Călugărițele din mănăstire, pătrunse de admirație pentru miraculoasele ei daruri și totodată pentru modestia și bună-cuviința pe care o arăta față de toată lumea, prinseră o mare dragoste pentru ea și erau nespuse de bucuroase că această fată sfântă face parte din rândurile lor. Nu mai era tratată ca o novice, ci ca o egală, ba mai mult: ca prima dintre ele.

Peste vreo trei săptămâni, faima surorii Maria crescuse atât de mult în împrejurimi și în mănăstire, încât în jurul ei se strânse un grup de adepți înfocați care nu mai voiau s-o părăsească o clipă, îi proslăveau virtuțile, venerând-o aproape ca pe o nouă sfântă. Dar printre surori s-au găsit și unele răuvoitoare, care au început să-și arate neîncrederea și bănuiala, zicând că minunile surorii Maria, printre care tămăduirea bolnavilor, nu sunt săvârșite cu ajutorul Celui de Sus, și că, dimpotrivă, toate aceste fapte par a fi uneltirile înverșunatului dușman al speciei umane, Diavolul. Spuneau unele că semnele care o însoțeau pretutindeni pe sora Maria nu se potriveau totdeauna cu firea îngerilor, pentru că uneori se auzeau în preajma ei niște sunete ca și cum un pumn nevăzut ar fi lovit în perete, sau în prezența ei unele obiecte cădeau deodată de la sine, ca și cum le-ar fi aruncat cineva, precum și alte lucruri asemănătoare. Apoi unele surori, apropiate Mariei, îi mărturisiră duhovnicului în timpul spovedaniei că erau

chinuite de ispită, că noaptea se iveau în chiliile lor tineri frumoși, semănând la chip cu îngerii și le îndemnau să se împreune cu ei. Când sora Maria află de toate astea se întristă foarte și își îndemnă prietenele să-și sporească zelul în rugăciuni, să țină cu sfințenie postul și să-și îndeplinească pe viitor cu mai multă râvnă prescripțiile impuse vieții mănăstirești. Spunea că oriunde în preajma celor sfinte încep să dea târcoale și duhurile rele, căutând să nimicească semințele binelui.

Dar deși sora Maria și adepții ei se rugau într-adevăr fără a cunoaște oboseala și se supuneau la tot felul de încercări pioase, prezența puterilor răului începu să se manifeste tot mai evident în mănăstire pe zi ce trecea. Peste tot se auzeau ciocănituri misterioase în pereți, în podea și în tavan, și în prezența surorii Maria și în lipsa ei. Mâini poznașe răsturnau noaptea lucrurile și chiar obiectele sfinte, amestecau conținutul lăzilor, dădeau naștere la neorânduiei în odăi și în biserică. Uneori mâini necunoscute și nevăzute aruncau peste zidul mănăstirii pietroaie, parcă împrășcând cu ghiulele sfântul lăcaș, răspândind groaza. Pe culoarele întunecoase, surorile simțeau atingerea unor degete invizibile sau îmbrățișarea unor brațe reci ca gheața, ceea ce le umplea de o spaimă fără seamăn. Apoi, demonii începură să se-ntrupeze, înfățișându-se în chip de pisici negre care veneau nu se știe de unde, și se furișau sub veșmintele smeritelor surori.²⁰⁹

La început, stareța încercă să alunge păcatul și nălucirile prin conjurații și rugăciuni. Preotul mănăstirii fu pus să rostească molitvele cuvenite și să stropească chiliile cu agheasmă. A fost de asemenea invitat din oraș un incantator, care rosti două zile în șir exorcisme și descântece spre ocrotirea pâinii, apei, molozului și pulberii, dar frământarea creștea. Vedeniile începură să se ivească la orice oră din zi sau din noapte, prin toate ungherele; surorile vedeau arătări în timpul rugăciunii, în timpul prânzului, în locurile unde umblau pentru nevoile lor firești, în chilii, în curte, în biserică. Se auzeau, fără să se știe de unde anume vin, sunete de harpă și surorile, nefiind în stare să se împotrivească Ispitei, începeau să joace și să salte. În sfârșit, demonii începură a pătrunde în trupul surorilor, stăpânindu-l și hărțuindu-l, până când cădeau la pământ, zbatându-se în

²⁰⁹ Acestea sunt trăsături tipice ale epidemiilor de „demonizare” care izbucneau în mănăstiri. Procesele verbale și mărturiile contemporanilor semnalează și alte trăsături, pe care autorul *Povestirii* nu le menționează. Astfel, uneori călugărițele posedate de demon erau cuprinse de vărsături, vărsau tot ce mâncaseră, dar fără ca alimentele să fi fost digerate, eliminând din pântec păianjeni și viermi; câteodată prezentau fenomenul anesteziei generale sau parțiale, rămânând nesimțitoare la lovituri și înțepături; uneori vorbeau în limbi pe care nu le cunoșteau etc. (P. Régnaud, *Les maladies épidémiques de l'esprit*, Paris, 1880).

spasme și convulsii²¹⁰. Cu toate că și sora Maria cădea deseori pradă acceselor convulsive, ea continua să afirme că toate acestea nu sunt decât asalturile oștirii necuratului, căruia trebuie să i te împotrivești din toate puterile ascultând de indicațiile îngerului ei. Dintre surori erau destule care continuau să creadă în ea și s-o veneraze. Dar cu atât mai înverșunat o atacau celelalte, învinuind-o că adusese piaza rea în mănăstire și că e înțeleasă cu Diavolul. Vraja și schisma se înstăpâniră în mănăstire, ducând la rezultate rușinoase și nefaste. Neexistând altă soluție, s-a luat hotărârea să se ceară ajutorul prințului arhiepiscop, urmașul Sfinților Apostoli, deci singurul împuternicit să lege și să dezlege păcatele noastre.

Iată ce ne povesti, destul de încâlcit și dezlânat, maica Marta, deși se părea că nu prima dată istorisește aceste fapte. În timp ce vorbea, recunoșteam fără umbră de îndoială în descrierea pe care o făcea Mariei, trăsăturile Renatei. Spaima și deznădejdea au pătruns în sufletul meu asemenea demonilor și-i ascultam cuvintele cum ascultă un condamnat osânda la moarte. Când stareța sfârși de vorbit, contele, care o ascultase cu o atenție ce mă uimise, a întrebat dacă n-ar putea să trimită s-o cheme pe sora Maria căreia ar vrea să-i pună câteva întrebări.

— De câteva zile, răspunse stareța, i-am interzis să iasă din chilie, căci prezența ei stârnește vâlvă atât la masă cât și în timpul slujbei. Totuși, voi porunci îndată cuiva s-o aducă aici.

Maica Marta se întoarse spre novice și-i șopti ceva. Aceasta se înclină și ieși din chilie, iar eu, la gândul că în curând o voi vedea pe Renata, simțeam cum mi se taie picioarele, așa că am fost nevoit să mă reazem de perete ca un om beat. Profitând de absența novicei, stareța se adresa contelui:

— Preaonorate conte! Orice s-ar întâmpla, trebuie să vă spun că din partea mea nu o pot învinui de nimic pe biata Maria. Nu știu dacă este adevărat că o însoțește un înger trimis de Dumnezeu, dar sunt convinsă că n-a intrat de bunăvoie în înțelegere cu demonul. Am băgat de seamă că este foarte nefericită și încerc pentru ea aceeași milă și compătimire ca în ziua când, pribeagă și înfometată, a venit să-mi ceară azil.

Pentru aceste cuvinte generoase, eram gata să cad în genunchi în fața destoinicei femei, dar în clipa aceea s-a deschis ușa și în urma novicei, în straie de călugăriță, cu ochii în pământ și capul acoperit, intră cu pași

²¹⁰ După cum se știe, în secolele XVI-XVII în numeroase mănăstiri „demonizarea” se răspândise ca o molimă. Cele mai celebre cazuri sunt cele care au prilejuit procesul ursulinelor de la Aix (dosarul Goffridi, 1609–1611) și procesul ursulinelor de la Luden (dosarul lui Urban Grandier, 1632–1634). Ele se numărau însă cu sutele. (J. Michelet, *La Sorcière*; J. Baissac, *Les Grands Jours de la Sorcellerie*, Paris, 1890; P. Régnerd, *Les maladies épidémiques de l'esprit*, Paris, 1880; etc.).

neauziți Renata. Făcu o adâncă plecăciune și se opri în fața noastră. Am recunoscut-o îndată, deși purta veșmintele cernite ale călugărițelor din ordinul Sfintei Clara. Deși Renata pălise și suferințele îndurate în ultimele săptămâni i se puteau citi pe față, nu puteam să nu recunosc scumpul ei chip pe care-l iubeam cu întreaga pasiune de care era capabilă inima mea, chipul ei atât de apropiat, tot ce aveam mai de preț în viață. Era așa cum o știam: când pătimașă, frenetică, când deznădăjduită și neajutorată, când cuprinsă de o mânie neînfrânată, când calmă și chibzuită, printre cărțile ei, când bună, prietenoasă, dragăstoasă, duioasă, blândă ca un copil, cu ochi de copil și cu buzele plinuțe ca de prunc. Pierzându-mi cumpătul, am exclamat fără să vreau:

— Renata!

Toți cei de față s-au întors fără vrere spre mine, cu atât mai mult, cu cât până atunci nu rostisem niciun cuvânt. Renata rămase neclintită. Își ridică doar spre mine privirea senină, mă ținti drept în ochi și rosti încet și răspicat:

— Piei, Satană!

Contele, consternat, mă întrebă:

— O cunoști pe fata asta, Ruprecht?

Între timp izbutisem să-mi stăpânesc emoția; dându-mi seama că singura scăpare pentru mine este să nu dezvălui taina, am răspuns:

— Nu, milostive conte, mi s-a părut: pe fata asta n-am văzut-o niciodată.

Atunci contele se adresă Mariei:

— Spune-mi, dragă fată, știi oare de ce ești învinuită?

Cu vocea-i atât de cunoscută mie, atât de melodioasă, în care însă acum se distingea o smerenie neobișnuită, Renata răspunse:

— Domnule! Am venit aici să caut pace pentru sufletul meu chinuit, și n-am adresat nimănui vreo rugămintă decât Domnului atotputernic. S-ar putea să cad înfrântă în luptă cu dușmanii care vor să mă piardă.

După un răstimp de gândire, contele o întrebă:

— Ai văzut vreodată cu ochii dumitale demoni?

Renata răspunse netulburată:

— Mi-am întors veșnic fața de la ei.

Contele o întrebă iar:

— Crezi că există duhuri rele?

Renata răspunse:

— Nu cred în duhurile rele, ci în cuvântul Domnului, care mărturisește existența lor.

Contele zâmbi și spuse că deocamdată nu mai are ce întreba, iar Renata, plecându-se adânc, părăsi chilia, fără să-mi arunce o singură privire. Această

întâlnire m-a zguduit mai mult decât cea mai groaznică vedenie. Nu țin minte ce-au mai vorbit între ei contele și maica Marta. De altfel convorbirea fu în curând întreruptă, căci o călugăriță observatină²¹¹ sosi în fugă să ne dea de știre că Preasfinția Sa poruncește ca toate surorile și toți cei din suită să se adune în biserică fără întârziere. Stareța se sculă grăbită și dădu câteva dispoziții călugărițelor, iar contele îmi spuse:

— Să mergem și noi, Ruprecht! Dar de ce ești atât de palid?

Auzindu-l mi-am dat seama că nu știusem să-mi ascund îndeajuns tulburarea. De aceea m-am străduit din răsputeri să păstrez o aparență liniștită, strângându-mi dinții până la durere și încordându-mi întreaga voință.

Când am ieșit din căsuța în care locuia stareța, fratele inchizitor, care mergea în urma contelui, mă întrebă, după cum mi s-a părut, nu fără perfidie:

— Ia spune-mi, ce impresie ți-a făcut sora Maria? Nu ți se pare că spusele mele de azi-dimineață sunt adevărate?

I-am răspuns:

— Cred că este nevoie de o cercetare amănunțită, pentru că sunt încă multe puncte obscure.

Fratele inchizitor nu se împotrivi. Ba chiar sări să mă sprijine:

— Ai dreptate! Se vede cât de colo că nu s-a făcut o anchetă ca lumea. În primul rând ar trebui să se stabilească, având în vedere că înrâurirea Diavolului nu mai poate fi pusă la îndoială, dacă e vorba de posesie sau de obsesie: *possessio sive obsessio*. Cei posedați, și cred că această soră Maria se poate număra printre ei, se fac vinovați de alianță cu demonii, cărora le îngăduie să pătrundă în trupul lor. Cei din a doua categorie se fac vinovați numai de slăbiciunea spiritului, ceea ce le permite dracilor să-i stăpânească, dar din afara trupului lor. Sunt destule semne care pot lămuri lucrurile. De pildă: la cei posedați trupul, după ce-l binecuvântezi, nu sângerează nici dacă-l tai cu cuțitul²¹². Apoi pot lua jeratic în palmă fără să pățească nimic; de asemenea, chiar dacă-i legi și-i arunci în apă nu se îneacă, și așa mai departe. Ar fi apoi de lămurit dacă cei aflați vinovați și-au pricinuit rău numai lor sau și celor din jur, dacă prin vrăjile lor n-au provocat moartea vitelor și a oamenilor, dacă din pricina lor femeile n-au rămas fără plod, dacă

²¹¹ *Observatine* – în 1517 Papa Leon al X-lea a ales din rândul călugărițelor clarise pe cele care respectau în mod deosebit cele mai severe și aspre canoane, alcătuind un grup special al ordinului. Membrele acestui grup se numeau *observatine*.

²¹² „Nu sângerează...” – semn de anestezie. „Nu se îneacă” – scufundarea în apă – metoda cea mai veche pentru a pune la încercare vrăjitoarele, folosită în Evul Mediu timpuriu. (Hexenbad, iudicium aquae).

n-au stârnit ploaia sau pâcla, dacă n-au dezlănțuit vijelii sau n-au dezgropat leșuri de prunci și așa mai departe²¹³. În sfârșit, trebuie să se stabilească cu exactitate care sunt demonii trimiși să-și desfășoare aici activitatea mârșavă și potrivnică Domnului, numele lor, înfățișările pe care obișnuiesc să le ia, exorcismele cărora li se supun, pentru ca ulterior să le fie mai ușor oamenilor să reziste intervenției lor nefaste.

Fratele-inchizitor vorbi astfel încă multă vreme, dar mie mi se făcuse lehamite să-l ascult desfășurându-și argumentația, căci fiecare vorbă care-i ieșea din gură mi se părea muiată în venin. Am încercat să mă izolez de însoțitorii mei, rostind în sinea mea rugăciuni, către Cel de Sus, căci doar în El mai puteam nădăjdui: „Doamne, îngânam în tăcere, dacă vrei să cred în marea-Ți milă, fă ca totul să se isprăvească cu bine!” Ruga mea pornea din adâncul inimii. Vreau să amintesc cuvintele Divinului Mântuitor care spunea, referindu-se la Părintele nostru Ceresc: „Se află oare printre voi omul care atunci când fiul său îi va cere pâine, să-i întindă un bolovan de piatră?”

2

Oricât de încet am fi mers, trebuia să ajungem în cele din urmă la ușa bisericii, unde se și strânsese lume multă, căci, în afară de cei care făceam parte din alaiul arhiepiscopului, veniseră o bună parte din locuitorii satelor învecinate. S-ar fi găsit, desigur, mult mai mulți curioși, dornici să-și vadă căpetenia în luptă cu demonii, dar arhiepiscopul poruncise ca țăranii de rând să fie opriți de-a intra în mănăstire, așa încât o mare mulțime rămăsese dincolo de poartă. Noi, cei care îl însoțeam pe conte, n-am întâmpinat, bineînțeles, nicio piedică și am pătruns îndată sub bolțile în formă de cruce ale vechii clădiri sumbre, dar nu lipsită de măreție, care trezeau tainice ecouri. Rândurile de călugărițe în veșminte cenușii se strângeau grămadă ca un stol speriat de porumbei, „*in tempestate columbae*”²¹⁴, cum spune Vergilius Maro. Renata nu se afla printre ele. Contele, iar după el eu și fratele Toma, ne așezarăm în prima bancă. În sfântul lăcaș plutea o tăcere grea și

²¹³ După Bodin, crimele de care se fac vinovate vrăjitoarele sunt în număr de cincisprezece: 1) lepădarea de Dumnezeu; 2) blasfemia; 3) închinarea ființei lor Diavolului; 4) așijderea în ce privește pruncii lor; 5) respingerea Sfântului botez; 6) ducerea în ispită; 7) ducerea în ispită în timp ce se află grele; 8) dacă jură în numele Diavolului; 9) dacă se dedau la desfrâu; 10) dacăucid și mănâncă oameni; 11) dacă se hrănesc cu stârvuri; 12) dacă nimicesc vieți omenești, folosind otrăvuri și vrăji; 13) dacă pricinuiesc moartea vitelor; 14) dacă stârpesc rodnicia pământului; 15) dacă se împerechează cu Diavolul. (J. Bodin, *La démonomanie des sorcières*, Paris, 1581).

²¹⁴ „...porumbește în furtună...” (trad. din lb. lat.).

apăsătoare, și timp de câteva minute, năpădit de triste amintiri, gândul mi-a zburat la zilele când, în alte biserici, ascunzându-mă după coloane, o căutam din ochi pe Renata. O așteptam să intre din clipă în clipă, știam că am s-o văd din nou și inima îmi bătea în piept cu putere, ca unei șopârle speriate, prinsă de mâna brutală a omului.

Scârțâitul ușii mă făcu să-mi ridic ochii. Văzui cum din sacristie se ivi mai întâi maica Marta între două surori subalterne. În urma lor, cu ochii plecați, dar cu un pas ferm, venea Renata. Îndată ce ele se alăturară celorlalte călugărițe, intră și prințul-arhiepiscop, urmat de doi prelați și de preotul mănăstirii. Arhiepiscopul purta odăjdii fastuoase cusute cu fir de aur, patrafirul pe umeri și ținea în mână un impunător toiag episcopal; purta pe cap o tiară mai de preț decât la cina din castel, împodobită cu brâuri de pietre nestemate, care scânteiau în lumina lumânărilor de ceară, aprinse, cu toate că era ziua nămiea mare. Când pătrunse în biserică am îngenuncheat cu toții. Arhiepiscopul și prelații se opriră în fața altarului. Arhiepiscopul îngenunche și rosti rugăciunea: „*Omnipotens sempiternae Deus!*”²¹⁵. Când sfârși, cei din biserică îi răspunseră într-un glas: *Amen*, inclusiv Renata, care stătea singură în fața băncilor, în genunchi, în văzul tuturor. Arhiepiscopul se ridică și întorcându-se spre noi, rosti cu voce tare și clară: *Te invocamus, te adoramus...*²¹⁶ etc. I-am răspuns iarăși într-un glas: *Amen*. A binecuvântat apa și, după ce stropi cu această apă sfințită spre cele patru colțuri ale lăcașului, se așeză în jilțul arhiepiscopal, făcându-i semn Renatei să se apropie.

Privirea mea era atât de ațintită la chipul Renatei, parcă lipită de el, încât nicio forță n-ar fi fost în stare în clipa aceea să-mi întoarcă capul în altă parte. Vedeam fiecare unduire a veșmintelor ei, când, ridicându-se încet, înaintă câțiva pași și îngenunche din nou, chiar în fața jilțului arhiepiscopului. Acesta făcu semnul crucii pe fruntea ei, își puse mâinile pe capul ei pentru binecuvântare și rosti o nouă rugăciune, pe care Renata o ascultă cu smerenie: *Benedicat te omnipotens Deus, Pater et Filius et Spiritus Sanctus*²¹⁷, iar noi toți răspunserăm din nou *Amen*. În timpul acestei ceremonii, văzând că Renata se arată în toate fiică credincioasă a Sfintei Biserici și că nu se vădește nicio urmă a prezenței puterilor răului, am început a trage nădejde că totul se va sfârși cu bine, și o geană de lumină se ivi în bezna sufletului meu.

²¹⁵ „Atotputernice, veșnice Dumnezeu!” (trad. din lat.).

²¹⁶ „Te invocăm, te adorăm...” (trad. din lat.).

²¹⁷ „Să te binecuvânteze atotputernicul Dumnezeu Tatăl și Fiul și Sfântul Duh” (trad. din lat.).

După cea de-a doua rugă, arhiepiscopul se ridică din jilț și rosti următoarele:

— Iubiți frați și iubite surori! Se știe prea bine că duhul întunericului împrumută adesea chip de înger luminos pentru a ispiți mai lesne și a duce la pierzanie sufletele slabe. Mi s-a conferit paloșul spiritual pentru ca în asemenea cazuri să-i putem reteza căpățâna blestemată. Vă chemăm, deci, pe toți a-i sta împotriva fără teamă. Iar tu, buna noastră fiică, răspunde-ne: ce dovezi ai că vedeniile ce ți se arată sunt trimise de Domnul Dumnezeu și nu de Diavol?

Acum auzii din nou glasul Renatei, molcom, reținut, dar limpede. Ea spuse:

— Preacuvioase părinte! Nu știu cine-mi trimite vedeniile care mi se arată, dar ele îmi vorbesc de Dumnezeu și sunt veghetoarele Binelui, mă îndeamnă să duc o viață neprihănită și mă dojenesc pentru greșelile mele. De ce le-aș alunga?

Renata nici nu sfârși bine, când deodată se auziră în jurul ei, venind parcă de undeva de jos, bătaii repezi și sacadate în podea, ciocăniturile despre care ea spunea că vin de la „cei mici”. În biserică se iscă mare zarvă: surorile au început să țipe, toată lumea se puse în mișcare, până și eu m-am cutremurat de groază iar arhiepiscopul, lovind mânios cu toiagul în podea, strigă:

— Și acum cine uneltește? Răspunde!

Nu vedeam chipul Renatei, dar după tremurul glasului am înțeles că se zbugiumă cumplit. Aproape în șoaptă ea răspunse:

— Părinte, sunt dușmanii mei.

Arhiepiscopul, fără să se piardă cu firea, începu să-i conjure:

— Arată-te, duh al întunericului, dacă te-ai adăpostit în acest sfânt lăcaș! Tu ești părintele minciunii, nimicitorul adevărului și ocrotitorul strâmbătății! Află, deci, cum va osândi astăzi simplitatea noastră vicleniile tale! Oare nu te vei supune, duh răzvrătit, vrerei Zămislitorului atotputernic? Ai săvârșit păcat de moarte și prăvălit ai fost de pe Muntele Sfânt în prăpăstiile fără fund și în bezna Infernului. Oricine ai fi, mârșavă creatură, și orice rang ai avea în ierarhia Infernului, dacă cu îngăduința Domnului ai câștigat, prin înșelăciune, încrederea acestor evlavioase femei, implorăm pe Tatăl Atotputernic, pe iubitul său Fiu, ispășitorul păcatelor noastre, și pe Sfântul Duh, în veci slăvit, să ne ajute a te înfrunta! O, străvechiule șarpe, aruncăm asupra-ți anatema, te izgonim, te afurisim, ne lepădăm de făptuirile tale, îți interzicem acest loc, ca să fugi rușinat, umilit, surghiunit, în sterpe ținuturi, lipsite de apă, în pustia spăimântătoare, unde oamenii nu pot ajunge, să aștepți acolo, ascuns privirilor și rozând cu dinții frâul semeției tale, cumplita zi a Judecării din urmă! Ferite vor fi de uneltirile

tale spurcate slujitoarele lui Isus, ferite vor fi de mrejiile tale. Piei, fă-te nevăzut cât mai grabnic și dă-le pace întru slăvirea Domnului!

Dar în timp ce arhiepiscopul rostea aceste blesteme și incantații, bătaile în loc să se rărească se întetiseră și răsunau acum nu numai în podea, dar și în spătarul scaunelor, în zidurile bisericii, răsunau chiar sub bolta înaltă în formă de cruce. Creșteau mereu în amploare și, la un moment dat, se părea că cineva lovește din rășputeri cu un baros uriaș. Totodată sporea și larma în biserică, mulți dintre cei de față, înfricoșați, porniseră spre ieșire, iar surorile fură apucate de panică. Unele se lipeau, tremurând, de vecinele lor, ca oile încolțite de lup, altele, apucate de furie, o blestemau pe Renata, strigând la ea cât le ținea gura. Renata rămase în genunchi, nemișcată, ca o stană de piatră, fără să-și plece cel puțin capul, ca și cum habar n-avea de tot ce se petrecea în jurul ei.

Din rândurile surorilor se desprinsă deodată o călugăriță tânără și frumoasă, după cum mi-am putut da seama, se repezi în mijlocul bisericii, făcând mișcări ciudate și scoțând strigăte ininteligibile, apoi căzu la pământ și începu să se zbată cuprinsă de unul din accesele demoniace, așa cum avusesem prilejul s-o văd pe Renata. Cei de față holbară ochii, îngroziți. Eu și încă vreo câțiva, am sărit de la locul nostru și ne-am îndreptat în grabă spre fata care se zvârcolea pe podea. Trupul i se închircea și i se întindea ca un arc, iar burta i se boltea sub rochie, ca și cum ar fi fost gravidă. Arhiepiscopul, cu vocea lui gravă, le porunci tuturor să se oprească, apoi, apropiindu-se de fata pradă convulsiilor, le ceru prelaților s-o lege fedeleș cu sfintele epatrahile, și, când fu imobilizată, îi stropi fața cu apă sfințită și întrebă cu glas tare:

— Aici te afli oare, semănător blestemat al răului?

Iar sora legată răspunse, căci prin gura ei vorbea demonul care intrase în ea:

— „Aici sunt!”

Acest răspuns ne uimi mai mult decât tot ce se petrecuse până atunci, iar arhiepiscopul întrebă din nou:

— Te conjur, în numele lui Dumnezeu cel viu, răspunde: tu ești duhul răului?

Sora răspunse: „Da!”

Arhiepiscopul întrebă:

— Tu ești cel ce-ai ispitit-o pe sora Maria, luând chip de înger?

Sora răspunse: „Nu. Suntem mulți aici”.

Arhiepiscopul întrebă:

— Răspunde, cu ce scop ați născocit ticăloasa înșelăciune și pentru ce, luând chipuri mincinoase, ați dus în ispită slujitoarele Domnului?

Nimeni n-a răspuns, iar arhiepiscopul întrebă din nou:

— Ați uneltit oare pentru a năruî veșnica fericire a acestor cucernice surori, râvnind să întoarceți întreaga obște de pe calea cuvioșiei pe calea păcatului?

Sora răspunse: „Da!”

Arhiepiscopul întrebă:

— Răspunde-mi: ați avut oare complici printre surorile acestui lăcaș?

Sora răspunse: „Da!”

Auzind acest răspuns, toți cei strânși în jur se înfiorară, iar arhiepiscopul întrebă:

— Cine v-a fost așadar complice? Nu cumva aceea în trupul căreia sălășluiești acum?

Sora răspunse: „Nu!”

Arhiepiscopul întrebă:

— Nu cumva sora care își zice Maria?

Sora răspunse: „Da!”

Am înțeles că prin acest „Da!” Renata fusese condamnată la moarte, iar arhiepiscopul, stropind-o din nou cu agheasmă pe sora întinsă la pământ, începu să conjure demonul care o posedă să iasă din trupul ei.

— Duh necurat și viclean, rosti arhiepiscopul, îți poruncesc să părăsești acest trup pe care prin înșelăciune ți l-ai ales drept sălaș, căci el este un locaș al Duhului Sfânt. Ieși, șarpe viclean, răspânditor al răzvrătirii! Ieși, lup lacom, plin de toată scârnăvia! Ieși țap, păzitor al porcilor și al păduchilor! Ieși, scorpie veninoasă, gușter blestemat, balaur, dihanie încornorată! Îți poruncesc în numele lui Isus Cristos, cel ce cunoaște toate tainele, ieși, piei!

După această ultimă conjurare, călugărița legată fedeleș începu să se zbată grozav și să geamă și zise, redevenind de astă dată ea însăși:

— Iată-! Iată-! E în pieptul meu! E în mâna mea, e în degetele mele!

Pe măsură ce vorbea, arcuirea burții ei trecu mai întâi în piept, apoi pe umăr, apoi ridică în sus mâinile legate și, în sfârșit, rămase nemișcată, ca un bolnav sleit de puteri după o criză amarnică. Fratele Toma mi-a spus mai târziu că și el și alții din juru-i văzuseră demonul ieșind din degetele nefericitei femei sub forma unui omuleț hâd și pocit, care, luându-și zborul, pieri într-un nor de fum prin ușa bisericii, lăsând în urma lui o duhoare grea. Eu însă, deși urmărisem cu multă atenție toată scena, nu am văzut nicio arătare și nu am simțit niciun miros. Când călugărița posedată de diavol s-a potolit și toți au înțeles că demonul care o posedase nu mai era într-însa, arhiepiscopul porunci să fie dusă afară din biserică, pentru că singură nu putea umbla, iar el se îndreptă din nou spre Renata. Noi mergeam în urma lui.

În tot timpul conjurării călugăriței posedată de Diavol, Renata stătuse deoparte, mereu în genunchi, fără să-și întoarcă cel puțin fața spre noi. De câteva ori m-am simțit îndemnat să mă apropii de ea și să-i vorbesc, dar m-am stăpânit, temându-mă să nu trădez legătura ce exista între noi. Știam că numai dacă voi fi considerat străin de ea și chiar ostil ei, voi putea s-o ajut și poate s-o salvez. De aceea, înfrânându-mi pornirea pătimasă, am rămas departe de ea împreună cu ceilalți și tot împreună cu ceilalți m-am apropiat de Renata abia atunci când arhiepiscopul se opri lângă ea. De data aceasta am căutat să mă așez în așa fel, încât să mă poată vedea și să-i pot vedea fața. Dar expresia figurii ei, pe care o cunoșteam atât de bine, nu prevestea nimic bun, căci dintr-odată, din blajină cum fusese până atunci, deveni dură și aspră și din nou spaima îmi mușcă inima. Trebuie să adaug că misterioasele bătăi, deși se mai potoliseră în timpul convorbirii dintre arhiepiscop și demon, nu încetaseră: din când în când se mai auzeau ciocănituri în ziduri, în podea, sau sub boltă.

Venind în fața altarului, arhiepiscopul porunci să fie stinse lumânările de ceară, în semn de adâncă mâhnire, apoi lovi scurt cu toiagul lespeda de piatră a pardoselii, adresându-i-se Renatei:

— Soră Marie! Unul dintre dușmanii noștri, pe care cu ajutorul Domnului și al puterii ce ne-a fost de Sus hărăzită l-am silit să plece, părăsind trupul surorii tale, ne-a vestit că te afli în învoială păcătoasă cu puterile diavolești. Căiește-te în fața noastră și mărturisește că te-ai lepădat de Domnul.

Renata înălță capul și răspunse cu hotărâre:

— Nu sunt vinovată de păcatul acesta.

În clipa când rosti aceste cuvinte porniră lovituri atât de violente încât ți se părea că zidurile bisericii se vor desface și se vor năru, parcă tunuri sau mașini grele de asediu își proiectau ghiulelele și berbecii izbeau din toate părțile. Vuietul și bubuiturile care se succedau cu repeziciune te asurzeau, nu se mai putea înțelege nimic și întreaga asistență căzu la pământ în jurul arhiepiscopului, întinzând brațele spre el, singurul în stare să alunge nenorocirea. Arhiepiscopul nu se pierdu cu firea, ci, ridicând toiagul ca pe un sceptru magic, rosti cu glas poruncitor, adresându-se de data aceasta demonului care, după presupunerile lui, pătrunsese în trupul Renatei:

— Duh rău! Te conjur în numele celui care a fost adus în fața lui Caiafa, marele preot al iudeilor, și care, întrebând fiind, i-a răspuns, spune-mi drept: ești oare vrăjmașul Domnului și sluga lui Anticrist?

Renata se ridică brusc în picioare și, privind drept în ochii arhiepiscopului, răspunse, în numele nu știu cui:

— Jur pe sfântul nume tainic al Domnului – Adonai: sunt slujitor al Celui de Sus și paznic al tronului Său!

Din nou răspunsul ei fu însoțit de un bubuit asurzitor, dar în același timp câteva surori, desprinzându-se din mulțimea de călugărițe, se repezică spre Renata, căzută în genunchi și lipindu-se de picioarele ei, strigară în delir:

— Și noi! Și noi! Jurăm! Sora Maria e o sfântă! *Ecce ancilla Domini! Ora pro nobis!*²¹⁸

În culmea furiei, roșu de încordare, cu fața scăldată în sudoare, arhiepiscopul răcni:

— Piei, duh viclean! *Vade retro!* Iar voi, sus! Ridicați-vă în picioare!

Dar fetele continuau să țipe, îmbrățișând genunchii Renatei care își înălțase privirile ca într-o rugă. Bătăile infernale nu încetară, iar tulburarea și zarva se transformaseră într-un adevărat vacarm, căci nimeni nu mai era în stare să se stăpânească: strigau, plângeau sau râdeau în hohote, nebunește. Mi s-a părut că și arhiepiscopul șovăie, dar făcând un efort, ridică iarăși glasul și rosti în latină, unul dintre cele mai puternice exorcisme:

— *Per Christum Dominum, per eum, qui venturus est indicare vivos et mortuos, obtemperare! Spiriti maligni, damnati, interdicti, exterminati, extorsi, jam vobis impero et praecipio, in nomine et virtute Dei Omnipotentis et Justi! In ictu oculi discedite omnes qui operamini iniquitatem!*²¹⁹

Dar înainte de a sfârși, vreo câteva dintre surori, plângând în suspine, se prăbușiră la pământ, pentru că duhurile care pândeau în preajmă izbutiseră să pună stăpânire pe ele. Curând altele și altele fură înfrânte de asaltul puterilor întunericului. Nefericitele fete se prăbușeau una după alta pe lespezele pardoselii, zbatându-se cumplit, urlând, blestemându-l pe arhiepiscop, învinuindu-l că e slujitorul Diavolului, sau rostind vorbe nelegiuite și proclamând-o pe sora Maria mireasa îngerului ceresc. Țipete, gemete, hohote, injurii, suspine, blesteme se amestecau cu tainicele bătăi ale mâinilor nevăzute și cu freamătul celor de față care înnebuniți de groază, poticnindu-se ca niște oameni beți, dăduseră buzna spre ieșire. Și nu se găsea în toată această mulțime niciun om care să-și fi păstrat stăpânirea de sine: atât de mare era puterea demonilor care, fără îndoială, umpluseră toată biserica. Am simțit că mi se învârtă capul, că mi se încheștează gâtul și mi se întunecă privirea. Îmi venea să îngenunchez în fața Renatei, să-i cuprind picioarele și să strig în fața arhiepiscopului că e o sfântă. Și dacă

²¹⁸ „Iată roaba Domnului! Roagă-te pentru noi!” (trad. din lb. lat.).

²¹⁹ „Te conjur în numele lui Cristos, Cel care va veni să judece viii și morții: supune-te! Duhuri rele, osândite, blestemate, izgonite, doborâte, vă poruncesc și vă cer în numele și din vrerea Domnului Dumnezeu cel atotputernic și drept! Leșiți într-o clipită toți cei care vă dedați la nelegiuiri!” (trad. din lb. lat.).

starea de nebunie care domnea în biserică ar mai fi durat un minut numai, cred că așa s-ar fi întâmplat.

Doar două ființe își păstrasera oarecum calmul în mijlocul acestei frenezii: arhiepiscopul, care continua să rostească, înfiorat, exorcismele, deși glasul lui se pierdea în zarva generală, și Renata. Îmbrățișându-și adeptele fidele și neluând în seamă țipetele, vaietele, blestemele și exclamațiile de proslăvire, ea nu se clintea din fața arhiepiscopului, pironindu-și ochii în sus, și făptura ei semăna cu o stâncă de granit asaltată de valurile furibunde. Dar chiar în clipa când, uitând orice socotință, eram gata să-i cuprind picioarele, în ochii ei se petrecu o schimbare neașteptată. Образul începu să-i tremure, buzele ei se crispară, pe urmă chipul i se schimonosi cuprins de o convulsie bruscă, iar în priviri i se întipări o groază nespusă. Am înțeles prea bine ce se întâmpla cu Renata, când ea strigă în culmea deznădejdi:

— Dumnezeule! Dumnezeule! De ce m-ai părăsit!

Apoi, sleită de puteri, se prăvăli și ea pe lespezi, iar surorile care-i căzuseră la picioare, parcă ascultând de o poruncă, începură la rândul lor să-și izbească trupurile, să se zbată și să țipe. Mulțimea aceea de oameni nu mai avea niciun punct de sprijin. Oriunde te-ai fi uitat nu vedeai decât femei posedate care alergau prin biserică pradă delirului, lovindu-se în piept, agitându-și brațele, schimonosindu-se în fel și chip. Se tăvăleau pe jos, se strângeau în brațe, se desprindeau și iar se îmbrățișau, se sărutau nebunește și, îmboldite de furia patimii, se mușcau ca fiarele. Altele stăteau pe loc cu fața diformată de strâmbături sălbatice, holbau ochii rotindu-i în orbite, scoteau limba, râdeau în hohote, amuțeau dintr-odată și se lăsau să cadă, lovindu-se spasmodic cu capul de lespezi. Hohote de răs, chiote, blesteme, şuierat de șarpe, grohăit de porc. O valpurgie, un infern mai înspăimântător decât cel înfățișat de Dante Alighieri.

Văzui deodată între mine și arhiepiscopul, care rămăsese înmărmurit, pe dominicanul Toma, răsărit ca din pământ, care strigă cu glas tăios și poruncitor, așa cum pesemne se obișnuise:

— Aceste femei au căzut pradă celei mai cumplite erezii și dau dovadă că s-au împerecheat cu Diavolul! În numele sanctității sale declar că vor fi supuse judecății Sfintei Inchiziții.

Tulburat de aceste vorbe, mai mult decât de tunetul trâmbițelor cerești, arhiepiscopul scăpă toiagul din mâini. Cu tot vacarmul din jur, am auzit cum s-a izbit de lespezi, dar n-am putut auzi ce i-a răspuns fratelui Toma. Îmi fulgeră prin minte gândul că e ultima clipă când aș mai putea-o salva pe Renata, că poate mai am posibilitatea s-o smulg de-acolo, s-o duc departe, fie și împotriva voinței ei, așa cum sunt scoși cu de-a sila nebunii dintr-o casă cuprinsă de flăcări. Fără să mă gândesc la consecințe, nici în ce fel voi ieși

din mănăstirea păzită de paznici, m-am repezit spre Renata, care se zbătea pe podea, cu mâinile încleștate de mâinile surorilor, și i-am atins trupul atât de scump mie, atât de iubit, dar fratele Toma m-a dat încet la o parte și am văzut făcându-și drum prin mulțime câțiva pușcași înarmați, care nu fuseseră până atunci în biserică, aduși, desigur, de către inchiizitor. Păreau indiferenți și liniștiți, așa cum le stă bine soldaților.

Fratele Toma îmi spuse:

— Râvna evlavioasă te împinge prea departe, frate Ruprecht! Astâmpără-te! Acești oameni vor face tot ce trebuie.

Pușcașii arhiepiscopului legară nepăsători mâinile Renatei, care-și pierduse cunoștința, o ridicară și o luară cu ei. Fără să aud cuvintele inchiizitorului, m-am repezit iar înaintea, gata să mă încaier cu acești oameni și să le smulg sarcina prețioasă. Am simțit însă că cineva mă apucă de mână. Era contele Adalbert, care-mi spuse sever:

— Ruprecht, ți-ai pierdut mintea!

Mă trase după el, aproape cu forța, prin toată biserica spre ieșire. M-am supus, resemnat, cum se supune un copil unui om mare și am ieșit la aer curat, la lumina soarelui, în timp ce în urma noastră se mai auzeau urletele, gemetele, țipetele și hohotele nefericitelor posedate de Diavol.

1

Continuând să mă țină de mâini, contele m-a dus cu el prin curtea mănăstirii, am ieșit împreună pe poartă și, traversând o mică pajiște umbrită de sălcii bătrâne, ne-am așezat, ca și cum ne-am fi vorbit, pe dâmbul râpei, deasupra șanțului care înconjură zidurile sfântului lăcaș. Odată așezați, contele îmi spuse:

— Ruprecht, nu știu cum să-mi explic emoția ta! Aș putea să jur pe Hyperion că în această chestiune ești mai afectat decât noi toți! Mărturisește, ca unui bun prieten.

În ceasul acela e drept că nu aveam pe lume alt prieten, iar temerile și speranțele care-mi zbuciumau pieptul căutau o ieșire, asemeni unor păsări închise într-o colivie prea strâmtă, așa că, întocmai ca înecatul care nădăjduiește să scape agățându-se chiar de un pai, i-am spus contelui toată povestea: cum am întâlnit-o pe Renata, cum am trăit cu ea o iarnă ca soț și soție, și numai firea ei ciudată m-a împiedicat să consfințesc această alianță în fața altarului, cum m-a părăsit pe neașteptate, și cum în ziua ceea mi-am dat seama că sora Maria nu e alta decât Renata. Am trecut sub tăcere numai pricinile adevărate ale fugii Renatei, motivând-o prin dezolarea care a cuprins-o la gândul păcatelor făptuite și dorința fierbinte de a se pocăi. Mi-am sfârșit povestea rugându-l pe contele să mă ajute în impasul în care mă aflam.

— În ultimele săptămâni, i-am spus eu, după cum cred că ați luat seama, milostive conte, m-am împăcat, sau mai bine zis m-am obișnuit cu gândul că mă despărțisem pentru totdeauna de Renata. Dar când i-am văzut chipul, dragostea mea pătimasă s-a întrupat din nou ca pasărea Phoenix din cenușă și am înțeles, ceea ce de altfel știam, că femeia aceasta îmi este mai scumpă decât propria-mi viață. Nici n-am apucat s-o văd bine și soarta nemiloasă o aruncă în mâinile Inchiziției, iar după felul cum decurg cercetările întreprinse de Arhiepiscop mi-a teamă că am aflat-o, printr-o minune, pe femeia dorită, pentru a o pierde definitiv. Ce-aș putea face ca să-mi salvez iubita, singur și lipsit de sprijin, pentru a înfrânge autoritatea Inchiziției, voința Arhiepiscopului, vigilența pușcașilor și a gărzii? Dacă nu-mi veți acorda, milostive conte, sprijin și apărare, dacă nu vă va fi milă de mine, nu-mi rămâne altceva de făcut decât să-mi sfărâm capul de zidul temniței în care a fost închisă Renata.

Cam așa i-am vorbit contelui, iar el mă ascultă cu multă sollicitudine, punându-mi câteva întrebări care mi-au arătat că se străduiește să-mi cunoască amănunțit istoria vieții. La sfârșit, mi-a spus:

— Dragă Ruprecht! Destinul tău vitreg m-a emoționat profund și-ți dau cuvântul meu de cavalier că-ți voi acorda tot sprijinul pe măsura puterilor mele.

Evenimentele care au urmat au demonstrat că nu și-a călcat cuvântul de cavalier, căci, încercând să mă ajute împotriva Inchiziției, și-a șubrezit poziția înaltă pe care o deținea. Totuși, nu sunt deloc convins că s-a purtat astfel doar din prietenie sau bunăvoință pentru mine. Gândindu-mă acum la comportarea contelui, sunt aproape convins că a fost călăuzit, în primul rând, de dorința de a se manifesta ca un adevărat umanist, apărând-o pe sora Maria de sadismul inchișitorului, pentru că nu voia să creadă cu nici un chip că cineva poate fi posedat de Diavol; a contribuit, desigur, și animozitatea față de Arhiepiscop, suzeranul său, fiindu-i plăcut să zădărnicească intențiile acestuia; în sfârșit, nu trebuie trecută cu vederea înclinația lui tinerească pentru aventuri și tot felul de pozne, aceeași care l-a determinat să-i joace o festă complicată și destul de costisitoare doctorului Faust. Bineînțeles, aceste considerații nu mă împiedică să-i fiu până astăzi recunoscător pentru interesul pe care mi l-a arătat și să-mi amintesc de el ca de un om, dacă nu perfect, în orice caz nobil și săritor la nevoie.

După această discuție, contele s-a transformat în călăuza mea și a început să se poarte cu mine ca un frate mai mare. Când după convorbirea noastră ne-am îndreptat spre tabără, pe drum îmi făceam zeci de planuri în legătură cu salvarea Renatei, toate având ca bază de plecare răpirea cu forța a captivei din temniță. Contele n-a uitat să-mi aducă aminte că partea adversă dispune de mijloace mult mai tari decât ale noastre. Chiar dacă oamenii contelui ni s-ar supune fără ezitare, până la unul, am avea, totuși, împotriva noastră puternica și numeroasa gardă a Arhiepiscopului, autoritatea lui de prinț, autoritatea și influența inchișitorului și, probabil, întreaga populație a districtului, potrivnică vrăjitoarelor. Așadar, era mai indicat să acționăm prin stratageme, rezervându-ne spadele pentru cazuri extreme. Bruma de judecată pe care o mai păstram îmi spunea că în tot ce spusese contele avea perfectă dreptate și nu-mi rămânea decât să cedez raționamentelor sale, plecându-mi sufletul cum își pleacă boul cerbicea sub jug.

Contele m-a dus în cortul său și m-a rugat să-l aștept acolo; am rămas singur câteva ceasuri într-o inactivitate forțată și apăsătoare, pradă gândurilor negre și viziunilor spaimei. Această lungă așteptare am petrecut-o întins pe blana de urs așternută pe pământul bătătorit, ascultându-mi bătaile inimii și silindu-mă să ordonez, cât de cât, imaginile ce se perindau în

închipuirea mea, ca niște călăreți pe o culme de deal, pierind după ce străluciseră o clipă în bătaia soarelui. Mi se părea că o văd pe Renata culcată pe podeaua murdară și rece a temniței subterane, supusă la chinuri și cazne de călăi, mi se părea că-i văd trupul neînsuflețit dus spre a fi înmormântat dincolo de zidul cimitirului, sau, dimpotrivă, că o răpesc din închisoare, și, cu ea în șa, străbat câmpia în goana calului, că am ajuns cu ea dincolo de Ocean și-am început o altă viață în Lumea Nouă... Uneori vedeniile mele mă înfricoșau într-atâta încât săream în picioare, gata să alerg, să întreprind ceva, dar voința și judecata mă țintuiau locului și rămâneam pe culcușul meu, asistând ca un simplu spectator la episoadele care se succedau fără întrerupere pe scena imaginației mele.

Trecuse de amiază când contele se înapoie, în sfârșit, găsindu-mă istovit de singurătate și neputință. L-am întrebat, plin de nerăbdare, dacă aflase ceva nou despre soarta surorii Maria. El însă a ocolit răspunsul și mi-a spus, mai în glumă, mai în serios, că în primul rând trebuie să prânzim, pentru că în dimineața aceea nu pusesem nimic în gură. Michel, o slugă din castel, ne aduse la masă mâncăruri pregătite în grabă la focul de campanie, pe care le-am stropit cu minunatul vin roșu de Arbleichert, adus din pivnițele mănăstirii. Contele se prefăcea că nu-mi observă mâhnirea, încercând să mă atragă într-o discuție lăaturalnică, despre diverși scriitori antici și moderni. Simțeam că ajung la capătul răbdării. Mă sileam, totuși, să particip la discuție, dar încurcam fără voia mea numele autorilor și titlurile cărților, stârnind râsul vesel al contelui, ceea ce mi se părea o blasfemie în acele împrejurări. După ce am prânzit, contele s-a spălat pe mâini și mi-a spus:

— Și acum, Ruprecht, ia-ți călimara și vino cu mine. Curând va începe interogatoriul iubitei tale.

Am simțit că-mi năvălește sângele în obraji și abia am putut îngăima:

— Interogatoriul Renatei?

Contele deveni dintr-odată serios și-mi povesti, cu glas plin de compătimire, că inchizitorul și Arhiepiscopul hotărâseră să înceapă procesul imediat, deoarece cazul părea grav și complicat. Contele urma să asiste la proces în calitate de consilier al Arhiepiscopului, iar eu, la propunerea lui, ca secretar pentru a transcrie întrebările judecătorilor și răspunsurile acuzaților, întrucât, potrivit noii Pravile Împărătești²²⁰, desfășurarea proceselor trebuia consemnată în documente.

²²⁰ Codul promulgat de Carol Quintul în 1533 și cunoscut sub denumirea *Carolina*. Titlul lui complet este: *Des aller durchleuchtigsten grossmächtigsten, vnüberwindtlichsten Keyser Karls des fünften; vnd des heyligen Römischen Reischs peinlich gerichtordnung, auf den Reichstagen zu Augspurgk vnd Regenspurgk in Jahren dreissig vnd zwei vnd dreissig gehalten aufgericht vnd beschlossen*.

— Cum! am strigat, auzindu-i explicațiile. Renata va fi judecată aici, în mănăstire, în lipsa reprezentanților împăratului, fără apărător, fără respectarea formelor legale ale procedurii judiciare?

— Îți închipui, pesemne, răspunse contele, că trăim în vremurile fericite ale lui Iustinian cel Mare și nu în epoca lui Johann von Schwarzenberg²²¹. Trebuie să-ți amintesc că, după părerea juriștilor noștri, vrăjitoria este o infracțiune cu totul excepțională, *crimen exceptum*, așa încât pentru reprimarea ei nu este obligatoriu să se respecte cu strictețe litera legii. *In his, ordo est ordinem non servare*.²²² Se tem într-atâta de Diavol, încât în lupta împotriva lui consideră dreaptă orice nelegiuire, iar noi doi nu suntem în stare să combatem această practică!

Într-adevăr, am înțeles îndată inutilitatea unei discuții juridice. Mi se păru însă monstruoasă ideea de a lua parte la procesul Renatei alături de judecătorii ei și, în prima clipă, am refuzat cu hotărâre să particip. Mai târziu însă, convins de argumentele contelui și, într-o măsură, de propria mea judecată, am ajuns la concluzia că ar fi o greșală să mă eschivez și că numai fiind prezent la proces mai pot avea o umbră de speranță că voi izbuti s-o ajut. De aceea am acceptat, dar am declarat că dacă se va ajunge la tortură, nu voi îngădui să fie schingiuit trupul femeii iubite, ci, scoțând spada, o voi izbăvi pe Renata de suferințe, omorând-o, apoi, străpungându-mi pieptul, mă voi pedepsi singur pentru această samavolnicie. Mai târziu, mi-am dat seama că ar fi fost mai bine să tac. Atunci însă contele n-a făcut nicio obiecție. Mi-a spus numai:

— În împrejurări extreme vei proceda cum vei crede de cuviință, deși eu voi face tot ce-mi stă în putere pentru a evita tortura. Te rog însă să ții minte că ne angajăm într-un joc primejdios. Vei trage cu siguranță consecințele și singur te vei distruge dacă-ți vei manifesta în vreun fel mila și afecțiunea față de acuzată. Fă în așa fel încât să nu te poată zări și dacă, totuși, văzându-te, va încerca să te ia complice, tăgăduiește din răspuseri. Acum vino, și să ne ajute zeul Hermes, ocrotitorul tuturor șiretlicurilor.

²²¹ Johann von Schwarzenberg (1463–1528) – jurist, reformator al legislației germane, cel care a întocmit *Pravila de la Bamberg*, iar mai târziu proiectul legiurii generale a Reich-ului, care a stat la baza *Carolinei*.

²²² După legile germane, infracțiunile erau împărțite în obișnuite și excepționale – *crimina ordinaria et excepta*. Crime excepționale erau considerate, printre altele, crima de les-maiestate, trădarea, erezia etc. Pentru crimele excepționale tribunalul avea împuterniciri speciale și nu era legat de normele procedurii judiciare. „*In his ordo*” etc. Adică „În asemenea cazuri, regula constă în a nu respecta regulile”. (C. Müller, *Hexenberglaube und Hexenprozesse in Deutschland*, Leipzig, 1893; I. Kantorovici, *Procesele medievale ale vrăjitoarelor*, St. Petersburg, 1893; etc.).

Am părăsit cortul pornind spre mănăstire.

La poartă ne aștepta, potrivit ordinului Arhiepiscopului, un călugăr, care nu s-a sfiit să ne atragă atenția, destul de brutal, că suntem în întârziere și ne-a condus în spatele bisericii, unde, lângă ușa ce ducea spre sacristie, se afla o altă ușă mai mică, cufundată pe jumătate în pământ, prin care pătrundeai în hrubele și tainele subterane. Luminându-ne drumul cu o torță de smoală, călăuza noastră coborî într-un culoar plin de întuneric și lunecos, unde aerul stătut îți tăia respirația, la o adâncime de peste un etaj, străbătu două încăperi cu tavanul boltit, apoi, printr-un arc lateral, am intrat într-o sală subterană, slab luminată așa încât totul plutea în semiobscuritate. Într-un colț al sălii, sub o torță lungă fixată de zid, se afla o masă grea de stejar, veche ca și subterana. În fața mesei, pe o laviță, stăteau două persoane în care am recunoscut îndată pe Arhiepiscop și pe inchiizitor, iar la oarecare depărtare, străjerii înarmați cu arme sclipitoare. Contele se scuza de întârziere în cuvinte alese, apoi ne așezară și noi pe niște lavițe, vechi, putrezite de umezeala seculară. În semiobscuritate, am zărit într-un colț o prăjină cu o bară transversală de care atârna o frânghie și, înțelegând că e vorba de instrumentul de tortură numit estrapada, am pipăit fără voie mânerul spadei credincioase. Voi menționa, de asemenea, că în timp ce contele luă loc alături de ceilalți judecători, eu am căutat să mă așez la capătul mesei, mai întâi fiindcă așa cereau uzanțele de respect față de rangul Arhiepiscopului, și în al doilea rând pentru că lumina torței abia ajungea până acolo, așa încât, chiar dacă m-ar fi văzut, Renatei i-ar fi fost foarte greu să mă recunoască.

După ce contele luă loc la masă și după ce am scos călimara mea de campanie, până și hârtia, Arhiepiscopul se adresa inchiizitorului:

— Frate Toma, treceți la îndeplinirea îndatoririlor dumneavoastră.

Urmă apoi între Arhiepiscop și inchiizitor un schimb de formule de politețe, fiecare considerând că celălalt trebuie să conducă procesul și cedându-i în modul cel mai curtenitor această cinste. Arhiepiscopul invoca sensul exact al bulei papale, potrivit căreia locțiitorul Sfântului Petru acorda prin autoritatea sa apostolică inchiizitorilor numiți direct de el dreptul de a judeca persoanele învinuite de crima magiei, de raporturi cu demonii, de zboruri la sabat și de alte infracțiuni de acest gen, dreptul de a-i întemnița, de a-i tortura și de a le fixa pedeapsa²²³. Fratele Toma, umilindu-se în chip

²²³ Bula *Summis desiderantes* (1484), în care citim: „Spre a nu se întâmpla ca regiuni, orașe, diocese, eparhii și localități din Germania de Sus să fie lipsite de instituții ale inchiiziției, hotărâm, în virtutea puterii noastre apostolice, ca inchiizitorii chemați să-și îndeplinească în aceste locuri îndatoririle lor, fiind investiți a hotărî urmărirea,

fățarnic, mărturisea că ar putea exercita aceste îndatoriri numai dacă prințul ținutului în care infractorul fusese prins l-ar însărcina anume, amintind că vrăjitoria este o infracțiune mixtă, *crimen fori mixtum*, pasibilă atât de judecata clericală, ca erezie, cât și de cea laică, deoarece ea pricinuieste prejudicii și pagube oamenilor, și că, deci, ar fi mai indicat ca procesul să fie condus de Arhiepiscop, în a cărei persoană sunt cuprinse ambele puteri. Contele interveni în această dispută sterilă propunându-i Arhiepiscopului să prezideze procesul în calitate de senior al electoratului de Trier, iar inchișitorului să conducă interogatoriul ca atare, în calitate de persoană direct împuternicită de Sanctitatea Sa. Am notat această decizie în fruntea tristului meu proces-verbal.

Dar dezbaterile preliminare n-au luat sfârșit în urma acestei propuneri. Fratele Toma, scoțând o hârtie din buzunarul lui fără fund, o apropie de nas și, luptând cu obscuritatea care domnea în încăperea, ne citi următoarele:

— Iubiți frați! Urmând indicațiile bărbatilor virtuoși și înțelepți, voi lipi astăzi pe poarta acestei mănăstiri somația de mai jos, dacă dumneavoastră veți aproba textul: „Disponând de permisiunea și însărcinarea Sanctității Sale Locțiitorul lui Cristos Paul al III-lea²²⁴ și cu îngăduința Preasfinției Sale Arhiepiscopul Ioan de Trier, noi, umilul inchișitor Toma, frate al Ordinului Dominicanilor, însușit de dragoste vie pentru poporul creștin și îndemnat de dorința de a-l păstra în unitatea și puritatea credinței catolice și de a-l feri de molima răstăcirii eretice, pe temeiul puterii cu care am fost investiți, recomandăm și poruncim, în numele sfintei supuneri față de Biserică, sub pedeapsa funestei excomunicări din sânul Ei, ca în decurs de douăsprezece zile oricine știe sau a auzit că cineva este eretic sau se îndeletnicește cu vrăji și farmece, dovedit sau bănuit, că folosește felurite mijloace tainice pentru a dăuna oamenilor și animalelor, roadelor pământului și suflării țării, să ne dea de știre neîntârziat, iar dacă în răstimp de douăsprezece zile nu se va supune îndemnului și poruncii noastre, să știe că va fi socotit el însuși vinovat, fiind pasibil de excomunicare ca un eretic și un păcătos.”

Ajungând aici, fratele Toma făcu o pauză, aruncă o privire triumfătoare spre colegii săi, și cum nimeni nu avu nimic de obiectat, continuă:

— În cazul de față consider că nu mai e necesar nici denunțul, nici vreo *inscriptio*²²⁵, întrucât am fost noi înșine martori ai neiertătorului păcat în

întemnițarea și pedepsirea celor care se fac vinovați de infracțiunile și crimele susmenționate.”

²²⁴ Paul al III-lea – papă între anii 1534 și 1549.

²²⁵ *Malleus maleficarum* (mauiul vrăjitoarelor) cunoaște trei moduri de a intenta un proces de vrăjitorie: acuzație, denunț și inchișiție, dar adaugă că cel dintâi nu este uzitat (întrucât, potrivit vechiului drept germanic, acuzatorul trebuia să stea față în față cu cel pe

care a căzut nefericita soră Maria, cedând ispitelor Vrăjmașului, și de aceea putem conduce procesul potrivit legiuirilor Inchiziției. Dacă în cursul procedurii vor apărea dovezi privind vinovăția altor surori din acest sfânt locaș, vom avea un martor împotriva lor, căci atunci când avem de-a face cu o faptă atât de cumplită, ca vrăjitoria, nicio depoziție nu trebuie nesocotită. Și să ținem minte cuvintele pe care le-a rostit spre învățătură Mântuitorul: „Dacă ochiul tău te ispitește, smulge-l.”

Astăzi cred că un oponent influent și experimentat ar fi putut respinge considerațiile dominicanului, smulgându-l cel puțin pentru un timp prada din gheare, așa cum, după spusele oamenilor, cu cincisprezece ani în urmă Agrippa de Nettesheim smulsese din mâinile unui alt inchișitor o femeie învinuită de vrăjitorie.²²⁶ Dar care dintre noi trei era capabil să-și asume rolul marelui învățat? Arhiepiscopul se arăta plin de râvnă întru zădărnicierea uneltirilor Diavolului, nu mai puțin decât fratele Toma. Zguduit, după cum se părea, de cele ce-i fusese dat să vadă în mănăstire, era bucuros totuși că altcineva conducea procesul. Dacă contele ar fi luat cuvântul în contradictoriu, ceilalți judecători probabil nici nu l-ar fi ascultat, pentru că el însuși era suspectat de erezie și de prietenie cu umaniștii. Cât despre mine, un biet conțopist din castelul contelui, care îndeplinea întâmplător sarcina de secretar la proces, puteam eu oare să ridic glasul? Nimeni, așadar, n-a scos o vorbă, iar inchișitorul se simțea în acest proces de vrăjitorie ca o știucă într-un heleșteu plin cu pești. Terminându-și expunerea, li se adresă străjerilor cu glas poruncitor:

— Să fie adusă acuzata!

Din nou simții că inima e gata să-mi sară din piept și să se rostogolească, întocmai ca o veveriță rănită din vârful unui brad. Doi străjeri dispărură în subterană, absorbiți de întunericul jilav, și se iviră, după câțva timp, conducând, sau mai curând târând, o femeie. Era Renata. Avea părul răvășit, straiul de călugăriță rupt, iar mâinile îi erau legate la spate cu sfoară. Când s-a apropiat de masă, am deslușit la lumina slabă a torței fața ei albă ca varul și, cunoscându-i chipul în toate nuanțele expresiei lui, mi-am dat seama că se află în acea stare de istovire extremă care urma întotdeauna după un

care-l acuza și era pasibil de pedeapsă dacă acuzația nu era dovedită). Potrivit dreptului canonic, acuzația se baza pe o *inscriptio*, adică pe o învinuire scrisă. Procesul trebuia să se mențină în cadrul capetelor de acuzare cuprinse în acest document.

²²⁶ În 1519 Agrippa de Nettesheim a salvat prin intervenția sa o femeie din satul Woipi, acuzată de vrăjitorie de către tribunalul inchișitorial. În afară de documentele oficiale referitoare la acest caz, care s-au păstrat între hârtiile lui Agrippa, dispunem și de o scrisoare privată a sa, cuprinzând o descriere amănunțită a celor întâmplate (vezi A. Prost, *C. Agrippa*, Paris 1881, I, 319).

acces de demonizare. Știam de asemenea că atunci când se află într-o asemenea stare, sufletul îi e torturat de conștiința păcatelor ei și nu-și dorește decât moartea. Când străjerii o lăsară din mâini, fu cât p-aci să se prăbușească. Dar se stăpâni și rămase în fața tribunalului ca un fir de iarbă sub suflarea vântului, fără să-și ridice ochii, ci doar din când în când îndreptând asupra asistenței o privire tulbure. S-ar fi zis că nu înțelege ce se-ntâmplă cu ea și cred că nici n-a observat prezența mea.

Câteva clipe fratele Toma o privi în tăcere pe Renata, ca un motan șoricelul pe care-a pus gheara, apoi rosti prima întrebare, și ea tăie tăcerea din sală ca un cuțit:

— Cum te cheamă?

Renata ridică puțin capul, dar nu-l privi pe anchetator, și răspunse încet, aproape în șoaptă:

— Numele mi-a fost răpit. N-am nume.

Fratele Toma se întoarse spre mine și zise:

— Să fie consemnat: a refuzat să-și spună numele creștinesc primit prin sfântul botez.

Apoi fratele Toma i se adresează din nou Renatei cu următoarea povață:

— Îți amintești, fără îndoială, că am asistat cu toții la scena care ne-a dovedit că întreții raporturi cu Diavolul. Pe deasupra, preacuvioasa maică stareță ne-a povestit ce lucruri cumplite s-au petrecut din ziua când ai pătruns aici, având desigur intenția criminală de a corupe și de a duce la pierzanie sufletele nevinovate ale surorilor din acest sfânt lăcaș. Toate complicele tale s-au mărturisit în fața noastră, dezvăluindu-ne rușinoasele tale uneltiri. Așa că, dacă vei încerca să-ți tăgăduiești vina nu-ți va fi de niciun ajutor. E mai bine să-ți recunoști grabnic păcatele și uneltirile. Făcând astfel, folosindu-mă de puterea cu care m-a investit însuși Sfântul Părinte, îți făgăduiesc că te vei bucura de mila noastră.

M-am uitat chiondărâș la călugăr. Mi s-a părut că zâmbește, căci, după câte știam, cuvântul „milă” însemna în asemenea împrejurări „milă pentru judecători” sau „milă pentru țară”, după cum cuvântul „viață” avea de obicei în gura inchișitorilor semnificația de „viață veșnică”. Renata nu observă însă perfidia din cuvintele anchetatorului, sau poate că-i era totuna în fața cui se călește. Oricum ar fi, cu aceeași sinceritate cu care își făcea mărturisirile în fericitele ore ale dragostei noastre, ea răspunse:

— Nu cer milă. Îmi doresc moartea. Cred în mizericordia Domnului la Judecata de apoi, dacă îmi voi ispăși aici păcatele.

Fratele Toma mă privi și întreabă: „S-a consemnat?” apoi se adresează Renatei:

— Așadar, recunoști că ai încheiat un pact cu Diavolul?

Renata răspunse:

— Groaznice sunt crimele mele și n-aș putea să le înșir pe toate, chiar de-aș vorbi din zori până-n seară. Dar m-am lepădat de Cel Rău și am crezut că Dumnezeu mi-a primit pocăința. Nu încerc să-mi ascund păcatele și vă jur pe Dumnezeu cel viu că am venit în acest lăcaș să caut pacea și mângâierea, nu pentru a semăna discordia. Domnul nu mi-a îngăduit să scap nici aici de Dușmanul meu, căruia singură i-am dat putere asupra-mi. Ardeți-mă, domnilor judecători, dați-mă pradă focului să mă mântuie, căci nu e loc pe pământ unde aș putea să-mi aflu liniștea.

Biruindu-și slăbiciunea, Renata rosti aceste cuvinte cu patimă și mi-a părut bine că mă așezasem în umbră, la o parte de ceilalți, fiindcă ochii mi se umplură de lacrimi auzindu-i înfricoșătoarele mărturisiri. Dar ele nu făcură nicio impresie asupra dominicanului, care o întrerupse spunând:

— Așteaptă! Noi îți vom pune întrebări, iar tu vei răspunde.

Apoi fratele Toma scoase din buzunar o cărțuție, care, după unele semne, mi s-a părut a fi: *Malleus maleficarum in tres partes divisus*²²⁷ de Sprenger și Institor și, consultând acest îndreptar, începu să-i pună Renatei întrebări amănunțite, pe care eu eram nevoit să le consemnez – dimpreună cu răspunsurile – deși uneori îmi mușcam buzele, deznădăjduit. Voi reproduce aici întregul interogatoriu așa cum l-am notat, deoarece fiecare întrebare perfidă se încolăcea de sufletul meu ca un tentacol de caracatiță și fiecare tristă mărturisire a Renatei îmi rămânea întipărită în minte ca o rugăciune învățată pe de rost în copilărie. Cred că n-am omis niciun cuvânt din acest interogatoriu și mă voi strădui să-l reproduc întocmai.

Am remarcat că la primele întrebări Renata răspundea cu întârziere, sacadat și scurt, cu voce slabă, ca și cum i-ar fi fost nespus de greu să rostească cuvintele, dar încetul cu încetul s-a înviorat și-a îndreptat trupul și glasul ei și-a recăpătat sonoritatea obișnuită. Ba spre sfârșitul interogatoriului răspundea cu o oarecare însuflețire, explicând, resemnată, tot ce i se cerea, dând fără ezitare detalii, aducând în discuție chestiuni străine de proces, uneori cu lux de amănunte, fără a se sfii să vorbească despre lucruri rușinoase și căutând parcă dinadins dovezi pentru a-și spori vina. Amintindu-mi unele fapte din viața mea comună cu Renata, sunt înclinat a crede că mărturisirile ei nu erau nici pe departe adevărate: născocea mereu, calomniindu-se fără milă, și parcă urmărea un scop care mie îmi scăpa. Îmi vine a crede că un demon ostil îi stăpânea sufletul în acele

²²⁷ Titlul complet: *Malleus maleficarum in tres partes divisus, in quibus concurrentia ad malefica, maleficiorum effectus, remedia adversus maleficia et modus denique procedendi ac puniendi maleficos abunde continetur.*

clipe, folosindu-i glasul și grăind prin gura ei pentru a o împinge mai sigur la pierzanie.

Am remarcat de asemenea că, pe măsură ce se desfășura interogatoriul, fratele Toma părea tot mai mulțumit, vedeam cum i se umflă nările în timp ce asculta mărturisirile nerușinate ale Renatei, cum se încordează vinele mâinilor când se sprijinea în palme pentru a se ridica în picioare, cum îi tremura trupul și cum exulta de bucurie, văzând că presupunerile lui se adevăresc. Arhiepiscopul, dimpotrivă, curând după începerea interogatoriului părea obosit și nu manifesta deloc dârzenia care mă uimise dimineața, suferind probabil din pricina aerului greu din subterană, din pricina că stătea incomod pe banca de lemn și poate pentru că nu găsea nimic interesant în relatările surorii Maria. Conteale a rămas tot timpul grav și sever, pe chipul lui nu se citea nici un fel de emoție, dar din când în când îmi arunca o privire semnificativă, atunci când dădeam semne că sunt gata să-mi ies din fire în fața aceluia oribil spectacol, gata să strig, sau să săvârșesc cine știe ce faptă nesăbuită, după care ar fi avut loc, fără îndoială, arestarea mea în calitate de complice la crimă.

Mai jos, voi reda cu cea mai mare exactitate desfășurarea întregului interogatoriu.

Iată ce stă consemnat de propria mea mână în procesul-verbal și va fi păstrat încă mult timp în vreo arhivă judiciară:

Întrebare: Cine te-a învățat vrăjitoria? Diavolul sau vreunul din ucenicii lui?²²⁸

Răspuns: Diavolul.

Întrebare: Pe cine ai învățat la rândul tău?

Răspuns: Pe nimeni.

Întrebare: Când și în ce vreme a zilei s-a celebrat nunta ta cu Diavolul?

Răspuns: Acum trei ani, în noaptea din ajunul Sărbătorii Trupului Domnului.

Întrebare: Te-a pus oare el, încheind pactul, să te lepezi de Dumnezeu Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, de Neprihănită Fecioară, de sfinți și de credința creștină?

Răspuns: Da.

Întrebare: Te-a botezat oare Diavolul a doua oară?

Răspuns: Da.

Întrebare: Ai luat parte la dezmățul Sabatului? De trei ori pe an sau mai des?

Răspuns: Mult mai des. De multe ori.

Întrebare: Cum ajungeai acolo?

Răspuns: Seara, înaintea nopții sabatului, îmi ungeam trupul cu o alifie anume pregătită și atunci apărea fie un țăp negru care mă ducea pe spinare prin văzduh, fie chiar demonul îmbrăcat în haină verde și vestă galbenă, care mă lua în cârcă și zbura cu mine pe deasupra câmpiei. Dacă nu se ivea nici țăpul, nici demonul, atunci foloseam un lucru din preajmă, care mă purta ca un cal înaripat.

Întrebare: Cum pregăteai alifia cu care îți ungeai trupul?

Răspuns: Luam tot felul de ierburi: costișel, pătrunjel, obligeană, flocoșele, zărnă, măselariță, le amestecam în zeamă de omeag, adăugam ulei vegetal și sânge de liliac și le puneam la fiert, rostind anumite vorbe, altele pentru fiecare lună.

Întrebare: Ai adăugat acestui amestec grăsimea pruncilor uciși de tine, topită sau prăjită?

Răspuns: Nu, nu era nevoie.

²²⁸ Toate întrebările înșirate de autorul *Povestirii* sunt indicate în *Malleus maleficarum*. În secolele XVI și XVII existau și alte „Manuale pentru anchetarea și interogarea vrăjitoarelor” care recomandau câteva sute de întrebări cât se poate de amănunțite.

Întrebare: Ai văzut oare la sabat pe Duhul Răului stând pe tron în chip de tap, ai fost oare nevoită să i te închini și să săruți șezutul lui spurcat?

Răspuns: Acesta este păcatul meu. Îi aduceam de asemenea darurile noastre: bani, ouă, plăcinte, iar unii și copii răpiți. Hrăneam la sân mici demoni cu chip de broască râioasă, sau la porunca maestrului, îi biciuiam cu nuiaua. Apoi dănțuiam în sunete de tobă și flaut.

Întrebare: Ai luat parte oare la liturghia neagră, potrivnică Domnului?

Răspuns: Da, Diavolul se împărtășea cu acest prilej și ne dădea și nouă cuminecătura spunând: „Acesta este trupul meu”.

Întrebare: Era cuminecătura de un singur fel, sau de două feluri?

Răspuns: Era de două feluri. Dar în locul anafurei luam în gură ceva tare, greu de înghițit, și în loc de vin sorbeam o zeamă amară, care-ți îngheța inima.

Întrebare: Ai intrat oare în timpul sabatului în raporturi trupești cu Diavolul?

Răspuns: Diavolul alegea în fiecare noapte una dintre femei pe care o numea regina sabatului și petrecea tot timpul cu ea. Ceilalți se împreunau la sfârșitul ospățului la întâmplare, după cum se aflau mai aproape de o femeie, de un bărbat sau de un demon, și doar din când în când Diavolul unea perechile spunând: „Iată de cine ai nevoie” sau „Asta ți se potrivește”.

Întrebare: Ți s-a întâmplat oare să fii regina sabatului?

Răspuns: Da, și nu o singură dată, ba eram foarte mândră de lucrul acesta. Doamne, fie-ți milă de sufletul meu.

Întrebare: Spune: împreunarea cu Diavolul ți-a plăcut mai mult decât împreunarea cu un bărbat?

Răspuns: Cu mult mai mult. Nu încape asemuire.

Întrebare: Și oare simțit-ai vărsarea sămânței?

Răspuns: Da, dar sămânța era rece.

Întrebare: N-ai avut oare copii de pe urma împerecherii cu demonii?

Răspuns: Am născut un mic șoricel alb, nespus de gingaș, dar l-am sugrumat și l-am îngropat în grădină, pe malul râului. Ah, dac-aș fi avut copii, n-aș fi păcătuit atât!

Întrebare: Îndeobște, îți făcea plăcere să iei parte la serbările sabatului?

Răspuns: Îmi plăcea nespus. Plecam la sabat ca la nuntă. Diavolul se pricepea să ne încătușeze inimile cu atâta tărie încât aceasta era singura noastră dorință. Mi se părea că văd de fiecare dată la sabat sute de lucruri noi și uimitoare, că muzica sabatului este mai plăcută decât oricare alta, că e un fel de paradis pământesc.

Întrebare: Te-a învățat oare Diavolul să stârnești furtuna, grindina, năvală de șobolani, șoareci, cârțițe, să te preschimbi în lupoaică, să deochi vacile ca

să nu mai dea lapte, să usuci lanurile, sau să faci farmece pentru ca bărbații să-și piardă bărbăția?

Răspuns: M-a învățat toate acestea și multe altele pentru care mă recunosc vinovată în fața Domnului Dumnezeu și în fața oamenilor.

Întrebare: Spune, cum stârnești furtuna?

Răspuns: Pentru aceasta trebuie să ieși pe câmp într-un loc unde crește iarba numită zârnă, să faci o gropiță în pământ, să te așezi pe vine deasupra ei, s-o uzi și să spui: „În numele Diavolului, fă ploaie!” și îndată se va stârni furtuna, vor veni nori și va ploua.

Întrebare: Cum li se ia bărbaților bărbăția?

Răspuns: Pentru aceasta există mai mult de cincizeci de mijloace. De pildă, trebuie să iei părțile bărbătești ale unui lup îndată ce a fost ucis, să mergi la casa celui pe care vrei să-l deochi, să te oprești în prag, să-l chemi pe nume și când el îți va răspunde, să legi cu o panglică albă ceea ce ai în mână... Dar nu vreau să povestesc mai departe.

Întrebare: Ai pricinuit oare pagube folosind vrăji și farmece, sau în chip de lupoaică sau de pricolici ai dăunat ogoarelor, vitelor, oamenilor?

Răspuns: Am pricinuit pagube mari pe care nici n-aș putea să le înșir, căci am mâncat o mulțime de miei, am nimicit semănături și livezi, am adus în sate cârduri de șobolani, iar pe multe femei le-am făcut sterpe și cred că dacă nu pogora pocăința asupra noastră, întregul ținut ar fi pierit din pricina recoltei proaste și a calamităților! Zadarnic mă întrebați, căci nu sunt în stare să vă mărturisesc toate păcatele mele. Ah, urcați-mă mai repede pe rug, pentru că nici aici dușmanul meu nu mă părăsește. Stă gata să mă înșface! Ucideți-mă mai repede, mai repede!

Rostind aceste din urmă cuvinte, Renata se clinti din loc, vrând parcă să se arunce asupra judecătorilor, dar doi străjeri voinici o prinseră de brațe, oprind-o. Atunci Arhiepiscopul, poate alarmat de comportarea acuzatei, sau pur și simplu obosit de interogatoriu, îi spuse inchizitorului:

— Oare nu este îndeajuns că acuzata și-a recunoscut singură vina și a declarat că este vrednică de rug?

Fratele Toma, care se arunca în desigururile interogatoriului cum se aruncă o vidră veselă în apă, obiectă:

— Consider că mai întâi trebuie să aflăm numele demonilor cu care această nemernică a întreținut raporturi, condițiile exacte ale pactului dintre ea și Diavol, precum și numele complicilor care au luat parte la toate aceste acțiuni potrivnice Domnului. Căci Apostolul spune: din noi au ieșit, *ex nobis egressi sunt*.²²⁹

²²⁹ „Ex nobis egressi sunt”, I. Ioan, II, 19. (Din noi au purces, trad. din lb. lat.).

Auzind cuvintele inchișitorului, Renata exclamă cu o voce sugrumată:

— Nu mă mai întrebați! Nu mai am nimic de spus! N-am avut complici! Cei cu care m-am întâlnit la Sabat sunt departe. Iar cele petrecute n-au avut loc aici, ci în altă țară. Milostive Doamne Cristoase, îndură-te de mine!

Fratele Toma ripostă:

— Ehe, porumbișo, știm noi cum să-ți înmuiem limba!

După aceste cuvinte strigă cuiva ascuns de întuneric:

— Hei, meștere, ia arată-i ce jucării avem aici!

Din adâncul subteranei, din preajma spăimântătoarei estrapade, răsări un om lat în umeri, bărbos, în care nu puteam să nu-l recunosc pe gâde. Am dus mâna la mânerul spadei, dar am întâlnit îndată privirea tăioasă a contelui care îmi impunea să-mi păstrez calmul până la sfârșit.

Fratele Toma își continuă cuvântarea, adresându-se Renatei:

— la privește, drăguță! Uite ce-avem aici! E mai bine să ne spui de bunăvoie tot ce știi și să dai în vileag numele tuturor complicilor tăi mârșavi și numele celor pe care i-ai întâlnit la sabaturi. Oricum, vei fi nevoită să vorbești când îți vom prinde mâinile și picioarele în jucăriile astea.

Călăul, fără să zică o vorbă, arăta unul după altul diversele instrumente de tortură, îndeplinind ritualul care în procedura noastră judiciară se numește „timorare”²³⁰, iar fratele Toma, savurându-și cuvintele, începu să dea explicații:

— Țasta e teascul, draga mea. Îți prindem degetele mari de la mâini și când strângem șuruburile, de sub unghii țâșnește sângele. Iată funia. După ce ți-o lega mâinile vei vorbi altfel, pentru că funia asta subțire pătrunde în carne mai abtîr decît cușitul. Astea sunt cizmele spaniole; introducem aici piciorușul tău între două fierăstraie și strângem cizma până ți se despică osul și începe să curgă măduva. Iar dincolo, se află estrapada; dacă te săltăm pe ea, îți smulgem brațele din încheieturi.²³¹

Renata îi asculta fioroasele explicații ca și cum n-ar fi fost vorba de ea, și parcă puțin îi păsa de aceste groaznice unelte de tortură. În schimb tulburarea mea atinse punctul culminant. Eram gata să sar de la locul meu și

²³⁰ Procedeu de „timorare” (*territio*) (latină), Schreckenerregen (germană), constituia un element necesar al procedurii judiciare a timpului. Uneori instrumentele de tortură nu numai că-i erau arătate inculpatului, dar și măsurate după trupul lui.

²³¹ Teascul (Daumenstock), șnurul, cizma spaniolă (Beinschraube), estrapada, cât și întinderea trupului pe scară și capră (*Bock*) erau în Germania secolului al XVI-lea formele de tortură cele mai uzitate. Se mai foloseau: înfigerea cuielor sub unghii, salba cu țepi, scaunul vrăjitoarei, tortura cu focul, smoala și apa. (Vezi: Franz Helbing, *Die Tortur. Geschichte der Folter in Kriminalverfahren aller Völker und Zeiten*, Lichterfelde, 1907).

să mă arunc asupra dominicanului, dar contele, înțelegând desigur în ce stare mă aflam, se grăbi să intervină:

— Ca și Preasfinția Sa, rosti el, cred că pentru început am aflat destul. S-ar cuveni să întrerupem ședința, căci suntem obosiți și mai avem de interogată martorii, pe Maica Marta și pe călugărițe.

Fratele Toma ascultă și chipul i se schimonosi. Semăna cu o jivină hrăpăreață căreia cineva vrea să-i smulgă prada. El ripostă cu hotărâre:

— Dimpotrivă, domnule conte! Trebuie să ne grăbim cu interogatoriul. Femeia aceasta va primi, în curând, sfaturile Diavolului. Cred așadar că trebuie să trecem neîntârziat la mijloace forte. Ați uitat, probabil, că este interzis să *repeți* tortura, doar atunci când nu apar noi probe de vinovăție, dar că toate somitățile sunt de acord că tortura *poate fi continuată* în zilele următoare, și minți demne de respect ne îndeamnă să procedăm în asemenea cazuri *ad continuandum tormento, non ad iterandum*²³². Ei bine, astăzi vom începe, iar mâine vom avea prilejul să continuăm...²³³

Când însă Arhiepiscopul ridică vocea și declară, de data aceasta cu toată hotărârea, că el, în calitate de președinte al tribunalului, găsește de cuviință să pună capăt interogatoriului, fratele Toma își reteză dintr-odată cuvântarea, cum retează o femeie firul care s-a încălzit pe fus și zise, cu alt glas:

— De altfel sunt cu totul de acord cu Sfinția Sa pentru că în asemenea probleme grave și dificile, graba este într-adevăr dăunătoare. Vom suspenda interogatoriul, dar cred că veți fi de acord că nu trebuie s-o lăsăm pe femeia aceasta să plece, fără a cerceta mai întâi dacă nu are întipărită pe trup pecetea Diavolului.²³⁴

²³² Să se continue tortura, nu însă să se repete (trad. din lb. lat.).

²³³ După regulile procedurii judiciare, tortura nu putea dura mai mult de cincizeci de minute, și putea fi luată de la capăt numai dacă apăreau noi probe de vinovăție. Dat fiind, însă, că vrăjitoria era o infracțiune excepțională – *crimen exceptum, crimen atrocissimum* (*Crimă cu totul ieșită din comun, crimă atroce*, trad. din lb. lat) – s-a găsit modalitatea de a eluda această prevedere, considerându-se că tortura nu este repetată, ci „continuată”. În *Malleus maleficarum* se spune în această privință: „*Quod si nec sic (quaestionata) poterit ad veritatem induci, tunc pro secunda aut tertia die quaestionanda ad continuandum tormenta non ad iterandum, quia iterari nou debent nisi nova supervenissent indicia.*” („Dacă cea supusă la interogatoriu nu poate fi indusă să spună adevărul, să se recurgă a doua zi și a treia zi la continuarea interogatoriului, nu la reluarea lui, reluarea lui fiind permisă doar dacă survin noi indicii”, trad. din lb. lat.) (*Malleus maleficarum, pars. III, q. 19*). Se cunosc cazuri când tortura a fost reluată de peste douăzeci de ori.

²³⁴ Vrăjitoarele primeau un semn distinctiv, *sigillum diabolicum*, în momentul când încheiau pactul cu Diavolul, de cele mai multe ori la sabbat. Semnul putea fi aplicat pe orice parte a corpului; în special apărea pe spate, la capătul de jos al coloanei vertebrale. Avea formă de iepure, de labă de broască sau uneori de pisică neagră. Unii atestă că vrăjitoarea

Apoi fratele Toma adăugă, adresându-se călăului:

— la vezi, cerceteaz-o cum trebuie!

Din nou am dus mâna la mânerul spadei și din nou privirea insistentă a contelui m-a oprit. Stăpânindu-mă cu greu, vedeam cum se înfăptuia groaznica mea temere, cum călăul smulgea hainele de pe Renata, care nu se împotriva câtuși de puțin, și cum, în semiobscuritatea jilavă a subteranei, îi pipăie cu mâinile grosolane trupul pe care altădată îl acoperisem cu săruturi pioase. La un moment dat călăul își opri ochii pe alunița de pe umărul stâng al Renatei pe care o cunoșteam prea bine. Scoțând din buzunar o mică sulă, el împunse alunița cu vârful. Renata nu se clinti. Atunci călăul strigă cu o voce spartă, ca din butoi:

— Uite! Nu sângerează!

Pentru inchizitor și pentru Arhiepiscop, care nici măcar nu-și dăduseră osteneala să controleze spusele călăului, aceste vorbe au constituit o ultimă și hotărâtoare probă de vinovăție. Fratele Toma strigă îndată, așa cum făcuse odinioară marele preot iudeu:

— Ce mărturii ne mai lipsesc? E limpede ca lumina zilei că avem de-a face cu o vrăjitoare!

Apoi adăugă:

— Iar acum ar trebui să dăm foc părului de pe trupul ei, căci ar putea ascunde niscaiva farmece.

Contele, dându-și seama că n-aș mai putea îndura ca iubita mea să fie din nou batjocorită, a intervenit cu hotărâre, amintindu-i inchizitorului că însuși Arhiepiscopul, care prezida ancheta, hotărâse să întrerupă cercetarea până a doua zi dimineața. Fratele Toma, dând din colț în colț ca un șoarece prins în cursă, porunci ca Renata să fie dusă în temniță. Cred că Renata își pierduse cunoștința, deoarece străjerii, punându-i pe trup, cu mâini neîndemânate, straiul de călugăriță, o ridicară ca pe un copil și o duseră prin întuneric în timp ce eu, neavând cum s-o urmez, mă zbuciumam de moarte blestemându-mi neputința.

În ciuda eforturilor mele, se vede că n-am izbutit să-mi ascund interesul pe care i-l purtam inculpatei, deoarece atunci când micul nostru grup, traversând din nou culoarele subteranei, ieși afară, trăgând în piept aerul proaspăt de care era lipsită Renata, și când Arhiepiscopul se depărtă, după ce ne binecuvântase, fratele Toma îmi spuse, privindu-mă bănuitor:

nu simțea durere când era înțepată cu acul în acest loc și că, oricât de adâncă ar fi fost înțepătura, nu curgea sânge.

— Asistați probabil pentru prima dată la cercetarea unei scelerate, de felul acesteia, domnule Ruprecht. Aveți o înfățișare așa de deprimată, de parcă v-ar fi milă de dezământata asta.

Deși înainte cu câteva minute rezistasem la încercări mai grele, nu m-am putut stăpâni și, pierzându-mi firea, m-am repezit la inchizitor și, apucându-l de gulerul sutanei, i-am strigat:

— Tu cel dintâi ai merita să fii ars pe rug, popă afurisit!

Acest acces de furie ar fi avut poate consecințe funeste pentru mine, dar contele, sărind în ajutorul călugărului, l-a smuls din mâinile mele și mi-a spus aspru:

— Nu cumva a pus stăpânire și pe tine vreun demon, Ruprecht, sau ți-ai pierdut mințile?

Fratele Toma, al cărui chip se schimonosi de spaimă atunci când m-am năpustit asupra lui, își reveni foarte repede și, păstrând o distanță între el și mine, dădu să mă liniștească:

— Te pomenești că nu m-ai recunoscut, iubite frate Ruprecht? Sunt eu, smeritul dumitale frate Toma. Cum de-i permiți Necuratului să pună stăpânire pe dumneata în halul ăsta? Dușmanul e tare, dar trebuie să i ne împotrivim, rugându-ne. Lupta cu Diavolul e o luptă grea, pentru că el dă târcoale judecătorilor săi și oriunde vede o spărtură încearcă să se strecoare înăuntru, prin gură, prin urechi, sau printr-un alt orificiu al trupului omenesc.

Am murmurat printre dinți o scuză oarecare, iar contele, pentru a împrăstia impresia proastă, pe care o lăsase acest incident, începu a discuta cu inchizitorul cazul surorii Maria, întrebându-l, printre altele, dacă crede că va fi într-adevăr arsă pe rug. Fratele Toma se învioră îndată și cu cea mai mare bunăvoință începu să ne explice canoanele.

— În Codul Penal, spuse el, întocmit, potrivit voinței maiestății sale împăratului, acum doi ani, pentru tot Imperiul, și după care ne călăuzim astăzi, există articolul 109, care sună astfel: „*Item*”²³⁵, dacă cineva va pricinui prin vrăji unui semen al său pagubă sau vătămare, va fi osândit la moarte și dat pradă focului. Iar dacă cineva a recurs la vrăji fără a pricinui vreun rău cuiva, va fi pedepsit de la caz la caz”.²³⁶ Sora Maria a recunoscut că a

²³⁵ Iarăși, la fel (trad. din lb. lat.).

²³⁶ Textul original al articolului 109: „*Item, so jemandt den Leuten durch zauberey schaden oder nachtheyl zufüg soll man straffen vom leben zum totd, vnd soll solche straff mit dem fewer thun. Wo aber jemandt zauberey gebraucht vnd damit niemant schaden gethan hett, soll sunst gestrafft werden nach gelegenheit der sacht*” („*Item, dacă vreun om face vreun rău prin vrăjitorie, să fie pedepsit cu moartea, iar această pedeapsă să se aplice*

pricinuit rău oamenilor, vitelor și semănăturilor, drept care o așteaptă pedeapsa cu moartea, în consecință rugul.

Contele îl mai întreabă pe fratele Toma dacă mai e nevoie ca inculpata să fie supusă torturii de vreme ce făcuse mărturisiri complete, iar fratele Toma răspunse fără întârziere și la această întrebare:

— Fără doar și poate, spuse el, întrucât articolul 44 al aceleiași legiuiri a împăratului Carol spune răspicat: „*Item*, dacă cineva recurge la obiecte, acțiuni și fapte suspecte folosind vrăjile și dacă acel ins este învinuit de vrăjitorie, aceasta constituie o probă evidentă că e vorba de farmece și deci un temei suficient pentru a fi supus torturii”.²³⁷ Dacă nu știți încă, e timpul să aflați că nu există un alt mijloc împotriva acestor monștri pe nume vrăjitoare, pentru a-i determina să spună adevărul, în afară de tortură, deoarece Diavolul este totdeauna prezent la proces și cu ajutorul lui sunt în stare să suporte cele mai cumplite chinuri. Față de crime deosebit de grave, trebuie să se recurgă la mijloace deosebit de tari.²³⁸

N-aveam chef să ascult mai departe sinistrele explicații ale inchizitorului, așa încât mi-am grăbit pașii și aproape am luat-o la fugă, părăsindu-i pe cei doi interlocutori. Nu știam ce voi face, dar, deocamdată, doream să rămân singur. După un scurt răstimp mă ajunsese însă din urmă contele, care mă întreabă încotro alerg. I-am răspuns:

— Scumpe conte! Trebuie să trecem imediat la acțiune. Fiecare ceas de zăbavă poate s-o coste pe Renata viața. Până acum m-am abținut de la orice faptă hotărâtă, ținând seama că mi-ați făgăduit ajutorul dumneavoastră. Vă implor să nu mă mai amânați sau să-mi spuneți răspicat dacă vreți sau nu să mă ajutați. Voi acționa singur, chiar dacă tentativele mele mă vor duce la moarte sigură.

Contele îmi răspunse:

— Ți-am dat cuvântul meu de cavaler, Ruprecht, și-l voi ține. Du-te în cortul nostru și așteaptă să te chem. Între timp voi face ceva pentru tine.

Vocea contelui era atât de convingătoare, iar eu însumi mă știam atât de neputincios, încât nu-mi rămânea altceva decât să mă supun. Nu am avut

prin foc. Dacă cineva face vrăjitorii fără să pricinuiască vreun rău cuiva, să primească pedeapsa după caz”, trad. din lb. germ. veche).

²³⁷ Textul original al articolului 44: „*Item so jemandt... mit solchem verdechtlichen dingen, geberden, Worten, vnd weisen vmgeht, die zauberey auf sicht tragen, unde die selbig person des selben sonst auch berüchtigt, das gibt eyn redlich anzeygung der zauberey vnd gnugsam vrsach zu peinlicher frage*” („Cei care vădesc a avea asupra lor semne vrăjitoarești, sau sunt bănuți de vrăjitorie, ajunge să fie denunțați, și sunt destule motive, astfel, pentru supunerea lor la interogatorii”, trad. din lb. germ. veche).

²³⁸ În *Malleus maleficarum: singularitas istius casus exposcit tormenta singularia*.

Însă curajul să intru pentru a doua oară în cort, care era pentru mine un fel de groapă a leilor: mă așteptau acolo cu labele lor lacome și cu colții ascuțiți aceleași gânduri amarnice ca și dimineața, sau poate altele și mai crude. I-am spus contelui că-l voi aștepta pe malul râului și, evitând să mă întâlnesc cu cineva, am pornit-o prin răchitișul des care se întindea de-a lungul albiei și m-am ascuns într-un ungher ferit, de unde prin ochiurile frunzișului vedeam mănăstirea. Am stat aici câteva ore, într-o pasivitate forțată, respirând aerul proaspăt adus de apa curgătoare, gândindu-mă că Renata, bolnavă și sleită de puteri, zace în timpul acesta pe pământul lipicios invadat de mucegai, în tovărășia păianjenilor și a scorpionilor.

Îmi era teamă că voi pierde capacitatea de a acționa rezonabil dacă mă voi lăsa copleșit de valurile de disperare care mă asaltau, de aceea mă străduiam din răsputeri să nu-mi pierd luciditatea gândirii. Ca și cum aș fi încercat să rezolv o problemă de matematică, mă gândeam ce mijloace aș putea utiliza pentru salvarea Renatei, dar nu găseam altă soluție decât ocuparea mănăstirii: trebuia să sfărâm, apoi, ușile temniței și s-o duc departe, mai înainte ca Arhiepiscopul să-și adune oamenii și să-i asmuțe asupra mea. Răpit de aceste visuri, îmi imaginam toate amănuntele luptei dintre partizanii contelui și adepții Arhiepiscopului. Mă vedeam forțând poarta mănăstirii și îmi ticluisem în minte, de la început până la sfârșit, cuvântarea pe care urma s-o adresez călugărițelor speriate, convingându-le să nu se opună salvării surorii Maria. Murmuram de asemenea, sufocat de emoție, cuvintele pe care urma să le spun Renatei în clipa când o voi salva.

Se înserase și nerăbdarea mea ajunsese la culme. Am auzit, în sfârșit, zgomot de pași. Era contele. Venea grăbit spre mine, urmat la mică distanță de Michel al nostru, care ducea de căpăstru doi cai. Chipul contelui era sumbru cum nu-l văzusem niciodată și în prima clipă m-am gândit că totul se sfârșise, că Renata fusese condamnată și executată. Fără voia mea am exclamat:

— Am întârziat oare?

Contele îmi răspunse:

— Trebuie să pornim imediat la drum, Ruprecht. M-am convins că forțele de care dispun aici nu sunt îndeustulătoare pentru realizarea planului nostru. Trebuie să căutăm aliați. Lucru de care nu se rușinau nici romanii. În apropiere se află un castel al cărui stăpân mi-e prieten. Să mergem să facem rost de vreo zece voinici.

Această propunere se potrivea atât de bine cu ceea ce plănuisem, încât nu am pus nicio clipă la îndoială bună-credința cuvintelor contelui și nu m-am gândit că, în fond, n-avea nici un rost să plecăm amândoi din mănăstire. Dimpotrivă, bucuros să-l urmez pe conte, m-am grăbit să urc în șa. L-am

Întrebat dacă avem mult de mers; mi-a răspuns doar că trebuie să dăm zor, dar că prima parte a drumului e mai bine s-o facem urmând firul apei pentru ca plecarea noastră să nu fie remarcată în tabără. Avea, desigur, dreptate. L-am urmat, deci, gata să-mi croiesc la nevoie drum cu spada.

După ce am mers preț de un sfert de oră pe fundul văii, am urcat dâmbul și am dat piteni cailor, îndreptându-ne, pe un drum prost de țară, spre vest. Soarele care apunea îmi orbea ochii, iar jocul razelor sale clădea castele bizare din norii ce lunecau la asfințit, pentru a le năruî îndată. Mi se părea că în aceste palate imagineare vom găsi ajutorul pe care-l căutam. Dădeam ghes calului ca și cum aș fi sperat în adevăr să ajung în ținutul unde Aurora îi deschide lui Phoebus poarta de foc, iar vântul îmi șuiera pe lângă urechi și auzeam în acest șuier când îndemnuri de încurajare, când prevestiri funeste. Treptat, cerul se întunecă, discul roșu al soarelui se ascunse după nori și coborî răcoarea. Treceam prin locuri aproape pustii, nu se arăta niciun semn de așezare omenească și în zadar căutam în zare turnurile castelului făgăduit. L-am întrebat de câteva ori pe conte dacă mai avem mult de mers, dar nu am obținut niciun răspuns. În sfârșit, văzând că-mi obosise calul și dându-mi seama că drumul se pierde printre grămezi haotice de pietre, am smucit dintr-odată căpăstrul și am strigat:

— Conte! M-ai amăgit! Nu există niciun castel! Unde m-ai adus?

Atunci contele opri și el calul și-mi răspunse cu o voce înceată, caldă, pe care uneori știa s-o găsească:

— Da, te-am amăgit! Nu există niciun castel.

Îmi simții trupul rece, mâinile îmi tremurau și, pornind cu calul drept asupra contelui, gata să mă încaier cu ei în această vale pierdută și pustie la ceasul primelor umbre, am strigat:

— Pentru ce te-ai purtat astfel? Ce ai urmărit? Răspunde! Altfel te ucid!

Contele nu-și pierdu cumpătul.

— Ruprecht, *insanis*!²³⁹ rosti el. Mai întâi ascultă-mă și pe urmă n-ai decât să mă ameninși. Am aflat că Toma a fixat cel de-al doilea interogatoriu pentru astă-seară. Oricât m-am străduit, nu am putut să-i strămut hotărârea. Nu mă îndoiesc că dacă tu ai fi rămas la mănăstire, ai fi săvârșit cine știe ce nebunie care ar fi stricat totul. Am hotărât să te duc de acolo pentru un timp, salvându-te pe tine și pe iubita ta.

— Cum? Întrebai eu, în seara asta s-a reluat interogatoriul? Așadar are loc acum? Vor folosi „mijloace forte”? Așadar, Renata este în acest moment torturată, iar eu sunt departe de ea, aici, aici, aici pe câmp și nici măcar nu pot să-i spun că-i aud gemetele!

²³⁹ Ești nebun! (trad. din lb. lat.).

Ajuns pe culmile disperării, am sărit din șa, m-am aruncat pe pietrele ude de roua serii, mi-am lipit obrazii de ele și am început să plâng în hohote, deoarece în acea clipă, asemenea unei femei slabe sau unui copil neajutorat, nu aveam altă armă pentru a lupta împotriva vitregiei destinului. Mă gândeam cu groază la cumplitele încercări prin care trecea Renata, la sângerosul călău ce schingiua și schilodea trupul atât de scump mie, auzeam parcă gemetele și vaietele Renatei și vedeam privirile ei rătăcite, căutând în zadar ajutor și neîntâlnind în juru-i decât chipurile feroase ale judecătorilor. Groaza și amărăciunea mă covârșiseră. Întins pe pământul umed, plângeam cu disperare și nu-mi doream nimic altceva decât să fiu alături de Renata, să fiu torturat și schingiuit asemeni ei, și mi se părea monstruos și absurd că eu nu simt nicio durere în timp ce ea e zdrobită de suferință.

Între timp, contele descălecă și el, se așeză lângă mine pe pământ și începu să-mi vorbească prietenos, ca și cum aș fi fost un biet copil. Se străduia să-mi alunge gândurile negre, să mă facă să înțeleg că n-am fi putut în niciun fel înlătura tortura, aducându-mi dovezi că nu puțini o îndură fără vreo pagubă pentru sănătatea lor. Contele cunoștea un alchimist pe care necredincioșii din Mostar îl supuseseră torturii de treizeci de ori și chiar înscenaseră tragerea lui în țeapă, nădăjduind că le va destăinui secretul pietrei filosofale, pe care se spunea că-l deține. În pofida acestor schingiuiiri, el a trăit până la adânci bătrânețe. Pe urmă, după spusele contelui, în prima zi Renata nu era amenințată de chinuri prea grele: cel mult puteau să-i răsucescă brațele pe estrapadă, dar călăul i le va pune îndată la loc. Drept consolare, contele nu omise să-mi amintească câteva citate din filosoful Annaeus Seneca, cel care ne demonstrează că suferințele fizice sunt o binefacere pentru om.

Bineînțeles, cuvintele contelui nu m-au liniștit câtuși de puțin, ba mai degrabă turnau gaz pe foc. În cele din urmă, contele dându-și seama că toate raționamentele și argumentele lui, judicioase de altfel, sunt de prisos, îmi spuse:

— Ei bine, Ruprecht, ca să te convingi că nu-ți sunt dușman, ci prieten adevărat, am să-ți dezvălui planul meu. Să știi că am pregătit totul pentru salvarea iubitei tale. Maica Marta este foarte binevoitoare față de sora Maria și nu crede în vinovăția ei. Afară de asta, fiind clarisiană, și deci ținând de ordinul franciscan, este bucuroasă să facă orice în ciuda dominicanului. Știi bine că ordinele călugărești se dondănesc între ele. Pe scurt, maica Marta s-a lăsat înduplecată de spusele mele și a acceptat să ne ajute să organizăm evadarea Renatei tale. Îți dai seama însă că așa ceva se poate realiza numai

noaptea, „*per amica silentia lunae*”²⁴⁰. Ne vom înapoia la mănăstire. La poartă și la ușa temniței vor sta de veghe călugărițe pe de-a-ntregul devotate stareței și care, pe deasupra, o venerază pe sora Maria ca pe o sfântă. Ne vor descuia lacătele. Vei coborî în subterană și te vei întoarce cu Renata, sau o vei aduce în brațe de nu va fi în stare să meargă. La poartă te va aștepta Michel cu doi cai odihniți. Veți goni, oprindu-vă la castelul meu. Apoi vom vedea ce-i de făcut. Sunt sigur însă că pe lângă ceilalți, Toma însuși, în pofida renumelui său biblic, va crede că pe sora Maria a eliberat-o Diavolul. Așadar, dă-mi mâna și *ne moremur*!²⁴¹

Era în planul contelui mai mult fantezia tinereții – care de obicei îi călăuzea faptele – decât experiența și cunoașterea oamenilor; era însă singura frânghie de care mă puteam agăța ca să ies din prăpastia nenorocirilor mele. Din nou încălecarăm și îndemnarăm caii, de data aceasta în direcția opusă, deslușind cu greu drumul pe întuneric. Din fericire n-am rătăcit drumul și, la lumina slabă a firavului Crai Nou, am ajuns în tabăra noastră.

²⁴⁰ „...în tăcerea prietenă cu luna...” (trad. din lb. lat.) – Vergiliu, *Eneida*, II, 255.

²⁴¹ Să nu zăbovim (trad. din lb. lat.).

CAPITOLUL AL XVI-LEA ȘI ULTIMUL

Cum a murit Renata și ce am făcut după moartea ei

1

Când am zărit din nou zidurile mănăstirii, îndărătul cărora era întemnițată Renata, în pofida oboselii pricinuite de goana absurdă, am simțit în suflet o undă de curaj și de speranță, căci în clipele hotărâtoare sufletul meu a știut întotdeauna să se întărească și să se încordeze, ca o mână fermă pe arbaletă.

Am descălecat lângă cortul nostru și am dat caii pe mâna lui Michel, care ne aștepta, dând semne de nerăbdare, deoarece la întrebarea contelui dacă totul este gata, îi răspunsese:

— Totul e gata demult și nu mai putem zăbovi. Ne așteaptă doi cai odihniți lângă zidul de la miazănoapte. Am înfășurat copitele cailor în fâșii de pâslă. Blestematul de pater Toma umblă de colo-colo de parcă ar fi mirosit ceva.

Ne-am îndreptat toți trei spre mănăstire, alegând un drum mai întunecos și încercând să trecem neobservați, deși se părea că prin împrejurimi dormeau toți: n-am întâlnit niciun om și în sat nu ne-a lătrat niciun câine. Michel mergea înainte, arătându-ne drumul, apoi urma contele, pe care aventura noastră neobișnuită părea că-l amuză, iar eu rămăsesem la urmă, pentru că nu voiam să fiu văzut de nimeni. Gândul că mă voi afla curând în fața Renatei, că ea va fi din nou liberă și că voi putea s-o ocrotesc, îmi înfiora inima de bucurie. Nu m-aș fi dat în lături să mă înfrunt cu trei paznici dintr-odată pentru a-mi vedea îndeplinit visul.

Am urcat colnicul și ne-am pomenit lângă poarta mănăstirii, la umbra neagră a zidului. Michel îmi arată în depărtare siluetele abia deslușite a doi cai, pe care-i păzea unul din oamenii noștri, și-mi spuse:

— Acolo să vă duceți prada, domnule Ruprecht. Voi fi și eu acolo ca să vă arăt drumul cel mai scurt spre castel. Nici vulturii nu ne vor ajunge din urmă.

Între timp contele lovi încet cu mânerul spadei în ușa de fier. În liniștea nopții, luminată de lună, se auzi un sunet scurt și tânguitor ca un geamăt. Dindărătul porții răsună un glas înăbușit de femeie, care întrebă:

— Cine-i?

Contele răspunse cu parola convenită:

— Pământul lui Iuda nu este mai mic decât regatul lui Iuda.

Îndată poarta se deschise ca prin farmec cu un scârțâit ușor și în clipa aceea am fost absolut sigur de succesul planului nostru, ba mi se părea chiar că sunt alături de Renata, ocrotiți și apărați de zidurile întărite ale castelului

Wellen. Sora care ne deschise poarta ne privea cu spaimă și era foarte palidă sau așa mi se părea la lumina lunii. Nu a rostit un cuvânt. Curtea mănăstirii, slab luminată, era cu totul pustie, am străbătut-o totuși furișându-ne pe lângă ziduri, ca niște năluci, și ajungând în spatele bisericii ne-am văzut în apropierea groaznicei uși care ducea în subterana unde se afla întemnițată Renata. Aici, pe o piatră teșită, stătea, moțâind, o altă călugăriță, care la apropierea noastră, sări în sus, speriată.

Contele repetă parola, iar sora, căzând în genunchi, rosti cu glas sugrumat:

— Binecuvântat cel ce vine în numele Domnului! Veniți, veniți, scoateți din temniță jertfa nevinovată, încătușată prin uneltirile Dușmanului! Sora Maria e o sfântă, iar dușmanii ei vor fi făcuți de rușine! Cristos Isus este mirele ei neprihănit!

Michel îi întrerupse brutal bolboroselile, spunându-i în șoaptă:

— Destul cu flecăreala, nu suntem în ograda păsărilor! Descuie ușa!

Călugărița dădu la iveală o cheie uriașă și încercă să descuie ușa, dar mâinile îi tremurau grozav, așa încât nu nimeri broasca. Michel îi luă cheia și descuie. Când se căscă gaura neagră a intrării în subterană, Michel scăpără din amnar, aprinse o mică făclie pe care o adusese cu el și mi-o dădu, iar contele spuse:

— Ruprecht, coboară în subterană. Străbate încăperea unde a avut loc interogatoriul azi dimineață și ai să dai de o ușă zăvorâtă. Deschide-o. Acolo este întemnițată Maria. Grăbește-te. Michel te va aștepta. Să te ajute Cypris²⁴² din Chidos, maica dragostei! La revedere.

Din pricina emoției nu i-am răspuns nimic contelui. Cu torța în mână, m-am avântat în hruba întunecoasă. Am coborât pe bâjbăite treptele scării și am ajuns în sala interogatoriului. Masa la care stătusem și notasem răspunsurile funeste ale Renatei era goală și părea un catafalc uriaș. Sumbrul eșafodaj al estrapadei cu laba ridicată în sus nu fusese clintit din loc și m-am cutremurat privindu-l. Pașii mei răsunau sinistru în sala pustie. Pe pereți jucau umbre; poate zburau lilieci. După câțiva pași, am văzut, așa cum îmi spusese contele, o ușă de lemn, cu bara de fier și bine ferecată cu un zăvor greu. Opintindu-mă l-am dat la o parte și am intrat într-o încăpere mică, scundă, jilavă cu tavanul boltit.

Ridicând torța, am luminat pe rând toate colțurile închisorii și la capătul ei cel mai depărtat am văzut o grămadă de paie, pe care sta întins un trup omenesc acoperit cu zdrențe. Mi-am dat seama că este Renata și mi s-a

²⁴² Una din denumirile zeiței Venera (Venus), al cărei cult s-a desfășurat cu multă strălucire, în antichitate, în insula Cipru.

strâns inima. M-am apropiat și am îngenuncheat în fața jalnicului culcuș. La lumina slabă a torței am putut distinge limpede fața Renatei, de o paloare cadaverică. Părea moartă, cu ochii închiși, mâinile întinse, nemișcate și descărnate. Dar pieptul slab palpită. Răsuflă. Câteva clipe am rămas nemișcat, fără să îndrăznesc să pronunț un cuvânt în acest loc sacru. Apoi, amintindu-mi că fiecare clipă e scumpă, am șoptit încet:

— Soră Maria!

Niciun răspuns. Am rostit mai tare:

— Renata!

De data aceasta Renata deschise ochii, întoarse capul spre mine, mă privi fix, mă recunoscă și, ca și cum n-ar fi fost deloc mirată de prezența mea, spuse cu voce slabă, abia perceptibilă:

— Pleacă, Ruprecht! Îți iert totul, dar trebuie să pleci.

Am rămas uluit, auzindu-i cuvintele, dar închipuindu-mi că Renata, zdrobită de tortură și de temniță, aiurează, i-am spus, punând în cuvintele mele toată tandrețea de care eram atunci capabil:

— Renata! Scumpa mea Renata! Iubita mea! Ți-am adus izbăvirea și libertatea. Ușile sunt deschise, vom pleca de aici, caii ne așteaptă. Ne vom duce în Noua Spanie și vom începe altă viață. Îți voi sluji ca un rob și mă voi supune, fără murmur, hotărârilor tale. Căci te iubesc ca și în trecut, Renata, te iubesc mai mult decât pe mine însumi, mai mult decât mântuirea sufletului meu. Scoală-te, dă-mi mâna și vino cu mine. Sau îngăduie-mi să te duc în brațe. Am destulă putere. Dar trebuie să ne grăbim.

După ce am rostit aceste cuvinte, cuprins de cea mai mare tulburare, am așteptat răspunsul, apropiindu-mi fața de obrazul Roatei. Fără să se clintească, ea îmi răspunse cu aceeași voce molcomă, lipsită de viață:

— Nu merg cu tine, Ruprecht! Odată era să mă împingi la pierzanie, dar mi-am salvat sufletul! M-au schingiuit, m-au răstignit, ah, dar ei nu știu că așa le-a poruncit Isus Cristos! Sânge, sânge, am văzut propriul meu sânge, ce bine e, ce dulce! El mi-a spălat toate păcatele. Din nou va veni la mine El, ca un fluture mare și-l voi ascunde în părul meu. Nu, nu, spun drept, e un fluture, nimic mai mult. Cum îndrăznești să mi te înfățișezi acum și aici, Ruprecht?

Aceste ciudate cuvinte fără șir m-au convins definitiv că Renata își pierduse din pricina suferințelor luciditatea gândirii, totuși am încercat s-o fac să mă înțeleagă.

— Renata, l-am spus, ascultă-mă, caută să mă înțelegi! Ești în închisoare, în închisoarea mănăstirii. Te judecă tribunalul Inchiziției și te așteaptă o moarte groaznică. Pentru a-ți salva viața trebuie să fugi. Am pregătit totul pentru evadarea ta. Adu-ți aminte. Îmi spuneai odinioară că mă iubești.

Încrede-te în mine și vei fi salvată. Te voi lăsa să faci tot ce vei voi. Vei rămâne cu mine sau mă vei părăsi, sau te vei duce din nou la mănăstire. Nu-ți cer nimic, nu-ți cer dragostea, vreau doar să te smulg din mâinile călailor căci altfel vei fi arsă pe rug. Vrei oare să înduri tortura și chinurile focului?

Renata strigă:

— Da! Da! Vreau să îndur tortura și chinurile focului! Mi s-a arătat Madiel și mi-a spus că prin moarte îmi voi ispăși vina. Era o flacăra, din cap până în picioare. Cu ochii albaștri ca cerul și părul împletit din fire de aur. Mi-a spus că-mi va primi sufletul în brațele lui și că în viața veșnică nu ne vom despărți niciodată. Vă iert! Îți iert totul și ție și lui Heinrich, pentru că Madiel mi-a iertat totul. Mi-e bine, nu mai am nevoie de nimic. Dar lasă-mă singură; lasă-mă să fiu cu el. L-ai speriat. Pleacă, și el se va întoarce.

Strângându-mi puterile, am strigat, la rândul meu:

— Renata, îți jur pe tot ce am mai sfânt, nu pot să te las aici! Dumnezeu și conștiința mea îmi poruncesc să te scot de aici. Ești frântă de suferință, ești bolnavă, nu poți să judeci ca un om sănătos. Ascultă-mă ca pe un prieten, ca pe un frate mai mare. Nu te așteaptă o moarte ispășitoare! Rămâi la cheremul unor călugări grosolani, unor ignoranți obtuși. Leși de aici, respiră aerul curat, privește soarele și dacă după trei zile îmi vei spune „Vreau să mă întorc în închisoare”, îți jur că te voi aduce chiar eu aici.

Renata își ridică cu greu capul și spuse, privindu-mă drept în ochi, părând cu desăvârșire lucidă:

— Ți-am spus că nu doresc nimic de la tine. Îmi e silă de prezența ta. Pleacă, întoarce-te la viață. Sărută-te cu Agnes, iar pe mine să mă ridice din nou pe estrapadă. Vrei să fug cu tine! Ah! dragul meu Heinrich, scumpul de el! El nu m-ar fi jignit niciodată în felul acesta. I-aș fi spus că vreau să mor și m-ar fi înțeles, dar tu, mercenar ai fost și mercenar ai rămas. Nu știi decât un singur lucru: să-ți omori dușmanul! Ei bine, omoară-mă, n-am putere să mă apăr!

Aceste cuvinte crude și nedrepte m-au făcut s-o recunosc pe Renata de altădată, pe acea care mă făcea uneori să mă prăbușesc la pământ cuprins de deznădejde neputincioasă, sau să scrâșnesc din dinți din pricina unei jigniri neașteptate. În acele momente însă nu mă puteam lăsa impresionat și trebuia să țin seama de faptul că Renata nu e pe de-a-ntregul răspunzătoare de ceea ce spune, ci e răpusă, demoralizată, bolnavă. De aceea am strigat iarăși:

— Renata! Jur pe Cel de Sus, te iubesc, și te voi salva chiar împotriva voinței tale!

Zicând acestea, am rezemat torța de o ieșitură a zidului și, cu buzele strânse, căutând să nu privesc fața Renatei, m-am plecat, am cuprins-o în

brațe și am vrut s-o ridic de pe așternutul ei de paie. Văzând ce vreau să fac, Renata se trase înapoi, se lipi de zidul temniței și răcni ca din gură de șarpe:

— Madiel! Madiel! Apără-mă! Scapă-mă!

Fără să-i ascult strigătele și fără să renunț la planul meu, am încercat s-o ridic și între noi doi s-a încins o luptă stupidă. Renata, care de-abia își putea mișca mâinile, se zbătea încolăcindu-și trupul, zvârcolindu-se, făcând eforturi disperate să scape din strânsoarea mea. Încerca chiar să mă răstoarne, mă împingea cu picioarele și își înfigea cu înverșunare dinții în mâinile mele, strigând furioasă:

— Blestematele! Blestematele! Profiți de slăbiciunea mea! Mi-e scârbă de tine! Lasă-mă să-mi sfârâm capul de ziduri! E mai bine orice decât să fiu cu tine! Tu ești Diavolul! Madiel! Madiel! Apără-mă!

Deodată, când mă credeam învins, împotrivirea Renatei slăbi brusc și, scoțând un strigăt sfâșietor de durere, rămase nemișcată în brațele mele, atârând ca o tulpină frântă. Dându-mi seama că i s-a întâmplat ceva, am așezat-o pe culcușul ei de paie, și m-am dat un pas înapoi. Ea stătea ca moartă și mi se părea că nu mai respiră. Cotrobăind prin celulă, am găsit un pic de apă într-o cană de lut și i-am udat tâmpile. Ea gemu ușor, dar pentru mine, care văzusem de atâtea ori cum își dădeau sufletul cei răniți în luptă, nu mai rămânea nicio îndoială că sosise clipa supremă. Nu știu dacă Renatei îi dăunaseră eforturile pe care le făcuse, împotrivindu-mi-se, sau ființa ei gingașă fusese zdrobită de grozavele încercări. Oricum ar fi, totul arăta că se apropie sfârșitul. Fața ei căpătă dintr-odată un aer solemn, tot trupul i se arcui într-un mod ciudat și degetele ei crispate răscoleau în neștire paiele.

N-aveam cum s-o ajut. Am îngenuncheat lângă culcușul ei, privindu-i țintă fața. Pe neașteptate își veni în fire pentru o clipă, mă văzu, îmi zâmbi duios și spuse:

— Dragul meu Ruprecht! Ce bine că ești lângă mine!

Blestemele cu care mă împrôșcase mai înainte nu au avut nici pe departe asupra mea efectul produs de aceste câteva cuvinte rostite în pragul morții. Lacrimile îmi țâșniră din ochi fără să le pot reține și lipindu-mi buzele de mâna Renatei, pe care o simțeam tot mai rece, așa cum își lipesc credincioșii buzele de un obiect sacru, am exclamat:

— Renata! Renata! Te iubesc!

În acea clipă mi se părea că, lucrul cel mai important este s-o fac să se pătrundă de aceste cuvinte pentru ca sunetul lor s-o trezească la viață. Dar Renata nu a mai auzit exclamarea mea plină de mâhnire. Luându-și în șoaptă adio, ea se lăsă să cadă pe spate și începu să tremure îngrozitor, ca și cum ar fi dat ultima bătălie cu moartea. De trei ori s-a săltat de pe culcușul ei, tremurând și sufocându-se, vrând parcă să alunge o vedenie

însălmântătoare, sau poate avântându-se spre o țintă dorită, și de trei ori a căzut la loc, în timp ce în pieptul ei se auzea horcăitul agoniei, care nu mai avea nimic omenesc. Când se prăbuși a treia oară, rămase nemișcată, iar eu, lipindu-mi urechea de pieptul ei, nu am mai auzit bătăile inimii și am înțeles că din lumea prigoanei și a suferințelor, sufletul ei trecuse în lumea spiritelor, demonilor și geniilor spre care năzuise întotdeauna.

Când m-am convins că Renata nu mai este în viață, i-am închis ochii, i-am sărutat fruntea acoperită cu broboane de sudoare rece și, deși în clipa aceea o iubeam din adâncul sufletului, cu o dragoste nu mai prejos de cea cântată de poeți, m-am rugat cu patimă să i se îndeplinească dorința, să-l întâlnească pe Madiel, să cunoască cel puțin după moarte pacea și fericirea. M-am așezat apoi pe podeaua închisorii, alături de trupul Renatei, chibzuind ce-mi rămâne de făcut, căci moartea ei nu-mi șubreziase facultatea de a raționa, ci dimpotrivă, îmi înapoiase sângele rece și-mi risipise tulburarea, așa încât ochii mi se uscară de lacrimi. Mi-am dat seama numaidecât că ar fi absurd să-mi expun viața și să compromit onoarea contelui, care mă ajutase cu atâta generozitate, cărând cu mine acest trup neînsuflețit și că lucrul cel mai judicios pe care îl puteam face, era să mă retrag în taină. După ce am luat această hotărâre, am atins pentru ultima oară cu buzele mele buzele înghețate ale Renatei, i-am împreunat mâinile pe piept, mi-am oprit încă o dată privirea asupra feței ei nemișcate ca să-mi întipăresc în minte pentru vecie trăsăturile ei și, luându-mi torța, am plecat din lugubra hrubă.

Recunosc că în timp ce traversam sălile și culoarele întunecoase, am vrut de câteva ori să fac cale îtoarsă, să mă întind pe culcușul de paie și să mor lângă Renata, dar judecata sănătoasă m-a oprit în loc și, înfrângându-mi dorința, am ieșit sub cerul nopții, pe ușa lângă care mă aștepta Michel.

— În sfârșit, domnule Ruprecht! șopti el plin de nerăbdare. Era și timpul! În fiecare clipă putem fi prinși ca șoarecii în cursă. Dar unde e fata?

N-am apucat să răspund: călugărița care păzea intrarea se apropie grabnic și cu glas întretăiat întrebă:

— Unde e sora Maria?

Le-am răspuns amândurora:

— Sora Maria a murit.

De-abia rostisem aceste cuvinte că preacucernica soră se năpusti asupra mea ca o pisică sălbatică, mă apucă de guler și strigă, fără să se rețină, atât de tare, încât ar fi putut trezi întreaga mănăstire:

— Tu ai ucis-o! Ticălosule!

I-am prins mâinile, i-am astupat gura cu mâna și i-am spus:

— Îți jur pe preacuratul trup al lui Cristos că sora Maria nu a murit de mâna mea, dar pe tine te voi uide într-adevăr dacă nu te astâmperi.

Apoi o împinsei, iar călugărița, căzând la pământ, începu să plângă încet. Împreună cu Michel am traversat curtea pustie și ne-am apropiat de poarta mănăstirii, pe care ne-a deschis-o cealaltă călugăriță, în tăcere și fără zăbavă. Când ne-am aflat dincolo de zidurile mănăstirii, Michel mă întrebă:

— Așadar, treaba n-a mers?

Am răspuns:

— Da, treaba n-a mers, dar nu mă voi întoarce în tabără. Să-i spui contelui că am plecat la castel și-l aștept acolo.

Michel nu-mi răspunse. Mă conduse până la colina unde ne așteptau caii și mă ajută să încălec. La despărțire i-am dat un pistol de aur, spunându-i:

— Știi că nu sunt bogat, Michel, dar vreau să te răsplătesc cât de cât. Din pricina mea ți-ai pus viața în primejdie. Dacă ne-ar fi prins ne aștepta streangul pe amândoi.

Am dat piteni calului pierind în întunericul nopții, dornic să scap de oameni, să rămân singur, căci aveam nevoie de singurătate, cum are nevoie delfinul să iasă la suprafața apei pentru a respira. Nu cunoșteam prea bine drumul. Îndreptând calul cu aproximație spre castel, am slobozit frâul, lăsându-l să alerge prin pajiști, râpe și văi. Nu mă gândeam la nimic precis în timpul acesta, și totuși un gând pusesese stăpânire pe sufletul meu amorțit: anume că pe tot pământul cu numeroasele lui țări, mări, ape curgătoare, munți, orașe și sate rămăsesem din nou singur. Din când în când îmi răsărea în față chipul Renatei, chinuit de agonie, și, la gândul că nu am să-l mai revăd niciodată, jeleam fără nădejde în liniștea câmpiei cufundate în bezna nopții, iar pasările, speriate de zgomot, țâșneau din cuiburile lor și se roteau în jurul meu.

2

Când începu să se lumineze mi-am dat seama unde mă aflu și, ieșind pe drumul cel bun, am ajuns la castelul Wellen la ceasul utreniei. Oamenii din castel se arătară mirați când mă văzură sosind singur și căzură la bănuieli, închipuindu-și, pesemne, că săvârșisem vreo nelegiuire, deși înapoierea mea contrazicea o asemenea bănuială. În cele din urmă am fost lăsat să intru și să urc în odaia mea. Zdrobit de oboseală, căci nu închisesem ochii o zi și o noapte, o zi și o noapte de groază, de nădejdi și durere care făceau cât o viață, m-am aruncat pe pat și am dormit somn greu până pe înserate. Seara, contesa, biruindu-și antipatia pe care mi-o arăta, mă chemă în odaia ei și începu să mă chestioneze. Voia să știe cum se desfășurase călătoria noastră în suita Arhiepiscopului și din ce pricină mă înapoiasem pe neașteptate. Mă simțeam însă atât de prost încât nu am putut să ticluiesc o poveste verosimilă. Cred că am fost luat de contesă drept un om care-și pierduse

mințile. A doua zi toți cei din castel mi se adresau cu o prudență suspicioasă și poate că în cele din urmă ar fi găsit de cuviință să mă pună în lanțuri, dacă spre seară nu ar fi sosit contele.

Văzându-l, m-am bucurat de parcă mi-ar fi fost cel mai bun prieten și când am rămas singuri i-am povestit, fără să-i ascund nimic, tot ce se petrecuse în hrubă, iar el mi-a comunicat ce se întâmplase în mănăstire după plecarea mea. Potrivit spuselor lui, când Renata fu găsită moartă în închisoare, nimeni nu s-a îndoit că fusese ucisă de Diavol, ceea ce constitui o nouă dovadă de vinovăție pentru ea și prietenele ei. Fratele Toma, departe de a crede că procesul trebuie oprit, trecu la interogarea altor surori care, după părerea lui, puteau fi bănuite de raporturi cu demonii. Toate aceste călugărițe, după prima tortură, s-au grăbit să se recunoască vinovate de cele mai funeste crime. Potrivit depoziției lor întreaga mănăstire și însăși evlavioasa maică Marta săvârșiseră păcate de neiertat în înțelegere cu Diavolul, luaseră parte la dezmățul sabatului, la liturghia neagră și la alte crime asemănătoare. Acuzația își făurea verigile asemeni unui șarpe care își descleștează inelele și n-ar fi fost exclus ca numele noastre – al contelui, al meu și al lui Michel – să fie implicate în proces.

— M-am grăbit să vin aici ca să te previn, Ruprecht, spuse în concluzie contele. Desigur sunt și eu amenințat, dar cred că acest mizerabil Tersit, Toma, nu va îndrăzni să mă acuze direct. În orice caz, n-avea grijă de mine, și să știi că, ținând minte preceptele lui Cicero din tratatul lui *De amicitia*, nu regret câtuși de puțin că ți-am venit în ajutor. Tu însă ai putea să plătești scump aventurile noastre nocturne, mai ales că fuga ta constituie și ea un cap de acuzare. De aceea te sfătuiesc să părăsești îndată acest ținut și să-ți schimbi pentru un timp numele.

Bineînțeles, nu am întârziat să-i mulțumesc contelui pentru grija pe care mi-o purta fără să se dezmintă, și l-am încredințat că-i voi urma sfatul cu atât mai mult cu cât se potrivea cu decizia mea. Apoi contele vru să-mi ofere o sumă de bani drept recompensă pentru slujba de secretar, și ca un dar prietenesc. Am preferat însă să-l refuz, pentru că mă simțeam prea obligat față de el și această stare de dependență mă stânjenea. Contele mă îmbrățișă, lăcrimând, și mă sărută. Deși acest sărut nu mi-a fost dat ca de la egal la egal, ci mai mult din compasiune, îmi amintesc de el cu bucurie, deoarece contele nu se purta niciodată pe ascuns având un suflet curat ca de copil.

A doua zi dis-de-diminează am părăsit pentru totdeauna castelul Wellen. Până la Adenau am făcut drumul călare pe calul pus la dispoziție de conte, apoi mi-am continuat drumul pe jos și celor care mă întrebau cine sunt, le răspundeam că sunt un fost mercenar, că mă întorc în patrie și că mă

numesc Bernhardt Knertz. M-am îndreptat spre sud, pentru că voiam să vizitez neapărat orașelul meu natal, Losheim, de care eram atât de aproape. După o călătorie de trei zile am ajuns pe povârnișurile verzi ale Hochwaldului, atât de bine cunoscute mie din copilărie.

Mi-am petrecut noaptea la hanul *Halber Mond*, chiar la marginea Losheimului. Am profitat de ocazie și am încercat să aflu de la hangiu, întrebându-l pe ocolite și fără să-i spun cine sunt, ce se întâmplase, între timp, cu părinții mei, cu rudele și toți cei care-mi fuseseră aproape în copilăria și tinerețea mea. I-am mulțumit Celui de Sus aflând că părinții mei sunt în viață, că surorile și frații mei duc o viață fericită și îndestulată. Cât despre mine, toți credeau că pierisem în luptă în timpul campaniei din Italia. Am aflat de asemenea cu tristețe că bunul Friedrich, prietenul meu din copilărie, decedase. Altfel, judecând după cele ce povestea hangiul, viața din Losheim se schimbaseră atât de puțin încât uneori mi se părea că nu trecuseră zece ani îndelungați, ci numai câteva zile de când nu-l mai văzusem pe spițer, pe preot, pe brutar sau pe fierar.

În zorii zilei, pe o cărare pe care o cunoșteam de când eram copil mic, am pornit spre orașul natal pe care nu-l văzusem de atâta amar de vreme, de care-mi aminteam ca de o poveste auzită în copilărie, dar pe care-l vedeam în închipuirea mea atât de clar de parcă hoinărisem în ajun pe ulițele lui. Dacă după călătoriile prin ținuturile de dincolo de Ocean încercasem o puternică emoție când văzusem, de pe vapor, contururile orașului Köln, acum priveștea caselor din orașul meu, cu acoperișurile lor de olane, pe care le cunoșteam pe dinafară, fu pentru sufletul meu chinuit și lipsit de apărare o lovitură atât de puternică încât am fost nevoit să mă așez pe o piatră de lângă drum și să aștept să mi se potolească bătăile inimii. Mult timp n-am mai fost în stare să fac un pas.

Nu am vrut totuși să intru în oraș, pentru că nu doream să apar în fața părinților mei ca fiul risipitor din Evanghelie, sărac și nefericit. Mi-era rușine și lor le-ar fi pricinuit doar o nouă mâhnire. Era mai bine să-i las să creadă că nu mai sunt în viață, căci se împăcaseră probabil demult cu gândul ăsta. Doream însă cu ardoare să văd casa în care mă născusem, în care îmi petrecusem copilăria și adolescența și mi se părea că priveștea acestei căscioare vechi va fi pentru mine ca un balsam care-mi va da puterea să încep o viață nouă. De aceea, părăsind drumul mare, am urcat dealul înalt din marginea orașelului, loc unde se plimbă seara perechile de îndrăgostiți. La acea oră nu era țiipenie de om și puteam să văd de-acolo tot Losheimul și foarte lămurit căsuța noastră, care se afla chiar la poalele dealului.

Culcat la pământ, priveam lacom, cum privește un bețiv sticla cu vin, străzile pustii, casele – știam pe de rost cine stă în fiecare – căsuța spițerului,

unde locuise odinioară prietenul meu, Friedrich, livezile bogate, contururile austere ale mării biserici; apoi din nou îmi întorceam privirile spre casa părintească, spre acele ziduri de piatră care-mi erau scumpe ca o ființă vie. Observam cu atenție fiecare schimbare pe care anii o aduseseră locuinței noastre. Pomii din grădină își îmbogățiseră coroana; am băgat de seamă că acoperișul se cam scorojise, iar zidurile se înclinaseră puțin; am remarcat că la ferestre erau alte perdele; am restabilit în minte ordinea și așezarea mobilelor în camere și am căutat să-mi imaginez ce lucruri noi apăruseră și ce dispăruse din cele vechi. Timpul a trecut pe nesimțite, oamenii au început să iasă pe străzi și soarele, ridicându-se deasupra orizontului, începu să dogorească cu tărie.

Deodată s-a deschis ușa casei noastre și în prag s-a ivit mai întâi o bătrânică gârbovită, iar apoi un moșneag foarte bătrân, dar care căuta să se țină drept: erau părinții mei; i-am recunoscut, în pofida depărtării, după trăsăturile feței și după umblet. Au coborât din cerdac, vorbind ceva, apoi s-au așezat pe o băncuță, lângă casă, încălzindu-și spinările bătrâne la razele soarelui care răsărise. Iar eu, vagabondul care se ascundea la marginea orașului, eu mercenarul fără căpătâi, marinarul pribeag și căutătorul de aur, care cutreierasem pădurile Noii Spanii, eu păcătosul care-și vânduse sufletul Diavolului, care cunoscuse o fericire nespusă și se prăvălise în prăpastia celei mai negre disperări, eu fiul acestor doi bătrâni, îi priveam pe furiș, hoștește, nu îndrăzneam să mă apropii de ei, să îngenunchez în fața lor, să le sărut mâinile zbârcite și să le cer binecuvântarea. Niciodată dragostea mea filială nu fusese mai profundă ca în clipa aceea, conștient fiind că tatăl meu și mama mea sunt singurii oameni din lume pe care-i interesez într-adevăr, ca și cum aş face parte din ființa lor, și tot timpul cât cele două gârbove mogâldețe au stat pe bancă, sporovăind poate despre mine, nu mi-am luat ochii de la ei, sorbind din priviri tabloul fericirii familiale pe care nu-l mai văzusem de atâta vreme. Când în sfârșit bătrânii s-au ridicat și au intrat în casă, când în urma lor s-a închis ușa veche, mâncată de timp, am sărutat – neputându-i săruta pe ei – pământul natal, m-am sculat și am plecat, fără să-mi întorc privirea.

În aceeași zi am ajuns la Merzig.

Am hotărât să plec în Noua Spanie, dar nu aveam destui bani pentru a face pe cheltuiala mea această călătorie lungă. De aceea, în orașul imperial Strasburg am intrat, tot sub numele de Bernhardt Knertz, în serviciul unei firme comerciale care-și trimitea slujbașii în diverse țări. Am fost primit cu bucurie, deoarece cunoșteam câteva limbi și pe deasupra mă pricepeam să mânuiesc spada. Am lucrat vreo trei luni ca agent comercial și se cuvine să

completez această povestire istorisind două întâlniri pe care le-am avut în această perioadă.

Am fost trimiși în Savoia pentru a cumpăra mătăsuri și drumul nostru ducea prin Alpii Apuseni în orașul Geneva. După cum se știe, pe drumurile alpine întâlnești multe râuri de munte pe care le treci anevoie. Ploile torențiale care se abătuseră în preajma venirii noastre transformaseră pâraiele în șuvoaie sălbatice și în numeroase locuri podurile deveniseră impracticabile. În drumul nostru am dat de un torent pe care nu am putut să-l trecem prin vad și a trebuit să construim împreună cu călăuzele noastre o punte. Odată cu noi, pe celălalt mal al râului, se ocupau cu aceeași treabă călăuzele altor doi călători, care mergeau în direcție opusă. În timp ce noi eram îmbrăcați simplu, așa cum le șade bine unor negustori care umblă să încheie afaceri, pelerinele și pălăriile celor doi călători atestau originea lor nobilă și ei nu participau la lucrările de construcție, ci așteptau, demni, de o parte.

Când în sfârșit puntea fu înjghebată, cei doi nobili domni au dorit să treacă neapărat primii și din această pricină se iscă o ceartă între ei și tovarășii mei, deși eu încercam să-i conving să nu dea atenție unui lucru atât de neînsemnat. Cearta ar fi putut duce la încăierare. Din fericire unul dintre cei doi domni izbuti să-și convingă prietenul să cedeze și mica noastră caravană trecu, în exclamații victorioase, prima, ducând de căpăstru caii peste bârnele care țineau loc de pod. Ajungând pe celălalt mal, am ținut să-i mulțumesc cavalerului care prin amabilitatea și atitudinea sa rezonabilă ne scutise de o luptă fără noimă, dar când m-am apropiat de el am recunoscut cu uimire și emoție pe contele Heinrich. Însoțitorul său era Lucian Stein.

Parcă vedeam în fața mea un om înviat din morți. Așa de îndepărtată mi se părea acea perioadă a vieții mele în care îl cunoscusem. Îmi pierise graiul și-mi înțepenise trupul, ca și cum aș fi fost vrăjit.

Contele Heinrich mă privi și el în tăcere câteva clipe, apoi spuse:

— Te-am recunoscut, domnule Ruprecht. Crede-mă, m-am bucurat din toată inima când am aflat că lovitura mea de spadă nu ți-a provocat moartea. Nu am avut niciun motiv să te ucid și mi-ar fi fost greu să port în suflet povara morții dumitale.

I-am răspuns:

— Iar eu, conte, trebuie să vă spun că nu vă port niciun fel de dușmănie. Eu v-am provocat la duel; lovindu-mă, nu ați făcut decât să vă apărați, și în fața Domnului nu aveți nicio vină.

Contele Heinrich tăcu un răstimp apoi, răsucindu-se brusc în șa, îmi vorbi cum numai unui om apropiat îi poți vorbi:

— Te rog să-i spui că am ispășit cu vârf și îndesat vina mea față de ea. Din vrerea Domnului am trecut prin aceleași suferințe pe care eu i le-am pricinuit. Sufăr cumplit din pricina ei.

Am înțeles despre cine vorbește deși nu rostise niciun nume. Am murmurat întristat:

— Renata nu mai este în viață.

Contele Heinrich tresări, scăpă hăturile și își acoperi fața cu mâinile. Apoi ridică spre mine ochii săi mari și mă întrebă tulburat:

— A murit? Spune-mi cum a murit?

Dar, deodată, își schimbă gândul:

— Ba nu, să nu-mi spui nimic. Adio, domnule Ruprecht.

Întoarse calul, porni spre punte și în curând se afla de partea cealaltă a torentului unde îl așteptau călăuzele și Lucian, iar eu pornii pe urmele tovarășilor mei, care mi-o luaseră mult înainte pe drumul ce șerpuia în depărtare.

Am stat la Savoia trei săptămâni și după ce am cumpărat cantitatea necesară de mărfuri ne-am gândit să ne întoarcem prin Dauphiné, unde catifeaua, care făcea faima acestei regiuni, se vindea foarte ieftin. Am pornit deci din Torino la Susa, iar din Susa la Grenoble, îndreptându-ne apoi spre Lyon. La Grenoble, târg mic dar plin de farmec, așezat pe malul Iserului, unde am poposit o singură zi, s-a petrecut ultima întâmplare pe care vreau s-o includ în povestirea mea. Dimineața am pornit fără vreo treabă prin oraș, cercetându-i bisericile și străzile. Cum umblam așa, fără țință, deodată cineva mi se adresa în limba noastră, spunându-mi pe nume. M-am oprit în loc dar mult timp n-am putut să-l recunosc pe cel ce-mi vorbea, căci nu m-aș fi așteptat în ruptul capului să-l întâlnesc la Grenoble. De-abia când își rosti numele, mi-am dat seama că nu era altul decât Aureliu, discipolul lui Agrippa de Nettesheim.

L-am întrebat ce vânt l-a adus acolo. Mi-a ținut o tiradă plină de lamentații.

— Vai, domnule Ruprecht, începu el. Am avut parte de zile rele. Maestrul a părăsit orașul Bonn intenționând să se stabilească la Lyon, unde mai stătuse cu ani în urmă, având acolo rude și protectori. Pe neașteptate, acest om trecut de cincizeci de ani fu arestat și aruncat în temniță, fără să i se spună pentru ce și neavând nicio vină, decât poate că scrierile lui conțin unele atacuri la adresa capețienilor. E adevărat că, în urma intervenției unor prieteni influenți, fu în curând eliberat din temniță, dar o bună parte din averea lui nu i-a mai fost restituită, iar el, om bătrân și cu sănătatea șubredă, se îmbolnăvi. Am venit din Lyon aici, fără prea multe bagaje, iar maestrul a căzut la pat și nu s-a mai dat jos. E tare bolnav. Mulțumesc lui Dumnezeu că

unul dintre notabilii de aici, domnul François de Vachon, președinte al Parlamentului, a manifestat interes pentru noi, ne-a oferit adăpost și hrană, pentru că altfel nu aveam nici măcar cu ce să ne cumpărăm o bucată de pâine!

Am întrebat dacă l-aș putea vizita pe Agrippa, iar Aureliu îmi răspunse:

— Cum de nu! De altfel și eu trebuie să mă întorc. Mi-e teamă să-l las singur prea multă vreme.

Aureliu mă conduse în direcția Iserului, continuând pe drum să se plângă de nedreptatea și nerecunoștința oamenilor și dojenindu-l cu amărăciune, printre alții, pe prietenul meu, Johann Weyer, care înainte de plecarea lui Agrippa în Dauphiné, își părăsise maestrul și se stabilise la Paris unde o ducea de minune. Pe o stradă oarecare din vecinătatea cheiului, se afla o casă scundă, veche, împodobită totuși cu o stemă gravată în piatră. Aceasta era locuința în care fusese primit să se adăpostească, mai mult din milă, Agrippa de Nettesheim. Cum am intrat în tindă, ne ieși înainte Augustin, înlăcrimat, ceea ce se potrivea prea puțin cu fața lui ca o lună plină. Uitând să mă salute, ne spuse că maestrul se simte foarte rău.

Am intrat în vârful degetelor într-o cameră unde pe un pat larg, de două persoane, sub baldachin, zăcea nemișcat, într-o poziție incomodă, cu mâinile întinse de-a lungul trupului, marele mag, care începuse să semene cu un mort: trăsăturile feței i se ascuțiseră, iar barba îi era neîngrijită și țepoasă. În jurul patului stăteau în reculegere discipolii, slugile și fiii lui Agrippa, precum și alte două-trei persoane pe care nu le cunoșteam. Împreună cu mine cred că eram vreo zece sau unsprezece. Lângă pat, proptit pe picioarele de dindărăt, cu botul lipit de plapumă, văzui un dulău negru, lățos: câinele pe care Agrippa îl botezase *Monsieur*. Toată atmosfera din cameră făcea impresia unui popas vremelnic: printre mobilele lăsate probabil de stăpânul casei, fuseseră introduse lucrurile lui Agrippa și o mulțime de cărți.

Cei prezenți schimbau în șoaptă câte o vorbă, dar nu mi-am putut da seama despre ce vorbeau acești oameni necunoscuți mie, pentru că foloseau limba franceză. Am auzit doar că Emmanuel i-a spus lui Aureliu că în timpul absenței sale fusese chemat un preot, că Agrippa fusese lucid, se spovedise și se împărtășise. După spusele preotului, se purtase în timpul maslului „ca un sfânt”, ceea ce mă miră mult. L-am întrebat pe Emmanuel dacă Agrippa fusese îngrijit de vreun medic. Mi-a răspuns că un medic îl vizitase în repetate rânduri, că urmase toate prescripțiile sale, dar că nu mai există nicio speranță de salvare. Moartea își pregătise coasa și sta la căpătaîul lui.

Cred că trecuse mai mult de o jumătate de oră de așteptare chinuitoare. Agrippa nu își schimbase poziția, nu se clintise, și doar respirația lui hârâită arăta că mai este în viață. Mă pregăteam să dau o goană să-i vestesc pe

tovarășii mei de drum unde mă aflu, când deodată s-a petrecut o scenă groaznică, de neînțeles pentru mine. Muribundul a deschis ochii și rotind prin cameră privirea stinsă, care ne făcu să ne înfiorăm, o pironi asupra câinelui care stătea lângă pat. Apoi mâna lui osoasă și gălbejită, cu unghiile vinete, se ridică deasupra plapumei, rătăci câteva clipe fără putere prin aer și coborî încet pe grumazul câinelui. Încremeniți, cuprinși de groază, am văzut cum Agrippa încearcă să desfacă zgarda acoperită cu semne cabalistice, cum în sfârșit o desface, lăsând-o să cadă pe podea. Zăngănitul gărzii ne înfioră ca o cumplită amenințare. În aceeași clipă, buzele lipite ale lui Agrippa, care păreau buzele unui cadavru, se deschiseră și el rosti abia trăgându-și sufletul:

— Pleacă de-aici, blestematule! De la tine mi se trag toate nenorocirile!

După ce rosti aceste cuvinte, Agrippa rămase din nou nemișcat, cu buzele lipite și ochii închiși, iar mâna care desfăcuse zgarda atârna pe marginea patului ca o mână de ceară. Nu ne dumirisem încă ce sens aveau cuvintele auzite, când un alt fapt ciudat ne atrase atenția. Câinele cel negru, scăpat de zgarda magică, sări de la locul lui, lăsă capul în jos și fugi afară din odaie cu coada între picioare. Câteva clipe am rămas descumpăniți, apoi unii, printre care și eu, împinși de o curiozitate irezistibilă, s-au repezit la fereastra care dădea spre chei. *Monsieur* ieșise din casă și alerga cu o înfățișare umilă pe stradă. Când ajunse la malul râului, se aruncă în apă și nu se mai ivi la suprafață.

Atât eu cât și ceilalți, martorii acestei sinucideri unice în felul ei, ne-am amintit, fără să vrem, zvonurile ciudate care circulau în legătură cu acest câine despre care se spunea că este demonul casnic al lui Agrippa, că îl slujea în urma învoielii încheiată cu Diavolul căruia îi vânduse sufletul. Cuvintele rostite de Agrippa înaintea morții și întreaga lui comportare m-au surprins mai ales pentru că țineam minte cum condamnase cu asprime în fața mea magia, cum își bătuse joc de pseudomagii care se ocupă cu goetea, numindu-i scamatori și șarlatani. O clipă, ca la lumina unui fulger, l-am văzut pe Agrippa pe patul său de moarte, ca mag misterios, care trăise o altă viață decât cea pe care o trăiesc muritorii, l-am văzut așa cum îl înfățișa gura lumii. Dar nu am avut timp să reflectez prea mult, pentru că lamentările celor care se aflau lângă patul muribundului m-au vestit că suferințele lui luaseră sfârșit.²⁴³

²⁴³ În privința morții lui Agrippa s-au păstrat versiuni contradictorii. Potrivit cercetărilor lui *Guy Allarb* (1645–1716), ea a survenit la Grenoble în casa lui François de Vachon, președintele Parlamentului din acest oraș, adică acolo unde o situează autorul *Povestirii*. Înainte de moarte, au avut loc tristele evenimente menționate de autorul *Povestirii* (întemnițarea lui Agrippa la Lyon etc.). După părerea unui alt cercetător, Choriier,

Îndată începu în jur obișnuita agitație pe care moartea o aduce în viața noastră: ca atunci când o piatră a fost zvârlită într-o apă stătătoare. Unii dintre discipoli plângeau, sărutând mâinile maestrului răposat, alții îi închideau ochii, alții, în sfârșit, se grăbeau să cheme femeile să spele și să curețe trupul defunctului. În curând, încăperea s-a umplut cu oameni care veniseră să-l privească pe mag, iar eu am profitat de forfota generală, spre a mă retrage neobservat din casa unde acum eram de prisos. Tovarășilor mei care mă cunoșteau sub numele de Bernhardt, bunul lor prieten, nu le-am suflat bineînțeles nicio vorbă despre cele văzute de mine, și în aceeași seară am părăsit orașul Grenoble.

Când ne-am înapoiat la Strasbourg, mi-am primit partea mea de bani, destui pentru a putea întreprinde pe cont propriu o călătorie în Spania, pe care am și făcut-o în toiu iernii, traversând, fără a întâmpina vreo piedică, întreaga Franță. Spania era a doua mea patrie și la Bilbao am găsit cu ușurință oameni cărora numele meu nu le era străin. Cunoșcându-mi experiența și prețuindu-mi îndrăzneala, au acceptat să mă prenumăr printre cei care trebuiau să participe la expediția plănuită în Lumea Nouă, și anume la Nord de Florida, în regiunea cursului superior al Râului Sfântului Duh²⁴⁴, unde căutătorii norocoși descoperiseră mari zăcăminte aurifere. Așadar, modestele mele planuri se transformau în faptă căci la venirea primăverii nava urma să ridice ancora pentru a traversa Oceanul, odată cu primele caravele.

Urmară luni de inactivitate silită, timp necesar pentru aprovizionarea navei și recrutarea echipajului. Acele luni de iarnă, potrivnice navigației, le-am consacrat întocmirii acestor însemnări întru totul adevărate, muncă

contemporan cu Allarb, Agrippa a decedat la Grenoble, dar într-o altă casă, pe *rue des Clercs*, imobil care aparținea unui oarecare Ferrand, membru al Parlamentului, și unde, în 1457, a murit cunoscutul jurist Guy Pape. Potrivit altor surse, Agrippa a murit la Grenoble într-un spital de pe strada Périère. În sfârșit, unii (*A. Thevet* ș.a.) arată că Agrippa a murit la Lyon într-o cocioabă sărăcăcioasă (*A. Prost, C. Agrippa*, Paris, 1882, III, 4046). Întâmplarea cu câinele blestemat de Agrippa înainte de moarte și care și-a făcut seama, înecându-se imediat după aceasta, este menționată în cartea *P. Jovii Novocomensis, „Elogia virorum litteris illustrium”* (1577). De aici a fost luată de toți alcătuitoarii „biografiilor legendare” dedicate lui Agrippa.

²⁴⁴ Râul Sfântului Duh (*Rio del Espiritu Santo*) – vechea denumire a fluviului Mississippi (vezi J. Egli, *Nomina geographica*, Leipzig, 1893). După cum se știe, în deceniul al patrulea al secolului al XVI-lea, valea fluviului Mississippi nu fusese încă cercetată; circulau zvonuri fantastice despre bogățiile care se ascund în această regiune. În 1539, un oarecare Fernand de Sotto a întreprins o expediție în acest ținut, care însă s-a sfârșit tragic: aproape toți participanții au pierit în pădurile virgine și în mlaștinile aflate pretutindeni. S-ar putea să fi împărțășit aceeași soartă și expediția la care s-a alăturat autorul *Povestirii* noastre, întreprinsă cu puțin înainte.

nicidecum ușoară, pe care o închei azi, scriind ultima pagină. Nu pot să judec în ce măsură am izbutit să redau, binevoitorule cititor, toate chinurile și încercările grele prin care am trecut din pricina pătimăsei mele iubiri, și nu eu voi aprecia dacă aceste însemnări pot constitui un avertisment util pentru sufletele slabe, care asemenea mie vor dori să soarbă puteri din fântânile sumbre și dubioase ale magiei și demonomanției. În orice caz, mi-am scris povestirea cu toată sinceritatea, înfățișându-i pe oameni așa cum i-am văzut, fără să mă cruț când am fost nevoit să-mi descriu slăbiciunile și metehnele și fără să ascund de asemenea cunoștințele aflate, în legătură cu științele oculte, din cărțile citite de mine, din nefericita mea experiență și din povețele învățaților pe care soarta mi i-a scos în cale.

Nevrând să mint în ultimele rânduri ale *Povestirii* mele, voi spune că dacă viața mea s-ar întoarce cu un an și jumătate în urmă și ar trebui să parcurg din nou drumul spre Düsseldorf pentru a mă întâlni cu acea stranie femeie, poate că aș lua-o de la capăt, n-aș pregeta poate să renunț, în fața tronului Diavolului, la mântuirea veșnică, pentru că și astăzi, când Renata nu mai este, în sufletul meu nestinsa iubire pe care i-o port arde ca jăraticul, iar amintirea zilelor fericite petrecute cu ea la Köln mă umple de dor și dorință nestăvilă de a-i simți mângâierile. Dar vă asigur, și jur în fața conștiinței mele, că în viitor nu-mi voi mai lăsa niciodată sufletul dăruit de Creator pradă unei creaturi potrivnică legilor sale, oricât de ispititor i-ar fi chipul, și că niciodată, oricât de grele vor fi încercările prin care îmi va fi dat să trec, nu voi recurge la ajutorul vrăjilor și cunoștințelor oculte condamnate de Biserică și nu voi încerca să trec dincolo de granița sfântă care desparte lumea noastră de sumbrul ținut unde sălășluiesc spiritele și demonii.

Domnul Dumnezeuul nostru, carele vede totul și cunoaște adâncul inimilor noastre, știe cât de curat îmi e jurământul. Amin.

Sfârșitul Povestirii

*Non illustrium cuiquam virorum
artium laude doctrinali fama clarorum
at tibi
domina lucida demens infelix
quae multum dilexeras
et amore perieras
narrationem havid mendacem
servus devotus
amator fidelis
sempiternae memoriae causa
dedicavi
scriptor*

Nu vreunui dintre oamenii vestiți
proslăviți în arte sau științe,
ci ție,
femeie luminoasă, nebună, nefericită
care ai iubit nespus
și ai pierit din pricina iubirii
închină autorul
această povestire adevărată
ca slujitor supus
și fidel îndrăgostit
în semn de veșnică
amintire.

(trad. din lb. lat.)